

APOLÓGIA,

čiže

OBRANA

AUGSBURSKÉHO VIEROVYZNANIA

Predhovor

Filip Melanchton čitateľovi pozdravenie v Pánu.

Keď sa Vierovyznanie našich kniežat verejne bolo prečítalo, niektorí teológovia a mnísi zostavili Podvrátenie nášho spisu a Cisárska Jasnosť dala ho prečítať na zasadnutí kniežat a žiadala naše kniežatá, aby s Podvrátením súhlasili.

Keď naši počuli, že sa v odpovedi teológov zavrhuje mnoho článkov, ktorých sa nemohli vzdať bez urážky svedomia, vyžiadali si odpis odpovede alebo Podvrátenia, aby vlastne videli a mohli uvážiť, čo protivníci odsudzujú a mohli vyvrátiť ich dôvody.

Domnievali sa, že keď ide o náboženstvo a o poučenie svedomia, protivníci im radi vydajú spis.

Naši ho však mohli dostať len za veľmi nebezpečných podmienok, ktoré nemohli prijať.

Začalo sa vyjednávať, pričom sa naši osvedčili, že sa nebudú vzpierať nijakému čo ako nepohodlnému bremenu, ktoré by mohli prijať s dobrým svedomím. Ale protivníci tvrdošijne stáli na svojom, aby sme chválili niektoré zjavné zneužitia a bludy; keď sme to nemohli a nechceli urobiť, Cisárska Jasnosť znova žiadala, aby naše kniežatá prijali Podvrátenie. Naše kniežatá to odmietli.

Ved' akože by mohli v najvážnejších otázkach náboženských súhlasiť so spisom, ktorý nevideli? A pritom počuli, že sa odsudzujú aj také články, v ktorých nemohli protivníkom povoliť bez toho, aby nezhršli.

Vtedy mne a niektorým iným prikázali zostaviť Obranu Vierovyznania, v ktorej by sa Cisárskej Jasnosti vysvetlili dôvody, pre ktoré Podvrátenie nemôžeme prijať a podvrátili sa námietky protivníkov. Niektorí naši si totiž počas čítania poznačili hlavné body a dôvody. Túto Obranu predložili naši Cisárskej Jasnosti, aby poznala, že máme veľké a závažné príčiny, ktoré nám zabráňujú schváliť Podvrátenie. Avšak Cisárska Jasnosť predložený spis neprijala.

Nato bol vydaný akýsi dekrét, v ktorom sa protivníci chvália, že naše Vierovyznanie podvrátili z Písem.

Tu máš teda, čitateľu, našu Obranu; z nej poznáš aj to, ako naši protivníci zmýšľajú (predpokladáme to s dobrým svedomím), aj to, že niektoré články odsúdili proti jasnému Písmu Ducha Svätého, a že sa im nepodarilo Písmom podvrátiť naše články.

Aj keď sme pôvodne zostavovali Obranu spoločne sa riadiac i s inými, pri jej príprave do tlače som všeličo sám pridal. Preto som ju podpísal svojím menom, aby nik nemohol namietat', že kniha vyšla bez označenia pôvodcu.

V týchto sporoch som zachovával, nakoľko sa dalo, zaužívaný spôsob kresťanského učenia, aby sa časom tým ľahšie došlo k dorozumeniu. Aj teraz tak robím; hoci by som oprávnené mohol obšírnejšie rozviesť rozdiel medzi naším a medzi učením našich protivníkov.

Avšak z počínania protivníkov je zrejmé, že im nejde ani o pravdu ani o dorozumenie, ale o našu krv.

Aj teraz som písal, ako len možno, čo najmiernejšie; ak sa však predsa vyskytne nejaký drsnejší výrok, poznamenávam, že sa hádam s teológmi a mníchmi, ktorí napísali Podvrátenie, a nie s cisárom ani s kniežatmi, ktorých si ctím, ako sa patrí. Len nedávno som videl Podvrátenie a povšimol som si, že je tak zákerne, jedovato a podvodne napísané, že by mohlo oklamať v niektorých otázkach aj obozretných.

Nezaoberal som sa všetkými prekrúcačkami, lebo by vzniklo dielo bez konca; zhrnul som len najhlavnejšie dôvody, aby všetky národy mali svedectvo o nás, že sme opravdivo a pobožne zamýšľali o Kristovom evanjeliu. Nemáme radosť z nesvornosti a uvedomujeme si aj hroziace nám nebezpečenstvo, lebo dobre vieme, aký zatvrdilý hnev blčí proti nám v našich protivníkoch. Avšak nemôžeme zavrhnúť jasnú a cirkvi potrebnú pravdu.

Preto myslíme, že pre Kristovu slávu a pre dobro cirkvi treba znášať aj protivenstvá a nebezpečenstvá a neochvejne veríme, že Boh schváli toto naše počínanie si a dúfame, že súd potomkov o nás bude spravodlivejší.

Ved' sa nedá zaprieť, že naši vyniesli na svetlo a objasnili mnoho článkov kresťanského učenia, ktoré veľmi poslúžia cirkvi; netreba tu vykladať, v akých tmách ležali predtým znetvorené nepravým učením mníchov, kánonistov a mudrlantských teológov.

Máme verejné svedectvá mnohých dobrých mužov, ktorí ďakujú Bohu za nesmierne dobrodenie, že sa o mnohých veľmi potrebných a spasiteľných článkoch učí lepšie, ako vo všetkých knihách našich protivníkov.

A tak porúčame svoju vec Kristovi, ktorý raz rozsúdi tieto rozpory a prosíme Ho, aby zhliadol na úbohú rozdelenú cirkev a navrátil jej úprimnú a trvalú jednotu.

Obrana Vierovyznania

I. článok. O Bohu.

Prvý článok nášho Vierovyznania protivníci schvaľujú. V ňom vykladáme svoju vieru a učenie, že je jedna večná, jednotná, nerozdielna Božská bytosť, ale sú tri odlišné osoby tejže Božskej a večnej bytosti, Otec, Syn a Duch Svätý. Tento článok sme vždy učili a bránili a myslíme, že má bezpečné a jasné svedectvá v Písme sv., ktoré nemožno podvrátiť. A stále tvrdíme, že tí, čo inak zmýšľajú, stoja mimo cirkvi Kristovej a sú modloslužobníkmi a bohorúhačmi.

II. článok. O prirodzenom hriechu.

Druhý článok, o prirodzenom hriechu, naši protivníci schvaľujú, ale napádajú našu definíciu prirodzeného hriechu, ktorú sme len mimochodom vyslovili. A tu hneď pri vstupe pozná Cisárska Jasnosť, že pisatelia Podvrátenia neboli ani súdni ani úprimní. Lebo keď sme my len tak mimochodom jednoducho chceli povedať, čo všetko je v prirodzenom hriechu obsažené, oni si vymysleli zlomyseľný výklad a zlomyseľným spôsobom prekrútili výpoveď, v ktorej vlastne nič nebolo. Tvrdia totiž toto: Nebáť sa Boha, neveriť — je hriech skutočný; a tak vlastne prirodzený hriech popierajú.

Je zrejmé, že pochádza zo škôl a nie z rady cisárovej. Toto prekrútenie dalo by sa veľmi ľahko podvrátiť, ale aby všetci statoční mužovia videli, že o tomto článku nič nepravého neučíme, prosíme si dobre pozrieť predovšetkým nemecké vydanie Vierovyznania: ono nás zbaví podozrenia, akoby sme zavádzali novoty. Veď tam je napísané: „Ďalej učíme, že po Adamovom páde všetci ľudia, ktorí sa prirodzene narodili, sa v hriechoch počali a narodili, to jest, že všetci hneď od života matky sú plní zlej žiadostivosti a náklonnosti a od prirodzenosti nemôžu mať opravdivú Božiu bázeň ani opravdivú vieru v Boha.“ Tento článok dosvedčuje, že podľa nášho učenia tí, čo sa prirodzene narodili, nielenže nemajú skutočnej bázne Božej a dôvery v Boha, ale nemajú ani schopnosti ani moci k nej. Hovoríme tu o zlej žiadostivosti a že takto narodení nemôžu mať bázeň Božiu a dôveru v Boha. Čo sa nám tu môže vytýkať? Myslíme, že úprimní mužovia nám dajú za pravdu. Veď latinský text tohto článku nepriznáva človeku prirodzenú schopnosť, to jest, nepripúšťa možnosť a silu mať bázeň a vieru v Boha a dospelým nepriznáva skutok. A keď už užívame slovo žiadostivosť, rozumieme tým nielen skutok alebo ovocie ale trvalú náklonnosť prirodzenosti k zlému.

Avšak neskoršie dokážeme obšírnejšie, že naša definícia sa zhoduje s užívanou a starou definíciou. Prv však vysvetlíme, prečo sme pri tomto článku užili práve tieto výrazy. Naši protivníci v školách učia, že materiálnou stránkou, — takto to volajú, — prirodzeného hriechu je žiadostivosť. Preto pri definícii sme ju nemohli obísť, najmä aj preto nie, že dnes niektorí nie celkom po kresťansky o nej filozofujú, že prirodzený hriech nie je chyba alebo porušenosť ľudskej prirodzenosti, ale len poddanosť alebo stav smrteľnosti, ktorej podliehajú narodení z Adama bez vlastného hriechu pre previnenie iného. Okrem toho dodávajú, že pre prirodzený hriech nik nieje odsúdený na večnú smrť, ako sa z nevoľnice rodia nevoľníci a sú v tomto stave nie z vlastnej viny, ale pre matkino nešťastie. Aby sme ukázali, že s touto bezbožnou mienkou nesúhlasíme, zmienili sme sa o žiadostivosti, nazvali sme ju s dobrým svedomím chorobou a vysvetlili sme, že ľudská prirodzenosť sa rodí porušená a hriešna.

Ved' sme nemenovali len samú žiadostivosť, ale sme spomenuli aj nedostatok Božej bázne a viery. Toto sme pripojili nie bez príčiny. Scholastickí učenci zmenšujú prirodzený hriech, pretože nechápu dostatočne definíciu, ktorú prijali od Otcov. Mudrujú o práchni, ktoré má byť vlastnosťou tela a pýtajú sa hlúpo, ako to u nich býva, či oná vlastnosť vznikla dotknutím sa jablka a či dýchnutím hada a či sa liekmi zväčšuje? Takýmito otázkami zatemnili podstatu veci. Lebo, keď hovoria o prirodzenom hriechu, nespomínajú ťažšie viny ľudskej prirodzenosti, ako napr. nepoznanie Boha, opovrhovanie Bohom, nedostatok Božej bázne a dôvery v Boha, nedôveru v milosť, spoliehanie sa na veci tohto sveta, atď. Tieto choroby, ktoré sa najviac protivia Božiemu zákonu, scholastikovia nepozorujú; ba naopak, privlastňujú ľudskej prirodzenosti nenarušenú schopnosť milovať Boha nado všetko, zachovávať Jeho prikázania čo do podstaty skutkov a nebadajú, že si protirečia. Ved' môcť milovať Boha nadovšetko, zachovávať Božie prikázania z vlastných síl či je iné ako mať prirodzenú spravodlivosť? Ale čo je potom dedičný hriech, ak ľudská prirodzenosť sama od seba má schopnosť milovať Boha nadovšetko, ako opovážilo tvrdia scholastici? Na čo je potom dielo Kristovej milosti, ak sa sami môžeme ospravedlniť vlastnou spravodlivosťou? Na čo je dielo Ducha Svätého, ak človek z vlastných síl môže milovať Boha nadovšetko a zachovávať Božie prikázania? Kto by nevidel, aké nezmysly učia protivníci? Pripúšťajú menšie vady ľudskej prirodzenosti, ale väčšie neuznávajú, hoci nás Písmo sv. upomína na ne na každej svojej stránke a proroci sa neustále sťažujú na telesnú ubezpečenosť, na opovrhovanie Bohom, nenávidenie Boha a na podobné hriechy, s ktorými sme sa narodili. Ved' keď scholastici zamiešali do kresťanského učenia filozofické nauky o prirodzenej dokonalosti a viac ako treba vyzdvihli slobodnú vôľu a vykonané skutky a učili, že ľudia sú ospravedlnení pred Bohom filozofickou alebo občianskou spravodlivosťou, o ktorej aj my hovoríme, že je poddaná rozumu a po istú mieru je v našej moci, nemohli vidieť vnútornú nečistotu ľudskej prirodzenosti. Avšak o tomto môžeme poučiť len Písmo sv., ktoré scholastici zriedkakedy uvádzajú vo svojich dišputách.

Pre toto sme pri označení prirodzeného hriechu spomenuli aj žiadostivosť a popreli sme, že by prirodzené ľudské sily mali bázeň Božiu a dôveru v Boha. Tým

sme chceli ukázať, že prirodzený hriech obsahuje aj tieto nedostatky: nevedomosť o Bohu, opovrhovanie Bohom, nedostatok Božej bázne a dôvery v Boha, nedostatok lásky k Bohu. Toto sú najväčšie chyby ľudskej prirodzenosti, ktoré odporujú najmä prvej doske Desiatich Božích prikázaní.

Avšak tým sme nepovedali nič nového. Stará definícia, správne pochopená, hovorí temer to isté, keď vraví, že prirodzený hriech je nedostatok prirodzenej spravodlivosti. Čo je však spravodlivosť? Tu sa scholastici hádajú o dialektické otázky a nevysvetľujú, čo je prirodzená spravodlivosť. Podľa Písma sv. spravodlivosť nie je zachovávanie len druhej tabule Desiatich Božích prikázaní, ale aj prvej, na ktorej sú prikázania o Božej bázni, o viere, o láske k Bohu. Prirodzená spravodlivosť neobsahuje teda len rovnomernú zdržanlivosť vlastností, ale aj tieto dary: bezpečnejšiu známosť o Bohu, bázeň Božiu, dôveru v Boha a iste schopnosť a silu ku tomu. O tom svedčí aj Písmo, keď hovorí, že človek je stvorený na obraz a podobenstvo Božie. Či je to niečo iné, akože sa v človeku odzrkadľuje múdrosť a spravodlivosť, ktorá chápe Boha a v ktorej sa odráža Boh; to jest, že sú človekovi dané dary: známosť Božia, bázeň Božia, dôvera voči Bohu a pod.? Tak totiž vysvetľujú podobenstvo Božie Iraeneus a Ambróz, ktorý mimo mnohého iného o tejto otázke hovorí aj toto: „Duša nie je teda na Boží obraz, ak nieje v nej ustavične Boh“. A Pavel v liste Efezským (5,9) a Kolosenským (3,10) dokazuje, že obraz Boží je známosť Božia, spravodlivosť a pravda. Ani Lombard sa nebojí povedať, že prirodzená spravodlivosť je oná podobnosť Bohu, ktorú dal Boh človekovi. Uviedli sme výpovede cirkevných Otcov, ktoré v ničom neodporujú Augustínovmu výkladu o obraze Božom.

Teda staré označenie, ktoré hovorí, že hriech je nedostatok spravodlivosti, upiera nielen poslušnosť nižších síl človeka, ale aj známosť Božiu, dôveru v Boha, bázeň a lásku Božiu, a iste aj moc ich prejavit' a vykonať. Ved' aj sami teológovia v školách učia, že ich nemožno zachovávať bez zvláštnych darov a bez pomoci Božej milosti. My tie dary kvôli ľahšiemu pochopeniu menujeme známosťou Božou, bážňou a dôveru v Boha. Z toho vidno, že staré označenie hovorí to isté, čo my učíme, keď nepriznávame bázeň Božiu a dôveru, totiž, nielen skutok, ale ani dary a schopnosti toto vykonať.

Taký istý zmysel má aj Augustínovo označenie, v ktorom sa hovorí, že prirodzený hriech je žiadostivosť. Znamená totiž, že žiadostivosť prišla, keď sa stratila spravodlivosť. Lebo pokazená prirodzenosť, pretože sa nemôže Boha báť a Ho milovať, v Boha veriť, vyhľadáva a obľubuje si telesné veci; Boží súd alebo, ubezpečená, znevažuje alebo, prestrašená, nenávidí. A tak Augustín spája aj porušenosť aj hriešne správanie sa, ktoré z nej nasleduje. Ved' žiadostivosť nie je len porušenie telesných vlastností, ale aj hriešne obrátenie sa vyšších síl k telesnosti. A ani nevedia, čo hovoria tí, ktorí súčasne privlastňujú človekovi i žiadostivosť Duchom Svätým neumŕtvenú i milovanie Boha nadovšetko.

My sme teda pri označení prirodzeného hriechu správne vyjadrili oboje, to znamená, porušenosť, že nemôže v Boha veriť, báť sa Ho a milovať, ako aj žiadostivosť, ktorá napriek slovu Božiemu túži za telesnými vecami; to je,

nevyhľadáva len telesné pôžitky, ale i telesnú múdrosť a spravodlivosť, týmto vlastnostiam dôveruje a tak opovrhuje Bohom. A nielen starší učitelia, ktorých som spomenul, ale aj novší, rozumnejší, učia, že prirodzený hriech je porušenosť i žiadostivosť. Tomáš takto hovorí: „Prirodzený hriech je nielen nedostatok prirodzenej spravodlivosti, ale aj porušená vlastnosť duše, z čoho vyplýva nielen samotný nedostatok, ale aj porušené správanie sa.“ Aj Bonaventúra jasne hovorí: „Ak sa niekto pýta, čo je prirodzený hriech, správne sa mu odpovedá, že nezriadená zlá žiadosť.“ Správna je tiež odpoveď, že je nedostatok povinnej spravodlivosti. Jedna odpoveď, zahrňuje aj druhú. Podobne zmýšľa Hugo, keď hovorí, že prirodzený hriech je neznalosť v mysli a žiadostivosť v tele. Tým chce povedať, že už keď sa narodíme, prinášame si neznalosť o Bohu, neveru, nedôveru, pohrdanie Bohom a nenávisť voči Nemu. Toto totiž zahrnul so slova neznalosť. A tieto výpovede súhlasia s Písmom svätým. Veď Pavel na niektorých miestach výslovne pomenúva hriech nedostatkom, ako napr. 1. Kor. 2,14: „Človek od prírody, pravda, nechápe veci Ducha Božieho,“ Inde (Rim. 7,5) spomína hriešne vášne, ktoré pôsobia v údoch a prinášajú zlé ovocie. Mohli by sme uviesť viaceré miesta v oboch čiastkach; avšak jasná vec nepotrebuje svedectvá. A rozumný čitateľ ľahko usúdi, že nebáť sa Boha a neveriť nie sú len vykonané skutočné hriechy, ale že je to trvalý nedostatok prirodzenosti znovu nezrodenej.

Teda v učení o prirodzenom hriechu sa neodchýľujeme ani od Písma sv. ani od všeobecnej cirkvi, ale očisťujeme a vynášame na svetlo správne nauky Písma sv. a Otcov, zatemnené mudrlantskými hádkami novších teológov. Veď je jasné, že novší teológovia nepochopili, čo mienili Otcovia, keď hovorili o nedostatku. Avšak prirodzený hriech treba poznať. Veď nemôžeme pochopiť veľkosť Kristovej milosti, ak nepoznáme svoje nedostatky. Celá ľudská spravodlivosť je len číre pokrytectvo pred Bohom, ak neuznáme, že v prirodzenom srdci niet Božej lásky, bázne, dôvery. Preto hovorí prorok: „Po svojom odvrátení som cítil ľútosť, a keď som pochopil (svoje chyby) bijem sa v bedrá; hanbím sa, som zahanbený a pohanený znášam potupu za svoju mladosť“ (Jerem. 31,19). Tiež v Žalme sa hovorí: „Vo svojej sklúčenosti povedal som: Každý človek je luhár“ (116,11). To znamená, že nemyslí správne o Bohu.

Tu sa protivníci obuli aj do Luthera, že napísal: „Prirodzený hriech ostáva po krste“, a dokladajú, že tento článok Lev X. právom odsúdil. Ale Cisárska Jasnosť tu jasne pozná, že nám neprávom utrhajú. Veď protivníci vedia, v akom zmysle Luther povedal, že prirodzený hriech ostáva po krste. Vždy tak písal, že krst zmýva vinu prirodzeného hriechu, i keď materiálna stránka hriechu, ako to oni volajú, totiž, žiadostivosť, ostáva. Ale aj o materiálnej stránke dokladá, že Duch Svätý, v krste daný, začína umŕtvovať žiadostivosť a pôsobí v človeku novú myseľ. V tomto zmysle hovorí aj Augustín: „Hriech sa pri krste odpúšťa, nie akoby už viac nebol, ale že sa nepočíta.“ Tým je jasne povedané, že hriech ostáva, i keď sa nepočíta. Táto výpoveď sa tak zaľúbila pozdejším učiteľom, že ju citujú aj v dekrétach. A proti Juliánovi Augustín hovorí: „Zákon, ktorý je v našich údoch, sa odpúšťa duchovným znovuzrozením a ostáva v smrteľnom tele. Odpúšťa sa, pretože sviatosť, v ktorej sa

veriaci znovuzrodia, odstraňuje vinu; ostáva, pretože spôsobuje žiadosti, proti ktorým veriaci bojujú." Protivníci vedia, že Luther takto zmýšľal a učil, a keďže každú vec nemôžu zavrhnúť, prekrúcajú aspoň slová, aby takouto ľstivosťou zatratili nevinného.

Hádajú sa, že žiadostivosť je trest a nie hriech. Podľa mienky Lutherovej je hriechom. Vyššie sme povedali, že Augustín označuje prirodzený hriech ako žiadostivosť. Ak niekto v tomto učení vidí niečo závadného, nech sa háda s Augustínom. A nad to Pavel hovorí: „Žiadosť by som nebol poznal, keby zákon nebol povedal: nepožiadaj!" (Rim. 7,7.23) A tiež: „Vo svojich údoch vidím iný zákon, ktorý bojuje proti zákonu mojej mysle a zotročuje ma zákonom hriechu, čo je v mojich údoch" Tieto svedectvá nevyvrátia nijaké výmysly. Ved' žiadostivosť jasne menujú hriechom, ktorý sa však nepočíta tým, ktorí sú v Kristu, hoci by si zaslúžil smrť, keby nebol odpustený. Takto zmýšľajú cirkevní otcovia o tejto otázke. Ved' Augustín v dlhej rozprave podvracia názor tých, ktorí učili, že žiadostivosť v človeku nie je hriechom ale latreia tak ako aj farba tela a nešťastie sú latreia.

Ak protivníci budú tvrdiť, že žiadostivosť je latreia budú mať proti sebe mnoho výpovedí Písma sv., ale aj celú cirkev. Ved' ktože sa kedy opovážil povedať, i keď nebola úplná jednota, že toto sú latreia, totiž pochybovať o Božom hneve, o Božej milosti, o Božom slove, nenávidieť Boží súd, žalovať sa ak Boh nevyslobodzuje hneď zo súženia, reptáť, že bezbožní sa majú lepšie ako pobožní, dať sa strhnúť hnevom, vášni, túžbe po sláve a za bohatstvom, atď. A toto skusujú pri sebe aj pobožní ľudia, ako vidieť zo Žalmov a prorokov. Avšak v školách preniesli sem z filozofie celkom odporujúce nauky, ako napr., že pre vásne nie sme ani zlí, ani dobrí, nie sme hodní ani chvály, ani potupovania. Tiež, že len úmyselný hriech je hriechom. Filozofi vyriekli tieto výpovede o svetskom súde, nie však o Božom. Aj iné o nič nie múdrejšie nauky poprišívali napr. že prirodzenosť nie je zlá. Nič nenamietame, keď sa to povie na svojom mieste; ale nech sa to neprekrúca na umenšenie prirodzeného hriechu. Avšak tieto výpovede čítame u scholastikov, ktorí filozofické alebo svetské učenie o mravnosti nemiestne zamieňajú s evanjeliom. A o tomto sa hádajú nielen v školách, ale, ako vidíme, zo škôl sa to vynáša a podáva sa ľudu. Toto presvedčenie ovládlo a živilo dôveru v ľudské sily a zatlačilo známosť o Kristovej milosti.

Preto Luther, chtiac ukázať nesmiernu veľkosť prirodzeného hriechu a ľudskej slabosti, učil, že oné pozostatky prirodzeného hriechu v človeku samy o sebe nie sú laxpeia, že potrebujú Kristovu milosť, aby sa nepočítali, a tiež Ducha Svätého, aby sa umŕtvovali.

I keď scholastici, keď učia, že človek z vlastných síl môže zachovávať Božie prikázania, zľahčujú oboje, aj hriech aj trest, v prvej knihe Mojžišovej (3,15) sa inak hovorí o pokute za prirodzený hriech. Podľa toho totiž ľudská prirodzenosť prepadla nielen smrti a iným telesným utrpeniam, ale aj diablovej ríši. Ved' tam je vyrieknutá táto strašná výpoveď: „Nepriateľstvo položím medzi tebou a medzi ženou, medzi tvojím a medzi jej semenom." Porušenosť a žiadostivosť sú i trestom i hriechom; ale smrť a iné telesné biedy i diablove tyranstvo sú zaslúženými trestami, Ved' ľudská prirodzenosť je podrobená v službu a je v zajatí diabla, ktorý ju bezbožným učením a

bludmi klame a vháňa do všemožných hriechov. A ako diabla nemôžeme premôcť, iba ak s Kristovou pomocou, tak ani z jeho otroctva sa nemôžeme vyslobodiť vlastnými silami. Veď i dejiny sveta ukazujú, aká nesmierne veľká je moc diablovho kráľovstva. Svet je plný rúhania sa Bohu a bezbožného učenia a v týchto osídlach drží diabol polapených aj tých, ktorí sú múdri a spravodliví pred svetom. U iných sa ukazujú ešte aj hrubšie neprávosti. Avšak daný je nám Kristus, ktorý nás zbavuje aj týchto hriechov aj týchto trestov a ničí aj diablove kráľovstvo, hriech a smrť, — lenže Kristove dobrodenia nemôžeme poznať, ak nevidíme svoju biedu. Preto o tomto článku naši kazatelia usilovne kázali a nič nového nepridávali, ale vykladali Písmo sv. a učenie svätých Otcov.

Nazdávame sa, že sme dostatočne presvedčili Cisársku Jasnosť o detinskosti a zlomyseľnosti obvinení, ktorými protivníci ľstivo zaútočili na náš článok. Vieme totiž, že zmýšľame správne a súhlasne s obecnou cirkvou Kristovou. Ak však protivníci budú pokračovať v tejto hádke, máme mužov, ktorí im odpovedia a obhája pravdu. Veď protivníci zväčša ani nevedia, čo majú hovoriť o tomto článku. Často sa zapletajú do protirečení a nevysvetlia správne a logicky ani formálnu stránku prirodzeného hriechu ani porušenosť, ako to oni nazývajú. Nechceli sme však príliš podrobne rozoberať ich hádky o tomto článku. Za dobré sme uznali vyložiť jasnými, zrozumiteľnými slovami výpovede svätých Otcov, ktorých sa aj my držíme.

III. článok. O Kristovi.

Tretí článok protivníci schvaľujú. V ňom učíme o dvoch prirodzenostiach v Kristu, totiž o ľudskej prirodzenosti, ktorú Slovo prijalo v jednotu svojej osoby; a že tenže Kristus i trpel i umrel, aby nás zmieril s otcom, a vstal z mŕtvych, aby ospravedlnil a posvätil veriacich atď., ako je to obsažené v Apoštolskom a Nicejskom vierovyznaní.

IV. článok. O ospravedlnení.

V štvrtom, piatom, šiestom a potom aj v dvadsiatom článku zavrhujú protivníci naše učenie, že ľudia nie pre svoje zásluhy, ale zdarma pre Krista dosahujú odpustenie hriechov vierou v Krista. Zavrhujú totiž oboje, i naše popieranie, žeby ľudia pre svoje zásluhy dosiahli odpustenie hriechov, i naše učenie, že ľudia vierou dosahujú odpustenie hriechov a vierou v Krista sú ospravedlnení. Keďže v tejto hádke ide o najdôležitejší článok kresťanského učenia, ktorý správne pochopený objasňuje a zväčšuje Kristovu česť a zbožným svedomiam prináša prepotrebné hojné potešenie, prosíme, aby nás Cisárska Jasnosť v týchto otázkach milostivo vypočula. Veď protivníci tým, že nevedia, ani čo je odpustenie hriechov, ani čo je viera, ani čo

je milosť, ani čo je spravodlivosť, nesmierne znevážili tento článok, zatemnili slávu a dobrodenia Kristove a zbožným srdciam odňali potešenie dané v Kristu. Aby sme teda i svoje Vierovyznanie mohli podoprieť i námietky protivníkov vyvrátiť, treba najprv uviesť pramene oboch učení, aj nášho aj učenia protivníkov.

Celé Písmo treba rozdeliť na tieto dva hlavné články: na zákon a na zaslúbenia. Lebo Písmo inak podáva zákon a inak zaslúbenia v Kristu; totiž alebo zaslúbuje, že Kristus príde a skrze Neho odpustenie hriechov, ospravedlnenie a večný život, alebo Kristus, keď sa už bol zjavil, zaslúbuje v evanjeliu odpustenie hriechov, ospravedlnenie a večný život. V tomto článku pod zákonom rozumieme Desať Božích prikázaní, kdekoľvek o nich v Písme čítame. O obradných a súdnych zákonoch Mojžišových tu nebudeme hovoriť.

Z týchto dvoch častí protivníci berú zákon, pretože ľudský rozum od prirodzenosti chápe čo-to zo zákona (má totiž z Božej vôle v mysli napísanú túto súdnosť), a zo zákona hľadajú odpustenie hriechov a ospravedlnenie. Desať Božích prikázaní nepožaduje však len zovňajšie občianske skutky, ktoré rozum ako tak môže vykonať, ale žiada aj iné, rozum ďaleko prevyšujúce, a to Boha sa báť, Boha práve milovať, Boha práve vzývať, práve dôverovať Bohu, že vyslyší a Božiu pomoc očakávať pri smrti a vo všetkých súženiach, aby sme pred nimi neutekali a od nich neodvracali, keď nám ich Boh uloží.

Tu scholastici podľa vzoru filozofov učia len rozumovú spravodlivosť, totiž zovňajšie občianske skutky a vymýšľajú, že rozum bez Ducha Svätého môže Boha nadovšetko milovať. Lebo kým je ľudský rozum spozdilý a necíti Boží hnev a súd, môže si namýšľať, že chce milovať Boha, že Bohu kvôli chce konať skutky. Takto potom učia, že si človek zaslúži odpustenie hriechov konajúc, čo mu je možné. To jest, ak rozum, ľutujúci hriechy, miluje Boha alebo kvôli Bohu koná dobré skutky. A táto domienka, ktorá prirodzene lichotí ľudom, splodila a rozmnožila mnohé služby v cirkvi, mníšske sľuby, zneužitia omše a iné na základe tejto falošnej domnienky vymyslené služby a ustanovenia. A aby zachovali a posilnili dôveru v takéto skutky, tvrdili, že Boh tomu, kto takto robí, nevyhnutne udelí milosť nie preto, žeby bol nútený, ale preto, že nemôže inak.

V tejto domnienke sa skrýva mnoho veľkých a nebezpečných bludov. Dlho by trvalo, kým by sme ich vypočítali. Len toto pováž, rozumný čitateľu: ak je toto kresťanská spravodlivosť, nuž, aký je potom rozdiel medzi učením filozofov a medzi Kristovým učením? Ak si zasluhujeme odpustenie hriechov svojimi skutkami, na čo nám je potom Kristus? Ak môžeme byť ospravedlnení rozumom a pre skutky rozumu, nuž, na čo nám je dielo Kristovo a znovuzrodenie? Pre tieto falošné domnienky došlo to už tak ďaleko, že mnohí sa vysmieľajú nášmu učeniu, že okrem filozofickej treba hľadať aj inú spravodlivosť. Počuli sme, ako niektorí v kázni obišli evanjelium a kázali Aristelovu etiku. A vôbec sa nepomýlili, akže pravdu majú naši protivníci, Veď Aristoteles o občianskych mravoch píše tak vzdelávateľne, že lepšie ani nemožno požadovať. Videli sme knihy, v ktorých sú niektoré Kristove slová citované spolu s výpoveďami Sokrata, Zenóna a iných. Akoby bol Kristus preto prišiel, aby dával akési zákony, podľa ktorých by sme si mohli zaslúžiť odpustenie

hriechov, keďže odpustenie hriechov neprijímame zdarma pre Jeho zásluhy. Ak teda prijmem toto učenie protivníkov, totiž, že si zo skutkov rozumu zasluhujeme odpustenie hriechov a ospravedlnenie, tak niet rozdielu medzi spravodlivosťou filozofickou, farizejskou a kresťanskou.

Protivníci však, aby Krista úplne neobišli, požadujú známosť biblických histórií o Kristu. Pripúšťajú tiež, že zaslúžila dáva akúsi vlohu a či, ako to oni volajú, prvú milosť. Rozumejú to tak, že táto vloha robí nás náklonnejšími a ochotnejšími milovať Boha. Predsa však je toho málo, čo tejto vlohe pripisujú, lebo vymýšľajú, že činnosť vôle je táže pred vlohou ako aj po nej. Vymýšľajú, že vôľa môže milovať Boha; avšak oná vloha ponúka robiť to ochotnejšie. A kážu zaslúžiť si túto prvú vlohu predchádzajúcimi zásluhami; potom kážu skutkami zákona zaslúžiť si zveľadenie onej vlohy a večný život. Tým pochovávajú Krista, aby Ho ľudia nemali za svojho Prostredníka, a aby neverili, že skrze Neho z milosti prijímajú odpustenie hriechov a zmierenie, ale aby blúznili, že si svojím naplnením zákona zasluhujú odpustenie hriechov a pre naplnenie zákona Boh ich má za spravodlivých. Lenže zákonu nikdy nemožno zadosť urobiť. Rozum môže vykonávať len nejaké občianske skutky, ale ani Boha sa nebojí, ani prave neverí, že sa Boh oňho stará. A keď aj hovoria o onej vlohe, bez ospravedlnenia z viery však ľudia nemôžu ani milovať Boha ani pochopiť, čo je to milovať Boha.

A svojím výmyslom o rozdiel medzi zásluhou podľa hodnosti a zásluhou podľa zaslúženia len čo si zahrávajú so slovami, aby nebolo zjavné, že sú v pelagiánskych bludoch. Lebo ak Boh musí dať milosť náležite podľa hodnosti, už to nie je zásluha hodnosti ale záslužnosti. Ani sami nevedia, čo hovoria. Po onej vlohe milovania vymýšľajú ďalej, že si človek zasluhuje podľa hodnosti. Kážu však pochybovať, či je pritom vloha. Teda ako vedia, či si zasluhujú podľa hodnosti a či podľa zaslúženia? Všetko toto vymysleli záhaľčiví ľudia, ktorí nevedia, ako sa dosahuje odpustenie hriechov a ako sa stratí dôvera v skutky pri pomyslení na Boží súd a pri výčitkách svedomia. Ubezpečení pokrytci si stále myslia, že majú zásluhy podľa hodnosti, už či je pri tom oná vloha alebo nie, pretože sa ľudia prirodzene spoliehajú na svoju vlastnú spravodlivosť. Avšak prestrašené svedomia nie sú si isté a pochybujú a vyhľadávajú ďalšie iné skutky a ich hromadia, aby dosiahli uspokojenie. Takýto si nikdy nemyslia, že majú zásluhy podľa hodnosti a zúfajú si, ak nepočujú okrem učenia o zákone aj evanjelium o odpustení hriechov z milosti a o spravodlivosti viery.

A tak protivníci neučia nič iné ako spravodlivosť rozumu alebo zákona, na ktorú hľadajú ako židia na zahalenú tvár Mojžišovu. Ubezpečených pokrytcov však, ktorí si myslia, že činia zadosť zákonu, ponúkajú spoliehať sa a márne dôverovať v skutky a opovrhovať Kristovou milosťou. Naproti tomu prestrašené svedomia vháňajú do zúfalstva, pretože konajú skutky v pochybnostiach, nikdy nepochopia, čo je viera a čo spôsobuje; a tak si nakoniec úplne zúfajú. My však o spravodlivosti rozumu myslíme, že Boh ju požaduje, a že na rozkaz Boží treba konať počestné skutky, ktoré Desiat' Božích prikázaní prikazuje, a to podľa slov: „Zákon je nám vychovávateľom" (Gal. 3, 24), a tiež: „Zákon je pre zločincov" (1. Tim. 1, 9). Totiž

Boh chce skrotiť telesných ľudí onou občianskou kázňou a aby sa zachovala, dal zákony, Písmo, učenie, vrchnosť, tresty. Rozum po istú mieru môže vykonávať túto spravodlivosť svojimi silami, aj keď ho slabosť prirodzenosti a diablove pokúšanie často ženie k zjavným nerestiam. Tejto spravodlivosti rozumu vďačne vzdávame patričnú chválu; veď táto porušená prirodzenosť ani nemá nič lepšieho, a správne hovorí Aristoteles; „Ani zornička ani večernica nie je krajšia ako spravodlivosť“. Ba aj sám Boh ju obdarúva telesnými darmi; avšak nemožno ju natoľko vychvaľovať, aby sa tým potupoval Kristus.

Preto je bludom, že si svojimi skutkami zasluhujeme odpustenie hriechov. Bludom je aj to, keď sa ľudia pokladajú za spravodlivých pred Bohom pre spravodlivosť podľa rozumu.

Bludom je aj to, že rozum vlastnými silami môže milovať Boha nadovšetko a plniť Boží zákon, totiž prave sa báť Boha, prave veriť, že Boh vyslyší, Bohu sa oddávať pri smrti i v ostatných Božích dopusteniach, nežiadať cudzie atď., aj keď rozum môže vykonávať zovňajšie občianske skutky.

Bludom a potupením Krista je aj tvrdiť, že nehrešia ľudia, ktorí zachovávajú prikázania Božie bez milosti.

Svedectvá pre toto naše učenie nemáme len z Písma, ale aj z Otcov. Veď Augustín veľmi obsírne vysvetľuje proti pelagiánom, že sa milosť nedáva za naše zásluhy. A o prirodzenosti a milosti hovorí: „Ak prirodzená spôsobnosť skrze slobodnú vôľu dostačuje i aby sme vedeli, ako načim žiť i aby sme dobre žili, tak Kristus zbytočne umrel a vyprázdnené je aj pohoršenie kríža. Prečo by som tu aj ja nevykrikoval? Áno, vykriknem a budem volať s Pavlovou bolesťou kresťana: „Úplne ste odlúčení od Krista, ktoríkoľvek chcete byť ospravedlnení zo zákona; vypadli ste z milosti“ (Gal. 5, 4). Keďže neznajú Božiu spravodlivosť a snažia sa uplatňovať svoju, nepoddali sa spravodlivosti Božej. Lebo ako „koniec zákona“, tak aj koniec hriešnej ľudskej prirodzenosti je Spasiteľ Kristus, aby sa spravodlivosti dostalo každému veriacemu“ (Rim. 10, 3, 4). A Ján 8, 36: „Keď vás teda Syn vyslobodí, budete skutočne slobodní“. A tak od hriechu nemôžeme byť oslobodení rozumom ani si ním nemôžeme zaslúžiť odpustenie hriechov. A Ján 3, 5 píše: „Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do kráľovstva Božieho.“ Ak sa treba znovuzrodiť z Ducha Svätého, tak nás spravodlivosť podľa rozumu neospravedľuje pred Bohom, lebo neplní zákon. Rim. 3, 23: „Všetci totiž zhrešili a nemajú slávy Božej“. A to jest nemajú Božej múdrosti a spravodlivosti, ktorá poznáva a oslavuje Boha. Tiež Rim. 8, 7, 8: „Telesné zmýšľanie je nepriateľstvo voči Bohu, lebo sa nepoddáva a ani sa nemôže poddať Božiemu zákonu. Tí teda, čo podľa tela žijú, nemôžu sa ľúbiť Bohu.“ „Toto sú také jasné svedectvá, že nepotrebujú hlbokého mysliteľa, ale bedlivého poslucháča“, aby sme užili slov Augustínových, ktoré povedal pri tejto otázke. Ak telesné zmýšľanie je nepriateľstvo voči Bohu, tak telo isto nemiluje Boha; ak sa nemôže poddať Božiemu zákonu, nemôže milovať Boha. Ak telesné zmýšľanie je nepriateľstvo voči Bohu, potom hreší telo aj vtedy, keď vykonáva zovňajšie občianske skutky. Ak sa nemôže poddať Božiemu zákonu, isto hreší, i keby vykonávalo skutky výborné a chvályhodné podľa ľudského súdu.

Protivníci hľadajú na prikázanie druhej tabule obsahujúce občiansku spravodlivosť, ktorú rozum chápe. Spokojní s týmto si myslia, že učinili zadosť Božiemu zákonu. A medzitým nevidia druhú tabuľu, ktorá prikazuje, aby sme milovali Boha, aby sme isto vedeli, že sa Boh na hriech hnevá, aby sme sa naozaj Boha báli, aby sme nepochybovali, že nás Boh vyslyší. Avšak ľudský duch bez Ducha Svätého alebo vo svojej ubezpečenosti pohŕda Božím súdom alebo káraním, uteká pred Bohom a nenávidí Boha sudcu. A tak nie je poslušný prikázaniam prvej tabule. Keď teda je v ľudskej povahe pohrdanie Bohom, pochybovanie o Božom slove, o Jeho hrozbách a sľuboch, ľudia vskutku hrešia aj vtedy, keď konajú počestné skutky bez Ducha Svätého, pretože to robia bezbožným srdcom, ako hovorí apoštol: „Všetko, čo nie je z viery, je hriech“ (Rim. 14, 23). Takíto totiž toto konajú a pritom pohŕdajú Bohom, ako epikurejec, ktorý necíti, že sa Boh oň stará, pamätá naň a ho vyslycha. Toto pohrdanie porušuje skutky, ktoré sú navonok počestné, pretože Boh súdi srdcia.

Konečne najnerozumnejšie píšú protivníci, že ľudia hodní večného hnevu zasluhujú si odpustenie hriechov pre vykonaný skutok lásky; ved' nemožno milovať Boha, ak sme vopred vierou neprijali odpustenie hriechov. Lebo srdce, ktoré cíti, že sa Boh hnevá, nemôže Ho milovať, kým Ho neuzrie zmiereného. Kým Boh hrozí a nám sa vidí, že nás chce uvrhnúť do večnej smrti, ľudská prirodzenosť sa nemôže vzchopiť, aby milovala hnevajúceho sa, súdiaceho a trestajúceho. Spozdilým ľahko vymýšľať také sny o láske, že odsúdenec na večnú smrť môže Boha milovať nadovšetko, lebo nevedia, čo je Boží hnev ani súd. V boji svedomia a v trápení pozná svedomie márnosť oných filozofických vymyslenín. Pavel hovorí: „Zákon pôsobí hnev“. (Rim 4, 15). Nehovorí, že si ľudia zo zákona zasluhujú odpustenie hriechov. Zákon totiž neustále obviňuje a desí svedomie. Teda neospravedľňuje, pretože zákonom predesené svedomie uteká pred Božím súdom. Preto blúdžia tí, ktorí sa spoliehajú, že si zákonom a svojimi skutkami zaslúžia odpustenie hriechov. Toto možno povedať o spravodlivosti podľa rozumu a zákona, o ktorej učia protivníci. Ved' neskôr, keď vysvetlíme svoje učenie o ospravedlnení z viery, sama vec nás prinúti predložiť viaceré svedectvá; tieto svedectvá poslúžia aj na podvrátenie oných bludov protivníkov, ktoré sme tu spomenuli.

Keďže teda ľudia nemôžu vlastnými silami naplniť Boží zákon a všetci sú hriešni a všetci prepadli večnému hnevu a smrti, pretože nás zákon nemôže oslobodiť od hriechu a ospravedlniť — ale máme sľub, že nám hriechy budú odpustené, a že budeme ospravedlnení pre Krista, ktorý nám bol daný, aby učinil zadosť za hriechy sveta, a aby bol Prostredníkom a Zmiercom. Tento sľub nemá ako podmienku naše zásluhy, ale zdarma nám podáva odpustenie hriechov a ospravedlnenie, ako hovorí Pavel: „Ak zo skutkov, tak to nie je milosť,“ (Rim. 11, 6) a na inom mieste: „Ale teraz sa bez zákona zjavila spravodlivosť Božia“ (Rim. 3, 21), to jest, odpustenie hriechov je darované zdarma. Zmierenie nezávisí od našich zásluh. Keby odpustenie hriechov záviselo od našich zásluh a zmierenie bolo zo zákona, bolo by neužitočné. Lebo keď neplníme zákon, nasleduje, že by sme ani zaslúbené zmierenie nikdy nedosiahli. Takto dôvodí Pavel: „Ved' ak sú dedičmi tí, čo sú zo zákona, tak viera bola zmarená a zaslúbenie zrušené“ (Rim. 4, 14). Ved' ak by zaslúbenie požadovalo

od nás ako podmienku naše zásluhy a skutky zákona, ktoré nečiníme, z toho by nasledovalo, že zaslúbenie je neužitočné.

Keďže však ospravedlnenie skrze zaslúbenie milosti, vyplýva, že sa sami nemôžeme ospravedlniť. Ináč, na čo by bolo zaslúbenie? Keď však zaslúbenie možno prijať iba vierou, preto evanjelium, ktoré je vlastne zaslúbením odpustenia hriechov a ospravedlnenia pre Krista, zvestuje spravodlivosť z viery v Krista, ktorú neučí zákon, nie je spravodlivosťou zo zákona. Zákon totiž žiada od nás naše skutky a našu dokonalosť. Ale zaslúbenie nám hriechom a smrťou sklúčeným, daruje zdarma zmierenie v Kristu, to však neprijímame skutkami ale jedine vierou. Táto viera nedonáša Bohu spoliehanie sa na vlastné skutky, ale spoľahnutie sa na zaslúbenie alebo na sľúbené milosrdenstvo v Kristu. Táto zvláštna viera, ktorá uisťuje každého, že má hriechy odpustené pre Krista, a že je Boh zmierený a milostivý pre Krista, dosahuje odpustenie hriechov a nás ospravedľuje. A keďže v pokání, to jest v úzkostiach utišuje a povzbudzuje srdcia, znovuzrodzuje nás a dáva Ducha Svätého, aby sme napokon mohli zachovávať Boží zákon, totiž milovať Boha, prave sa Ho báť, pevne veriť, že Boh vyslycha, byť Mu poslušným vo všetkom súžení, mŕtviť žiadostivosť, atď. A tak viera, ktorá zdarma prijíma odpustenie hriechov, stavia proti Božiemu hnevu Krista ako Prostredníka a Zmiercu a nie naše zásluhy ani lásku. Táto viera je pravé poznanie Krista. Ona prijíma Kristove dobrodenia, znovuzrodzuje srdcia a predchádza plneniu zákona. A o tejto viere niet ani hlásky v učení našich protivníkov. Preto vytykame protivníkom, že učia len o spravodlivosti zákona a neučia o spravodlivosti evanjelia, ktoré zvestuje spravodlivosť z viery v Krista.

Čo je ospravedľujúca viera?

Protivníci vymýšľajú, že viera je len historická známosť; preto učia, že môže byť spolu so smrteľným hriechom. Nič nehovoria teda o viere, o ktorej Pavel toľkokrát hovorí, že ospravedľuje ľudí, pretože tí, čo sa pokladajú za spravodlivých pred Bohom, nemôžu byť v smrteľnom hriechu. Viera však, ktorá ospravedľuje, nie je len historická známosť, ale je prijatie Božieho zaslúbenia, v ktorom sa zdarma pre Krista podáva odpustenie hriechov a ospravedlnenie. A aby si nik nenamyslel, že je to len známosť, dokladáme ešte: viera znamená chcieť a prijať ponúkané zaslúbenie o odpustení hriechov a o ospravedlnení.

Tu ľahko zbadat' rozdiel medzi touto vierou a medzi spravodlivosťou zo zákona. Viera je latreia (služba), ktorá prijíma od Boha darované dobrodenia; spravodlivosť zo zákona je latreia, ktorá podáva Bohu naše zásluhy. Boh chce, aby sme Ho vierou uctievali tak, aby sme od Neho prijímali, čo zaslubuje a podáva.

Že však viera nie je len historickou známosťou, ale je prijímateľkou zaslúbenia, o tom jasne svedčí Pavel, keď hovorí: „Preto je (dedičstvo) z viery, aby bolo podľa milosti" (Rim. 4, 16). Vie totiž, že zaslúbenie možno prijať len vierou. Preto navzájom zrovnáva a spája zaslúbenie a vieru. Ľahko by bolo rozsúdiť, čo je

viera, keby sme si dôkladne všimli vyznanie viery, kde je článok: „Verím odpustenie hriechov“. Nestačí teda len veriť, že sa Kristus narodil, trpel, vstal z mŕtvych, ak nedoložíme, prečo sa to stalo, teda i článok o odpustení hriechov. Pri tomto článku treba uviesť i ostatné, že totiž pre Krista a nie pre naše zásluhy je nám dané odpustenie hriechov. Ved' či by bolo bývalo treba vydať Krista za naše hriechy, keby naše zásluhy boli mohli zadosť učiniť za naše hriechy?

Kedykoľvek hovoríme teda o ospravedlňujúcej viere, načim vedieť, že pritom ide o toto troje: o zaslúbenie z milosti a o Kristove zásluhy ako cenu a obeť. Zaslúbenie sa prijíma vierou; a že je z milosti, vylučuje naše zásluhy a znamená, že dobrodenie je nám darované jedine z milosrdenstva. Kristove zásluhy sú cena, pretože je potrebné nejaké určité výkupné za naše hriechy. Písmo sv. často úpenlivo prosí o milosrdenstvo. A svätí Otcovia často hovoria, že sme spasení z milosrdenstva. Kedykoľvek je teda zmienka o milosrdenstvo, treba vedieť, že sa tu požaduje viera, ktorá prijíma zaslúbené milosrdenstvo. A zas, kedykoľvek hovoríme o viere, máme na mysli jej predmet, totiž zaslúbenie milosrdenstva. Lebo viera nie preto ospravedlňuje alebo spasí, akoby ona sama o sebe bola záslužným skutkom, ale len preto, že prijíma zaslúbené milosrdenstvo. Túto službu, túto latreia proroci a Žalmy všade veľmi chvália, lebo zákon neučí o odpustení hriechov z milosti. Ale Otcovia poznali zaslúbenie o Kristu, že pre Krista chce odpustiť hriechy. Keď teda pochopili, že Kristus je cena za naše hriechy, poznali, že naše skutky nie sú cenou takej veci. A tak darované milosrdenstvo a odpustenie hriechov prijímali vierou ako svätí v Novej zmluve. Na toto sa vzťahuje časté opakovanie sa milosrdenstva a viery v Žalmoch a u prorokov; ako napr.: „Ak neprávosti budeš počítať, ó Hospodine, Pane, kto obstojí?“ (Žalm 130, 3). Tu vyznáva svoje hriechy a neodvoláva sa na svoje zásluhy. Dodáva (v. 4.): „U Teba je však odpustenie“. Tu sa potešuje dôverou v Božie milosrdenstvo. A uvádza zaslúbenie (v. 5.): „Na Hospodina očakávaj, na Jeho slovo očakáva moja duša.“ To je: „Keďže si zaslúbil odpustenie hriechov, týmto Tvojím sľubom dôverujem“. A tak i Otcovia boli ospravedlnení nie zo zákona, ale zo zaslúbenia a z viery. Divné je, že protivníci tak zľahčili vieru napriek tomu, že vidia, že ju všade chvália ako obzvláštnu službu; ako napr. v Žalme: "A vzývaj ma v deň súženia, vytrhnem ťa, a ty ma budeš ospevovať!" (50, 15). Tak chce Boh, aby sme Ho poznali, tak chce, aby sme Ho uctievali, aby sme od Neho prijímali dobrodenia, a to tak, že ich prijímame z Jeho milosrdenstva a nie pre svoje zásluhy. Toto je najlepšie potešenie v každom súžení. A toto potešenie protivníci zničili, keď znevažujú a potupujú vieru a učia, že ľudia len prostredníctvom skutkov a zásluh majú s Bohom do činenia.

Že viera v Krista ospravedlňuje.

Aby si nik nemyslel, že máme na mysli len samú historickú známosť, rozpovieme najprv, ako dochádzame viery. Potom ukážeme aj to, že ospravedlňuje, i ako tomu treba rozumieť a vyvrátíme námietky protivníkov. Kristus v poslednej

kapitole evanjelia podľa Lukáša (24, 47) káže, že „v Jeho mene musí sa kázať pokánie na odpustenie hriechov“.

Evanjelium totiž obviňuje všetkých ľudí, že sú hriešni, že všetci si zasluhujú večný hnev a smrť, a pre Krista ponúka odpustenie hriechov a ospravedlnenie, ktoré sa prijíma vierou. Kázeň pokáania, ktorá nás karhá, prestrašuje svedomia pravdivými a vážnymi hrozbami. Prestrašené srdcia majú zas prijímať potešenie. To sa stáva vtedy, keď veria Kristovmu zaslúbeniu, že pre Neho máme odpustenie hriechov. Táto viera, v onom predesení vzbudená a potešujúca, prijíma odpustenie hriechov, ospravedlňuje a oživuje. Lebo oné potešenie je nový a duchovný život. Toto sú jasné a pochopiteľné veci, takže zbožní im rozumejú a sú dokázané svedectvami cirkvi. Protivníci nikdy nemôžu povedať, ako sa dáva Duch Svätý. Vymýšľajú, že sviatosti dávajú Ducha Svätého samým výkonom bez vnútorného pohnutia prijímajúceho. Akoby dar Ducha Svätého bol naozaj takou malichernou vecou.

My však hovoríme o takej viere, ktorá nie je prázdny uvažovaním, ale vyslobodzuje zo smrti, tvorí v srdciach nový život a je dielom Ducha Svätého: takáto viera nemôže byť spolu so smrteľným hriechom, ale kdekoľvek je, plodí dobré ovocie, čo dokážeme neskôr. Či možno hovoriť ešte jednoduchšie a jasnejšie o obrátení sa hriešnika a o znovozrození? Nech predložia aspoň jeden spis zo sentencií toľkého množstva spisovateľov, ktorý by sa slovíčkom zmieňoval o znovuzrození. Keď hovoria o vlohe milovania, vymýšľajú, že si ju človek zasluhuje skutkami a neučia, že ju prijímame zo slova; takisto učia toho času i anabaptisti. Avšak s Bohom nemožno byť inak v spojení a nemožno Ho prijať inak iba skrze slovo. Teda ospravedlnenie deje sa iba skrze slovo, ako hovorí Pavel: „Evanjelium je mocou Božou na spasenie každému veriacemu“ (Rim. 1, 16). Tiež: „Viera je z počúvania“ (Rim. 10, 17). Tuje dostatočný dôvod, že viera ospravedlňuje, pretože, ak sa ospravedlnenie deje jedine skrze slovo a ak sa slovo prijíma iba vierou, nasleduje, že viera ospravedlňuje. Avšak máme aj iné závažnejšie dôvody. Toto sme uviedli preto, aby sme ukázali spôsob znovuzrodenia, a aby bolo možno pochopiť, čo je to za viera, o ktorej hovoríme.

Teraz dokážeme, že viera ospravedlňuje. Ponajprv však načim upozorniť čitateľov, že ako treba zdôrazňovať učenie, že Kristus je Prostredník, tak treba brániť, že viera ospravedlňuje. Veď ako by mohol byť Kristus Prostredníkom, ak Ho pri ospravedlnení neupotrebuje ako Prostredníka, ak neveríme, že pre Neho budeme pokladaní za spravodlivých? A veriť znamená: dôverovať Kristovým zásluhám, že pre Neho Boh určite nám bude milostivý. A ako treba brániť to, že okrem zákona potrebujeme aj Kristovo zaslúbenie, tak treba brániť aj to, že viera ospravedlňuje. Zákon totiž nemožno zachovať, ak sme prv neprijali Ducha Svätého. A tak teda načim brániť, že Kristovo zaslúbenie je potrebné. A prijať ho možno iba vierou. Tí teda, čo popierajú, že viera ospravedlňuje, učia len o zákone zavrhuje evanjelium a Krista.

Avšak naše slová, že viera ospravedlňuje, niektorí azda chápu ako začiatok. Totiž, že viera je počiatok ospravedlnenia alebo príprava na ospravedlnenie, a tak teda, že nás Boh neprijíma pre vieru, ale pre skutky, ktoré nasledujú, a vyhutujú, že

viera preto má takú veľkú chválu, lebo je počiatok ospravedlnenia. Na začiatku, vraj veľmi záleží, ako hovorí aj príslovie: — dobrý začiatok polovica práce — ako keby niekto povedal, že gramatika robí doktorov všetkých vied, pretože pripravuje pre všetky vedy i keď majstra si vytvorí, tá ktorá veda! Takto o viere neučíme, ale bránime to, že vlastne a skutočne samou vierou pre Krista sme pokladaní za spravodlivých, čiže Boh nás prijíma. A pretože ospravedlniť znamená z nespravodlivých urobiť spravodlivých alebo znovuzrodiť, znamená aj za spravodlivých vyhlásiť alebo pokladať. Písmo sv. totiž oboje užíva. Preto ponajprv chceme dokázať, že jedine viera spraví nespravodlivého spravodlivým, to znamená, prijme odpustenie hriechov.

Niektorí veľmi napádajú slovo „JEDINE“, hoci aj Pavel hovorí: „tak veríme, že človek ospravedlnený býva vierou bez skutkov zákona“ (Rim. 3, 28). A tiež: „Milosťou ste spasení skrze vieru. A to nie sami zo seba, je to dar Boží; ani nie zo skutkov, aby sa nikto nechválil“ (Efez. 2, 8, 9). A opäť: „Ospravedlnení bývajú zdarma“ (Rim. 3, 24). Ak ich mylí vylučujúce slovo „JEDINE“, tak odstraňujú z Pavla aj tieto vylučujúce výrazy: „zdarma“, „nie zo skutkov“ „dar je to“, atď. Lebo veď aj toto sú vylučujúce slovká. Vylučujeme domnienku o záslužnosti. Nevylučujeme slovo alebo sviatosti, ako nás ohovárajú protivníci. Veď sme vyššie povedali, že viera pochádza zo slova a tým sme vyvýšili kazateľský úrad. Avšak za vierou majú nasledovať láska a skutky. Teda nevylučujeme ich tak, aby nenasledovali; vylučujeme však, aby sa ľudia pri ospravedlnení spoliehali na zásluhovosť lásky alebo skutkov. Toto jasne dokážeme.

Že odpustenie hriechov dosahujeme jedine vierou v Krista

Myslíme, že aj protivníci musia uznať, že pri ospravedlnení najpotrebnejšie je odpustenie hriechov. Veď sme všetci hriešni. Toto sú naše dôvody:

Dosiahnuť odpustenie hriechov znamená byť ospravedlneným, ako hovorí Žalm: „Blahoslavený, komu je odpustený priestupok a jeho hriech prikrýť“ (32, 1). Odpustenie hriechov dosahujeme jedine vierou v Krista, nie láskou a tak nie pre lásku ani pre skutky, aj keď láska nasleduje po viere. A tak jedine vierou sme ospravedlnení, pričom pod ospravedlnením treba rozumieť: z nespravodlivého byť spravodlivým, čiže sa znovuzrodiť.

Teraz už ľahko možno objasniť minor, keď vieme, ako sa nám hriechy odpúšťajú. Protivníci sa do zunovania hádajú, či odpustenie hriechov a vyliatie milosti sa deje jednou premenou. Hlupáci nemajú o čom hovoriť. Pri odpustení hriechov treba prekonať v srdci strach z hriechu a večnej smrti, ako svedčí Pavel: „Ostňom smrti je však hriech a silou hriechu je zákon. Ale, vďaka Bohu, ktorý nám dal víťazstvo v našom Pánu Ježiši Kristu!“ (1. Kor. 15, 56). To znamená, hriech prestraší svedomie a to zákonom, ktorý ukazuje, že Boh sa hnevá na hriech, ale víťazíme skrze Krista. Ako? Vierou, ktorá nás naplňuje dôverou v zasľúbené milosrdenstvo pre Krista. Takto teda dokazujeme minor: Hnev Boží nemôžeme

utíšiť, keď proti nemu staviame svoje skutky, pretože Kristus je daný za Zmiercu, aby On zmieril Otca. Krista však len vierou môžeme prijať za Zmiercu. A tak teda jedine vierou dosahujeme odpustenie hriechov, keď dôverou v zaslúbené milosrdenstvo pre Krista potešíme srdcia. V tomto zmysle hovorí Pavel: „Skrze Neho dostalo sa nám prístupu k milosti“ (Rim. 5, 2) a dokladá „vierou“. Takto sme teda zmierení s Otcem a prijímame odpustenie hriechov, keď sa utešujeme dôverou v zaslúbené milosrdenstvo pre Krista. Protivníci však pokladajú Krista za Prostredníka a Zmiercu v tom, že nám zaslúžil vlohu milovania. Potom Ho už nekážu mať za Prostredníka. A keď Krista úplne pochovali, vymýšľajú, že skrze svoje skutky máme prístup, nimi si zasluhujeme onú vlohu a potom onou láskou pristupujeme k Bohu. Či to nie je úplne pochovať Krista a odstrániť učenie o viere? Pavel nás učí naopak, že máme prístup, to jest zmierenie, skrze Krista. A aby ukázal, ako sa to deje, dokladá, že máme prístup vierou. Teda vierou pre Krista prijímame odpustenie hriechov. Proti Božiemu hnevu nemôžeme postaviť svoju lásku a svoje skutky.

Po druhé. Isté je, že hriechy sa nám odpúšťajú pre Zmiercu Krista. Rim. 3, 25: „Ktorého Boh dal ako zmierčiu obeť“. Pavel však dokladá: „skrze vieru“. A tak teda tento Zmierca nám pomáha v tom zmysle, že vierou prijímame v ňom zaslúbené milosrdenstvo a toto staviame proti Božiemu hnevu a súdu. V tomže zmysle sú aj slová v liste Židom: „Pretože máme najvyššieho Veľkňaza, atď. . . . pristupujeme teda s dôverou“ (4, 14, 15). Káže nám teda pristupovať k Bohu nie s dôverou vo svoje zásluhy ale s dôverou vo Veľkňaza Krista; požaduje teda vieru.

Po tretie. Peter v Skutkoch apoštolských: „O Ňom svedčia všetci proroci, že pre Jeho meno dosiahne odpustenie každý kto verí v Neho“ (10, 43). Mohol to povedať jasnejšie? Odpustenie hriechov dosahujeme, hovorí, pre Jeho meno, to jest pre Neho: teda nie pre svoje zásluhy, nie pre svoju ľútosť a skrúsenosť, lásku, obrady, skutky. A dokladá: „Kto verí v Neho.“ Žiada teda vieru! Veď Kristovo meno môžeme prijať len vierou. Okrem toho dovoľáva sa súhlasu všetkých prorokov. V pravde to znamená dovoľávať sa autority cirkvi. Avšak o tomto článku pohovoríme obšírnejšie neskôr pri pokání.

Po štvrté. Odpustenie hriechov bolo zaslúbené pre Krista. Možno ho teda prijať iba vierou. Lebo zaslúbenie možno prijať iba vierou. Rim. 4, 16: „Preto je (dedičstvo) z viery, aby bolo podľa milosti, a aby zaslúbenie platilo všetkému potomstvu“, akoby tým hovoril: Ak by záviselo od našich zásluh, zaslúbenie by bolo neisté a neužitočné, pretože by sme nikdy nemohli určiť, kedy máme už dosť zásluh. Skúsené svedomia toto ľahko pochopia. Preto Pavel hovorí: „Ale Písmo všetko uzavrelo pod hriech, aby sa veriacim z viery Ježiša Krista dostalo zaslúbenie“ (Gal. 3, 22). Tu nám odníma zásluhy, pretože hovorí, že všetci sú vinní a uzavretí pod hriech; potom dokladá, že je dané zaslúbenie, totiž zaslúbenie odpustenia hriechov a ospravedlnenie a pridáva, ako možno prijať zaslúbenie, totiž vierou. A tento dôvod, vzatý z povahy zaslúbenia, Pavel obzvlášť rád užíva a často sa uňho opakuje. A nemožno nič vymyslieť ani vyhútať, čím by sa ten to Pavlov dôvod dal vyvrátiť. Preto sa zbožné srdcia na žiaden pád nemajú dať odvrátiť od tejto pravdy, že jedine

vierou prijímame odpustenie hriechov pre Krista. V nej majú isté a mocné potešenie i proti hrôzám hriechu i proti večnej smrti i proti všetkým bránam pekla.

Keďže teda jedine vierou prijímame odpustenie hriechov a Ducha Svätého, tak jedine viera ospravedľňuje, pretože zmierení sa nepokladajú za spravodlivých a za synov Božích pre svoju čistotu, ale skrze milosrdenstvo pre Krista; ak toto milosrdenstvo prijímajú vierou. Preto Písmo sv. (Rim. 3, 26) svedčí, že vierou sme ospravedlnení. Pripojuje svedectvá, ktoré jasne vyhlasujú, že viera je sama spravodlivosť, pre ktorú sme pred Bohom pokladaní za spravodlivých; totiž nie v tom zmysle, akoby sama o sebe bola záslužným skutkom, ale že prijíma zaslúbenie Božie, že Boh pre Krista chce byť milostivý veriacim v Neho alebo, že si je vedomá, že Krista nám Boh učinil múdrosťou a spravodlivosťou a posvätením a vykúpením.

Pavel v liste Rímskym hovorí najmä o tomto článku a učí, že ospravedlnení sme zdarma vierou, keď veríme, že Boh sa zmieril s nami pre Krista. A v tretej kapitole, ktorá obsahuje jadro celého tohto pojednania, hovorí: „Tak veríme, že človek ospravedlnený býva vierou bez skutkov zákona“ (3, 28). Protivníci pod tým rozumejú levitické obrady. No Pavel nehovorí len o obradoch, ale o celom zákone. Nižšie totiž uvádza z Desiatich Božích prikázaní: „Nepožiadaš.“ A ak by mravné skutky zasluhovali odpustenie hriechov a ospravedlnenie, nepotrebovali by sme ani Krista, ani zaslúbenie a zručali by sme všetko, čo Pavel hovorí o zaslúbení. Zbytočné by boli aj jeho slová Efezským: „Milosťou ste spasení skrze vieru. A to nie sami zo seba; je to dar Boží „ani nie je skutkov“ (2, 8). Pavel ako príklad uvádza (Rim. 4, 1-6) Abraháma a Dávida. Oni mali Božie prikázania o obriezke. Ak by niektoré skutky ospravedľňovali, tak iste tie, ktoré boli prikázané aj ospravedľňovať. Ale Augustín správne učí, že Pavel hovorí o celom zákone, ako potom obširne pojednáva „O litere a duchu“ a nakoniec hovorí: „Keď sme teda toto dôkladne uvážili a rozobrali svojimi silami, ktoré nám Boh ráčil darovať, prišli sme k uzáveru, že človek nie je ospravedlnený prikázaniami dobrého života, ale len vierou v Ježiša Krista.“

A aby sme si nemysleli, že sa Pavel preriekol o ospravedlnení z viery, obširne to rozoberá, podopiera a potvrdzuje v 4. kap. Rímskym takto hovorí: „Kto skutky vykonáva, tomu sa mzda nepočíta z milosti, ale z podlžnosti. Kto však nekoná skutky, ale verí v Toho, ktorý ospravedľňuje bezbožného, tomu sa jeho viera počíta za spravodlivosť“ (4, 5). Tu jasne hovorí, že sama viera sa počíta zdarma a popiera, žeby sa mohla počítať zdarma, keby boli potrebné skutky. Tým vylučuje aj záslužnosť mravných skutkov. Lebo ak by ich bolo treba kvôli ospravedlneniu pred Bohom, tak by sa za spravodlivosť nepočítala viera bez skutkov. A ďalej: „Hovoríme totiž: Abrahámovi sa viera počítala za spravodlivosť“ (Rim. 4, 9). V piatej kapitole hovorí: „Ospravedlnení teda z viery, máme pokoj s Bohom“ (5, 1), to jest máme pokojné a radostné svedomie pred Bohom. Rímskym 10, 10: „Srdcom veríme na spravodlivosť“. Tu vyhlasuje vieru za spravodlivosť srdca. Galatským 2, 16: „Aj my sme uverili v Ježiša Krista, aby sme boli ospravedlnení z viery v Krista a nie zo skutkov zákona“. Efezským 2, 8: „Lebo milosťou ste spasení skrze vieru. A to nie sami zo seba; je to dar Boží; ani nie zo skutkov, aby sa nikto nechválil“.

U Jána v 1. kapitole: "Dal moc stať sa dieťkami Božími tým, ktorí boli splodení nie z krvi, ani z telesnej žiadosti, ani z vôle muža, ale z Boha" (v. 12). Ján 3, 14, 15: „A ako Mojžiš povýšil hada na púšti, tak musí byť povýšený aj Syn človeka, aby nik kto verí v Neho, nezahynul". Tiež: „Lebo neposlal Boh Syna na svet, aby odsúdil svet, ale aby ho spasil. Kto verí v Neho, nebude odsúdený" (v. 17).

Skutky apoštolské 13, 38. 39: „Vedzte teda, mužovia, bratia, že sa Vám skrze Neho zvestuje odpustenie hriechov, a že od všetkých hriechov, od ktorých vás ani zákon Mojžišov nemohol ospravedlniť, je každý veriaci ospravedlnený skrze Neho". Či sa dá ešte jasnejšie hovoriť o Kristovom úrade a o ospravedlnení? Hovorí, že zákon neospravedlňoval. Kristus bol preto daný, aby sme verili, že pre Neho sme ospravedlnení. Otvorene popiera, žeby zákon ospravedlňoval. Teda pre Krista sme pokladaní za spravodlivých, keď veríme, že pre Neho je Boh zmierený s nami. Skutky apoštolské 4, 11. 12: „Toto je ten kameň, ktorý ste vy, stavitelia, zavrhlí, ale ktorý sa stal uholným kameňom. A nieto spasenia v nikom inom, lebo nebolo dané pre ľudí iné meno pod nebom, v ktorom by sme mali dôjsť spasenia." Kristovo meno prijímame však jedine vierou. A tak v spoliehaní sa na meno Kristovo budeme spasení a nie v spoliehaní sa na svoje skutky. Toto meno je dôvod, na ktorom si máme zakladať, že preň dosiahneme spasenie. A zakladať si na Kristovom mene znamená spoliehať sa na Kristovo meno, akoby na dôvod alebo cenu, pre ktorú budeme spasení. Skutky apoštolské 15, 9: „Vierou očistil im srdce." Preto viera, o ktorej hovoria apoštolovia, nie je púha známosť, ale moc ktorá prijíma Ducha Svätého, a ktorá nás ospravedlňuje.

Habakuk 2, 4: „Spravodlivý žiť bude pre svoju vieru." Tu sa prvýkrát hovorí, že ľudia sú z viery spravodliví, keď veria, že Boh je milostivý, a že táto viera oživuje, pretože táto viera plodí v srdci pokoj, radosť a večný život.

Izaiáš 53, 11:.....a svojou známosťou môj spravodlivý sluha mnohých ospravedlní." A čo iné je známosť Krista, ak nie poznanie Kristových dobrodení, zaslúbení, ktoré evanjeliom rozosial po svete? A poznať tieto dobrodenia znamená vskutku a naozaj veriť v Krista, veriť, že sa isto iste stane, čo Boh zaslúbil pre Krista.

V Písme sv. je plno takýchto svedectiev, pretože nám na jednom mieste podáva zákon a na druhom zase zaslúbenia o Kristu, o odpustení hriechov a o milosti, ktorú sme prijali pre Krista.

Aj u svätých Otcov nachádzame tu i tam roztrúsené podobné svedectvá. Ambróz hovorí v liste Iraeneovi: „Svet Mu je však poddaný zákonom, pretože ustanovenia zákona sa týkajú všetkých a zo skutkov zákona nik nie je ospravedlnený. To jest, že skrze zákon poznáva sa hriech, ale vina nie je odstránená. Zdá sa, akoby zákon škodil, pretože všetkých učinil hriešnikom, ale prišiel Pán Ježiš a všetkým nám odpustil hriech, ktorému sa nik nemohol vyhnúť a náš dlžobný úpis zmazal vyliatím svojej krvi. Ako hovorí: „Rozhojnil hriech skrze zákon; ešte väčšmi však rozhojnil milosť skrze Ježiša" (Rim. 5, 20). Ved', Keď celý svet bol hriechu podrobený, odstránil hriech celého sveta, ako svedčí Ján, hovoriac: „Ajhľa, Baránok Boží, ktorý sníma hriech sveta" (Ján 1, 29). Preto nech sa nik nechváli skutkami, pretože nik

nebude ospravedlnený pre svoje skutky. Spravodlivý má však dar, pretože bol ospravedlnený po kúpeľi. Viera nás teda vyslobodzuje skrze krv Kristovu, pretože blahoslavený, komu je odpustený hriech a daná mu milosť (Žalm 32, 1)". Toto sú Ambrózove slová, ktoré jasne potvrdzujú naše učenie; odníma skutkom ospravedlnenie a pririeka ho viere, pretože vyslobodzuje skrze krv Kristovu. Všetkých sentenciárov dokopy s ich honosnými titulmi — ako anjelskí, veľmi jemní, i neprekonateľní — môžeš prečítať i desaťkrát, nepomôžu ti pochopiť Pavla tak ako tento Ambrózov citát.

V tomto zmysle veľa písal Augustín proti pelagiánom. V knihe „O duchu a lieter" takto hovorím: „Práve preto sa toľko hovorí o spravodlivosti zákona, že ktokoľvek by ju naplnil, žiť bude z nej, aby každý, ktokoľvek by poznal svoju slabosť, nie pomocou svojich síl, ani pomocou litery tohože zákona,, ktorý nemôže naplniť, ale ospravedlnenie dosiahol zmierený pomocou viery, a aj ho mal a v ňom žil. Dobrý skutok vykonať a žiť v ňom môže len ten, kto už bol ospravedlnený. Ospravedlnenie však dosahujeme vierou". Tu jasne hovorí, že vierou sa zmierujeme s Tým, ktorý ospravedľňuje, a že ospravedlnenie dosahujeme vierou. A krátko na to: „Pre zákon sa bojíme Boha, vierou dúfame v Boha, ale tým, ktorí sa boja trestu, je milosť skrytá. Týmto strachom trápená duša atď. vierou utieka sa k Božiemu milosrdenstvu, aby dal, čo prikazuje." Tu učí, že zákon prestrašuje srdcia, ale vierou sa prijíma potešenie. Tiež učí, aby sme vierou prijali milosrdenstvo prv, ako sa pokúsime naplniť zákon. Pozdejšie však uvedieme ešte aj iné.

Naozaj divné, že protivníkov nepohnú ani toľké miesta Písma sv., ktoré jasne pripisujú ospravedlnenie viere a skutkom ho odnímajú. Či si azda myslia, že sa to nadarmo tak často opakuje? Alebo si myslia, že tieto slová len tak nevdojak vypustil Duch Svätý? Ba vyhúťali si vytáčku, pomocou ktorej ich chcú zmariť. Hovoria, že pod tým treba rozumieť upravenú vieru, to jest, viere priznávajú ospravedlnenie, ale len pre lásku. Ba viere vôbec nepriznávajú ospravedlnenie, ale len lásku, pretože snívajú, že viera môže byť spojená aj so smrteľným hriechom. Čo iné dosahujú tým, ako že zase úplne zavrhnú zaslúbenie a vracajú sa k zákonu? Ak viera prijíma odpustenie hriechov pre lásku, tak odpustenie hriechov bude stále neisté, pretože nikdy nemilujeme tak, akoby sme mali; ba vôbec nemilujeme, ak srdcia nemajú istotu, že je nám darované odpustenie hriechov. Protivníci tým teda, že pri odpustení hriechov a ospravedlnení žiadajú spoliehať sa na vlastnú lásku, úplne zavrhnú evanjelium o odpustení hriechov z milosti; veď onú lásku nepochybne môžu mať a chápať len vtedy, keď veria, že odpustenie hriechov prijímame z milosti.-

Aj my hovoríme, že láska musí nasledovať za vierou, ako hovorí aj Pavel: „V Kristu Ježiši totiž ani obriezka, ani neobriezka nič neznamená, ale viera činná skrze lásku" (Gal. 5, 6). Toto však netreba rozumieť tak, že odpustenie hriechov a zmierenie prijímame pre túto lásku, alebo preto, že sa na túto lásku spoliehame, tak ako nedosahujeme odpustenie hriechov ani pre iné skutky, ale jedine pre vieru a to vieru ako takú prijímame odpustenie hriechov, pretože zaslúbenie možno prijať jedine vierou. Viera ako taká je tá, ktorá verí zaslúbeniu. O tejto viere hovorí Písmo sv. A pretože ona prijíma odpustenie hriechov a zmieruje nás s Bohom, tak pre túto

vieru pokladaní sme za spravodlivých pre Krista prv, ako milujeme a zachovávame zákon, i keď je potrebné, aby láska nasledovala. Ale táto viera nie je jednoduchá známosť, ani neobstojí spolu so smrteľným hriechom, ale je dielo Ducha Svätého, ktoré nás vyslobodzuje od smrti a prestrašené srdcia potvrdzuje a oživuje. A keďže jedine táto viera prijíma odpustenie hriechov, činí nás milými Bohu a prináša Ducha Svätého: správnejšie by sa mala nazývať milosťou, ktorá nás činí milými, ako láskou, ktorá len nasleduje ako účinok viery.

Doposiaľ sme dost' obšírne dokázali i svedectvami Písma sv. i dôvodmi zo spisov, aby otázka bola dostatočne jasná, že jedine vierou dosahujeme odpustenie hriechov pre Krista, a že jedine vierou sme ospravedlnení, to jest, z nespravodlivých sme spravodlivými, čiže znovuzrodenými. Ľahko usúdiť, aká potrebná je známosť tejto viery, pretože len z nej poznáme dielo Ježišovo, jedine ňou prijímame Kristove dobrodenia, jedine ona dáva zbožným dušiam bezpečné a isté potešenie. A cirkev musí mať učenie, z ktorého pobožní veriaci nadobudnú pevnú nádej spasenia. Lebo protivníci zle radia ľuďom, keď kážu pochybovať, či dosiahneme odpustenie hriechov. Čímže sa pri smrti potešia tí, čo nič nepočuli o tejto viere a nazdávajú sa, že načim pochybovať o tom, či dosiahneme odpustenie hriechov? Okrem toho v Kristovej cirkvi načim zachovávať evanjelium, to jest zaslúbenie, že hriechy sa nám odpúšťajú z milosti pre Krista. Úplne zavrhnú toto evanjelium tí, čo nič neučia o viere, o ktorej je reč. A scholastici o tejto viere neučia ani slovíčkom. V tomto ich nasledujú aj naši protivníci a zavrhnú túto vieru. Nevidiac, že zavrhnúc ju, úplne zavrhnú zaslúbenie o odpustení hriechov z milosti a o spravodlivosti Kristovej.

O láske a o plnení zákona

Protivníci v tejto otázke stavajú proti našim dôvodom výpoveď: „Ak chceš vojsť do života, zachovávaj prikázania" (Mat. 19, 17) a tiež: „Tí budú ospravedlnení, ktorí zákon plnia" (Rim. 2, 13) a mnohé iné výpovede o zákone a o skutkoch. Prv však než by sme im na ne odpovedali, vysvetlím, čo učíme o láske a o plnení zákona.

Prorok píše: „Svoj zákon dám do ich vnútra a na srdce im ho napíšem" (Jerem. 31, 33). A v liste Rímskym Pavel hovorí: „Či teda vierou rušíme zákon? Vôbec nie! Ale platnosť zákona potvrdzujeme" (3,31). A Kristus hovorí: „Ak chceš vojsť do života, zachovávaj prikázania" (Mat. 19,17). A tiež: „A lásky by som nemal — nič nie som" (1.Kor. 13,3). Tieto a im podobné výpovede svedčia, že zákon máme zachovávať a ako len možno plniť. My však nehovoríme o obradoch, ale o zákone, ktorý sa vzťahuje na pohnútky srdca, čiže o Desiatich Božích prikázaniach. Keďže viera naozaj dáva Ducha Svätého a pôsobí nový život v srdciach, musí plodiť v srdciach duchovné pohnútky. A, že ktoré sú to pohnútky, ukazuje prorok, keď hovorí: „Svoj zákon dám do ich vnútra." Keď sme teda vierou ospravedlnení a znovuzrodení, začíname sa Boha báť, milovať Ho, prosiť Ho o pomoc a čakať od Neho pomoc, ďakovať Mu a Ho oslavovať a byť Mu poslušným v utrpení. Začíname milovať aj blížnych, pretože v srdciach vznikajú duchovné a sväté pohnútky.

Toto však môžeme robiť, len keď sme vierou boli ospravedlnení a keď, znovuzrodení, prijali sme Ducha Svätého. Predovšetkým preto, lebo zákon nemožno naplniť bez Krista. Tiež preto, lebo zákon nemožno naplniť bez Ducha Svätého. Ale Ducha Svätého prijímame vierou, ako hovorí Pavel: „Aby sme skrze vieru prijali zaslúbenie Ducha“ (Gal. 3,14). Ved' akože ľudské srdce môže milovať Boha, kým cíti, že sa na nás veľmi hnevá, a že nás chce zahubiť časnými i večnými trestami? Zákon nás však bez prestania obviňuje a ukazuje, že sa Boh na nás hnevá. Nemôžeme teda Boha milovať prv, kým sme vierou neuchopili Jeho milosrdenstvo. Len potom si Ho zamilujeme.

Hoci teda občianske skutky, to jest zovňajšie skutky zákona možno konať čiastočne aj bez Krista a bez Ducha Svätého, z toho, čo sme povedali, je jasné, že vlastné skutky Božieho zákona, to jest pocity srdca voči Bohu, prikázané na prvej doske, nemožno činiť bez Ducha Svätého. Ale naši protivníci sú podarení teológovia; všímajú si len druhú dosku a zovňajšie skutky. O prvú sa nestarajú, akoby ani nepatrila k veci. Starajú sa naozaj len o zovňajšie obrady a vôbec si nevšímajú večného zákona „milovať budeš Pána Boha svojho z celého srdca“, ktorý zákon prevyšuje rozum a zmysly tvorov.

Avšak Kristus nám bol daný, aby sme preň obdržali odpustenie hriechov a Ducha Svätého, ktorý tvorí v nás nový život večný a večnú spravodlivosť. A tak vôbec nemôžeme naplniť zákon, ak vierou neprijmeme Ducha Svätého. Preto hovorí Pavel, že viera neruší zákon, ale ho potvrdzuje, upevňuje, pretože zákon možno naplniť až vtedy, keď sme prijali Ducha Svätého. A Pavel učí, že závoj, ktorý prikryva tvár Mojžišovu, môže byť odstránený len vierou v Krista, ktorou prijímame Ducha Svätého takto totiž hovorí: „Až podnes, kedykoľvek čítajú Mojžiša, leží im závoj na srdci. Ale hneď ako sa obrátia k Pánovi, závoj padne. Ved' Pán je Duch, a kde je Duch Pánov, tam je sloboda“ (2.Kor.3,15). Pod závojom Pavel rozumie ľudskú mienku o celom zákone, o Desiatich Božích prikázaniach, o obradoch, to jest názory pokrytcov, že zovňajšími a každodennými skutkami zadosťučinia Božiemu zákonu, a že obeť a bohoslužby už tým, že sú vykonané, ospravedlňujú pred Bohom. Avšak tento závoj sa nám odkrýva, to jest tento blud sa odstraňuje vtedy, keď Boh ukáže našim srdciam nečistotu a veľkosť nášho hriechu. Tu po prvýkrát vidíme, že ani zďaleka nenaplnujeme zákon. Tu poznávame, že ubezpečené a záhalčivé srdce sa Boha nebojí, ani opravdu neverí, že Boh sa oň stará, ale že ľudia sa rodia a umierajú podľa náhody. Tu sa presviedčame, že neveríme, žeby nám Boh odpúšťal a nás vyslychal. Keď však počúvame evanjelium, a keď nás viera uistí o odpustení hriechov, prijímame Ducha Svätého, aby sme mohli prave zmýšľať o Bohu i báť sa Ho a v Neho veriť, atď. Z toho je zrejmé, že zákon nemožno naplniť bez Krista a bez Ducha Svätého.

Priznávame teda, že načim nám zachovávať zákon a ho vždy viac a viac plniť. Súčasne však spájame oboje, i vnútorné pohnútky i zovňajšie dobré skutky. Krivo nás teda obviňujú protivníci, že neučíme o dobrých skutkoch. Kdežto ich nielen požadujeme, ale ešte i ukazujeme, ako ich možno konať. Skúsenosť svedčí proti pokrytcom, ktorí sa opovažujú vlastnými silami naplniť zákon, že nemôžu vykonať,

o čo sa snažia. Veď ľudská prirodzenosť je prislabá, aby sa vlastnými silami mohla vzoprieť diablove, ktorý má v zajatí všetkých, čo nie sú oslobodení vierou. Moci Kristovej treba proti diablove, totiž keď vieme, že pre Krista sme vyslyšaní a máme zaslúbenie: smieť prosiť, aby nás Duch Svätý viedol a bránil, aby sme oklamaní, neblúdili, ani pokúšaní nič nepodnikli proti Božej vôli. Ako učí Žalm: „Vystúpil si na výsosť, odvedol si zajatcov, ľudí si prijal ako dar“ (68,19). Veď Kristus premohol diabla a dal nám zaslúbenie a Ducha Svätého, aby sme s pomocou Božou aj my zvíťazili. A 1. Jána 3,8: „Na to sa zjavil Syn Boží, aby maril skutky diablove“. Ďalej učíme nielen to, ako možno naplniť zákon, ale aj to, čo robiť, aby sme sa ľúbili Bohu, totiž nie preto, žeby sme zákonu boli učinili zadosť, ale preto, že sme v Kristu, ako o tom neskôr prehovoríme. Je teda isté, že požadujeme dobré skutky. Ba ešte dokladáme, že lásku k Bohu, i keď je nepatrná, nemožno oddeliť od viery, pretože sa skrze Krista pristupuje k Otcovi. A keď sme prijali odpustenie hriechov, môžeme si byť istí, že máme Boha, čo znamená, že sa Boh o nás stará, vzývame Ho, ďakujeme Mu, bojíme sa Ho, milujeme Ho, ako učí Ján v prvom liste. „My milujeme“, hovorí, „lebo On prv miloval“, totiž vydal za nás svojho Syna a odpustil nám hriechy. Tým ukazuje, že viera predchádza, láska nasleduje. Tiež, že viera, o ktorej hovoríme, je obsažná v pokání, čiže, počína sa v strachu svedomia, ktoré cíti, že sa Boh hnevá na naše hriechy a túži po odpustení hriechov a po vyslobodení z hriechu. A v takomto strachu a v iných súženiach musí táto viera rásť a silnieť. Preto nemôžeme byť v tých, ktorí žijú podľa tela a povoľujú telesným žiadostiam. Preto hovorí Pavel: „Nieto teda teraz už odsúdenia tým, čo sú v Kristu Ježiši a nechodia podľa tela ale podľa ducha“ (Rim. 8,1). Tiež: „A tak teda, bratia, povinní sme nežiť telu podľa tela, lebo keď podľa tela žijeme, iste umriete; ale ak skutky tela duchom umŕtvujete, budete živí“ (Rim.8,12,13). Preto viera, ktorá prijíma odpustenie hriechov s prestrašeným a pred hriechom utekajúcim srdcom neostáva v tých, čo povoľujú žiadostiam a nemôže byť spolu so smrteľným hriechom.

Z týchto účinkov viery vytrhujú protivníci jeden, totiž lásku a učia, že láska ospravedľuje, Z toho je jasné, že učia len zákon. Neučia najprv, že odpustenie hriechov prijímame vierou. Neučia o Kristovi — Prostredníkovi, že pre Krista a nie pre našu lásku máme milostivého Boha. Pri tom všetkom však nehovoria, lebo ani nemôžu, aká je oná láska. Vystatujú sa, že plnia zákon, hoci táto sláva prináleží len Kristovi; a dôveru vo vlastné skutky stavajú proti Božiemu súdu. Hovoria totiž, že si nimi zasluhujú milosť a večný život. Táto dôvera je jednoducho bezbožná a márna. V tomto živote nemôžeme zadosťučiniť zákonu, pretože telesná prirodzenosť neprestáva plodiť hriechne túžby i keď im Duch v nás odporuje.

Ak sa však niekto opýta: prečo neučíme, že láska ospravedľuje, keď vyznávame, že láska je dielom Ducha Svätého a je spravodlivosťou, ktorá je naplnením zákona? Na to načim takto odpovedať: Predovšetkým je isté, že odpustenie hriechov neprijímame ani láskou ani pre svoju lásku, ale jedine vierou pre Krista. A hrôzy hriechu a smrti premáha jedine viera, ktorá má pred očami zaslúbenie a preto si je istá, že Boh odpúšťa, pretože Kristus nezomrel nadarmo, atď. Ak niekto pochybuje, či sú mu hriechy odpustené, potupuje Krista, pretože svoj

hriech pokladá za väčší a mocnejší ako Kristovu smrť a Jeho zaslúbenie. Ved' Pavel hovorí, že sa milosť ešte väčšmi rozhojnila, to je, že milosrdenstvo je väčšie ako hriech. Ak si niekto myslí, že odpustenie hriechov dosiahne preto, lebo miluje, potupuje Krista a pri Božom súde sa dozvie, že je bezbožné a márne spoliehať sa na svoju vlastnú spravodlivosť. Preto je potrebné, aby viera prinášala zmierenie a ospravedlnenie. A ako nedosahujeme odpustenie hriechov pre iné cnosti zákona, totiž pre trpezlivosť, čistotu, poslušnosť voči vrchnosti, atď., aj keď tieto cnosti treba mať: tak nedosahujeme ho ani pre lásku k Bohu, aj keď ju treba mať. Ostatne, známy je spôsob vyjadrovania sa, keď týmže slovom vyjadrujeme i príčinu i účinok, kata synekdechén.

V tomto zmysle hovorí Kristus u Lukáša: „Odpúšťajú sa jej mnohé hriechy, lebo mnoho milovala“ (7,47). Kristus sám vysvetľuje svoje slová, keď dodáva: „Viera tvoja ťa zachránila (v.50). Kristus to teda nemieni tak, akoby si žena bola zaslúžila odpustenie hriechov skutkom lásky. Preto hovorí jasne: „Viera tvoja ťa zachránila“. Ved' práve viera prijíma zdarma milosrdenstvo pre slovo Božie; ak niekto poprie, že toto je viera, ten vôbec nechápe, čo je viera. A samotná udalosť tu dokazuje, čo je láska. Žena prichádza ku Kristovi vo vedomí, že u neho treba hľadať odpustenie hriechov. Toto je najvznešenejšou službou Božou Kristovi. Väčšiu úctu Mu nemožno preukázať. Toto bolo opravdivým poznaním Mesiáša: žiadať od Neho odpustenie hriechov. Takto zmýšľať o Kristovi, takto Ho uctiť, takto chápať Krista znamená prave veriť. Kristus však nepoužil slová: „mnoho milovala“, keď hovoril so ženou, ale keď hovoril k farizejovi, pretože celú službu farizejovu zrovnáva s celou službou ženinou. Vytýka farizejovi, že nezbadal, že On je Mesiáš, aj keď Mu preukázal zovňajšie služby ako hosťovi, ako mužovi vznešenému a svätému. Ukazuje na hriešnicu a chváli jej službu, masť, slzy, atď. - to všetko bolo znamením viery a akýmsi vyznaním, že totiž u Krista hľadala odpustenie hriechov. Je to mocný príklad, ktorý nie bez príčiny pohl Krista obviňovať farizeja, muža múdreho a počestného, no neveriaceho. Vyčíta mu túto bezbožnosť a povzbudzuje ho príkladom ženy hriešnice, poukazujúc, aká to hanba pre neho, že neučená žena verí v Boha, a on doktor zákona neverí, nepozná Mesiáša, nehľadá u Neho odpustenie hriechov a spasenie. Takto teda chváli celú jej službu, ako sa to často vyskytuje v Písme sv., že sa jedným slovom vyjadrujú viaceré veci; o tomto si obširnejšie pohovoríme nižšie na podobných miestach ako napr.: „Dajte ako almužnu, čo je vnútri a máte všetko čisté“ (Luk. 11,41). Nežiada len almužnu, ale aj spravodlivosť viery. Tu hovorí: „Odpúšťajú sa jej mnohé hriechy, lebo mnoho milovala“; to preto, že ma opravdivo uctila vierou a dôkazmi a znakmi viery. V tomto zhrnul celú jej službu. Pritom však učí, že odpustenie hriechov prijíma vlastne vierou, i keď láska, vyznanie a iné dobré ovocie musí nasledovať. Preto nechce, aby ono ovocie bolo cenou alebo zmierením, pre ktoré sa dáva odpustenie hriechov, a ktoré nás zmieruje s Bohom. Hádame sa o veľkú vec, o Kristovu česť a o to, v čom nájdeme zbožné srdcia istú a pevnú útechu, či svoju dôveru majú skladať v Krista vo svoje skutky. Ak ju skladáme vo svoje skutky, odnímame Kristovi česť Prostredníka a Zmiercu. Na Božom súde nakoniec poznáme, že táto dôvera je márna a vháňa svedomia do zúfalstva. Ak odpustenie hriechov a

zmierenie nedosahujeme zdarma pre Krista, ale pre svoju lásku, nik ho nebude mať, ak len nenaplnil celý zákon, pretože zákon neospravedľňuje, kým nás môže obviňovať. Je teda jasné, že ospravedlnenie je zmierenie pre Krista, že sme ospravedlnení vierou, pretože je celkom isté, že sa jedine vierou prijíma odpustenie hriechov.

A teraz dáme odpoveď na námietku, ktorú sme vyššie spomenuli. Správne uvažujú protivníci, že láska je naplnenie zákona, a že poslušnosť zákonu je naisto spravodlivosťou; mátie ich však domnienka, že sme zo zákona ospravedlnení. Avšak zo zákona nie sme ospravedlnení. Lebo odpustenie hriechov a zmierenie prijímame vierou pre Krista a nie svojou láskou ani pre naplnenie zákona; z toho nevyhnutne vyplýva, že sme ospravedlnení vierou v Krista.

A ďalej plnenie zákona alebo poslušnosť zákonu je síce spravodlivosťou, keď je to poslušnosť úplná; ale naša je nepatrná a nečistá. A tak neplatí sama o sebe, ani sa neprijíma sama o sebe. Aj keď už z povedaného vidieť, že ospravedlnenie neznamená len počiatok obnovenia, ale úplné zmierenie, pre ktoré sme prijatí, predsa teraz sa ešte jasnejšie ukazuje, že ono započaté plnenie zákona neospravedľňuje, pretože ospravedlnenie sa prijíma len vierou. Ani sa nemáme spoliehať, že nás Boh pokladá za spravodlivých pre našu vlastnú dokonalosť a pre naplnenie zákona, ale skôr pre Krista:

Po prvé preto, lebo Kristus neprestal byť Prostredníkom ani potom, keď sme boli znovuzrodení. Blúdia tí, čo vymýšľajú, že On zaslúžil len prvú milosť, a že my potom pre svoje naplnenie zákona sme milí a si zasluhujeme večný život. Kristus zostáva Prostredníkom a vždy máme pevne veriť, že pre Neho máme milostivého Boha, i keď sme toho nehodní. O tom jasne učí aj Pavel hovoriac: „V ničom nie som si vedomý, ale nie v tom je moje ospravedlnenie" (1.Kor.4,4); cíti však, že pre vieru je pokladaný za spravodlivého pre Krista, ako hovorí: „Blahoslavení, ktorým neprávosti boli odpustené" (Rim.4,7; Žalm 32,1). Odpustenie sa vždy prijíma vierou. Tiež spravodlivosť evanjelia sa pripočítava zo zaslúbenia; prijíma sa teda vždy len vierou, musíme byť vždy pevní v tom, že sme vierou pokladaní za spravodlivých pre Krista. Ak by si znovuzrodení mali pozdejšie myslieť, že budú prijatí pre naplnenie zákona, ako by si mohlo byť svedomie isté, že sa ľúbi Bohu, keď zákonu nikdy neučiníme zadosť? Preto sa vždy treba utiekať k zaslúbeniu, ním načim posilňovať svoju slabosť a treba veriť, že sme pokladaní za spravodlivých pre Krista, ktorý sedí na pravici Otcovej a sa neustále prihovára za nás (Rim.8,34). Tohoto Veľkňaza znevažuje, kto si myslí, že je už spravodlivý a prijatý nie pre Jeho zaslúbenie, ale preto, že sám naplnil zákon. Nemožno pochopiť, ako si človek môže namyslieť, že je pred Bohom spravodlivý bez Zmiercu a Prostredníka Krista.

Tak teda načo toľko rečí? Celé Písmo, celá cirkev hlása, že zákonu nemožno zadosť urobiť. Započaté plnenie zákona sa teda neľúbi Bohu samo o sebe, ale pre vieru v Krista. Konečne, zákon nás neustále obviňuje. Veď, ktože môže dostatočne milovať a dostatočne báť sa Boha? Ktože znáša dosť trpezlivo utrpenie, ktoré Boh naň dopustil? Ktože nie je často na rozpakoch, či ľudský život spravuje Božia prozreteľnosť a či náhoda? Ktože nepochybuje často, či ho Boh vyslyší? Ktože sa

často nepohoršuje, že sa bezbožní majú lepšie ako pobožní, že bezbožní potláčajú pobožných? Ktože vykonáva dostatočne svoje povolanie? Kto miluje bližného ako seba samého? Kohože nepokúša žiadostivosť? Preto hovorí Pavel: „Nečiním totiž dobré, čo chcem, ale robím zlé, čo nechcem" (Rim.7,19). A tiež: „Svojou mysl'ou slúžim zákonu Božiemu, telom však zákonu hriechu" (v.25.). Tu sa zjavne priznáva, že slúži zákonu hriechu. A Dávid hovorí: „So svojím služobníkom nevchádzaj do súdu; veď nikto živý nieje spravodlivý pred Tebou" (Žalm 143,2). Tu ešte aj Boží služobník prosí za nekonanie súdu. Tiež: „Blahoslavený človek, ktorému Hospodin nepočíta vinu" (Žalm 32,2). Teda v tejto našej slabosti je vždy hriech a treba s ním počítať, o čom hovorí krátko nato: „Preto modliť sa Ti bude každý zbožný" (v.6.). Tu ukazuje, že ešte i svätým načim prosiť o odpustenie hriechov. Úplne slepí sú tí, ktorí zlé žiadosti tela nepokladajú za hriechy. Pavel hovorí o nich: „Telo žiada proti duchu a duch proti telu" (Gal.5,17), Telo nedôveruje Bohu, spolieha sa na časné veci. V nešťastí hľadá ľudskú pomoc i proti Božej vôli. Vyhýba sa utrpeniam, ktoré malo znášať z Božieho dopustenia. Pochybuje o Božom milosrdenstve, atď. Duch Svätý bojuje s takýmito vášňami v srdciach, aby ich potlačil a umŕtvil a priniesol nové, duchovné pohnútky. Avšak k tomuto článku uvedieme nižšie ešte mnohé svedectvá nielen z Písma sv., ale aj zo svätých Otcov, hoci sú všade naporúdzi.

Prekrásne hovorí sv. Augustín: „Všetky Božie prikázania sa naplnia, keď bude odpustené, čo nebolo splnené". Požaduje teda vieru i pri dobrých skutkoch; aby sme verili, že sme Bohu milí pre Krista, a že skutky samy o sebe nie sú hodné a nemôžu sa ľúbiť. A Jeroným proti pelagiánom: „Vtedy sme spravodliví, keď vyznávame svoje hriechy a keď naša spravodlivosť nespočíva na našich zásluhách, ale na Božom milosrdenstve." Načim teda, aby aj v začatom plnení zákona bola prítomná viera, ktorá nás utvrdzuje, že pre Krista máme milostivého Boha. Lebo milosrdenstvo možno prijať len vierou, ako sme to už niekoľkokrát povedali. Preto Pavlova výpoveď „vierou platnosť zákona potvrdzujeme" (Rim.3,31) nemá sa chápať len v tom zmysle, že vierou znovuzrodení prijímajú Ducha Svätého a ich vôľa sa zhoduje so zákonom, ale omnoho viac treba aj to doložiť, že máme cítiť, ako veľmi ďaleko sme od dokonalého naplnenia zákona. Preto nemôžeme si myslieť, že nás Boh pokladá za spravodlivých pre plnenie zákona, ale inde treba hľadať ospravedlnenie, aby sa svedomie uspokojilo. Lebo pred Bohom nie sme spravodliví dotiaľ, kým utekajúc pred Božím súdom, nenávidíme Boha. Treba teda vedieť, že zmierení vierou pre Krista sme pokladaní za spravodlivých, nie zo zákona alebo pre svoje skutky; ale, že to začaté plnenie zákona sa ľúbi Bohu pre vieru, a že pre vieru sa nám nepočíta naša nedostatočnosť v plnení zákona i keď nás pohľad na našu nečistotu straší. Už to, že inde načim hľadať spravodlivosť, znamená, že naša láska a skutky nás neospravedlňujú. Veľmi vysoko nad našu čistotu, ba nad samotný zákon treba vyzdvihnúť Kristovu smrť a Jeho zadosťučinenie, nám darované, aby sme nepochybovali, že pre Jeho zadosťučinenie máme milostivého Boha a nie pre svoje naplnenie zákona.

To isté učí Pavel, keď hovorí: „Kristus nás vykúpil spod zlorečenia zákona tým, že sám vzal na seba zlorečenie za nás" (Gal.3,13). To znamená, zákon

zatraca vsetkych ludí, ale Kristus, pretože bez hriechu podstupil trest za hriech a za nás bol obeťou, odňal zákonu právo obviňovať a zatracovať tých, ktorí veria v Neho, pretože On sám je obeť zmierenia za nich. A pre túto Jeho obeť sú teraz pokladaní za spravodlivých. Keď sú však pokladaní za spravodlivých, zákon ich nemôže obviňovať ani zatracovať, i keby zákonu vskutku neučinili zadosť. V tomže zmysle píše Kolosenským: „Aj vy prišli ste k dokonalosti v Kristu“ (2,10), akoby hovoril: „I keď ste stále ešte veľmi ďaleko od dokonalosti zákona, zbytky hriechu vás napriek tomu neodsudzujú, pretože pre Krista máme isté a pevné zmierenie, ak veríte v Neho, i keď hriech zostáva vo vašom tele“.

Vždy načim mať pred očami zaslúbenie, že Boh pre svoje sľuby, pre Krista chce nám byť milostivým, chce nás ospravedlniť nie pre zákon ani pre naše skutky. V tomto zaslúbení majú hľadať zmierenie a ospravedlnenie úzkostlivé svedomia, týmto zaslúbením sa majú povzbudzovať a uisťovať, že pre Krista a pre Jeho zaslúbenie majú milostivého Boha. Skutky teda nikdy nemôžu upokojiť svedomie, to môže len zaslúbenie. Ak teda ospravedlnenie a pokoj svedomia treba hľadať inde a nie v láske a v skutkoch, tak ani láska ani skutky neospravedlňujú, i keď sú cnosťou a spravodlivosťou zákona, nakoľko sú naplnením zákona. A táto poslušnosť zákonu ospravedlňuje spravodlivosť zo zákona. Ale túto nedokonalú spravodlivosť zo zákona Boh prijíma len pre vieru. Teda neospravedlňuje, to je ani nezmieruje, ani neoživuje, ani sama o sebe nerobí vzácny Bohu.

Z toho je zrejmé, že pred Bohom sme ospravedlnení jedine vierou, pretože jedine vierou prijímame odpustenie hriechov a zmierenie pre Krista, pretože zmierenie alebo ospravedlnenie je zaslúbené pre Krista a nie pre zákon. A tak prijíma sa jedine vierou, i keď po prijatí Ducha Svätého nasleduje plnenie zákona.

Odpoveď na dôvody protivníkov

Keď sme spoznali podstatu tejto otázky, totiž rozdiel medzi zákonom a zaslúbením, čiže evanjeliom, ľahko môžeme vyvrátiť námietky protivníkov. Spomínajú totiž výpovede o zákone a skutkoch, ale zamlčujú výpovede o zaslúbeniach. Na všetky výpovede o zákone možno však povedať raz navždy, že zákon nemožno naplniť bez Krista, a že ak sa konajú nejaké občianske skutky bez Krista, neľúbia sa Bohu. Preto, keď je reč o skutkoch, načim pripojiť, že sa požaduje viera, že sa o nich hovorí pre vieru, pretože sú ovocím a svedectvom viery, dvojzmyselné a nebezpečné veci plodia mnohé a rozdielne výklady. Pravdu má starý básnik: o dadikos logos nosón en autó farmakon deitai sofón. „Nespravodlivá vec, sama v sebe nemocná, potrebuje účinné lieky“. Ale v dobrých a istých otázkach jeden alebo druhý výklad vzatý z prameňov, uvedie na správnu koľaj všetko, čo sa zdá byť nesprávnym. Tak je to aj v tomto našom spore. Lebo nami spomenuté pravidlo vysvetľuje všetky výpovede, ktoré sa uvádzajú o zákone a o skutkoch. Tvrdíme totiž, že Písmo sv. iné myslí pod zákonom a iné pod evanjeliom alebo milostivým zaslúbením o odpustení hriechov pre Krista. Naši protivníci naozaj

odstraňujú jednoducho milostivé zaslúbenie, keď popierajú, že viera ospravedlňuje a učia, že pre lásku a svoje skutky dosahujeme odpustenie hriechov a zmierenie. Ak by odpustenie hriechov záviselo od našich skutkov, bude celkom neisté. Veď tým bude zničené zaslúbenie. Preto privolávame zbožným mysliam, aby pamätali na zaslúbenia a učíme o milostivom odpustení hriechov a zmierení, ktoré dosahujeme vierou v Krista. Neskôr pripojíme aj učenie o zákone. A toto načim orthotomein správne rozlišovať, ako hovorí Pavel (2.Tim.2,15). Načim hľadiet' na to, čo Písmo privlastňuje zákonu a čo zaslúbeniam. Ono totiž chváli skutky tak, že tým neodstraňuje milostivé zaslúbenie. Skutky totiž treba konať preto, lebo taký je Boží Rozkaz, tiež aby sa pestovala viera a osvedčovala naša vd'ačnosť. Pre tieto príčiny treba konať dobré skutky, ktoré i keď sa konajú v tele, ešte nie úplne znovuzrodenom, prekážajúcom činnosti Ducha Svätého a primiešujúcom niečo zo svojej nečistoty: predsa pre vieru sú sväté a Božské skutky, obeť a vláda Krista, ktorý vyjavuje tomuto svetu svoje kráľovstvo. V týchto totiž posväcuje srdcia, potláča diabla, a aby zachoval evanjelium medzi ľuďmi, verejne stavia vyznanie svätých proti kráľovstvu diablovmu a v našej slabosti dokazuje svoju moc. Nebezpečenstvá, ťažkosti a utrpenia ap. Pavla, Atanáza a iných učiteľov cirkvi sú svätými skutkami, sú opravdivými Bohu milými obeťami, sú bojom Kristovým, v ktorom porazil diabla a odohnal ho od tých, ktorí uverili. Dávidove vojenské činy a jeho spravovanie krajiny sú svätými skutkami, sú opravdivou obeťou, sú Božím bojom, ktorý ľud slova Božieho chránil pred diablom, aby Božia známosť nevyhynula na zemi úplne. Takto zmýšľame aj o jednotlivých dobrých skutkoch v nižších povolaniach a v súkromnom živote. Týmito skutkami víťazí Kristus nad diablom; napríklad, zbierka korintských kresťanov bola svätým skutkom a obeťou a bojom Kristovým s diablom, ktorý sa usiluje, aby sa nič nedialo na slávu Božiu. Znevažovať takéto skutky, vyznávať iné učenia, utrpenia, skutky milosrdenstva, mŕtvenie tela bolo by naozaj znevažovaním zovňajšieho života Kristovho kráľovstva medzi ľuďmi. Tu však pripojujeme ešte učenie o odplatách a o zásluže. Učíme, že skutkom veriacich je odložená a zaslúbená odmena. Učíme, že dobré skutky si zasluhujú nie odpustenie hriechov, milosť alebo ospravedlnenie (toto totiž dosahujeme jedine vierou), ale iné telesné a duchovné odmeny v tomto živote i po smrti, ako hovorí Pavel: „Každý dostane svoju odplatu podľa vlastnej práce“ (1.Kor.3,8). Budú teda nerovnaké odmeny za nerovnaké práce. Odpustenie hriechov je však jednaké a rovnaké pre všetkých, ako jeden je Kristus a obetuje sa zdarma všetkým, ktorí veria, že sa im pre Krista odpúšťajú hriechy. Odpustenie hriechov a ospravedlnenie prijíma sa teda jedine vierou a nie pre nejaké skutky. Prestrašené svedomie vie, že proti Božiemu hnevu nemožno postaviť nijaké naše skutky, ako Pavel jasne učí: „Ospravedlnení teda z viery, máme pokoj s Bohom skrze svojho Pána Ježiša Krista. Skrze Neho dostalo sa nám aj prístupu, atď.“ (Rim.5,1). Vierou, pretože viera robí aj synov Božích aj spoludedičov Kristových. Keďže si teda ospravedlnenie, ktorým sme sa stali synmi Božími a spoludedičmi Kristovými, nezasluhujeme svojimi skutkami, nezasluhujeme si svojimi skutkami ani večný život. Dosahuje ho viera, pretože nás ospravedlňuje a ona má milostivého Boha. Prislúcha ospravedlneným, podľa

výpovede: „Ktorých ospravedlnil, tých i oslávil" (Rim.8,30). Pavel (Efez.6,2) nám odporúča prikázanie o ctení si rodičov so zaslúbenou odmenou, pripojenou k tomuto prikázaniu. Tým však nemieni, žeby nás poslušnosť voči rodičom ospravedlňovala pred Bohom. No, keďže to robia už ospravedlnení, zasluhujú si iné veľké odmeny. Boh si predsa rozličným spôsobom vychováva svätých a často mešká s odmenou za skutky spravodlivosti, aby sa naučili nespoliehať sa na svoju spravodlivosť a naučili sa vyhľadávať viac Božiu vôľu ako odmenu; tak sa to ukázalo pri Jóbovi, u Krista a pri iných svätých. O tomto nás poučujú mnohé žalmy, ktoré nás potešujú, keď sa bezbožným dobre darí; napr. Žalm 37,1: „Nevzbĺkni hnevom ... A Kristus hovorí: „Blahoslavení prenasledovaní pre spravodlivosť, lebo ich je kráľovstvo nebeské" (Mat.5,10). Taká chvála dobrých skutkov musí povzbudiť veriacich dobre konať. Medzitým však bezbožným a zle činiacim kážeme učenie o pokání a zjavujeme Boží hnev, ktorý hrozí všetkým nekajúcim. Teda aj my chválime a požadujeme dobré skutky a ukazujeme aj príčiny, prečo ich načim konať.

Takto učí o skutkoch aj Pavel, keď hovorí (Rim.4,9), že Abrahám prijal obriezku, ale nebol ospravedlnený pre tento skutok. Veď už prv vierou bol dosiahol, že bol pokladaný za spravodlivého. Obriezka nasledovala, aby mal na tele napísané znamenie, ktoré by mu pripamätúvalo zachovávať vieru, a ktorým by vyznával vieru aj pred inými a svojím svedectvom aj iných vyzýval k viere. Vierou priniesol Ábel lepšiu obeť (Žid. 11,4). Keďže teda vierou bol ospravedlnený, páčila sa ním prinesená obeť, nie však akoby tým skutkom zaslúžil odpustenie hriechov a milosť, ale že ním dokázal svoju vieru a aj iných ponúkal k viere.

Takto teda dobré skutky majú nasledovať po viere a celkom inak zmýšľajú o skutkoch ľudia, ktorí nemajú vieru ani istotu, že sú im hriechy z milosti odpustené pre Krista, a že zdarma pre Krista majú milostivého Boha. Keď títo vidia skutky svätých, usudzujú ľudsky totiž, že si svätí týmito skutkami zaslúžili odpustenie hriechov a milosť. Preto ich napodobňujú a si pritom myslia, že si podobnými skutkami zaslúžia odpustenie hriechov a milosť; namýšľajú si, že takýmito skutkami utíšia Boží hnev a dosiahnu, aby pre neho boli pokladaní za spravodlivých. Zatracujeme takúto bezbožnú mienku o skutkoch. Ponajprv preto, lebo to zatemňuje Kristovu slávu, keď ľudia predkladajú Bohu tieto skutky ako cenu a obeť zmierenia. Česť, ktorá patrí jedine Kristu, privlastňujú svojim skutkom. Po druhé, ani svedomia nenájdu v týchto skutkoch, ale, hoci v skutočnom strachu jedny na druhé hromadia, zúfajú si nakoniec, pretože ani jeden ich skutok nie je dostatočne čistý. Zákon vždy obviňuje a plodí hnev. Po tretie, takíto nikdy nebudú mať pravú známosť o Bohu; nahnevaní utekajú pred Božím súdom a trestom a nikdy nepocítia, že sú vyslyšaní. Len viera vyjavuje Božiu prítomnosť, keď nás uistila, že Boh z milosti odpúšťa hriechy a vyslycha.

Avšak vo svete vždy bola rozšírená domnienka o skutkoch. Pohanovia prinášali obeť, ako sa naučili od otcov. Napodobňovali ich skutky, vieru však nezachovali, ale si mysleli, že ich skutky sú obeťou zmierenia a cenou, pre ktorú sa Boh zmieri s nimi. Ľud pod zákonom (židia) napodobňovali obeť v domnienke, že pre takéto skutky, a to pre ich púhy výkon, má milostivého Boha. Tu vidíme, ako proroci preto

veľmi obviňujú národ: „Pre tvoje zábitky ťa nekáram“ (Žalm 50,8), a Jeremiáš: „Keď som ich vyviedol z Egypta, nedal som im príkaz o zápalných a zábitných obetiach“ (7,22). Tieto miesta neodsudzujú skutky, ktoré Boh nepochybne nariadil ako zovňajšie cvičenia v tomto svete, ale zatracujú bezbožné domnienky, že si takýmito skutkami uzmierili hnev Boží a že zavrhlí vieru. A keďže nijaký skutok neupokojí svedomie, vymýšľali vždy a nové a nové skutky mimo Božích prikázaní. Ľud izraelský videl prorokov obetovať na výšinách. Príklady svätých silno pôsobili na duše, dúfali podobnými skutkami dosiahnuť milosť, akú oni dosiahli. Preto ľud s obdivuhodnou horlivosťou začal toto napodobňovať, aby si tak zaslúžil odpustenie hriechov, milosť a spravodlivosť. Lenže proroci na výšinách obetovali nie preto, aby si týmito skutkami zaslúžili odpustenie hriechov a milosť, ale keďže na tých miestach učili, vydávali tam svedectvo svojej viery. Ľud počul, že Abrahám obetoval svojho syna. Preto si aj oni zabíjali synov, aby najhroznejšími a najťažšími obeťami utíšili hnev Boží. Lenže Abrahám neobetoval syna preto, aby jeho skutok bol cenou a obeťou uzmiernenia, aby preň bol pokladaný za spravodlivého. V cirkvi preto bola ustanovená večera Pánova, aby rozpomienka na Kristove zaslúbenia v tomto znamení pripomínané upevnila v nás vieru, a aby sme svoju vieru aj pred svetom vyznávali a zvestovali Kristove dobrodenia, ako hovorí Pavel: „Lebo kedykoľvek by ste jedli tento chlieb a pili z kalicha, zvestujete smrť Pánovu atď.“ (1. Kor. 11,26). Avšak naši protivníci tvrdia, že omša je skutok, ktorý už púhym výkonom ospravedľňuje a sníma vinu a trest z tých, za ktorých bola slúžená. Takto totiž píše ich Gabriel.

Anton, Bernard, Dominik, František a iní svätí Otcovia si vyvolili zvláštny spôsob života alebo kvôli štúdiu alebo kvôli iným užitočným cvičeniam. Pritom si však mysleli, že vierou pre Krista sú pokladaní za spravodlivých a majú milostivého Boha a nie pre svoje cvičenia. Mnohí však čoskoro nenasledovali vieru Otcov, ale bez viery nasledovali ich príklad, aby si tými skutkami zaslúžili odpustenie hriechov, milosť a spravodlivosť, zabúdajúc, že toto prijímame zdarma pre Zmiercu Krista. Svet však súdi o všetkých skutkoch, že sú obeťou zmiernenia, ktorá uzmieruje Boha, pretože sú cenou, pre ktorú sme pokladaní za spravodlivých. Necíti, že Kristus je Zmierca? nepamätá, že vierou zdarma dosahujeme, že sme pokladaní za spravodlivých pre Krista. A keďže im skutky nemôžu upokojiť svedomie, vymýšľajú hneď iné, tvoria sa nové obrady, nové sľuby, nové mníšske rády bez Božieho prikázania, len aby vynašli nejaký veľký skutok, ktorý by mohli postaviť proti Božiemu hnevu a súdu. Tieto bezbožné domnienky o skutkoch protivníci učia proti Písmu sv. Ak sa však o našich skutkoch učí, že sú obeťou zmiernenia, že zasluhujú odpustenie hriechov a milosť, že pre ne sme pred Bohom pokladaní za spravodlivých a nie vierou pre Krista Zmiercu: či to nie je to isté ako zbaviť Krista hodnosti Prostredníka a Zmiercu? My však, aj keď vieme a učíme, že dobré skutky načím konať (totiž za vierou má nasledovať začaté plnenie zákona), predsa Kristovi vzdávame príslušnú česť. Vieme a učíme, že pred Bohom sme pokladaní za spravodlivých vierou pre Krista, že za spravodlivých nie sme pokladaní pre skutky bez Prostredníka Krista, že si skutkami nezasluhujeme odpustenie hriechov, milosť a

spravodlivosť, že svoje skutky nemôžeme postaviť proti Božiemu hnevu a súdu, že skutky nemôžu premôcť hrôzy hriechu, ale že hrôzy hriechu premáha jedine viera, že jedine Prostredník Kristus vierou je postavený proti Božiemu hnevu a súdu. Kto ináč zamýšľa nectí si patrične Krista, ktorý nám bol daný za Zmiercu, aby sme v ňom mali prístup k Otcovi. Hovoríme tu teraz o spravodlivosti, pri ktorej máme dočinenia s Bohom a nie s ľuďmi, o spravodlivosti, ktorou prijímame milosť a pokoj svedomia. Ved' svedomie pred Bohom sa môže upokojiť jedine keď ho viera uistí, že pre Krista je nám Boh milostivý, ako je napísané: „Ospravedlnení teda z viery, máme pokoj s Bohom" (Rim. 5,1); takže ospravedlnenie nie je nič iné ako milostivé zasľúbenie pre Krista, pretože Boh nás vždy prijíma jedine pre vieru. Teraz odpovieme na citáty, ktoré protivníci uvádzajú, aby dokázali, že sme ospravedlnení láskou a skutkami. Uvádzajú 1. Kor. 13,2: „A čo by som mal takú silnú vieru, atď. a lásky by som nemal, — nič nie som". Nad týmto veľmi jasajú. Hovoria, že tu Pavel celej cirkvi osvedčuje, že neospravedľňuje len viera. Ale na to ľahko odpovieme, keďže sme už predtým ukázali, ako zmýšľame o láske a skutkoch. Tieto Pavlove slová požadujú lásku. Požadujeme ju aj my. Ved' sme už prv povedali, že musíme začať nový život a plniť zákony, ako je povedané: „Svoj zákon dám do ich vnútra a do srdca im ho napíšem" (Jerem. 31,32). Ak by niekto zavrhol lásku, nezachoval by si ani vieru čo ako veľkú. Lebo by si nezachoval Ducha Svätého. Ved' tu Pavel nehovorí o spôsobe ospravedlnenia, ale píše už ospravedlneným, aby ich povzbudil prinášať dobré ovocie, aby nestratili Ducha Svätého. Protivníci však robia práve naopak: citujú len toto jedno miesto, v ktorom Pavel učí o ovoci a opomínajú početné iné, kde hovorí o spôsobe ospravedlnenia. K tomu na všetkých iných miestach, kde je reč o viere, pripojujú úpravu, že ich naučím chápať ako reč o upravenej viere. Tu však, kde sa hovorí o láske, nedávajú nijakú úpravu, ako zmýšľať o viere, totiž, že za spravodlivých sme pokladaní pre Krista Zmiercu. A tak teda protivníci vylučujú Krista z ospravedlnenia a učia len spravodlivosť zákona. Ale vráťme sa k Pavlovi. Nik totiž nemôže z tohto textu vyčítať viac, ako to, že láska je potrebná. A toto tvrdíme aj my. Ako je potrebné nekradnúť. Avšak nesprávny by bol takýto postup dôvodnenia: keď načim nekradnúť, teda nekradnutie ospravedľňuje; ospravedlnenie nie je schválenie niektorého skutku, ale sa týka celej osoby. Toto miesto z Pavla nám teda nijako neublížilo, len nech protivníci nelepia naň, čo sa im hodí. Ved' nehovorí, že láska ospravedľňuje, ale: nič nie som, to je, že bez lásky sa viera stráca i keď by bola neviem aká veľká. Nehovorí, že láska premáha hrôzy hriechu a smrti, že svoju lásku môžeme postaviť proti Božiemu hnevu a súdu, že naša láska činí zadosť Božiemu zákonu, že bez Zmiercu Krista máme prístup k Bohu svojou láskou, že svojou láskou prijímame zasľúbené odpustenie hriechov. Pavel o tomto nič nehovorí. On si teda nemyslí, že láska ospravedľňuje, pretože sme ospravedlnení jedine tým, že prijímame Zmiercu Krista a veríme, že pre Krista sa Boh s nami zmieril. Nemožno snívať o ospravedlnení, ak sa pritom opomína Zmierca Kristus. Nech protivníci zrušia zasľúbenia o Kristu, nech zmariť evanjelium, ak netreba Krista, ak svojou láskou môžeme premôcť smrť, ak svojou láskou bez Zmiercu Krista máme prístup k Bohu. Protivníci falšujú mnohé miesta, vnášajú do nich svoje domnienky a neberú

ich pravý zmysel. Čo závadného je v uvedených slovách, ak zavrhneme vysvetlenie, ktoré mu protivníci svojvoľne prišli, nechápajúc, čo je ospravedlnenie a ako sa deje? Korintskí po ospravedlnení prijali mnoho výborných darov. Spočiatku ich nadšene užívali. Potom však povstali medzi nimi spory, ako spomína Pavel a začali potupovať dobrých učiteľov. Preto ich Pavel karhá a vyzýva k povinnostiam lásky; ale aj keď sú tieto povinnosti potrebné, predsa by bolo hlúpe snívať, že skutky podľa druhej tabule ospravedľujú pred Bohom. Ved' nimi máme dočinenia s ľuďmi a nie priamo s Bohom. Pri ospravedlnení však máme dočinenia s Bohom, aby sa utíšil Jeho hnev a naše svedomie bolo upokojené pred Bohom. Nič z toho sa však nemôže diať skutkami druhej tabule.

Avšak namietajú, že láska je vyvýšená nad vieru a nádej. Pavel totiž hovorí: „Ale najväčšia z nich je láska“ (1Kor. 13,13) a že teda je prirodzené, aby najväčšia a najzvláštnejšia cnosť ospravedľovala. Lenže Pavel na tomto mieste hovorí vlastne o láske k blížnemu a o tom, že láska je najväčšia, pretože prináša mnoho ovocia. Viera a nádej majú dočinenia jedine s Bohom. Ale vo verejnosti láska voči ľuďom má nespočetné povinnosti: prirodzene súhlasíme s protivníkmi, že láska k Bohu a blížnemu je najväčšou cnosťou, pretože najväčším prikázaním je: „Milovať budeš Pána, svojho Boha . . . atď.“ (Mat. 22,37). Ale ako možno z tohto usudzovať, že láska ospravedľuje? Najvyššia cnosť, hovoria, ospravedľuje. Avšak ako neospravedľuje ani najvyšší alebo prvý zákon, tak neospravedľuje ani najvyššia cnosť zákona. Ospravedľuje len cnosť, ktorá prijíma Krista, ktorá nám privlastňuje Kristove zásluhy, ktorou prijímame milosť a pokoj u Boha. A touto cnosťou je viera. Lebo, ako sme už neraz povedali, viera je omnoho viac než len známosť, totiž je prijatie alebo uchopenie toho, čo sa podáva v zasľúbení o Kristu. Ale poslušnosť voči Bohu nie je menšou službou Božou ako láska, pretože Boh chce, aby sme Mu verili, chce, aby sme od Neho prijali dobrodenia a označuje toto za pravú službu Božiu.

Ostatne, protivníci privlastňujú láske ospravedlnenie preto, že učia a požadujú spravodlivosť zákona. Nemôžeme poprieť, žeby láska nebola najvyšším skutkom zákona. Ľudská múdrosť hľadá na zákon a hľadá v ňom spravodlivosť. Preto aj scholastickí učenci, mužovia slávni a duchaplní, kážu o najvyššom skutku zákona a tomuto skutku privlastňujú ospravedlnenie. Zvedení však ľudskou múdrosťou nevideli Mojžišovu tvár odhalenú, ale zahalenú, ako farizeji, filozofi a mohamedáni. My však kážeme bláznovstvo evanjelia, v ktorom je vyjavená iná spravodlivosť, totiž, že sme pre Zmiercu Krista pokladaní za spravodlivých, keď veríme, že nám je Boh pre Krista milostivý. Dobré vieme, ako veľmi sa líši toto učenie od súdu rozumu a zákona. Aj to vieme, že učenie zákona o láske viac podmaňuje. Ved' je múdrosť. A predsa sa nehanbíme za bláznovstvo evanjelia. Toto bránime pre slávu Kristovu a prosíme Krista, aby nám pomohol svojím Duchom Svätým toto objasniť a oznámiť.

Protivníci uvádzajú proti nám aj toto miesto z Kolosenským: „Priodajte sa láskou, ktorá je páskou dokonalosti“ (3,14). Usudzujú z toho, že láska ospravedľuje, pretože ich robí dokonalými. Tu by sa dalo povedať všeličo o dokonalosti. My však radšej jednoducho vyložíme Pavlovu výpoveď. Je isté, že Pavel hovorí o láske k blížnemu. Avšak nemožno si myslieť, že by Pavel či ospravedlnenie a či dokonalosť

pred Bohom radšej pripisoval skutkom podľa druhej tabule ako podľa prvej. A ak láska robí dokonalým, tak Zmierca Kristus nemá čo robiť. Lebo len viera prijíma Zmiercu Krista. Toto však Pavel tu vôbec nemá na mysli, lebo on sa nikdy neopovážal vylúčiť Zmiercu Krista. Tu nie je reč o osobnej dokonalosti, ale o celistvosti všeobecnej cirkvi. Ved' preto hovorí, že láska je puto alebo páska, aby naznačil, že tu hovorí o vzájomnom spojení a zviazaní mnohých cirkvi. Ved' ako vo všetkých rodinách, vo všetkých verejných veciach svornosť sa udržuje vzájomných službami a pokoj možno zachovať len, keď si ľudia navzájom odpúšťajú a prepáčia chyby: Tak prikazuje Pavel, aby v cirkvi panovala láska, ktorá zachováva svornosť, ktorá znáša, keď treba, aj drsnejšie spôsoby bratov, ktorá prepáči menšie chyby, len aby sa cirkev nerozdelila v rozličné sekty a aby zo siekt nevznikol hnev, strany a kacírstva.

Svornosť sa však musí rozpadnúť, keď biskupi bez príčiny ukladajú ľudu príťažké bremená a nemajú ohľad na jeho slabosti. A strany vznikajú, keď ľud príliš príkro súdi o mravoch svojich učiteľov alebo keď opovrhne nimi aj pre menšie poklesky; potom vyhľadáva inde iné učenie a iných učiteľov. A naopak: dokonalosť, to jest celistvosť cirkvi sa udrží, keď silní znášajú slabých, keď si ľud na dobrú stránku vysvetľuje niektoré mravné poklesky učiteľov, keď biskupi prepáčia ľudu jeho slabosti. Knihy všetkých učencov sú plné týchto príkazov vzájomnosti, aby sme si v tomto živote navzájom mnohé veci odpúšťali kvôli všeobecnému pokoji. Toto je zmysel Pavlovho príkazu na tomto mieste i na mnohých iných. A tak protivníci zo slova „dokonalosť“ nerozumne dokazujú, že láska ospravedľuje, pretože Pavel tu hovorí o všeobecnej celistvosti a pokoji. Takto vysvetľuje toto miesto aj Ambróz: „Aj stavba sa nazýva dokonalou alebo úplnou vtedy, keď sa všetky čiastky súmerne spájajú“ Ale u našich protivníkov je hanebné, že toľko hovoria o láske a nikdy ju nedokazujú. Čože robia teraz? Rozbíjajú cirkvi, píšú krvavé zákony, predkladajú ich cisárovi, najmilostivejšiemu vladárovi, aby ich vyhlasoval, zabíjajú kňazov aj iných statočných mužov, ak niektorý čo len trochu prejavil, že s niektorým zjavným bludom nesúhlasí. Toto sa nezrovnáva s ich vychvaľovaním lásky, lebo keby sa jej protivníci sami držali, bol by pokoj i v cirkvách i v krajine. Tieto nepokoje by prestali, keby protivníci nenaliehali zachovávať niektoré pre zbožnosť nepotrebné tradície, z ktorých mnohé nezanechávajú ani tí, čo ich tak horlivo bránia. Avšak sebe si ľahko prepáčia, nie však iným, ako onen, čo ho spomína básnik: „Sebe si preda odpustím, povedal Maenius“. Toto sa však vôbec nezrovnáva s chválami lásky, ktoré tu uvádzajú z Pavla, a im rozumejú tak, ako steny hlasu, čo sa od nich odráža. Z Petra uvádzajú túto výpoveď: „Láska prikrýva množstvo hriechov“ (1. Petra 4,8). Je známo, že aj Peter hovorí o láske k blížnemu, keď toto dáva do súvisu s prikázaním, aby sme sa „milovali vospolok“. Ved' naozaj ani jednému z apoštolov nemohlo prísť na um, že by naša láska premáhala hriech a smrť; žeby láska bola obeťou zmiernenia, pre ktorú sa Boh zmieruje s nami bez Prostredníka Krista; žeby láska bola spravodlivosťou bez Prostredníka Krista. Ved' láska, ak by nejaká bola, bola by spravodlivosťou zákona a nie evanjelia, ktoré nám zasl'ubuje zmierenie a spravodlivosť, ak budeme veriť, že pre Zmiercu Krista sa Boh zmieri s nami, pretože

sú nám darované Kristove zásluhy. Preto Peter krátko predtým prikazuje, aby sme pristúpili ku Kristu, aby sme sa na Kristu vzdelávali. A dodáva: „Kto verí v Neho, nezahanbí sa nikdy“ (1. Petra 2,6). Naša láska nás neoslobodí od zahanbenia, keď nás Boh súdi a karhá. Ale viera v Krista oslobodzuje od strachu, pretože vieme, že pre Krista nám Boh odpúšťa hriechy. Ostatne, táto výpoveď o láske je vzatá z knihy Prísloví (10,12), kde súvis jasne ukazuje, ako to chápať: „Nenávisť vzbudzuje sváry, ale láska prikrýva všetky priestupky“. Učí celkom to, čo tamtá Pavlova výpoveď z listu Kolosenským, totiž, aby sme sa znášali vospolok a si odpúšťali, ak by niekto mal sťažnosť proti niekomu. Roztržka, hovorí, povstávajú z hnevu. Často sme svedkami, že z nepatrných urážok vznikajú veľké tragédie. Medzi Caesarom a Pompejom došlo k menším urážkam; keby bol jeden druhému trošičku ustúpil, nebola by vznikla občianska vojna. Že sa však obaja dali strhnúť hnevu, z nepatrných vecí povstali veľké boje. I v cirkvi mnohé kacírstva povstali len z hnevu učiteľov. Peter teda nemá na mysli vlastné priestupky, ale priestupky iných, keď hovorí, že láska prikrýva hriechy; totiž cudzie, a to medzi ľuďmi. Čiže i keby sa stali urážky, láska si ich nevšíma, odpúšťa, ustupuje a neženie všetko hneď na súd. Peter teda nemieni, že láska zasluhuje u Boha odpustenie hriechov, že je obeťou zmiernenia bez Prostredníka Krista, že znovuzrodzuje a ospravedlňuje; ale že voči ľuďom nie je krutá, tvrdá, neúprosná; že odpúšťa chyby priateľov, že i trošku drsnejšie mravy iných si vysvetľuje na dobrú stránku, ako prikazuje jedno ľudové porekadlo: „Aj keď poznáš poklesky priateľove, nehnevaj sa naň“. Ani apoštolovia nehovoria nadarmo toľko o službe lásky, ktorú filozofi nazývajú — miernosťou. Veď táto cnosť je veľmi potrebná, aby sa zachovávala svornosť, ktorá je len možná, keď si kňazi a cirkvi navzájom mnohé prepáčia a odpustia.

Z Jakuba uvádzajú: „Vidíte, že zo skutkov býva človek ospravedlnený a nie zo samej viery“ (2,24). Pritom si myslia, že žiadna iná výpoveď nepodvracia rozhodnejšie naše učenie. Avšak ľahká a jasná bude naša odpoveď. V Jakubových slovách niet ničoho proti nám, ak im len protivníci neprišijú svoje domnienky o záslužnosti skutkov. Veď kdekoľvek v Písme je zmienka o dobrých skutkoch, tam protivníci hneď pripoja svoje bezbožné domnienky, že si dobrými skutkami zasluhujeme odpustenie hriechov; že dobré skutky sú obeťou zmierenia a cenou, za ktorú sa Boh zmieruje s nami; že dobré skutky premáhajú hrôzy hriechu a smrti; že dobré skutky sú milé Bohu pre svoju dobrotu a nepotrebujú Kristovo milosrdenstvo a zmiernenie. Jakubovi ani na um neprišlo nič z toho, čo protivníci teraz bránia výpoveďou.

Po prvé treba poznamenať, že toto miesto svedčí viac proti protivníkovi ako proti nám. Protivníci totiž učia, že človek je ospravedlnený láskou a skutkami. Nič nehovoria o viere, ktorou prijímame Zmiercu Krista. Ba túto vieru zavrhnú; avšak nezavrhnú ju len výpoveďami a spismi, ale aj mečom a trestami smrti sa ju snažia vyhladiť z cirkvi. O čo lepšie učí Jakub, ktorý vieru nevyučuje a nenahrádza láskou, ale ju zachováva, aby Zmierca Kristus nebol vylúčený z ospravedlnenia. Tak aj Pavel, keď podáva jadro kresťanského života, spojuje vieru a lásku: „Cieľom

takéhoto prikázania je láska z čistého srdca a z dobrého svedomia a z nepokryteckej viery" (1. Tim. 1,5).

Po druhé. Sama vec ukazuje, že je tu reč o skutkoch, ktoré nasledujú po viere a dokazujú, že viera v srdci nie je mŕtva, ale živá a účinná. Jakub predsa nemyslí, že si dobrými skutkami zasluhujeme odpustenie hriechov a milosť. Ale hovorí o skutkoch ospravedlnených ľudí, ktorí sú už zmierení, na milosť prijatí a dosiahli odpustenie hriechov. Blúdia teda protivníci, keď z toho usudzujú, akoby Jakub učil, že si dobrými skutkami zasluhujeme odpustenie hriechov a milosť; že pre svoje skutky máme prístup k Bohu bez Zmiercu Krista.

Po tretie. Jakub krátko predtým hovoril o znovuzrození, ktoré sa deje skrze evanjelium. Ved' takto hovorí: „Zo svojej vôle splodil nás slovom pravdy, aby sme boli akousi prvotinou Jeho stvorení" (1,18). Keď hovorí, že sme znovuzrození evanjeliom, učí, že sme vierou znovuzrození a ospravedlnení. Lebo zasľúbenie o Kristu sa prijíma len vierou, keď vieru postavíme proti hrôzam hriechu a smrti. Jakub teda nemyslí, že sme znovuzrození svojimi skutkami.

Z toho je zrejmé, že sa Jakub neobracia proti nám. Keď karhá záhaľčivé a ubezpečené mysle, ktoré sa nazdávajú, že majú vieru, aj keď ju nemajú, rozlišuje medzi mŕtvou a živou vierou. Hovorí, že mŕtva je tá, čo neprináša dobré skutky; živá zas tá, čo prináša dobré skutky. Ved' aj my sme už mnohokrát poukázali, čo nazývame vierou; že totiž nehovoríme o jalovej známosti, akú majú aj diabli, ale o viere, ktorá premáha hrôzy svedomia, ktorá povzbudzuje a utišuje prestrašené svedomie. Táto viera nie je ľahká, ako snívajú protivníci, ani nie je ľudskou mocou, ale Božou, ktorou sme znovuzrození, ktorou premáhame diabla a smrť. Ako Pavel hovorí Kolosenským (2,12), že účinkuje Božou mocou a premáha smrť: „V Ňom ste boli aj vzkriesení vierou v moc Boha". Keďže táto viera je novým životom, musí plodiť nové pohnútky a skutky. Preto Jakub správne popiera, žeby sme boli ospravedlnení vierou, ktorá je bez skutkov. Keďže však hovorí, že sme ospravedlnení vierou a i skutkami, určite netvrdí, že sme znovuzrození skutkami. A nehovorí ani to, že sčiasťky je Kristus Zmierca, sčiasťky naše skutky sú obeťou zmierenia. Ani tu neopisuje spôsob ospravedlnenia, ale opisuje, akí sú spravodliví po ospravedlnení a znovuzrození. A ospravedlniť tu neznamena učiniť hriešnika spravodlivým, ale na spôsob súdu vyhlásiť ho za spravodlivého. Ako píše Pavel: „Tí budú ospravedlnení, ktorí plnia zákon" (Rim. 2,13). Teda ako v slovách „Tí budú ospravedlnení, ktorí plnia zákon" nielo nič závadného, tak isto zmýšľame aj o Jakubových slovách: „Človek je ospravedlnený nielen z viery, ale aj zo skutkov", že nimi sú určite vyhlásení za spravodlivých ľudia, ktorí majú vieru a dobré skutky. Lebo dobré skutky u svätých, ako sme už povedali, sú skutky spravodlivosti a ľúbia sa Bohu pre vieru. Lebo Jakub prikazuje len také skutky, ktoré koná viera, ako svedčí jeho výpoveď o Abrahámovi: „Viera spolupracovala s jeho skutkami" (2,22). V tejto výpovedi sa hovorí: „Činitelia zákona sú ospravedlnení", to jest, že za spravodlivých sú vyhlásení tí, čo srdcom veria Bohu a prinášajú dobré ovocie, ktoré sa ľúbi Bohu pre vieru a tak je naplnením zákona. Tieto jednoduché slová nemajú chybu. Kazia ich však protivníci, ktorí svojvoľne prilepujú na ne svoje bezbožné domnienky. Ved' z

Jakubových slov nevyplýva, že skutky zasluhujú odpustenie hriechov, že skutky znovuzrodzujú srdcia, že skutky sú obeťou zmierenia, že skutky sa ľúbia Bohu aj bez Zmiercu Krista, že skutky nepotrebujú Zmiercu Krista. Jakub nič také nehovorí a len protivníci to nehanebne vyvodzujú z jeho slov.

Uvádzajú proti nám niektoré iné výpovede o skutkoch. Luk. 6,37: „Odpúšťajte, a budú aj vám odpúšťať“. Izaiáš 58,7.9: „Či nie aby si lámal hladnému svoj chlieb a biednych bez prístrešia uviedol do domu ...“ Daniel 4,24: „Zameň svoje hriechy spravodlivosťou“. Matúš: 5,3: „Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je kráľovstvo nebeské“. A opäť (v.7.): „Blahoslavení milosrdní, lebo dôjdu milosrdenstva“. Ani v týchto výpovediach nebolo by nič závadného, keby k nim nepoprimýšľali protivníci svoje náhľady. Lebo dve veci obsahujú: jednou je kázeň, už či zákona a či pokánia, ktorá karhá zle činiacich a prikazuje dobre činiť; a druhou je pripojený sľub. Ale nikde nie je napísané, že sa hriechy odpúšťajú bez viery alebo že samé skutky sú obeťou zmiernenia. Ved' pri kázni zákona vždy načim chápať dvoje: že zákon nemôžeme naplniť, len keď sme znovuzrodení vierou v Krista; ako hovorí Kristus: „Bezo mňa nič nemôžete činiť“ (Ján 15,5). A že ak máme zachovať čo možno najviac zovňajších skutkov, treba pamätať na túto všeobecnú výpoveď, ktorá vysvetľuje celý zákon (Žid. 11,6): „Bez viery však nie je možné ľúbiť sa (Bohu)“; treba zachovať evanjelium, že „skrže Krista máme prístup k Otcovi“ (Rim. 5,2). Platí teda, že zo zákona nie sme ospravedlnení. Ved' načo by nám bol Kristus alebo evanjelium, keby stačila kázeň zákona? V kázni o pokání nestačí kázať len zákon, čiže slovo, karhajúce hriechy, pretože zákon spôsobuje hnev, len obviňuje, len prestrašuje svedomie. A keďže sa svedomie neupokojí, kým nepočuje Boží hlas, v ktorom je zreteľne zaslúbené odpustenie hriechov: treba pripojiť aj evanjelium, že pre Krista sa odpúšťajú hriechy a že vierou v Krista dosahujeme odpustenie hriechov. Ak protivníci z kázne o pokání vylučujú evanjelium o Kristu, právom ich možno pokladať za Kristových rúhačov.

Podobne si počína Izaiáš, keď v 1. kap. (v. 16-18.) káže o pokání: „Prestaňte zle robiť, učte sa dobre robiť, dbajte na právo, krot' násilníka; prisúďte právo sirotám, zastávajte sa vdov! Pod'ťe a súd'me sa, hovorí Hospodin. Ak sú vaše hriechy ako šarlát, ako sneh môžu zbelieť“. Tu prorok i ku pokániu napomína, i zaslúbenie pripojuje. A bolo by nerozumné vidieť v tejto výpovedi len skutky: „krot' násilníka, prisudzovať právo sirotám, zastávať sa vdov“, ved' na začiatku hovorí: „Prestaňte zle robiť, učte sa dobre robiť“; tým aj bezbožnosť srdca označuje, aj vieru vyhľadáva. Ani nehovorí, že skutkami: krot' násilníka, prisúdiť právo sirote si možno zaslúžiť odpustenie hriechov už tým, že sa vykonajú. Nariad'uje tieto skutky ako nevyhnutné v novom živote. Aj on učí, že sa odpustenie hriechov prijíma vierou a preto pridáva zaslúbenie. Takto načim zmýšľať o všetkých takýchto miestach. Kristus káže pokánie, keď hovorí: „Odpúšťajte“ a pripojuje zaslúbenie: „Budú aj vám odpúšťať“ (Luk. 6,38). Vôbec však nehovorí, že si skutkom odpúšťať zasluhujeme odpustenie hriechov púhym výkonom, ako oni volajú, ale požaduje nový život ako nevyhnutne potrebný. Pri tom však chce, aby sme vierou prijímali odpustenie hriechov. Keď Izaiáš hovorí: „Aby si lámal hladnému svoj chlieb“ (58,7), žiada nový život. Prorok

tu nemá na mysli len tento jeden skutok, ale celé pokánie, ako vidno z textu. Pritom však predsa chce, aby sme odpustenie hriechov prijali vierou. Ved' je nezávratná pravda, ktorú ani pekelné brány, nebudú môcť vyvrátiť, že v kázni o pokání nestačí zvestovať len zákon, pretože zákon spôsobuje hnev a vždy obviňuje. Načim pripojiť aj zvesť evanjelia, že sa nám dáva odpustenie hriechov, ak veríme, že sú nám hriechy pre Krista odpustené. Ved' inak, na čo by bolo evanjelium, a na čo by bol Kristus? Túto pravdu treba mať vždy na pamäti, aby sme ju mohli postaviť proti tým, ktorí zavrnutím Krista a zrušením evanjelia zlomyseľne prekrúcajú Písmo kvôli ľudským domnienkam, že si odpustenie hriechov získame svojimi skutkami.

Podobne aj v Danielovej kázni sa požaduje viera (4,24). Daniel nežiadal od kráľa len milosrdenstvo, ale zahrňuje celé pokánie, keď hovorí: „Zameň svoje hriechy spravodlivosťou atď.“ to je, zameň svoje hriechy za zmenené srdce a skutky. Tu sa požaduje aj viera. Daniel mnoho hovorí kráľovi o uctievaní jedného Boha izraelského a priviedol ho nielen k skutkom milosrdenstva, ale aj k viere. Ved' kráľ vydal skvelé vyznanie viery o izraelskom Bohu: „Niet iného Boha, ktorý by mohol tak zachrániť“ (Daniel 3,29). A tak teda Danielova kázeň má dve časti. Jedna časť hovorí o novom živote a o skutkoch nového života. V druhej časti zaslúbuje Daniel kráľovi odpustenie hriechov. Ale toto zaslúbenie odpustenia hriechov nie je kázeň zákona, ale pravý prorocký a evanjelický hlas a Daniel iste chcel, aby bol prijatý vierou. Daniel totiž vedel, že odpustenie hriechov v Kristu bolo zaslúbené nielen Izraelským, ale aj všetkým národom; inak by nebol mohol zaslúbiť kráľovi odpustenie hriechov. Ved' človek bez určitého slova Božieho nemôže nikoho uisťovať, a najmä nie v hrôzach hriechu, o milostivej vôli Božej, že Boh utíši svoj hnev. Ale Danielove slová bezpochyby znejú aj o celom pokání aj o jasnom zaslúbení: „Zameň svoje hriechy spravodlivosťou a svoju nepravosť milosrdenstvom voči biednym.“ V týchto slovách je zavreté celé pokánie. Prikazuje totiž kráľovi, aby bol spravodlivým, ďalej, aby konal dobré skutky a aby, ako je kráľovou povinnosťou, chránil chudobných pred nespravodlivosťou. A spravodlivosť je viera v srdci. Hriechy sa odpúšťajú pre pokánie, to jest, odpúšťa sa zodpovednosť alebo vina, pretože Boh odpúšťa tým, čo činia pokánie, ako je napísané u Ezechiela 18,21-22. Z toho však nemožno usudzovať, že odpúšťa pre skutky, ktoré nasledujú, pre almužny, ale odpúšťa pre zaslúbenie tým, čo prijímajú zaslúbenie. A prijímajú len tí, čo opravdivo veria a vierou premáhajú hriech i smrť. Títo znovuzrodení majú prinášať ovocie pokánia, ako hovorí Ján (Mat. 3,8). Je teda pripojené zaslúbenie: „Hľa, uzdravíš sa zo svojich hriechov“. Jeroným tu svojvoľne pripojil pochybujúci výraz a v komentári veľmi nepremyslene tvrdil, že odpustenie hriechov je neisté. My však pripomínáme, že evanjelium naisto sľubuje odpustenie hriechov. Pochybovať o tom by znamenalo úplne odstrániť evanjelium, popierať, že odpustenie hriechov je naisto zaslúbené. V tomto článku teda nesúhlasíme s Jeronýmom. Ved' i v slove „vykúpiť“ ukazuje sa zaslúbenie. Znamená totiž, že je možné odpustenie hriechov, že hriechy sa dajú vykúpiť, to je, dlžoba alebo vina sa môže odstrániť alebo Boží hnev utíšiť. Avšak naši protivníci všade vynechávajú zaslúbenia a hľadajú len na prikázanie a privesujú ľudské domnienky, že odpustenie sa dosahuje skutkami, hoci

text o tom nič nehovorí, ba práve naliehavo požaduje vieru. Lebo všade tam, kde je zaslúbenie, požaduje sa viera. Ved' zaslúbenie možno prijať len vierou.

Ľuďom však viac bijú do očí skutky. Ľudský rozum sa im prirodzene obdivuje a pretože hľadá len na skutky, vieru nechápe, ani o nej neuvažuje: preto sníva, že si týmito skutkami zasluhuje odpustenie hriechov a je ospravedlnený. Táto zákonnícka domnienka väzí od prirodzenosti v ľudskej mysli a dá sa odstrániť len Božím učením. Ľudskú myseľ treba odvieť od takýchto telesných domnienok k Božiemu slovu. Vidíme, že je nám dané evanjelium a zaslúbenie o Kristovi. I keď sa teda káže zákon, i keď sa požadujú skutky, nesmie sa zanedbať zaslúbenie o Kristu. Toto však musíme najprv prijať, aby sme mohli konať dobré skutky, a aby sa naše skutky mohli ľúbiť Bohu, ako hovorí Kristus: „Bezo mňa nič nemôžete činiť“ (Ján 15,5). Keby bol Daniel povedal: „Vykúp si hriechy pokáním“, protivníci by boli obišli toto miesto. Ale keďže tú istú myšlienku vyslovuje, ako vidieť, len inými slovami, protivníci prekrúcajú jeho slová proti učeniu o milosti a viere, hoci Daniel chce čo najurčitejšie vyjadriť vieru. Preto na tieto Danielove slová odpovedáme, že keď káže o pokání, neučí len o skutkoch, ale aj o viere, ako dosvedčuje sama opísaná história. Po druhé, keďže Daniel zreteľne podáva zaslúbenie, musí požadovať vieru, ktorá verí, že Boh z milosti odpúšťa hriechy. I keď teda pri pokání spomína skutky, netvrdí, že si týmito skutkami zasluhuje odpustenie hriechov. Ved' Daniel nehovorí len o odpustení trestu; pretože darmo hľadáme odpustenie trestu, ak srdce vopred neprijalo odpustenie viny. Ostatne, keby protivníci rozumeli Danielovi v tom zmysle, že hovorí o odpustení trestu, ani tak by toto miesto nebolo proti nám, pretože by sami museli vyznať, že tu predchádza odpustenie hriechov a ospravedlnenie z milosti. Konečne, ved' aj my pripúšťame, že tresty, ktoré nás stíhajú, môžu byť zmiernené našimi prosbami a dobrými skutkami, ba celým pokáním, ako je napísané: „Keby sme sa totiž sami súdili, neboli by sme odsúdení (Pánom)“ (1. Kor. 11,31). A Jeremiáš: „Ak sa obrátiš, aj ja ťa obrátim“ (15,19). A Zachariáš: „Navráťte sa ku mne, aj ja sa navrátim k vám“ (1,3). A Žalm 50,15: „Vzývaj ma v deň súženia“.

V kázni zákona pri všetkej chvále skutkov zachovávajme teda pravidlo, že sa zákon bez Krista nenaplní. Ako On sám hovorí: „Bezo mňa nič nemôžete činiť“. A tiež, že „bez viery nieje možné ľúbiť sa (Bohu)“ (Žid. 11,6). Ved' je isté, že učenie zákona nechce zrušiť evanjelium, ani nechce odstrániť Zmiercu Krista. Nech sú zlorečení farizeji, naši protivníci, ktorí zákon tak vysvetľujú, že skutkom pririekajú Kristovu slávu, totiž, že sú obeťou zmierenia, že zasluhujú odpustenie hriechov. Skutky načim tak chváliť, že sú milé pre vieru, pretože sa nelúbia Bohu bez Zmiercu Krista. „V Ňom máme prístup k Bohu“, (Rim. 5,2) a nie skrze skutky bez Prostredníka Krista. Preto výpoveď: „Ak chceš vojsť do života, zachovávaj prikázania“ (Mat. 19,7) treba tak chápať, že bez Krista nemožno zachovávať prikázania, ani sa bez Krista nemožno ľúbiť. Tak je aj v samotných Desiatich Božích prikázaniach: k prvému je pridané najväčšie zaslúbenie zákona (2. Mojž. 20,6): „Ale preukazujem milosť tisícim pokoleniam, ktoré ma milujú a zachovávajú prikázania“. Avšak zákon nemožno zachovávať bez Krista. Zákon totiž neustále obviňuje svedomie, že nečiní zadosť zákonu a prestrašene uteká pred súdom a trestom zákona.

Zákon spôsobuje hnev (Rim. 4,15). Človek zachováva zákon vtedy, keď počúva, že pre Krista sme zmierení s Bohom, i keď, zákonu nemožno zadosť urobiť. Keď táto viera prijme Prostredníka Krista, srdce sa upokojí, začne milovať Boha a zachovávať zákon, a už vie, že sa ľúbi Bohu pre Krista Prostredníka, i keď začaté plnenie zákona je ešte veľmi ďaleko od dokonalosti a je veľmi slabé. Takto načim zmýšľať aj o kázni pokánia. Hoci scholastici v učení o pokání ani slovom nespomenú vieru, ani jedného z protivníkov nepokladáme za takého pomäteného, aby popieral, že rozhrešenie je hlasom evanjelia. A rozhrešenie sa musí prijať vierou, aby povzbudilo prestrašené svedomie.

A tak učenie o pokání, keďže nenariaďuje len nové skutky, ale zaslúbuje aj odpustenie hriechov, nevyhnutne požaduje vieru. Veď odpustenie hriechov prijíma iba viera. Preto teda akúkoľvek reč o pokání v Písme načim chápať tak, že sa tu požadujú nielen skutky, ale aj viera, ako hovorí Mat. 6,14: „Veď ak ľudom odpustíte ich previnenia, aj vám odpustí váš Otec nebeský“. Tu sa požaduje skutok a pripojuje sa zaslúbenie odpustenia hriechov nie pre skutok, ale pre Krista skrze vieru. Podobne učí Písmo sv. na mnohých iných miestach. Skut. apoštolské 10,43: „O Ňom svedčia všetci proroci, že pre Jeho meno dosiahne odpustenie hriechov každý, kto verí v Neho“. A 1. Jána 2,12: „Píšem vám, dieťky, pretože sú vám odpustené hriechy pre Jeho meno“. Efezským 1,7: „V Ňom máme vykúpenie skrze Jeho krv, odpustenie hriechov.“ Na čo však uvádzať svedectvá? Veď je to najvlastnejší hlas evanjelia, že odpustenie hriechov dosahujeme vierou pre Krista a nie pre svoje skutky. Avšak naši protivníci sa pokúšajú umlčať tento hlas evanjelia tým, že zlomyselne prekrúcajú miesta, ktoré sa týkajú učenia o zákone alebo o skutkoch. Je síce pravda, že sa v učení o pokání požadujú skutky, lebo sa samozrejme požaduje nový život. Lenže protivníci sem nesprávne prilepujú svoju domnienku, že takýmito skutkami si zasluhujeme odpustenie hriechov alebo ospravedlnenie. A že aj Kristus často viazal zaslúbenie odpustenia hriechov k dobrým skutkom, neznamená, akoby dobré skutky boli podľa Neho obeťou zmierenia. Veď nasledujú za zmierením. Mal na to dve príčiny. Jednu, že nevyhnutne musí nasledovať dobré ovocie. Napomína teda, že pokánie je pokrytecké a klamné, ak nenasledujú dobré skutky. Druhú, že musíme mať zovňajšie znaky takéhoto zaslúbenia, pretože predesené svedomie musí byť mnohonásobne potešené. Ako teda krst a večera Pánova sú znakmi, ktoré vždy napomínajú, povzbudzujú a posilňujú prestrašené svedomia mocnejšie veriť, že sa hriechy odpúšťajú: tak aj do dobrých skutkov je napísané a vkreslené to že zaslúbenie, aby nás tieto skutky napomínali mocnejšie veriť. A tí, čo nekonajú dobré skutky, neposilňujú sa vo viere, ale zatemňujú zaslúbenia. Zbožní si ich však obľúbia a sa tešia, že majú znaky a svedectvá tohto zaslúbenia. Preto sa cvičia v tých znakoch a svedectvách. Ako teda večera Pánova neospravedľuje bez viery tým, že sa vykoná, tak ani skutky milosrdenstva neospravedľujú bez viery len tým, že sa vykonajú.

Takto sa musí chápať aj Tobiášova reč: „Skutok milosrdenstva oslobodzuje od každého hriechu a smrti“ (Tobiáš 4,11). Nechceme povedať, že je to nadsádzka, i keď to načim tak chápať, aby nebola odňatá chvála Kristovi, pretože len Jemu

prislúcha úrad vyslobodzovať od hriechu a smrti. No treba sa nám vrátiť k pravidlu, že učenie zákona bez Krista neosoží. Podľa neho ľúbia sa Bohu skutky milosrdenstva nasledujúce za zmierením alebo ospravedlnením, a nie ho predchádzajúce.

Nevyslobodzujú od hriechu a smrti tým, že sa vykonajú, ale ako sme už povedali o pokání, že máme pri ňom brať spolu vieru i ovocie — tak treba hovoriť aj o skutkoch milosrdenstva, že celá novota života dáva spasenie. Skutky milosrdenstva cvičia vieru, ktorá sama prijíma odpustenie hriechov, premáha smrť tým viac, čím viac sa cvičí a v tých cvičeniach mocnie. Pripúšťame aj to, že skutky milosrdenstva zasluhujú mnohé Božie dobrodenia, zmierňujú tresty, zasluhujú nám i nejakú ochranu v nebezpečenstvách hriechov a smrti, ako sme krátko predtým hovorili o celom pokání. No keď sa dívame na celú reč Tobiášovu (4,6), vidíme, že pred skutkami milosrdenstva požaduje vieru: „Boha maj na pamäti po všetky dni svojho života“. A ďalej: „V každom čase dobroreč Boha a pros Ho, aby spravoval Tvoje cesty“. Toto však sú prirodzené vlastnosti nami spomínanej viery, ktorá vie, že má milostivého Boha pre Jeho vlastné milosrdenstvo a chce byť Bohom ospravedlnená, posvätená a spravovaná. Avšak naši premilení protivníci vytrhávajú kusé výpovede, aby neskúseným pripravili pascu. Potom pribásnia k tomu ešte niečo zo svojich výmyslov. Skúmať preto treba celé miesta, pretože podľa všeobecného pravidla sluší sa rozsudzovať alebo odpovedať len zo súvisu a podľa zmyslu celého Písma. A keď sa celé miesta vyložia, samy vysvetlia všetko.

Kuso uvádzajú aj toto miesto: „Dajte ako almužnu. . . a máte všetko čisté“ (Luk. 11,41). Naši protivníci sú úplne hluchí. Už sme toľkokrát povedali, že ku kázni o zákone načim pripojiť i evanjelium o Kristu, pre ktoré sa dobré skutky ľúbia Bohu; ale oni všade pripomínajú Krista a učia, že ospravedlnenie sa zasluhuje skutkami zákona. Keď toto miesto uvedieme celé, ukáže sa, že tiež požaduje vieru. Kristus karhá farizejov, ktorí sa pokladali za čistých pred Bohom, to je, že sú ospravedlnení ustavičným očisťovaním sa. Podobne sa bol vyjadril ktorýsi pápež, že soľou posypaná voda posväcuje a očisťuje ľud. A Glosa hovorí, že očisťuje od odpustiteľných hriechov. Aj výmysly farizejov boli takýmito domnienkami; Kristus ich však zavrhol a proti takémuto falošnému očisťovaniu sám postavil dvojakú čistotu, vnútornú i zovňajšiu. Prikazuje, aby sa vnútorne očisťovali a dokladá o zovňajšej čistote: „Dajte ako almužnu, čo je vnútri a máte všetko čisté“. Protivníci nesprávne užívajú číslovku „všetko“. Veď Kristus pripojuje tento záver obom častiam: Vtedy máte všetko čisté, keď budete vnútri čistí a navonok dáte almužnu. Naznačuje tým, že zovňajšiu čistotu načim vidieť v skutkoch, ktoré nariadil Boh, a nie v ľudských tradíciách, akými boli v tom čase očisťovania a akými sú dnes každodenné kropenie vodou, mníšske rúcha, rozdiely v pokrmoch a podobné okázalosti. Avšak protivníci porušili zmysel tým, že čo On riekol o celku, oni sofisticky prenášajú na čiastku: máte všetko čisté, keď dáte almužnu. Peter však hovorí: „S Vierou očistil im srdce“ (Skut. ap. 15,9). Keď povážime zmysel celého citátu, vidíme, že súhlasí s ostatným Písmom svätým, totiž, že ak sú srdcia čisté a potom i vonkajšie almužny pristúpia, to jest, všetky skutky lásky: vtedy celí budete čistí, vnútri i zvonku. Konečne, prečo neuvádzajú celú výpoveď? Kristovo obvinenie

má mnoho čiastok, z ktorých jedny sa týkajú viery, druhé skutkov. Úprimný čitateľ nesmie vyberať prikázania o skutkoch a vynechávať miesta o viere.

Nakoniec upozorňujeme čitateľov, že protivníci veľmi zle radia zbožným svedomiam učením, že skutkami si zasluhujeme odpustenie hriechov. Ved' ak svedomie zo skutkov zbiera odpustenie, neprestajne trápi a vždy nové skutky a nové obrady vymýšľa, až si úplne zúfa. Táto otázka sa vyskytuje u Pavla (Rim. 4,5), ktorý schvaľuje, že zaslúbenie ospravedlnenia sa nedosahuje našimi skutkami, pretože nikdy nemôžeme tvrdiť, že pre ne máme zmiereného Boha. Ved' zákon vždy obviňuje. A tak zaslúbenie by bolo márne a neisté. Takže uzatvára, že zaslúbenie o odpustení hriechov a o spravodlivosti prijíma vierou a nie pre skutky. Toto je pravý, jednoduchý a vlastný zmysel Pavlovej výpovede, ktorá dáva najväčšie potešenie zbožným svedomiam a objasňuje slávu Kristovu, ktorý bezpochyby bol nám daný, aby sme v Ňom samom mali milosť, spravodlivosť a pokoj.

Dosiaľ sme uvažovali o niektorých miestach, ktoré protivníci uvádzajú proti nám, chtiac ukázať, že viera neospravedľňuje, a že odpustenie hriechov a milosť si zasluhujeme svojimi skutkami. Dúfame však, že sme zbožné srdcia dostatočne presvedčili, že tieto miesta neodporujú nášmu učeniu, že protivníci zlomyseľne prekrúcajú Písma podľa svojich domnienok, že početné miesta uvádzajú kuso, že vynechávajú z Písma sv. najjasnejšie miesta o viere, vyberajú len slová o skutkoch a tieto falšujú, a že všade k výpovediam Písma sv. pripojujú aj všelijaké svoje ľudské domnienky, že o zákone tak učia, aby zastierali evanjelium o Kristovi. Ved' celé učenie protivníkov je sčasti z ľudského rozumu a zčasti učenie zákona a nie evanjelia. Učia totiž o dvoch druhoch ospravedlnenia, z ktorých jeden vymyslel rozum a druhý je zo zákona a nie z evanjelia ani zo zaslúbenia o Kristu.

Prvý druh ospravedlnenia zastávajú tí, ktorí učia, že si ľudia zasluhujú milosť dobrými skutkami, buď podľa hodnosti, buď podľa zásluhy. Toto je učenie rozumu. Rozum totiž nevidí nečistotu srdca a namýšľa si, že bude Bohu milý, keď bude dobre činiť; preto vo veľkých nebezpečenstvách vymýšľa stále nové a nové obrady proti hrôzám svedomia. Pohanania a Izraelčania prinášali ľudské a iné hrozné obete, aby utíšili Boží hnev. Potom vymysleli mníšstvo a tu medzi sebou sa usilovali vynikať tvrdosťou predpisov proti hrôzám svedomia. Tento druh ospravedlnenia, pretože je rozumový a sa celkom zakladá na zovňajších skutkoch, dá sa pochopiť a ako tak aj vykonať. Kvôli tomu kánonisti prekrútili zle pochopené cirkevné ustanovenia, ktoré Otcovia ustanovili s celkom iným úmyslom a vôbec nie na to, aby sme týmito skutkami vyhľadávali spravodlivosť, ale aby v cirkvi boli nejaké poriadky kvôli pokoju medzi ľuďmi. Na takéto spôsoby prekrútili aj sviatosti a tu najmä omšu, ktorou vyhľadávajú spravodlivosť, milosť, spásu zo samotného výkonu.

Druhý spôsob ospravedlnenia vymysleli scholastickí teológovia učením, že sme ospravedlnení akousi vlohou lásky, vnuknutou Bohom, a že za pomoci tejto vlohy zachováваме Boží zákon vnútorne i navonok, a že toto zachovávanie zákona si zasluhuje milosť a večný život. Toto učenie je číre učenie zákona. Je pravda, že zákon hovorí: „Milovať budeš Hospodina, svojho Boha atď.“ (5.Mojž. 6,5) a tiež:

„Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého" (3.Mojž. 19,18). Láska je teda plnosť zákona.

Kresťanovi je ľahko rozsúdiť o oboch druhoch, pretože oba vylučujú Krista a tak ich načim zavrhnúť. Pri prvom je zjavná bezbožnosť, lebo učí, že všetky naše skutky sú obeťou zmierenia za hriechy. Druhý druh má mnoho závad. Neučí, že k znovuzrodeniu potrebujeme Krista. Neučí, že ospravedlnenie je odpustenie hriechov. Neučí, že prv, akoby sme mohli milovať, musíme dosiahnuť odpustenie hriechov, ale vymýšľa, že by sme mohli vykonať skutok lásky, pre ktorý si zasluhujeme odpustenie hriechov. Ani neučí, že vierou v Krista premáhame hrôzy hriechu a smrti. Vymýšľa, že ľudia vlastným plnením zákona pristupujú k Bohu bez Zmiercu Krista; konečne vymýšľa, že samo naplnenie zákona bez Zmiercu Krista je spravodlivosťou, hodnou milosti a večného života, hoci ešte len aj o svätých platí, že len v malej a nepatrnej miere naplnili zákon.

Veru, ak si niekto uvedomí, že evanjelium nebolo svetu nadarmo dané, že Kristu nebolo nadarmo zaslúbený a oznámený, že sa nadarmo nenarodil, netrpel, nevstal z mŕtvych: ten veľmi ľahko pochopí, že nie sme ospravedlnení rozumom ani zákonom. Sme teda nútení líšiť sa od protivníkov v učení o ospravedlnení. Evanjelium totiž iné učí; evanjelium núti použiť Krista v ospravedlnení; učí, že skrze Neho máme prístup k Bohu vierou; učí, že Jeho samého máme postaviť ako Prostredníka a Zmiercu proti Božiemu hnevu; učí, že vierou v Krista sa prijíma odpustenie hriechov a zmierenie a premáhajú sa hrôzy hriechu a smrti. Aj Pavel hovorí, že spravodlivosť nie je zo zákona, ale zo zaslúbenia, ktorým nás Otec uistil, že chce odpúšťať a sa zmieriť pre Krista. Toto zaslúbenie sa prijíma jedine vierou, ako svedčí Pavel, Rim. 4,13. Jedine viera prijíma odpustenie hriechov, ospravedľňuje a znovuzrodzuje. Potom nasleduje láska a ostatné dobré ovocie. Preto učíme, ako sme to už povedali, že človek je ospravedlnený, keď sa svedomie, predesené kázňou pokánia, poteší a uverí, že pre Krista má milostivého Boha. Túto vieru počíta Boh za spravodlivosť, Rim. 4,3.5. A keď je srdce takto povzbudené a vierou oživené, prijme Ducha svätého, ktorý nás znovuzrodzuje, aby sme mohli zachovávať zákon, milovať Boha a Božie slovo, v utrpení byť Bohu poslušnými, byť mravní, milovať blížneho atď. Tieto skutky, i keď sú ešte ďaleko od dokonalosti zákona, ľúbia sa Bohu pre vieru, pre ktorú sme pokladaní za spravodlivých, pretože veríme, že pre Krista sa Boh s nami zmieril. Toto úplne súhlasí s evanjeliom a rozumní to môžu pochopiť. Z tohto základu sa dá usúdiť, prečo ospravedlnenie privlastňujeme viere a nie láske, i keď láska nasleduje po viere ako naplnenie zákona. Aj Pavel učí, že nie sme ospravedlnení zo zákona, ale zo zaslúbenia, ktoré prijíma len viera. Veď k Bohu nepristupujeme bez Prostredníka Krista, ani odpustenie hriechov neprijímame pre svoju lásku, ale pre Krista. Ani nemôžeme milovať rozhnevaného Boha. A zákon nás vždy obviňuje, vždy ukazuje hnevajúceho sa Boha. Preto nám prv vierou treba prijať zaslúbenie, že pre Krista je Otec zmierený a odpúšťa hriechy. Až potom začneme zachovávať zákon. Celkom nám treba odvrátiť oči od ľudského rozumu aj od Mojžiša a uprieť ich na Krista. A treba nám veriť, že Kristus nám bol daný, aby sme pre Neho boli pokladaní za spravodlivých. Kým sme v tele, nikdy neučiníme zadosť

zákonu. Preto nie sme pokladaní za spravodlivých zo zákona, ale, áno, pre Krista, keďže sú nám Jeho zásluhy darované, ak v Neho veríme. Ak teda niekto dôkladne uvažuje o týchto základných pravdách, že nie sme ospravedlnení zo zákona, pretože ľudská prirodzenosť nemôže zachovávať zákon, nemôže Boha milovať, ale že sme ospravedlnení zo zaslúbenia, v ktorom je nám pre Krista sľúbené zmierenie, spravodlivosť a večný život: ten ľahko pochopí, že ospravedlnenie musí byť privlastnené viere, ak len pamätá, že Kristus nebol nadarmo zaslúbený, predpovedaný a nadarmo sa nenarodil, netrpel, nevstal z mŕtvych; ak pováži, že zaslúbenie milosti v Kristu nebolo dané nadarmo mimo zákona a bez neho hneď od počiatku sveta; ak pochopí, že zaslúbenie sa musí prijímať vierou, ako hovorí Ján: „Kto neverí Bohu, učinil Ho luhárom, pretože neuveril svedectvu, ktoré vydal Boh o svojom Synovi. A toto je svedectvo, že Boh nám dal večný život, a tento život je v Jeho Synovi. Kto má Syna, má život; kto nemá Syna Božieho, nemá života" (1.Jána 5,10). A Kristus hovorí: „Keď vás teda Syn vyslobodí, budete skutočne slobodní" (Ján 8,36). A Pavel: „Skrze Neho dostalo sa nám prístupu k milosti" a dokladá: „vierou" (Rim. 5,2). Teda vierou v Krista prijímame zaslúbenie odpustenia hriechov a spravodlivosti. Pred Bohom nie sme ospravedlnení z rozumu ani zo zákona.

Toto je také zrejme a jasné, že sa divíme zúrivosti protivníkov, že o tomto pochybujú. Je predsa jasné: ak nie sme ospravedlnení pred Bohom zo zákona, ale zo zaslúbenia, musí sa viere pririeknuť ospravedlnenie. Čo možno postaviť proti tomuto dôvodu? Len ak by niekto chcel odstrániť celé evanjelium, celého Krista. Kristova sláva je jasnejšia, keď učíme, že Jeho treba pokladať za Prostredníka a Zmiercu. Zbožné srdcia vidia, že im toto učenie dáva najväčšie potešenie vo viere a istote, že pre Krista a nie pre svoju spravodlivosť majú zmiereného Otca, a že Kristus nám pomáha aj zákon naplniť. Tieto veľké dobrodenia uchvacujú cirkvi naši protivníci, keď zavrhnú a sa usilujú zničiť učenie o ospravedlnení z viery. Nech sa teda všetky zbožné srdcia hľadajú nestotožňovať sa s hriechnymi úmyslami protivníkov. V učení protivníkov o ospravedlnení nieto zmienky o Kristu, že Jeho máme postaviť proti Božiemu hnevu, akoby sme naozaj svojou láskou mohli utíšiť Boží hnev, alebo akoby sme mohli milovať rozhnevaného Boha. Pritom ponechávajú svedomia v neistote. Veď ak si máme myslieť, že máme zmiereného Boha, pretože milujeme a zachovávame zákon, stále musíme pochybovať, či máme zmiereného Boha, pretože alebo necítíme lásku k Bohu, o ktorej hovoria protivníci, alebo naisto cítime, že je nepatrná a badáme skôr, že sa hneváme na Boží súd, ktorý dopúšťa na ľudskú prirodzenosť mnohé hrozné nešťastia a utrpenia tohto života a hrôzy večného hnevu atď. Akože si teda má svedomie odpočinúť, akože sa má utíšiť? Akože môže milovať Boha v týchto pochybnostiach a v takýchto hrôzach? Čo iné je toto učenie zákona ako náuka zúfalstva? Nech prestúpi niektorý z protivníkov, aby nás poučil o láske, ktorou on miluje Boha. Vôbec nerozumejú, čo hovoria, len čo opakujú slovíčko láska, ako keď stena odráža. Celé ich učenie je zmätené a nejasné. Kristovu slávu prenáša na ľudské skutky a vedie svedomie alebo do sebaaprečňovania alebo do zúfalstva. Dúfame, že naše učenie zbožné srdcia ľahko pochopia, a že prestrašeným svedomiam prináša zbožné a spasiteľné potešenie. Na posmešné námietky

protivníkov, že aj mnohí bezbožníci, ba aj diabli veria, sme už veľa rás odpovedali v tom zmysle, že hovoríme o viere v Krista, to jest o viere v odpustenie hriechov, o viere, ktorá opravdivo a zo srdca súhlasí so zaslúbením milosti. Takáto viera však nevzniká v ľudských srdciach bez veľkého boja. A ľudia zdravého rozumu ľahko pochopia, že je nadprirodzená viera, čo verí, že Boh na nás zhladol, odpúšťa nám a nás vyslycha. Ľudský rozum si nič takého nevie predstaviť o Bohu. A tak teda vieru, o ktorej hovoríme, nemajú ani bezbožníci ani diabli.

Ak nejaký sofista namietne, že spravodlivosť je z vôle a že preto sa nemôže privlastňovať viere, ktorá je z rozumu, ľahko odpovieme. Veď aj oni v školách uznávajú, že vôľa rozkazuje rozumu, aby súhlasil so slovom Božím. Vysvetlíme to jasnejšie; ako hrôzy hriechu a smrti sú nielen myšlienkami rozumu, ale aj strašnými pohnutiami vôle, utekajúcej pred Božím súdom, tak ani viera nieje len rozumová známosť, ale aj dôvera, usmerňujúca vôľu, to je, chcieť a prijať, čo sa podáva v zaslúbení, totiž zmierenie a odpustenie hriechov. V tomto zmysle aj Písmo sv. užíva slovo „viera“, ako dosvedčuje táto Pavlova výpoveď: „Ospravedlnení teda z viery, máme pokoj s Bohom“ (Rim. 5,1). Teda ospravedlniť tu znamená to isté, ako na súdoch; oslobodiť kajúceho a vyhlásiť ho za spravodlivého, ale pre spravodlivosť iného, totiž Krista, pričom táto cudzia spravodlivosť sa nám udeľuje vierou. A tak, keď na tomto mieste našou, spravodlivosťou je privlastnenie si cudzej spravodlivosti, musíme hovoriť o spravodlivosti inak ako vo filozofii alebo na súde, kde sa spravodlivosť priznáva z vlastných skutkov, čo je iste prejavom vôle. Preto hovorí Pavel: „Z Neho aj vy ste v Kristu Ježiši, ktorého nám Boh učinil múdrosťou a spravodlivosťou a posvätením a vykúpením“ (1.Kor. 1,30). A 2.Kor. 5,21: „Toho ktorý nepoznal hriech, urobil hriechom za nás, aby sme boli v ňom spravodlivosťou, ktorá platí pred Bohom“. Keďže nám však Kristova spravodlivosť daná býva vierou, teda viera sa nám počíta za spravodlivosť, teda ona je to, prečo sme Bohu vzácní pre Božie započítanie a ustanovenie, ako hovorí Pavel: „Viera sa počíta za spravodlivosť?“ (Rim. 4,3.5). Kvôli niektorým tvrdošijným povieme to odbornejšie takto: viera je naozaj spravodlivosť, pretože je poslušnosť evanjeliu. Veď je známe, že poslušnosť na vyšší rozkaz je istý druh spravodlivosti. A táto poslušnosť evanjeliu sa počíta za spravodlivosť preto, že jedine pre ňu lúbia sa Bohu dobré skutky, čiže naša poslušnosť zákonu, keďže ňou prijímame Krista Zmiercu. Veď zákonu ani tým nečiníme zadosť, ale je nám to pre Krista darované, ako hovorí Pavel: „Nieto teda už odsúdenia tým, čo sú v Kristu Ježiši atď.“ (Rim. 8,1). Táto viera vzdáva Bohu česť. Dáva Bohu, čo Mu patrí a to tým, že Ho poslúcha prijímajúc zaslúbenie. Tak hovorí aj Pavel: „O zaslúbení Božom nepochyboval v nevere, vzdával Bohu slávu a pevne bol presvedčený, že ten, kto dal zaslúbenie, môže ho aj uskutočniť“ (Rim. 4,20). A tak teda úradom a službou evanjelia je prijímať dobrodenia od Boha; naproti tomu službou zákona je obetovať a prinášať svoje dobrodenia Bohu. Ale Bohu nemôžeme obetovať nič, ak sme vopred neboli zmierení a znovuzrodení. Tento článok, že hlavnou službou evanjelia je prijímať od Boha odpustenie hriechov, milosť a spravodlivosť, dáva najviac útechy. O tejto službe hovorí Kristus: „To je vôľa môjho Otca, aby každý, kto vidí Syna a verí v Neho, mal večný život.“ (Ján 6,40). A Otec

povedal: „Toto je môj milovaný Syn, v ktorom sa mi zaľúbilo; Jeho poslúchajte!“ (Mat. 17,5). Protivníci hovoria o poslušnosti zákonu, nehovoria o poslušnosti evanjeliu, hoci zákonu nemôžeme byť poslušní, ak nie sme znovuzrodení skrze evanjelium; nemôžeme milovať Boha, ak sme neprijali odpustenie hriechov. Ved' kým cítime, že sa Boh na nás hnevá, naša ľudská prirodzenosť uteká pred Jeho hnevom a súdom. Na posmešnú námietku: že zamieňame vieru s nádejou, ak viera prijíma, čo sa ponúka v zaslúbení, pretože nádej očakáva zaslúbené veci, odpovieme, že sa tieto duchovné stavy nemôžu v skutočnosti oddeľovať, ako ich scholastici rozdeľujú v rozvláčných úvahách. Ved' aj v liste Židom (11,1) sa viera označuje ako „pevná dôvera vo veci, ktorých sa nádejeme“. Ale ak ich niekto predsa chce rozlišovať, povieme, že vlastným predmetom nádeje je budúci koniec, viera sa však týka budúcich i prítomných vecí, a že v prítomnosti prijíma odpustenie hriechov podávané v zaslúbení.

Dúfame, že z tohto sa dá dostatočne pochopiť aj čo je viera, aj čo musíme veriť: že sme vierou ospravedlnení, zmierení a znovuzrodení, ak chceme učiť spravodlivosť evanjelia a nie spravodlivosť zákona. Tí však, ktorí učia, že sme ospravedlnení láskou, učia spravodlivosť zákona a neučia pokladať Krista za Prostredníka pri ospravedlnení. A je jasné, že hrôzy hriechu a smrti premáhame vierou a nie láskou, že proti Božiemu hnevu nemôžeme postaviť svoju lásku a plnenie zákona. Ved' aj Pavel hovorí: „Skrze Neho dostalo sa nám vierou aj prístupu k milosti“ (Rim. 5,2). Túto výpoveď preto opakujeme tak často, aby vec bola jasná. Ona totiž najjasnejšie ukazuje podstatu celej našej otázky a dôkladne uvážená, úplne poučí o celej veci a môže potešiť zbožné mysle. Preto ju načim mať vyjasnenú a stále na zreteli nielen preto, aby sme mohli odporovať učeniu protivníkov, ktorí učia, že k Bohu nepristupujeme vierou, ale láskou a zásluhami bez Prostredníka Krista; ale aj preto, aby sme sa ňou povzbudili v strachu a posilnili vo viere. Jasné je aj to, že bez Kristovej pomoci nemôžeme zachovávať zákon, ako On sám hovorí: „Bezo mňa nič nemôžete činiť“ (Ján 15,5). A tak prv, ako by sme zachovávali zákon, načim si nám vierou znovuzrodiť srdcia.

Z toho sa dá pochopiť, prečo zavrhuje učenie protivníkov o záslužnosti podľa zaslúženia. Veľmi ľahké rozhodnutie: zavrhuje ho preto, lebo sa nezmieňuje o viere, že vierou pre Krista sa ľúbime Bohu, ale vymýšľa, že dobré skutky, vykonané za prispenia vlohy lásky, zasluhujú spravodlivosť, ktorá ako taká sa ľúbi Bohu a je hodná večného života, a že netreba Prostredníka Krista. Či to neznamená Kristovu slávu prenášať na naše skutky, totiž, že sa pre svoje skutky a nie pre Krista ľúbime Bohu? Ale tým sa odníma Kristovi česť Prostredníka, ktorý je stále Prostredníkom a nebol ním len na začiatku ospravedlnenia. Aj Pavel hovorí (Gal. 2,17): že ak ospravedlnený v Kristu aj na inom mieste hľadá spravodlivosť, Krista robí služobníkom hriechu, to je, že Kristus neospravedľňuje úplne. Avšak najnezmyselnejšie je učenie protivníkov, že dobré skutky podľa zásluhy zasluhujú milosť. Akoby potom, keď sa ospravedlnenie už začalo a svedomie je, akože býva, prestrašené, milosť naozaj bolo treba vyhľadávať pomocou dobrých skutkov a nie vierou v Krista.

Po druhé. Učenie protivníkov ponecháva svedomie v neistote, takže nikdy nemá pokoja, pretože zákon nás vždy obžalúva i pri dobrých skutkoch. Ved' telo vždy žiada proti duchu. Či teda svedomie môže mať pokoj bez viery, ak si myslí, že sa má ľúbiť Bohu pre vlastné skutky a nie pre Krista? Aký svoj skutok by mohlo pokladať za hodný večného života? Totiž akže nádej má spočívať na zásluhách. Proti týmto pochybnostiam hovorí Pavel: „Ospravedlnení teda z viery, máme pokoj s Bohom" (Rim. 5,1); máme si byť istí, že pre Krista je nám daná spravodlivosť a večný život. A o Abrahámovi hovorí: „Proti nádeji uveril v nádeji" (Rim. 4,18).

Po tretie. Ako môže svedomie vedieť, kedy bol vykonaný skutok z vlohy lásky, aby si mohlo byť isté, že si podľa zásluhy zasluhuje milosť? Avšak samo to delenie, rozlišovanie vymysleli na posmech Písma sv., že si ľudia totiž inak zasluhujú podľa hodnosti a inak podľa zásluhy. Pretože, ako sme už prv povedali, úmysel konajúceho nerozlišuje druhy zásluh; to len ubezpečení pokrytci si namýšľajú o svojich skutkoch, že sú záslužné, aby pre ne boli pokladaní za spravodlivých. Naproti tomu prestrašené svedomie pochybuje o všetkých skutkoch, preto vyhľadáva vždy nové a nové. Ved' zasluhovať podľa hodnosti znamená pochybovať a konať skutky bez viery, kým len si človek nezúfa. Slovom, učenie našich protivníkov o tomto je plné bludov a nebezpečenstiev.

Po štvrté. Celá cirkev vyznáva, že večný život dosahujeme z milosrdenstva. Augustín v spise „O milosti a slobodnej vôli" hovorí o skutkoch svätých, ktoré vykonali po ospravedlnení, toto: „Do večného života nás Boh neprivedol pre naše zásluhy, ale pre svoje milosrdenstvo." A v 9. knihe „Vyznaní": „Beda ľudskému životu akokoľvek chvályhodnému, ak by bol súdený a milosrdenstva by pritom nebolo". A Cyprián vo výklade Pánovej modlitby: „Aby nik nebol sám do seba zaľúbený akoby bol nevinný, a aby povyšujúc sa, tým viac nehynul: preto sa upozorňuje, že každý deň hreší, keďže sa mu prikazuje každý deň sa modliť za odpustenie hriechov". A je známa vec a hovorí za ňu mnoho veľmi jasných svedectiev v Písme sv. a u cirkevných Otcov, ktorí všetci jednomyselne kážu, že i keď máme dobré skutky, predsa potrebujeme k nim ešte aj Božie milosrdenstvo. Viera, ktorá na toto milosrdenstvo hľadá, nás povzbudzuje a potešuje. Preto nesprávne učia protivníci, keď takto vynášajú zásluhy a nezmiňujú sa o viere, ktorá prijíma milosrdenstvo. Ako sme už predtým povedali, že zaslúbenie Božie a viera sú vo vzájomnom vzťahu, a že zaslúbenie možno prijať iba vierou, tak hovoríme aj tu, že zaslúbené milosrdenstvo požaduje vieru, a že ho možno prijať len vierou. Právom teda odsudzujeme učenie o zásluhy podľa záslužnosti, keďže nič neučí o ospravedlňujúcej viere a zatemňuje slávu a úrad Prostredníka Krista. A nech si nikto nemyslí, že v tejto otázke učíme niečo nové. Ved' cirkevní Otcovia veľmi jasne učili, že aj pri dobrých skutkoch potrebujeme Božie milosrdenstvo.

Aj Písmo sv. často prízvukuje to isté. V Žalme: „So svojím služobníkom nevchádzaj do súdu, ved' nikto živý nie je spravodlivý pred Tebou(143,2)." Tu jednoducho všetkým, aj svätým a Božím služobníkom, odníma slávu spravodlivosti, keby Boh neodpúšťal, ale súdil a trestal ich srdcia. A Dávid na inom mieste, kde sa chváli svojou spravodlivosťou, nehovorí o svojej osobnej čistote, ale o svojom spore

proti prenasledovateľom Božieho slova a prosí o obranu Božej veci a slávy. Napr. v Žalme 7,9: „Súd' ma, Hospodine, podľa mojej spravodlivosti a nevinnosti." A zase v Žalme 130,3 hovorí, že nik neobstojí na Božom súde, ak Boh bude hľadiť na naše hriechy. „Ak neprávosti budeš počítat', ó, Hospodine, Pane, kto obstojí?" A Jób 9,28: „Hrozím sa všetkých svojich bolestí." Tiež (v.30). „I keby som sa snehom umyl a očistil si lúhom dlane, aj tak ma ponoriš do jamy." A Prísl. 20,9: „Kto môže povedať: Očistil som si srdce, čistý som od svojho hriechu?" A 1.Jána 1,8: „Ak hovoríme, že nemáme hriechu, sami seba klameme, a nieto v nás pravdy, atď." V Pánovej modlitbe aj svätí prosia za odpustenie hriechov., Teda aj svätí majú hriechy, V 4. Mojž. 14,18: „. . . ktorý odpúšťa vinu a priestupok, ale ktorý nenecháva úplne bez trestu." A v 5.Mojž. 4,24: „Lebo Hospodin, tvoj Boh, je žeravý oheň"; a Zachariáš hovorí: „Umlkni každé telo pred Hospodinom!" (2,13) A Izaiáš: „Každé telo je tráva a všetka jeho krása ako poľný kvet. Uschne tráva, oprší kvet, keď zavanie naň vietor Hospodinov" (40,6), to jest: telo a telesná spravodlivosť nemôžu obstáť na Božom súde. A Jonáš hovorí: „Tí, čo sa držia ničomných bôžikov, opúšťajú svoju milosť", to je: všetko dúfanie je márne, vyjmúc dôvery v milosrdenstvo, milosrdenstvo nás udržuje; naše zásluhy a naše snaženie nás nezachovajú. Podobne prosí aj Daniel: „Lebo nie pre svoje cnosti skladáme pred Teba svoje úpenie, ale pre Tvoje veľké milosrdenstvo. Pane, počuj; Pane, odpusť; ó Pane, pozoruj, zasiahni a nemeškaj, pre seba samého, Bože môj! Lebo Tvoje meno nesie Tvoje mesto aj Tvoj ľud" (9,18). Tak nás učí Daniel prijímať milosrdenstvo v modlitbe, to jest, dôverovať Božiemu milosrdenstvu a nie svojim zásluhám pred Bohom. Radi by sme vedieť, čo robia protivníci v modlitbe, akže hriešni ľudia nemajú čo prosiť od Boha. Ak pripomínajú, že sú hodní, pretože majú lásku a dobré skutky a domáhajú sa milosti, ako im takrečeno prináležajúcej, modlia sa práve tak ako farizej: „Nie som ako ostatní ľudia" (Luk. 18,11). Takáto modlitba, ktorá sa spolieha na vlastnú spravodlivosť a nie na Božie milosrdenstvo, potupuje Krista, ktorý sa za nás prihovára, ako náš najvyšší Kňaz. Lebo naša modlitba sa vtedy opiera na Božie milosrdenstvo, keď veríme, že sme vyslyšaní pre najvyššieho Kňaza Krista, ako On sám hovorí: „Keď budete prosiť Otca o niečo, dá vám v mojom mene (Ján 16,23). „V mojom mene" hovorí, pretože bez Neho, najvyššieho Kňaza, nemáme prístup k Otcovi.

Sem patrí aj Kristova výpoveď: „Tak aj vy, keď vykonáte všetko, čo bolo prikázané, povedzte: Neužitoční služobníci sme!" (Luk. 17,10). Tieto slová jasne hovoria, že Boh spasí z milosrdenstva a pre svoje zaslúbenie a nie akoby musel pre záslužnosť našich skutkov. Ale protivníci si podobne zahrávajú s Kristovými slovami. Najprv ich prevrátili a potom obrátili proti nám. Hovoria, skôr by sa mohlo povedať: „Ak ste uverili všetko, povedzte, neužitoční služobníci sme." Potom dokladajú, že Bohu sú síce skutky neužitočné, avšak nám nie sú neužitočné. Hľa, ako si protivníci oblúbili detinské sofistické učenie. A hoci škoda sa týmito nezmyslami aj zaoberať, predsa odpovieme niekoľkými slovami. Toto prevracanie slov je chyba. Ponajprv protivníci sa klamú v slovku „viera". Lebo keby sme pod ňou rozumeli historickú známosť, ktorú majú aj bezbožní ľudia a diabli, mali by protivníci pravdu, že je viera neužitočná, keď hovoria: „Keby ste všetko uverili, povedzte, služobníci

neužitoční sme" My však nehovoríme o historickej známosti, ale o spoliehaní sa na Božie zaslúbenie a milosrdenstvo. A toto spoliehanie sa na zaslúbenie ukazuje, že sme neužitoční služobníci. Ba vyznanie, že naše skutky nemajú ceny, je vlastný hlas viery, ako vidno na Danielovom príklade, ktorý sme práve boli spomenuli: „Nakloň si, Bože môj, ucho a počuj, otvor oči a vid' naše spustošenie." Ved' viera spasí, pretože ona prijíma milosrdenstvo alebo zaslúbenie milosti, aj keď naše skutky nie sú hodné. Nás pri tejto výpovedi nepomýli prevracanie slov, keby ste všetko uverili, povedzte, neužitoční služobníci sme. My hovoríme, že naše skutky sú nehodné; lebo s celou cirkvou súhlasne učíme, že z milosrdenstva sme spasení. Avšak oni by chceli analogicky uvažovať: ak platí výpoveď: keď učiníš všetko, nespoliehaj sa na svoje skutky, musí vraj platiť aj to: keď uveríš všetko, nespoliehaj sa na Božie zaslúbenie; tvrdíme však, že toto nijako nesúvisí. Ved' sú to veľmi rozdielne veci. V prvej vete sú celkom iné príčiny a iný predmet spoliehania sa ako v druhej. Dôvera v prvej je dôvera v Božie zaslúbenie. Kristus však odsudzuje dôveru v naše skutky a nie dôveru v Jeho zaslúbenie. Nechce, aby sme nedôverovali v Božiu milosť a milosrdenstvo, odsudzuje však naše skutky ako nehodné, ale neodsudzuje zaslúbenie, ktoré zdarma ponúka milosrdenstvo. A o tomto veľmi jasne hovorí Ambróz: „Milosť načim poznávať, nie však prirodzenosť. Načim veriť zaslúbeniu milosti, nie však našej prirodzenosti." Avšak protivníci robia podľa svojho zvyku; Výpovede o viere prekrúcajú proti učeniu o viere. Takéto prekrúčačky prenechávame ich školám. Celkom detinské sú to prekrúčačky, keď sa neužitoční služobníci vysvetľujú tak, že skutky sú Bohu neužitočné, ale nám sú naozaj užitočné. Kristus však nemá na mysli túto užitočnosť, keď učí, že Boh je Darcom milosti. Veru, tu nie je namieste debatovať o užitočnosti a neužitočnosti. Služobníci neužitoční znamená služobníci nedostatoční, pretože sa nik nebojí Boha natoľko, nik Ho nemiluje tak, neverí v Neho tak, akoby mal. No, dajme už pokoj týmto hlúpym výčitkám protivníkov. Ľudia vedia, čo si o nich myslieť. Keď si na ne rozumní ľudia trochu posvietia, ľahko si môžu utvoriť úsudok. V celkom jasných a zreteľných slovách nachádzajú háčik. Každý však vidí, že na onom mieste sa odsudzuje spoliehanie sa na skutky.

Držme sa teda toho, čo vyznáva cirkev, že sme spasení z milosrdenstva. A aby tu niekto neuvažoval takto: ak máme byť spasení z milosrdenstva, neistá bude nádej, ak tí, ktorých sa spása týka, nekonajú pre ňu nič, čím by sa odlišovali od tých, ktorých sa netýka: zodpovieme aj jemu. Zdá sa, že scholastici práve z tohto dôvodu vyhúťali zásluhy podľa záslužnosti. Lebo tento dôvod môže veľmi povzbudiť ľudského ducha. Odpovieme teda nakrátko. Práve preto, aby nádej bola pevná, a aby bol jasný rozdiel medzi tými, ktorých sa spása týka a tými, ktorých sa netýka, musíme si byť istí v tom, že sme spasení z milosrdenstva. Len takto jednoducho povedané, zdá sa to byť nezmyselným. Lebo pred zákonom a na ľudských súdoch právo alebo dlh bývajú isté, milosrdenstvo však neisté. No inak je to na Božom súde. Tu totiž milosrdenstvo má jasné a isté zaslúbenie a Boží rozkaz. Evanjelium vlastne je rozkaz, ktorý káže veriť, že Boh sa s nami zmieril pre Krista. Lebo neposlal Boh Syna na svet, aby odsúdil svet, ale aby ho spasil. Kto verí v Neho, nebude súdený,

atď. Teda kedykoľvek je reč o milosrdenstve, vždy je pripojená viera v zaslúbenie, A táto viera dáva pevnú nádej, pretože sa opiera o slovo a príkaz Boží. Keby sa nádej opierala o skutky, vtedy by bola naozaj neistá, pretože skutky nemôžu uspokojiť svedomie, ako sme to už neraz povedali. A táto viera oddeľuje tých, ktorých sa spasenie týka, od tých, ktorých sa netýka. Viera robí rozdiel medzi hodnými a nehodnými, pretože večný život je zaslúbený ospravedlneným; a ospravedľňuje viera.

Tu protivníci zas budú vykrikovať, že dobré skutky nie sú potrebné, ak nezaslужujú večný život. Takéto zlomyseľné námietky sme už predtým zamietli. Dobré skutky naozaj treba konať. Hovoríme, že ospravedlneným je zaslúbený večný život. Ale nezachovávajú ani vieru ani ospravedlnenie tí, čo žijú podľa tela. Preto sme ospravedlnení, aby sme ako spravodliví konali dobré skutky a boli poslušní Božiemu zákonu. Preto sme znovuzrodení a prijímame Ducha Svätého, aby nový život mal nové skutky, nové pohnútky vôle, bázeň Božiu, lásku Božiu, aby si znenávidel hriechu žiadostivosť, Viera, o ktorej my hovoríme, vzniká v pokání a musí sa utvrdzovať v dobrých skutkoch, v pokušeniach a nebezpečenstvách, aby sme si boli vždy viac a viac istejší, že Boh nás prijal pre Krista, odpustil nám, vyslyšal nás. Tomuto sa však nemožno naučiť bez mnohých veľkých bojov. Koľkokrát sa svedomie vracia, koľkokrát si zúfa, keď ukazuje človeku staré alebo nové hriechy, alebo nečistotu prirodzenosti? Tento dlžobný úpis sa nezmaže bez dlhého boja. A skúsenosť sama nás presvedčuje, ako neskutočne je veriť. Avšak keď sme v strachu povzbudení a potešení, objavujú sa zároveň aj iné duchovné hnutia; známosť Božia, bázeň Božia, nádej, láska k Bohu, a sme znovuzrodení, ako hovorí Pavel (Kolos. 3,10; 2.Kor. 3,18) „k pravej známosti Boha, a spatrujúc slávu Pánovu, premieňaní sme v ten istý obraz“, to jest obdržíme pravú známosť Božiu, aby sme sa Ho prave báli a prave Mu dôverovali, že na nás hľadá a nás vyslycha. Toto znovuzrodenie je akoby začiatok večného života, ako hovorí Pavel: „Ak je Kristus vo vás, tak je telo mŕtve pre hriech, ale duch je živý atď.“ (Rim. 8,10) a tiež: „Vzdycháme, túžobne si žiadame, aby sme sa obliecť mohli... lebo keď potom skutočne budeme oblečení, nie nahí“ (2.Kor. 5,2-3). Z toho môže úprimný čitateľ usúdiť, že my veľmi dôrazne žiadame dobré skutky, keď učíme, že táto viera vzniká v pokání a aj potom musí v pokání neustále rásť. A v tomto vidíme aj kresťanskú duchovnú dokonalosť, keď totiž spolu vzrastajú i pokánie i viera v pokání. Toto zbožní ľahšie pochopia, ako učenie protivníkov o sebaopozorovaní a o dokonalosti. Ako je ospravedlnenie spojené s vierou, tak je s vierou spojený aj večný život. A Peter hovorí: „Dosahujete cieľ svojej viery, spasenie duší“ (1.Petra 1,9). Veď aj protivníci uznávajú, že ospravedlnení sú Božími synmi a spoludedičmi Kristovými. Konečne, skutky, ktoré sa Bohu ľúbia pre vieru, zasluhujú si aj iné telesné a duchovné odmeny. Veď rozdielna bude sláva svätých.

Tu protivníci namietajú, že večný život sa volá odmenou, takže treba si ho zaslúžiť podľa zásluhy dobrými skutkami. Na to odpovieme krátko a jednoducho. Pavel v liste Rímskym 6,23 nazýva večný život darom Božím, pretože s darovanou spravodlivosťou pre Krista sme zároveň Božími synmi a spoludedičmi Kristovými,

ako hovorí Ján: „Kto verí v Syna, má večný život (3,36). I Augustín a po ňom mnohí iní povedali to isté: „Svoje dary korunuje Boh v nás". Inde zas je napísané: „Vaša odplata je hojná v nebi" (Luk. 6,23). Ak protivníci v tomto vidia protirečenie, nech si to sami vysvetlia. Nie sú však spravodlivými sudcami, pretože obchádzajú slovíčko „dar", obchádzajú aj podstatu celej otázky a vytrhávajú slovíčko „odmena" a ho veľmi nevhodne vysvetľujú nielen proti Písmu sv., ale aj proti pravidlám reči. Z toho, že je reč o odmene, usudzujú, že naše skutky musia byť cenou, za ktorú nám prináleží večný život. Zaslужujú si teda milosť a život večný a nepotrebujú ani milosrdenstvo, ani Prostredníka, ani vieru. Toto odôvodnenie je celkom nové; keďže počujeme slovíčko „odmena", nepotrebujeme Krista, ani vieru, skrze ktorú máme prístup k Bohu pre Krista a nie pre naše skutky. Kto by nevidel, aké to protirečenie? Ved' my sa nehádame o slovíčko „odmena". Hádame sa o to, či si dobré skutky samy o sebe zaslужujú milosť a večný život, alebo či sa ľúbia Bohu jedine pre vieru, ktorá prijíma Prostredníka Krista. Naši protivníci však privlastňujú skutkom nielen to, že si zaslужujú milosť a večný život, ale okrem toho ešte aj vymýšľajú, že človek môže mať prebytočné zásluhy, ktoré môže darovať iným a môže nimi iných ospravedlniť, ako napr. keď mnísi predávajú zásluhy svojich rádov iným. Takýchto výmyslov nazhromaždili podľa Chryssippeovho príkladu z jedného slova „odmena". Keďže je reč o „odmene", podľa nich máme záslužné skutky, za ktoré nám prislúcha odmena; a tak teda skutky sa ľúbia Bohu samy pre seba a nie pre Prostredníka Krista. A keďže jeden má viac zásluh ako druhý, tak teda niektorí majú aj prebytočné zásluhy, ktoré ich vlastníci môžu darovať iným. Milý čitateľu, toto ešte nie je koniec falošných uzáverov. Ved' pridá sa ešte nejaká sviatostina tohto darovania, mŕtvym sa navlečie kapuca, atď. Takéto nahromadené falošné uzávěry zastrelí Kristove dobrodenia a spravodlivosť viery.

Nezačínáme nezmyselnú škriepku o slovíčko „odmena". Ak protivníci pripustia, že vierou pre Krista sme pokladaní za spravodlivých, a že sa dobré skutky ľúbia Bohu pre vieru, potom o slovo „odmena" nebudeme sa veľmi hádať. Uznávame, že večný život je odmenou, ale táto, nám prináleží pre zaslúbenie a nie pre naše zásluhy. Ved' zaslúbené ospravedlnenie, ako sme už prv ukázali, je naozaj Božím darom. A s týmto darom je spojené zaslúbenie večného života, ako je napísané: „Ktorých ospravedlnil, tých aj oslávil" (Rim. 8,30). Na toto sa vzťahuje aj Pavlova výpoveď: „Už mi je pripravený veniec spravodlivosti, ktorý mi dá v onen deň Pán, ten spravodlivý sudca atď." (2.Tim. 4,8). Veniec spravodlivosti podľa zaslúbenia prislúcha ospravedlneným. A o tomto zaslúbení majú svätí vedieť, nie aby pracovali kvôli odmene, lebo ved' majú pracovať pre slávu Božiu; ale aby si v utrpeniach nezúfali, a majú vedieť o Božej vôli, že im chce pomáhať, vytrhnúť ich, zachrániť. Pravda, inak počávajú zmienku o trestoch a o odmenách dokonali a inak slabí, lebo slabí pracujú za odmenu. Jednako potrebná je kázeň aj o odmenách aj o trestoch. V kázni o trestoch poukazuje sa na Boží hnev a to súvisí s kázňou o pokání; v kázni o odmenách sa poukazuje na milosť; a ako Písmo sv. často spája zmienku o dobrých skutkoch s vierou — chce totiž, aby sa spravodlivosť srdca spojila s ovocím — tak spolu s ostatnými odmenami ponúka i milosť, ako to máme u Izaiáša 58,8 a

často aj u iných prorokov. Vyznávame tiež, čo sme už neraz aj potvrdili, že i keď ospravedlnenie a večný život sú spojené s vierou, predsa i dobré skutky si zasluhujú rozličné telesné a duchovné odmeny a druhy odmien podľa výpovede: „Každý dostane vlastnú odplatu podľa vlastnej práce.“ Lebo spravodlivosť evanjelia, ktorá sa točí okolo zaslúbenia milosti, zdarma prijíma ospravedlnenie a znovuzrodenie. Ale plnenie zákona, ktoré nasleduje po viere, točí sa okolo zákona, nie zdarma, ale pre naše skutky zasluhuje a dostáva odmenu. Avšak tí, čo si toto zasluhujú, sú ospravedlnení prv, ako zachovávajú zákon. Najprv sú teda prenesení do kráľovstva Božieho Syna, ako hovorí Pavel (Koloz. 1,13; Rim.8,17), a učinení spoludedičmi Kristovými. Protivníci, však kedykoľvek je reč o zásluhách, medzi odmeny zaraďujú ihneď aj ospravedlnenie. Kdežto evanjelium zdarma dáva ospravedlnenie pre Kristove a nie pre naše zásluhy; a Kristove zásluhy sa nám podávajú vierou. Ostatne, skutky a utrpenie človeka si nezasluhujú ospravedlnenie, ale iné odmeny, ako sa im napr. pririekajú v týchto výpovediach: „Kto skúpo rozsieva, skúpo bude aj žať, kto však hojne rozsieva, hojne bude aj žať“ (2.Kor. 9,6). Tu je miera odmeny jasne prispôbena miera skutku. „Cti si otca aj matku, aby si dlho žil na zemi.“ Aj tu pririekol zákon určitému skutku určitú odmenu. Hoci si teda naplnenie zákona zasluhuje odmenu, veď vlastne odmena patrí k zákonu: predsa však načim nám mať na pamäti evanjelium, totiž, že ospravedlnenie sa nám dáva zdarma pre Krista. A zákon ani nemôžeme naplniť a zachovávať pred svojím zmierením s Bohom. Ani naše plnenie zákona by sa neľúbilo, ak by sme už vopred pre vieru neboli prijatí. A pretože sa ľudia ľúbia Bohu pre vieru, preto aj začaté plnenie zákona je Mu milé a má odmenu v tomto živote i po ňom. O slove „odmena“ dalo by sa ešte všeličo aj iné povedať z hľadiska povahy zákona, ale to vysvetlíme na inom mieste, pretože je toho mnoho.

Protivníci však veľmi zdôrazňujú, že dobré skutky naozaj zasluhujú večný život, pretože Pavel hovorí: „Odplatí každému podľa jeho skutkov“ (Rim. 2,6). Tiež: „Sláva a česť a pokoj všetkým, ktorí činia dobré“ (v. 10.) Ján 5,29: „Tí, čo dobre činili, vyjdú na vzkriesenie k životu“; Mat.25,35: „Hladný som bol, a dali ste mi jesť, atď.“ Na týchto miestach a na všetkých im podobných, kde Písmo sv. chváli skutky, treba rozumieť nielen zovňajšie skutky, ale aj vieru srdca, pretože Písmo sv. nehovorí o pokrytectve, ale o spravodlivosti srdca s jej ovocím. A kedykoľvek je zmienka o zákone a o skutkoch, načim vedieť, že sa z toho nesmie vylučovať Prostredník Kristus. Veď On je koniec zákona a On sám hovorí: „Bezo mňa nič nemôžete činiť“ (Ján 15,5). Už sme prv povedali, že podľa tohto pravidla možno posúdiť všetky miesta o skutkoch. Preto, keď je večný život privlastnený skutkom, privlastnený je ospravedlneným, pretože dobre činiť môžu len ľudia ospravedlnení, ktorých vedie Duch Kristov. A dobré skutky sa ľúbia Bohu len s Prostredníkom Kristom a s vierou, ako je napísané: „Bez viery však nie je možné ľúbiť sa“ (Žid. 11,6). Keď Pavel hovorí: „Každý dostane odplatu podľa vlastnej práce“, treba pod tým rozumieť nielen zovňajšie dielo, ale celú spravodlivosť alebo nespravodlivosť. Podobne, keď hovorí: „Sláva všetkým, ktorí činia dobré“, znamená: všetkým spravodlivým. V slovách „dali ste mi jesť“ sa rozumie ovocie a dôkaz spravodlivosti srdca a viery; teda

spravodlivosti sa dáva večný život. Týmto spôsobom Písmo sv. spája spravodlivosť srdca s ovocím. A len preto sa spomína tak často ovocie, aby neskúsení tým ľahšie pochopili, a aby sa tým naznačilo, že Boh vyhľadáva nový život a znovuzrodenie a nie pokrytectvo. Znovuzrodenie deje sa však vierou v pokání.

Nikto so zdravým rozumom nemôže súdiť ináč. Ani sa tu nepúšťame do nejakej nudnej podrobnosti, aby sme oddelili ovocie od spravodlivosti srdca. Chceme len, aby protivníci priznali, že ovocie sa ľúbi pre vieru a pre Prostredníka Krista a nezasluhuje si milosť a večný život samo o sebe. V učení protivníkov zavrhuje, že takéto miesta Písma sv. chápu v zmysle filozofickom alebo židovskom a tým odstraňujú spravodlivosť viery a vylučujú Prostredníka Krista. Z týchto miest usudzujú, že skutky zasluhujú milosť, jedny podľa hodnosti, druhé podľa záslužnosti, keď sa totiž pripojuje láska. To znamená, že skutky ospravedľujú, a preto sú spravodlivosť, zasluhujú večný život. Tento blud zreteľne ruší spravodlivosť viery, ktorá vie, že prístup k Bohu máme pre Krista a nie pre svoje skutky, ktorá cíti, že pre najvyššieho Kňaza a Prostredníka Krista sme privedení k Otcovi a máme milostivého Otca, ako sme o tom už predtým dosť povedali. Toto učenie o spravodlivosti viery sa nesmie zanedbávať v Kristovej cirkvi, pretože bez neho nemožno pochopiť Kristov úrad a akékoľvek iné učenie o ospravedľení je len náuka zákona. My však musíme zachovať evanjelium a učenie o zaslúbení darovanom pre Krista.

Tu sa teda s protivníkmi nehádame o malicherné veci. Nevyhľadávame nudné podrobnosti, keď zavrhuje ich učenie, že večný život si zasluhujeme skutkami bez viery, ktorá prijíma Prostredníka Krista. Lebo scholastici ani slovíčka nespomenú o viere, ktorá verí, že Otec je nám milostivý pre Krista. Všade dokazujú, že sme prijatí, spravodliví pre svoje skutky, ktoré sme vykonali alebo podľa rozumu alebo určite z podnetu lásky, o ktorej hovoria. A na toto majú akési výpovede, akoby kánonické výpovede zo starých autorov, ktoré pri výklade prekrúcajú. V školách obšírne vykladajú, že dobré skutky sa ľúbia pre milosť, a že načím veriť v Božiu milosť. Tu však vysvetľujú milosť ako vlohu, ktorou milujeme Boha. Akoby starí spisovatelia boli chceli povedať, že sa máme spoliehať na svoju lásku, o ktorej sme sa už bezpečne presvedčili, aká je nepatrná a nečistá. A je pritom podivné, prečo prikazujú spoliehať sa na lásku, keď učia, že sa nevie, či ju máme. Prečo nevysvetľujú túto milosť ako Božie milosrdenstvo k nám? A kedykoľvek je o nej zmienka, načím pripojiť vieru; lebo jedine vierou prijímame zaslúbenie milosrdenstva, zmierenia, Božej lásky k nám. A práve v tomto zmysle by mohli povedať, že sa treba spoliehať na milosť, že dobré skutky sa ľúbia pre milosť, keď viera prijíma milosť. V školách rozoberajú aj to, že naše dobré skutky platia pre zásluhy Kristovho utrpenia. Je to správne. Prečo však tu nedoložia nič o viere? Ved' Kristus je zmierením, hovorí Pavel „skrze vieru“ (Rim.3,25). Keď prestrašené svedomia viera povzbudzuje, a keď sú si isté, že naše hriechy Kristova smrť zmaže, a že Boh je zmierený s nami pre Kristovo utrpenie, vtedy nám skutočne osoží Kristovo utrpenie. Ale ak vynechávajú učenie o viere, zbytočne vravia, že naše skutky platia pre zásluhy Kristovho utrpenia.

Aj mnohé iné výpovede prevracajú v školách, pretože neučia o spravodlivosti viery a vieru chápu len ako známosť dejín alebo dogmat a nie ako schopnosť, ktorá

prijíma zaslúbenie milosti a spravodlivosti, ktorá oživuje srdcia v hrôzach strachu a smrti. Pavel hovorí: „Srdcom veríme na spravodlivosť a ústami vyznávame na spasenie“ (Rim. 10,10). Myslíme, že tu aj protivníci uznajú, že ústne vyznanie neospravedlňuje a nespasí už tým, že sa stalo, ale len pre vieru srdca. Pavel preto hovorí, že vyznanie ústami spasí, aby ukázal, aká viera dosahuje večný život, totiž pevná a účinná viera. Lebo viera, ktorá sa nedokazuje vo vyznaní, nie je pevná. A tak aj ostatné dobré skutky ľúbia sa pre vieru, ako aj v cirkevných modlitbách prosíme, aby boli všetky prijaté pre Krista. Teda za všetko prosíme pre Krista. Veď je známe, že na konci modlitieb pripojujeme záver: „pre Krista, nášho Pána“. Z toho usudzujeme, že sme pred Bohom ospravedlnení, s Bohom zmierení a znovuzrodení vierou, ktorá v pokání prijíma zaslúbenie milosti a skutočne oživuje prestrašenú myseľ a ju uisťuje, že pre Krista je Boh s nami zmierený a nám milostivý. A táto „viera“, ako hovorí Peter, „nás zachováva na spasenie, ktoré sa zjaví“ (1.Petra 1,5). Kresťania musia poznať túto vieru, ona dáva najhojnejšie potešenie vo všetkých utrpeniach, zjavuje nám Kristov úrad, pretože tí, ktorí popierajú ospravedlnenie vierou, popierajú aj Krista ako Prostredníka a Zmiercu, rušia zaslúbenie milosti a evanjelium. Ich učenie o ospravedlnení je alebo len učenie rozumu alebo len učenie zákona. Nakoľko to tu bolo možné, ukázali sme dôvod tejto otázky a rozobrali sme námietky protivníkov. Čestní ľudia to ľahko všetko rozsúdia, keď si zapamätajú, že zakaždým, keď sa z Písma cituje o láske alebo skutkoch, musí sa uviesť, že zákon bez Krista nemožno zachovávať, a že sme ospravedlnení nie zo zákona, ale z evanjelia, to je zo zaslúbenia Božej milosti v Kristu. Dúfame, že táto i keď krátka úvaha upevní statočným mužom vieru a poučí a poteší ich svedomia. Lebo sme si istí, že čo sme hovorili, súhlasí s knihami prorockými i apoštolskými, so spismi svätých Otcov, Ambróza, Augustína a mnohých iných, ako aj s celou cirkvou Kristovou, ktorá s istotou vyznáva, že Kristus je Zmierca, a že On nás ospravedlňuje.

Nech nik nesúdi prenáhlene, že rímska cirkev učí všetko, čo schvaľujú pápeži alebo kardináli alebo biskupi a niektorí teológovia alebo mnísi. Veď sa vie, že pápeži sa viac starali o svoje panovanie ako o Kristovo evanjelium. A mnohí z nich boli usvedčení ako prví epikurejci. O teológoch sa vie, že do kresťanského učenia namiešali primného filozofie. Preto nemôžu nám byť takou autoritou, aby v ničom nebolo možno nesúhlasiť s ich úvahami. Veď zistilo sa u nich mnoho zjavných bludov, ako napr. že zo svojich prirodzených schopností môžeme Boha milovať nadovšetko. Toto zrejme falošné učenie zrodilo mnoho ďalších bludov. Avšak Písmo sv. im odporuje na všetkých miestach, tiež svätí Otcovia a názory všetkých zbožných ľudí. A aj keď v cirkvi pápeži a niektorí teológovia a mnísi učili, že odpustenie hriechov, milosť a spravodlivosť má človek hľadať svojimi skutkami a s novými službami, a tým zatemnili Kristov úrad a z Krista spravili len zákonodarcu a nie Zmiercu a Darcu ospravedlnenia: niektorí zbožní si napriek tomu vždy zachovali známosť o Kristu. Aj Písmo sv. predpovedalo, že príde čas, keď spravodlivosť viery bude zatemnená ľudskými tradíciami a učením o skutkoch. Aj Pavel sa často žaluje (Gal.4,9; 5,7; Kolos.2,8.16; 2.Tim.4,2 a inde), že niektorí už vtedy miesto spravodlivosti učili, že ľudia sú s Bohom zmierení a ospravedlnení vlastnými

skutkami a vlastnými službami a nie vierou pre Krista, pretože ľudia od prirodzenosti usudzujú, že Boha treba skutkami uspokojiť. Ved' rozum ani nevidí inú spravodlivosť ako spravodlivosť zákona, ponímajú podľa svetského práva. Preto vždy žili ľudia, ktorí učili len o samej telesnej spravodlivosti a potlačovali spravodlivosť viery. A takí učenci ešte aj dnes žijú. Tak tomu bolo aj v národe izraelskom. Väčšina národa si myslela, že si vlastnými skutkami zaslúži odpustenie hriechov; preto rozmnožovali počet obetí a obradov. Naproti tomu proroci učili o spravodlivosti viery a zatracovali tamtie domnienky. A udalosti v izraelskom národe ukazujú, čo sa stane v budúcnosti v cirkvi. Preto nech sa zbožné srdcia neľakajú veľkého počtu protivníkov, ktorí odmietajú naše učenie. Ľahko usúdiť, akého sú ducha, pretože v niektorých článkoch odsúdili jasnú a zrejmú pravdu, takže ich zbožnosť je viditeľná. Ved' aj bula Leva X. odsúdila veľmi potrebný článok, ktorý všetci kresťania majú zachovávať a veriť, totiž, že sa človek nemá spoliehať, že rozhrešenie dostane pre svoju kajúcnosť, ale že ho dostane pre Kristovo slovo: „Čokoľvek zviažeš, atď." (Mat. 10,19). A teraz na tomto sneme autori „Podvrátenia" výslovne odsúdili naše učenie, že viera je časťou pokánia, a že ňou dosahujeme odpustenie hriechov a premáhame hrôzy hriechov a získavame pokoj svedomia. Kto by nevidel, že tento článok, že vierou dosahujeme odpustenie hriechov, je najpravdivejší, najistejší a všetkým kresťanom najpotrebnejší? Či si nepomyslí ktokoľvek z budúcich pokolení, keď počuje o zavrnutí takéhoto učenia, že tí, čo ho zavrhlí, vôbec nepoznali Krista?

A o ich duchu si každý môže sám utvoriť obraz podľa ich neslýchanej, všeobecne známej krutosti, s akou dosiaľ postupujú proti mnohým zbožným mužom. Na tomto sneme sme sa dozvedeli, že ktorýsi velebný otec, člen ríšskej rady, pri rozprave o našom Vierovyznaní povedal, že podľa neho najužitočnejšou radou by bolo odpovedať krvou na naše predložené Vierovyznanie, napísané atramentom. Či by sám Phalaris bol mohol odpovedať krutejšie? Aj niektorí z kniežat pokladali tieto slová za nedôstojné takého zhromaždenia. A preto, i keď si protivníci privlastňujú meno cirkev, vieme, že Kristovu cirkev tvoria tí, čo učia Kristovo evanjelium a nie tí, čo bránia falošné domnienky, proti viace sa evanjeliu, ako hovorí Pán (Ján 10,27): „Moje ovce počúvajú môj hlas." A Augustín hovorí: Otázka je, kde je cirkev? Čo robiť? Či ju budem hľadať vo svojich slovách a či v slovách Toho, ktorý je jej hlavou, v slovách nášho Pána Ježiša Krista? Myslím, že ju máme hľadať v slovách Toho, ktorý sám je pravda a najlepšie zná svoje telo." Nás nepomýlia súdy našich protivníkov, ktorí ľudské výmysly stavajú proti evanjeliu, proti vážnosti svätých Otcov, ktorí písali v cirkvi a proti svedectvu zbožných duší.

VII. a VIII. článok. O cirkvi

Siedmy článok nášho vierovyznania odsúdili. V ňom sme povedali, že cirkev je zhromaždenie svätých. Pripojili obširnu rozpravu, že zlých nemožno vylúčiť z

cirkvi, veď aj Ján (Mat.3,12) porovnal cirkev s humnom, v ktorom sú pospolu pšenica i plevy; a Kristus (Mat. 13,17) ju pripodobnil k sieti, v ktorej sú dobré i zlé ryby, atď. Veľmi výstižné je porekadlo: „Niet lieku proti uštipnutiu klebetníka". Nemožno hovoriť tak obozretne, aby sa to nedalo prekrútiť. Ôsmy článok preto pripojujeme k siedmemu, aby si nik nemyslel, že hriešnikov a pokrytcov vylučujeme zo zovňajšieho spoločenstva cirkvi alebo že odnímame sviatostiam účinok, ak ich vysluhuje pokrytec alebo hriešnik. A tak nenačím sa nám naširoko brániť tomuto ohováraníu. Ôsmy článok nás dostatočne očisťuje. Pripúšťame, že sa v tomto živote pokrytci a hriešnici zamiešali do cirkvi, že sú údmi cirkvi podľa zovňajších znamení cirkvi, to je, slova, vyznania a sviatostí, najmä, ak nie sú vyobcovaní. Ani sviatosti nestratia účinok, ba možno ich prave užívať, keď ich hriešnici prisluhujú. Veď aj Pavel predpovedal (2. Tes. 2,4), že sa Antikrist posadí do Božieho chrámu, to jest, že v cirkvi bude panovať a úradovať. Ale cirkev je nielen spoločenstvom zovňajších vecí a obradov, ako iné svetské spoločenstvá, ale je vo svojej podstate spoločenstvom viery a Ducha Svätého v srdciach, majúcich aj zovňajšie znaky, aby ho bolo možno poznať, totiž čisté učenie evanjelia a prisluhovanie sviatostí podľa Kristovho evanjelia. A jedine táto cirkev sa volá telom Kristovým, ktoré Kristus svojim Duchom znovuzrodzuje, posväcuje a spravuje, ako svedčí Pavel: „Urobil Ho hlavou nad všetkým v cirkvi, ktorá je Jeho telom, plnosťou Toho, ktorý naplňuje všetko vo všetkých" (Efez. 1,22). Preto tí, ktorých nepôsobí Kristus, nie sú údmi Kristovými. A o týchto aj protivníci uznávajú, že sú mŕtvymi údmi cirkvi. Preto je divné, prečo odmietli naše označenie, ktoré hovorilo o živých údoch. Veď sme nepovedali nič nového. Pavel výslovne takto označuje cirkev v liste Efezským 5,25, že ju očistil, aby bola svätá. A pripojuje zovňajšie znaky, slovo a sviatosti. Takto hovorí: „Kristus miloval cirkev a seba samého vydal za ňu, aby ju posvätil, očistiac ju kúpeľom vody skrze slovo a postavil si cirkev slávnou, bez poškvrní, bez vrásky a bez čohokoľvek podobného, ale aby bola svätá a bez úhony". Túto výpoveď sme skoro doslova použili v našom vyznaní. Takto označuje cirkev aj článok vo Viere všeobecnej, ktorý káže veriť, že cirkev je svätá, všeobecná. Bezbožní však nie sú svätou cirkvou. A treba si povšimnúť aj doložku, „spoločenstvo svätých, ktorá nasleduje, ňou sa vysvetľuje, čo je cirkev, totiž zhromaždenie svätých, ktorí sú navzájom spojení týmže evanjeliom alebo učením a týmže Duchom Svätým, ktorý ich srdcia znovuzrodzuje, posväcuje a spravuje.

Tento článok sme takto predložili z dôležitej príčiny. Vidíme mnohé nebezpečenstvá, ktoré hrozia cirkvi záhubou. V samotnej cirkvi je veľmi veľa bezbožných, ktorí ju utláčajú. Preto, aby sme si nezúfali, ale aby sme vedeli, že cirkev zostane a tiež, aby sme vedeli, že i keď je mnoho bezbožníkov, cirkev je a Kristus dáva v nej všetko, čo cirkvi zaslúbil, odpustenie hriechov, vyslyšanie modlitieb, dar Ducha Svätého; tieto potešenia nám vo Viere všeobecnej kresťanskej poskytuje o cirkvi. Hovorí o všeobecnej cirkvi, aby sme si nemysleli, že cirkev je zovňajšie zriadenie niektorých národov, ale skôr spoločenstvo ľudí, roztratených po celom svete, ktorí súhlasne učia o evanjeliu i keď nemajú rovnaké ľudské ustanovenia. Aj Glosa v dekrétach hovorí, že cirkev v širšom zmysle zahŕňa dobrých

i zlých; podobne, že zlí sú v cirkvi len podľa mena a nie skutočne, dobrí že sú v nej i skutočne i podľa mena. O tejto otázke sa mnoho dočítame u cirkevných Otcov. Ved' Jeroným hovorí: „Hriešnik, poškrvnený nejakou nečistotou, nemôže sa menovať menom Kristovej cirkvi, ani sa nemôže nazývať Kristovým poddaným”.

Hoci teda aj pokrytci a hriešnici sú údami tejto pravej cirkvi podľa zovňajších obradov, jednako, keď ide o označenie cirkvi, treba o nej povedať, že je živým telom Kristovým a tiež, že je cirkvou aj podľa mena aj skutočne. Na toto máme mnoho dôvodov. Ved' treba pochopiť, čo nás robí v podstate údmi a to živými údmi cirkvi. Ak označíme cirkev len ako zovňajšie zriadenie dobrých i zlých, ľudia nepochopia, že Kristovo kráľovstvo je spravodlivosť srdca a dar Ducha Svätého, ale budú si myslieť, že je len zovňajšie zachovávanie určitých služieb a obradov. A potom, akýže by bol rozdiel medzi ľudom zákona a medzi cirkvou, keby cirkev bola len zovňajšie zriadenie? Ved' Pavel robí rozdiel medzi cirkvou a medzi ľudom zákona, keďže cirkev je podľa neho duchovný ľud, to je, nie zovňajším zriadením sa líšiaci od pohanov, ale opravdivý ľud Boží, znovuzrodený Duchom Svätým. Ľud zákona okrem zasľúbenia telesných vecí, kráľovstva, atď. A preto aj hriešnici medzi nimi sa nazývali Božím ľudom, pretože toto telesné semeno Boh oddelil od ostatných pohanov určitými zovňajšími ustanoveniami a zasľúbeniami; a predsa sa tí hriešnici neľúbili Bohu. Avšak evanjelium nám neprináša tieň večných vecí, ale samé večné veci, Ducha Svätého, a spravodlivosť, ktorou sme u Boha spravodliví.

A tak len tí sú ľudom Božím podľa evanjelia, ktorí prijímajú toto zasľúbenie Ducha. A táto cirkev je kráľovstvo Kristovo líšiac sa od kráľovstva diablovho. Ved' je isté, že bezbožní sú v diablovej moci a sú údmi diablovho kráľovstva, ako učí Pavel, keď hovorí, že „diabol pôsobí v neposlušných synoch” (Efez. 2,2). A farizejom, ktorí predsa tvorili zovňajšie spoločenstvo s cirkvou, to jest, so svätými v ľude zákona, — ved' boli jeho poprednými, obetovávali a učili, — Kristus hovorí: „Vy ste z otca diabla” (Ján 8,44). A tak teda cirkev, ktorá je opravdivé kráľovstvo Kristovo, je vlastne zhromaždenie svätých. Lebo bezbožných vedie diabol, sú v jeho moci a nevedie ich Duch Kristov.

Načo však toľko slov v takej jasnej veci? Ak sa cirkev, ktorá je opravdu Kristovo kráľovstvo, líši od diablovho kráľovstva, nemôžu byť cirkvou bezbožní, ktorí sú v kráľovstve diablovom, hoci v tomto živote, kým Kristovo kráľovstvo nie je ešte zjavné, sú zamiešaní do cirkvi a zastávajú cirkevné úrady. No bezbožníci nie sú kráľovstvo Kristovo, pretože ešte nebolo zjavené. Ved' Kristovým kráľovstvom v každom čase je to, čo On znovuzrodzuje svojím Duchom, už či bolo zjavené a či je zakryté križom. Ako je aj Kristus ten istý, teraz oslávený, predtým strápený. Na toto sa hodia Kristove podobenstvá, ktoré povedal u Matúša 13,38: „Dobré zrno sú synovia kráľovstva, kúkoľ však sú synovia toho zlého”, poľom však nazýva svet nie cirkev. Tak isto hovorí aj Ján o ľude židovskom (Mat. 2,12), že pravá cirkev bude oddelená od onoho ľudu. Toto miesto skôr svedčí proti protivníkom ako za nich, pretože ukazuje, že opravdivý a duchovný ľud má byť oddelený od ľudu podľa tela. A Kristus o povahe cirkvi hovorí: „Podobné je kráľovstvo nebeské sieti” (Mat. 13, 47) alebo: „Podobné je kráľovstvo desiatim pannám” (Mat. 25,1) a učí, že cirkev je

zakrytá mnohými hriešnikmi, na čom sa zbožní nemajú pohoršovať; a tiež, aby sme vedeli, že slovo a sviatosti sú platné, aj keď ich prisluhujú hriešnici. No, potom učí, že hriešnici, aj keď sú v spoločenstve zovňajších znakov, nie sú opravdivým kráľovstvom Kristovým ani údmi Kristovými. Sú totiž údmi diablovho kráľovstva. Naozaj, nesnívame my o nejakom platónskom štáte, ako sa nám zlomyseľne vysmieľajú, lež učíme skutočnú cirkev, ktorou sú opravdivo veriaci a spravodliví, roztrúsení po celom svete. A pripojujeme aj jej znaky: čisté učenie evanjelia a sviatosti. A táto cirkev je vlastne stĺp a základ pravdy (1. Tim. 3,15). Ved' ona zachováva čisté evanjelium a, ako hovorí Pavel: „Má pravý základ“ (1. Kor. 3,11), to jest, pravú známosť o Kristu a vieru. Pravda, sú aj tam mnohí mdlí, ktorí na tomto základe stavajú málo trvanlivú slamu, to znamená, všelijaké neužitočné domnienky; tieto však, keďže nevyvracajú základ, sa im alebo odpúšťajú alebo sa naprávajú. Ved' aj spisy svätých Otcov svedčia, že niekedy aj oni stavali na základ slamu, ale to nezničilo ich vieru. Avšak mnohé, čo naši protivníci bránia, ničí vieru. Ako napr. keď zavrhujú náš článok o odpustení hriechov, v ktorom učíme, že vierou prijímame odpustenie hriechov. Zjavným a nebezpečným bludom je aj učenie protivníkov, že ľudia si zasluhujú odpustenie hriechov láskou k Bohu ešte prv, ako prijali milosť. Ved' toto znamená už odstraňovať základ, to je Krista. A načo by bola viera, ak by sviatosti ospravedlňovali samým výkonom, bez zbožného pohnutia mysle prijímajúceho? A ako má cirkev zasľúbenie, že vždy bude mať Ducha Svätého, tak má aj upozornenie, že prídu falošní učitelia a vlci. Pravá cirkev vlastne je tá, ktorá má Ducha Svätého. Vlci a falošní učitelia, i keď vystrájajú v cirkvi, nie sú Kristovým kráľovstvom. Svedčí o tom aj Lýra, keď hovorí: „Cirkev nezáleží z ľudí cirkevnej alebo svetskej moci alebo hodnosti, pretože o mnohých z kniežat, pápežov a iných popredných sa zistilo, že odpadli od viery; ale spočíva na ľuďoch, ktorí majú pravú známosť a vyznanie viery a pravdy.“ Či sme vo svojom Vierovyznaní nepovedali to isté, čo Lýra?

Protivníci by azda prijali definovať cirkev tak, že je najvyššou zovňajšou samovládou nad celým svetom, kde rímsky pápež musí mať neobmedzenú moc, o ktorej nik nesmie pochybovať, ani ju posudzovať, - moc tvoriť zákony viery, zavrhnúť spisy, ako sa mu zapáči, ustanovovať obete a obrady, tiež vydávať zákony, aké len chce, dišpenzovať a oslobodzovať od ktorýchkoľvek zákonov Božích, kánonických i občianskych, od neho cisár i všetci panovníci prijímajú moc a právo spravovať kráľovstvá a to z poverenia Krista, ktorému Otec dal všetku moc a toto načim tak chápať, že toto práve preniesol na pápeža. Preto pápež musí byť pánom celého sveta, všetkých kráľovstiev sveta, všetkých majetkov súkromných i verejných, má plnú moc vo veciach svetských i duchovných, má obidva meče, duchovný i svetský. Autormi tohto označenia, nie Kristovej cirkvi ale pápežovej ríše, sú nielen kánonisti, ale aj Daniel vil. kap. od verša 36.

Keby sme takto označili cirkev, mali by sme možno milostivejších sudcov. Ved' o moci rímskeho pápeža vyšlo nadmieru mnoho bezbožných spisov, za ktoré nikdy nikoho neobžalovali. Len nás trestajú, že zvestujeme a kážeme o Kristovom dobrodení, že odpustenie hriechov dosahujeme vierou v Krista, a nie obradmi, ktoré

povymýšľal pápež. Kristus, proroci a apoštolovia celkom inak označujú cirkev Kristovu, vôbec nie ako pápežovo panstvo. A ani nemožno prenieť na pápežov to, čo sa týka pravej cirkvi, že by totiž boli stĺpmi pravdy a sa nemýlili. Ktorýže z nich sa stará o evanjelium alebo ho pokladá za hodné čítať? Ved' mnohí sa verejne vysmievali každému náboženstvu a schvaľovali len to, čo sa zhodovalo s ľudským rozumom. Všetko ostatné pokladali za bájky a za skladby podobné básnickým tragédiám. Preto my podľa Písma učíme, že pravá cirkev je zhromaždenie svätých, ktorí prave veria Kristovo evanjelium a majú Ducha Svätého. Pritom však uznávame, že v tomto živote sú medzi nimi zamiešaní mnohí pokrytci a hriešnici, ktorí sú údmi cirkvi na základe spoločensva zovňajších znakov a zastávajú aj cirkevné úrady. I to uznáme, že sviatosti nestrácajú účinnosť, ak ich prislúhujú nehodní, pretože zastupujú Kristovu osobu, keďže ich cirkev povolala a nepôsobia z vlastnej moci, ako svedčí Kristus: „Kto vás počúva, mňa počúva" (Luk. 10,16), Keď kážu Kristovo slovo a prislúhujú sviatosti, robia to v zastúpení Krista a na Jeho mieste. O tom nás poučuje spomenuté Kristovo slovo, aby sme sa nepohoršovali na nehodnosti služobníkov.

Ale o tomto sme sa dosť jasne vyjadrili vo Vierovyznaní, že zavrhneme učenie donatistov a wiklefov, že ľudia hrešia, keď prijímajú v cirkvi od nehodných. Myslíme, že toto stačí nateraz na obranu definície cirkvi, ako sme ju predložili. A keďže sa skutočná cirkev nazýva Kristovým telom, nemyslíme, že by sa mala inak označiť, než ako sme to my spravili. Ved' je známe, že bezbožní patria do kráľovstva a tela diablovho, ktorý zlých poháňa a drží v zajatí. Toto je jasnejšie ako poludňajšie slnko, ale ak protivníci neprestanú v utŕhaní na cti, nebude sa nám ťažiť odpovedať im dôkladnejšie.

Protivníci odsudzujú aj tú stať siedmeho článku, v ktorej hovoríme, že k pravej jednote cirkvi stačí zhoda v učení evanjelia a v prislúhovaní sviatostí, a že nemusia byť všade rovnaké ľudské ustanovenia, obrady a ceremónie, ktoré ustanovili ľudia. Tu rozlišujú medzi všeobecnými a zvláštnymi obradmi a schvaľujú náš článok, ak sa v ňom rozumejú zvláštne obrady. Neprijímajú ho však, ak sa majú rozumieť všeobecné obrady. Nechápeme, čo chcú protivníci. My hovoríme o pravej, to znamená duchovnej jednote, bez ktorej nieto viery v srdciach, čiže spravodlivosti srdca pred Bohom. Hovoríme, že k tejto netreba zhody ľudských obradov už či všeobecných a či zvláštnych, pretože spravodlivosť viery nie je viazaná na určité ustanovenia, ako spravodlivosť zákona bola viazaná na mojžišovské ceremónie, lebo spravodlivosť viery znovuzrodzuje srdcia. K takémuto znovuzrozeniu ničím nemôžu prispieť ľudské ustanovenia, či všeobecné a či zvláštne, a ani nie sú dielom Ducha Svätého, ako napr. čistota, trpezlivosť, bázeň Božia, láska k blížnemu a skutky lásky.

Neboli to nemalé príčiny, prečo sme tento článok takto podali. Je známe, že sa do cirkvi vlúdilo mnoho hlúpych výmyslov a ustanovení ľudských. Niektorí pokladali tieto ustanovenia za obrady potrebné na zaslúženie si ospravedlnenia a potom sa hádali, ako by to bolo, keby sa Boh uctieval nerovnakým spôsobom. Akoby oné zovňajšie obrady boli skutočnou službou Božou a nie zovňajšími svetskými poriadkami, ktoré vôbec nesúvisia so spravodlivosťou srdca ani so službami Božími;

ved' sa menia, tu náhodne, tam odôvodnene. Stalo sa, že jedna cirkev vyobcovala druhú pre takéto ustanovenia ako napr. pre svätenie Veľkej noci, obrazy a podobné veci. Preto si neskúsení mysleli, že viera alebo spravodlivosť srdca nemôže byť bez týchto zovňajších obradov. O tejto otázke napísali sumisti a iní mnoho nemožných spisov.

Ako neruší jednotu cirkvi nerovnaká dĺžka nocí a dní, máme za to, že pravú jednotu cirkvi nenarušia ani rozdielne obrady, ktoré ustanovili ľudia. Hoci aj nám je milé, keď sa všeobecné obrady kvôli pokoji zachovávajú rovnako. Ved' aj my radi zachovávame v cirkvách poriadok omše, deň Pánov a ostatné väčšie sviatky. A veľmi si vážime aj iné užitočné a starobylé ustanovenia, najmä keď obsahujú užitočné poučenie pre ľud a neskúsených. Avšak teraz sa neškriepime o to, či ich zachovať kvôli pokoji alebo telesnému úžitku. O iné ide. Debatujeme o tom, či zachovávanie ľudských ustanovení je bohoslužbou potrebnou k spravodlivosti pred Bohom. Toto je rozhodujúce v tejto otázke, keď sa o tomto dohodneme, ľahko sa neskôr rozsúdi, či sú k pravej jednote cirkvi potrebné všade rovnaké ľudské ustanovenia. Lebo ak ľudské ustanovenia nie sú službami Božími potrebnými k spravodlivosti pred Bohom, nasleduje, že spravodlivými a Božími synmi môžu byť aj tí, čo nezachovávajú ustanovenia inde prijaté. Napríklad, ak forma nemeckého rúcha nie je službou Božou potrebnou k spravodlivosti pred Bohom, znamená, že sú spravodliví Boží synovia a Kristova cirkev aj tí, čo neužívajú nemecké ale francúzske rúcho.

O tom jasne učí Pavel v liste Kolosenským, keď hovorí: „Nech vás teda nikto nesúdi ani pre pokrmy a nápoje, ani pre sviatky, novomesiace a pre soboty, ved' sú ony len tieňom budúcich vecí, ale telo je Kristovo" (2,16,17). Tiež (V.20-): „Keď ste teda s Kristom odumreli živlom sveta, čo sa dáte viazať — akoby ste ešte vo svete žili — predpismi: Nedotýkaj sa, nejedz, ani na to nesiahaj; čo všetko sú veci, ktoré spotrebovávaním vychádzajú nazmar? Ved' je to len podľa rozkazov a učenia ľudí, ktoré zdanlivo sú múdrosť, ale v skutočnosti sú len samovoľné pobožnosťárstvo." Zmysel toho je: spravodlivosť srdca je vec duchovná, oživujúca srdcia. Ľudské ustanovenia sa však netýkajú srdca, sú pomínutelné, neoživujú srdcia, ani nie sú dielom Ducha Svätého, ako je ním napr. láska k blížnemu, čistota atď., ani nie sú nástrojmi, pomocou ktorých povzbudzuje Boh srdcia k viere, ako sú napr. slovo a sviatosti, ustanovené Pánom Bohom, preto ich nenačím pokladať za potrebné k spravodlivosti pred Bohom. V tomže zmysle hovorí: „Kráľovstvo Božie nie je pokrm a nápoj, ale spravodlivosť a pokoj a radosť v Duchu Svätom (Rim. 14,17). Netreba uvádzať viac svedectiev, keďže Písmo sv. má ich všade dostatok a aj my sme ich mnoho nazbierali v posledných článkoch Vierovyznania. Rozsúdenie tejto spornej otázky, totiž, či sú ľudské ustanovenia službou potrebnou k spravodlivosti pred Bohom, uvedieme niečo neskôr. Tam túto otázku rozoberieme obsirnejšie.

Protivníci tvrdia, že všeobecné ustanovenia preto treba zachovávať, lebo ich vraj ustanovili apoštolovia. Hľa, akí zbožní ľudia! Obrady prevzaté od apoštolov chcú zachovávať, ale nechcú zachovávať učenie apoštolov. O obradoch však načím tak súdiť, ako o nich súdili sami apoštolovia vo svojich spisoch. Ved' apoštolovia nechceli, aby sme si mysleli, že nás také obrady ospravedlňujú, a že takéto obrady sú

potrebné na ospravedlnenie pred Bohom. Apoštolovia nechceli obťažovať svedomia toľkým bremenom, nechceli spravodlivosť a hriech spájať so zachovávaním dní, pokrmov a podobných vecí. Takéto výmysly Pavel dôsledne menuje démonickým učením (1.Tim.4,1). Treba teda zisťovať vôľu a radu apoštolov z ich spisov; nestačí dovolávať sa ich príkladu. Oni zachovávali určité dni nie preto, akoby zachovávať ich bolo potrebné na ospravedlnenie, ale preto, aby ľudia vedeli, v ktorom čase sa majú zísť. Mali aj niektoré iné obrady, poriadok lekcí na zhromaždeniach. Ľudia zachovávali aj niektoré staré zvyky židovské, ktoré apoštolovia trochu pozmenené prispôbovali evanjeliu, ako napr. Veľkú noc, Letnice. Aj aby sa poučili, aj aby takýmito obradmi zanechali potomkom pamiatku najväčších udalostí. Avšak ak tieto ustanovenia boli potrebné k ospravedlneniu, prečo ich neskôr biskupi v mnohom pozmenili? Ak boli z Božieho práva, nemalo sa dovoliť meniť ich ľudskou právomocou. Pred Nicejským snemom Veľkú noc svätili rozličné cirkvi v rozličnom čase; a táto rozdielnosť nenarušila vieru. Neskôr bol daný návrh, aby naša Veľká noc nepripadala na čas židovskej paschy. Apoštolovia však prikázali, aby cirkvi zachovávali Veľkú noc spolu s bratmi, ktorí sa obrátili zo židovstva. Tento spôsob niektoré krajiny dôsledne zachovávali aj po Nicejskom sneme a podržali si židovský termín. Avšak apoštolovia toto nechceli nanútiť cirkvám svojím príkazom, ako o tom svedčia slová príkazu. Prikazujú totiž, aby nik nebol ustarostený, ak si bratia nevypočítajú správne čas svätenia Veľkej noci. Slová príkazu sa zachovali u Epifánia:

Ymeis mé pséfizéte alla poieite, otan oi adelfoi ymón oi ek peritomés, met autóv ama poite, kan te plaunéthósi, méden ymin meletó.

(Vy nevypočítajte, ale svät'te, keď vaši bratia z obrezaných, spolu s nimi svät'te, aj keď sa pomýlili, nech vám to nerobí starosti). Epifán píše, že toto sú slová apoštolského príkazu, ktorý vydali o Veľkej noci. Z nich rozumný čitateľ ľahko pochopí, že apoštolovia chceli ľudu vyvrátiť nezmyselnú domnienku o potrebe určitého času, keď zakazujú robiť si starosti pre chyby vo vypočítaní. Na východe žili audiáni, pomenovaní podľa svojho zakladateľa, ktorí tvrdili, že na základe tohto apoštolského príkazu Veľkú noc treba svätiť spolu so židmi. Epifán toto vyvracia, chváli príkaz a hovorí, že nieto v ňom ničoho, čo by nesúhlasilo s vierou alebo s cirkevným pravidlom. Karhá audiánov, že nesprávne pochopili to rétón (príkaz) a vysvetľuje príkaz v tom zmysle, ako aj my totiž že apoštolovia nechceli nariadiť, v ktorom čase sa má svätiť Veľká noc; len dovolili bratom, ktorí sa obrátili zo židovstva, aby ju svätili podľa svojej obyčaje a ostatní aby nasledovali ich príklad kvôli jednote. Apoštolovia veľmi múdre upozornili čitateľa, že ani evanjelickú slobodu nerušia ani svedomia neobťažujú. Dodávajú totiž, že si netreba robiť starosti, ak je aj nezrovnalosť vo vypočítaní.

Z cirkevných dejín by sa dalo uviesť mnoho takýchto príkladov, z ktorých je zrejmé, že rozdiely v ľudských ustanoveniach nerušia jednotu viery. Či sa však treba o tom hádať? Prirodzene, protivníci nevedia, čo je spravodlivosť viery, čo je

Kristovo kráľovstvo, keď si myslia, že je potrebná úplná zhoda v ustanoveniach o pokrmoch, dňoch, rúchach a podobných veciach, ktoré Boh neprikázal. Hľa, akí sú naši protivníci nábožní! Kvôli jednote cirkvi požadujú rovnaké ustanovenia ľudské a pritom sami zmenili Kristovo ustanovenie o Večeri, ktorá predtým určite bola všeobecným ustanovením. Ak sú všeobecné ustanovenia potrebné, prečo sami zmenili ustanovenie večeri Pánovej, ktorá nie je ľudským ale Božím ustanovením? Ale o tejto spornej otázke povieme si neskôr.

Ôsmy článok Vyznania schválili celý. V ňom vyznávame, že v cirkvi sú primiešaní pokrytci a hriešnici, a že sviatosti účinkujú, i keď ich prisluhujú hriešni služobníci, pretože služobníci nezastupujú svoju osobu, ale účinkujú v zastúpení Kristovom, podľa výpovede: „Kto vás počúva, mňa počúva (Luk. 10,16). Ale opustiť treba bezbožných učiteľov, pretože nezastupujú osobu Ježišovu, ale sú Antikristovia. Aj Kristus hovorí: „Varujte sa falošných prorokov (Mat.7,15). A Pavel: „Ak vám niekto zvestuje iné evanjelium. . .nech je prekliaty!" (Gal. 1,9).

Ostatne, Kristus nás napomína v podobenstvách o cirkvi, aby sme hneď nevyvolávali roztržky, keď sa pohoršujeme na osobných chybách už či kňazov a či ľudu, ako hriešne robili donatisti.

Za buričov pokladáme tých, ktorí spôsobili rozkoly, keď neuznávali, že by kňazom bolo dovolené mať majetky alebo vlastníctvo. Lebo vlastniť majetok je svetským ustanovením, podľa ktorého kresťanom je dovolené užívať časné veci, ako užívame napr. vzduch, svetlo, pokrm, nápoj. Lebo ako táto prirodzená vlastnosť vecí a tieto presné pohyby hviezd sú v pravde Božím ustanovením, Ním udržiavaným, tak aj riadne občianske ustanovenia sú skutočným Božím ustanovením a Boh ich udržuje a chráni proti diablu.

IX. článok. O krste

Deviaty článok schválili. V ňom vyznávame, že krst je potrebný k spáse, a že deti treba krstiť, a že krst dietok nie je neplatný ale potrebný a účinný k spáse. A pretože sa u nás evanjelium čistotne a usilovne učí, máme z neho, vďaka Bohu, i ten úžitok, že v našich cirkvách nepovstali novokrstenci, pretože ľud je slovom Božím ohradený proti bezbožnej a vzbúreneckej strane oných lotrov. A spolu s mnohými ostatnými zavrhuje i blud novokrstencov, že krst dietok je neplatný. Veď je celkom isté, že zaslúbenie spásy sa vzťahuje aj na dietky. Iste sa však nevzťahuje na tých, čo sú mimo cirkvi Kristovej, kde niet ani slova ani sviatostí. Lebo len tam je cirkev Kristova, kde je slovo a sviatosti. Dietky preto treba krstiť, aby sa im privlastnilo zaslúbenie spásy podľa Kristovho prikázania: „Čiňte mi učeníkmi všetky národy, krstiac ich" (Mat.28,19). Ako sa týmito slovami všetkým dáva spasenie, tak sa ponúka všetkým aj krst, mužom, ženám, deťom, nemluvňatám. Z toho zrejme nasleduje, že dietky treba krstiť, pretože s krstom sa im dáva spasenie. Za druhé, je jasné, že Boh schvaľuje krst dietok., Preto novokrstenci bezbožne zmýšľajú, keď

zavrhujú krst dietok. Že Bohu sa ľúbi krst dietok, vidieť z toho, že Boh takto pokrsteným dáva Ducha Svätého. Lebo ak by krst dietok bol neplatný, tak by nikomu nebol daný Duch Svätý, nik by nebol spasený, ba nebolo by ani cirkvi. Už tento jediný dôvod môže posilniť dobré a zbožné mysle proti bezbožným a fanatickým domnienkam novokrstencov.

X. článok. O svätej večeri Pánovej

Desiaty článok schválili. V ňom vyznávame a učíme, že pri večeri Pánovej opravdu a podstatne je prítomné telo a krv Kristova a s viditeľnými vecami, chlebom a vínom, sa i opravdivo prislukujú tým, čo prijímajú sviatosť. Tento zmysel stále aj bránime, keď sme otázku dôkladne preskúmali a rozobrali. Ved' keď Pavel hovorí, že „chlieb je spoločenstvom tela Kristovho atď." (1.Kor. 10,16), z toho nasleduje, že ak by telo Pánovo nebolo opravdu prítomné, chlieb by nebol spoločenstvom tela, ale len Kristovho Ducha. A zistujeme, že nielen rímska cirkev učí o telesnej prítomnosti Kristovej, ale aj grécka, ktorá takto i predtým učila i teraz učí. Ved' o tom svedčí aj kánon omše, v ktorom sa kňaz výslovne modlí, aby chlieb, premeniac sa, stal sa Kristovým telom. A Vulgár, spisovateľ, ako sa nám vidí, nie hlúpy, jasne hovorí, že chlieb nie je len obrazom tela Kristovho, ale že sa opravdu mení v telo Kristovo. Dlhú úvahu má Cyril k 15. kapitole Jánovho evanjelia, v ktorej učí, že pri večeri Pánovej sa nám Kristus prislukuje telesne. Takto totiž hovorí: „Nezapierajme, že by sme neboli duchovne spojení s Kristom pravou vierou a úprimnou láskou. Ale zavrhuje, že by sme s Ním nemali nijaké spojenie podľa tela a tvrdíme, že to úplne protirečí Písmu sv. Ved' kto by pochyboval o tom, že Kristus je aj takto vínnym kmeňom a my pravými ratolesťami, ktoré z Neho berú život? Vypočuj Pavlove slová: „Keďže mnohí sme jedno telo v Kristu, čo aj mnohí, jedno sme v Kristu, lebo všetci máme podiel na jednom chlebe." (1.Kor. 10,17; Rim. 12,5; Gal.3,28). A či si azda niekto myslí, že nepoznáme moc a pôsobenie mystického požehnanja? A keď je v nás, či nepôsobí aj telesne, že spoločenstvom Kristovho tela sám Kristus prebýva v nás? A krátko za tým: „Preto si načim dôkladne povšimnúť, že Kristus je v nás nielen duchovným spôsobom skrze lásku, ale aj spoločenstvom prirodzenosti atď." Toto sme nespomenuli preto, aby sme začali debatu o tejto veci, ved' Cisárska Jasnosť nezavrhuje tento článok; ale preto, aby všetci, ktorí budú toto čítať, sa dôkladne presvedčili, že bránime učenie prijaté celou cirkvou, totiž, že pri večeri Pánovej telo a krv Kristova opravdivo a podstatne sú prítomné, a že sa opravdu prislukujú s viditeľnými elementami, s chlebom a vínom. A hovoríme o prítomnosti živého Krista; ved' vieme, že smrť už viac nepanuje nad Ním (Rim.6,9).

XI. článok. O spovedi.

Jedenásty článok o potrebe zachovať v cirkvi rozhrešenie schválili. Ale pri spovedi opravujú, že totiž načím zachovávať ustanovenia kapitoly „Omnis utriusque („Všetci a obojeho pohlavia“), aj aby sa každoročne spovedali, aj aby sa hriechy čo naj starostlivejšie zozbierali a vypočítavali sa aspoň tie, na ktoré sa možno rozpamätať, keď už všetky nemožno vypočítať. Tento článok obšírnejšie rozoberieme neskôr pri vysvetlení celého svojho učenia o pokání. Je známo, že sme požehnanie rozhrešenia a moc kľúčov objasnili a zvelebili tak, že naše učenie potešili mnohé znepokojené svedomia, keď počuli, že je to Boží príkaz, ba skutočný hlas evanjelia, aby sme verili rozhrešeniu a ani trochu nepochybovali, že odpustenie hriechov sa nám dáva pre Krista, a aby sme verili, že sme vierou naozaj zmierení s Bohom. Toto učenie povzbudilo mnohé zbožné mysle a hneď na začiatku prispelo k tomu, že si všetci zbožní ľudia nesmierne obľúbili Luthera, pretože svedomiam ukázal isté a bezpečné potešenie. Pred ním totiž všetok účinok rozhrešenia potlačili náuky o skutkoch, lebo sofisti a mnísi nič neučili o viere a o milostivom odpustení hriechov.

Ostatne, čo sa týka času, isté je, že v našich cirkvách mnohí viackrát do roka prijímajú sviatosť, rozhrešenie a večeru Pánovu. A tí, čo učia o cene a úžitku sviatosti, vyzývajú ľud, aby často požíval sviatosti. Naši aj popísali toho o tejto otázke už toľko, že protivníci, ak sú statoční ľudia, musia to schváliť a prijať. Aj vyobcovanie ukladáme zatvrdilým hriešnikom a pohŕdačom sviatosťami. A toto robíme aj podľa evanjelia aj podľa starých kánonov. Ale určitý čas spovedi nepredpisujeme, pretože nie všetci sú v tom čase pripravení. Ba keby sa všetci zišli v rovnakom čase, ani by nemohli byť riadne vypočutí a poučení. Ani staré kánony a Otcovia neustanovujú určitý čas. Kánon len toto hovorí: „Ak by vstupovali do kostola takí, o ktorých by sa zistilo, že nikdy neprijímajú večeru Pánovu, nech sa napomenú. Ak neprijímajú večeru Pánovu, nech sa kajajú. Ak prichádzajú, nech nadlho nevystávajú. Ak by tak neurobili, nech vystanú.“ Kristus hovorí, že „na svoje odsúdenie prijímajú tí, čo prijímajú nehodne“(1.Kor. 11,29). Preto duchovní otcovia nepripravených nenúti prijímať sviatosť.

O vypočítavaní hriechov pri spovedi učíme ľudí tak, aby svedomia neboli zapletené do osídla. I keď je užitočné, aby si jednoduchí ľudia zvykli niektoré hriechy vypočítavať, aby mohli byť lepšie poučení. Teraz sa však nehádame o tomto, ale o tom, či je to potrebné podľa Božieho práva. Preto protivníci nám nemuseli pripomínať nám dobre známe ustanovenia „Omnis utriusque“. Radšej mali dokázať, že podľa Božieho zákona je potrebné vypočítavať hriechy, aby sa dosiahlo odpustenie. Celá cirkev v Európe vie, koľko osídliel nastrojil svedomiam tento článok ustanovenia, ktorý prikazuje vypočítavať všetky hriechy. A text sám v sebe ani neobsahoval toľko nepriaznivého, koľko neskôr navymýšľali sumisti, ktorí prikazujú vypočítavať aj okolnosti hriechov. Aké bludišťa a mučiarne spravili zo spovede pre najlepšie duše; lebo drsnými a zatvrdilými tieto strašiaky ani nepohli. A potom, koľké nesváry vyvolalo ustanovenie, aby sa každý spovedal vlastnému kňazovi, a to

najmä medzi kňazmi a kláštornými bratmi, ktoré však toto bratstvo veľmi málo dokazovali v bojoch o príslušnosť spovedania. Preto súdime, že vypočítavanie hriechov nie je potrebné podľa Božieho práva. Toto schvaľuje aj Panormitán a mnohí iní znalí práva. My nechceme takým ustanovením uvaliť bremeno na svedomie svojich veriacich. O ustanovení „Každý obojeho pohlavia“ učíme tak ako o ostatných ľudských ustanoveniach totiž, že nie sú službou potrebnou na ospravedlnenie. A toto ustanovenie nariaďuje nemožnú vec, aby sme sa vyspovedali zo všetkých hriechov. Veď je známe, že sa na mnohé ani nepamätáme, mnohé ani nechápeme, podľa výpovede: „Ktože si uvedomí poblúdenia?“ (Žalm 19,13).

Dobří duchovní pastieri vedia, koľko sa možno vypytať prostých ľudí, aby to bolo užitočné. Neschvaľujeme však mučiareň sumistov, ktorá mohla byť znesiteľnejšou, keby boli pridali aspoň slovíčko o viere potešujúcej a povzbudzujúcej svedomia. Avšak o tejto viere, ktorá prijíma odpustenie hriechov, niet ani slovíčka v toľkej záplave ustanovení, súm a spovedných rukovätí. O Kristu sa tu nikde nedočítame. Dočítame sa len o vypočítavaní hriechov. Najväčšia časť sa týka previnení proti ľudským ustanoveniam, ktoré sú márnosť. Toto učenie vohnalo do zúfalstva mnohé zbožné duše, ktoré sa nemohli upokojiť, pretože si mysleli, že vypočítavanie je potrebné podľa Božieho práva a pritom skusovali, že je nemožnosťou. Ale sú aj iné nie menšie chyby v učení protivníkov o pokání, o ktorom sa práve chceme zmieniť.

XII. článok. O pokání

V dvanástom článku schválili prvú časť, v ktorej vysvetľujeme, že tí, čo po krste zhrešili, môžu dosiahnuť odpustenie hriechov, kedykoľvek a koľkokrát sa obrátia. Druhú časť zavrhujú. V nej sme povedali, že pokánie má dve čiastky: ľútosť a vieru. Neuznávajú, že by viera bola druhou čiastkou pokánia. Čo tu robiť, Karle, nepremožitelný cisáru? Veď je to vlastné slovo evanjelia, že vierou dosahujeme odpustenie hriechov. Tento hlas evanjelia zavrhujú pisatelia Podvrátenia. My však vôbec nemôžeme súhlasiť s Podvrátením. Veď nemôžeme zavrhnúť hlas evanjelia prinášajúci spasenie a plný potešenia. Či popierať, že vierou dosahujeme odpustenie hriechov nie je pohanením krvi a smrti Kristovej? Preto Ťa prosíme, Karle, nepremožitelný cisáru, aby si nás trpezlivo a pozorne vypočul a pochopil v tejto predôležitej otázke, ktorá sa týka najhlavnejšieho miesta evanjelia, pravého poznania Krista a pravých služieb Božích. Veď všetci spravodliví mužovia sa presvedčia, že o tejto dôležitej otázke učíme, čo je pravé, zbožné, spasiteľné a potrebné celej cirkvi Kristovej. Presvedčia sa z početných našich spisov, že sme evanjelium vyniesli na svetlo, a že sme odstránili mnohé nebezpečné bludy, ktoré predtým zakrývali učenie o pokání v dôsledku mýlnych domnienok scholastikov a kánonistov.

Prv však, akoby sme prikrročili k obrane svojho učenia, načim toto poznamenať. Všetci statoční mužovia každého stavu, ba aj teológovia musia vyznať, že pred Lutherovými spismi bolo učenie o pokání veľmi zamotané. V knihách sentenciárov je nekonečný rad otázok, ktoré nijakí teológovia nikdy nebudú môcť dostatočne vysvetliť. A ľud sám ani podstatu veci nemohol pochopiť ani vidieť, čo sa zvlášť požaduje v pokání, kde načim hľadať pokoj svedomia. Nech predstúpi niektorý z protivníkov, čo by nám vysvetlil, ako dosahujeme odpustenie hriechov. Dobrý Bože, koľko tu tmy! Nevedia, či sa odpustenie hriechov dosahuje čiastočným oľutovaním a či úplným. A ak sa dosahuje úplnou ľútosťou, na čo je potom ešte moc kľúčov, ak je hriech už odpustený? Nad týmto sa veru poriadne potia a bezbožne znevažujú moc kľúčov. Jedni vyhúťali, že z moci kľúčov sa neodpúšťa vina, ale večné tresty sa menia na časné. Takto však táto spasiteľná moc nebola by službou života a ducha, ale iba hnevu a trestu. Druhí, tí opatrnejší, zas vymýšľajú, že z moci kľúčov sa odpúšťajú hriechy pred cirkvou, nie však pred Bohom. Ale aj toto je nebezpečný blud. Veď ak nás moc kľúčov nepoteší pred Bohom, čo potom utíši svedomie? A tu sú potom ešte zamotanejší. Učia, že milosť si zasluhujeme úplným oľutovaním. Ak sa ich však niekto opýta, prečo Saul, Judáš a im podobní nedosiahli milosť, hoci nesmierne ľutovali, čo odpovedia? Tu zo stanoviska viery a evanjelia bolo by treba odpovedať, že Judáš neveril, že sa nedal potešiť evanjeliom a Kristovým zaslúbením. Viera totiž ukazuje rozdiel medzi ľútosťou Judášovou a Petrovou. Protivníci však odpovedajú zo stanoviska zákona, že Judáš nemiloval Boha, ale bál sa trestov. Ako však rozsúdi prestrašené svedomie, či sa bojí Boha z lásky k Nemu a či uteká pred večnými trestami, najmä v takej vážnej, opravdivej a veľkej bázni, ako ju opisujú Žalmy a proroci a aká isto iste naplňuje tých, ktorí sa opravdu kajajú? Tieto nesmierne pohnutia sa dajú rozsúdiť literami a slovami, ale samotná vec sa nedá tak rozlišovať, ako snívajú naši premilení sofisti. Tu sa dovolávame svedectiev všetkých zbožných a múdrych mužov. Oni nepochybne prisvedčia, že túto otázku majú protivníci veľmi zmätenú a zamotanú. A predsa ide tu o najdôležitejšiu vec, o najhlavnejší článok evanjelia: o odpustenie hriechov. Celé učenie protivníkov o týchto otázkach, ktoré sme tu uviedli, je plné bludov a pokrytectva a zastiera Kristovo dobrodenie, moc kľúčov a spravodlivosť viery.

Takto teda sa majú veci pri prvej časti. A čo bude, keď prejdeme na sposed'?' Koľko tu námahy pri nekonečnom vypočítavaní hriechov, ktoré pritom z väčšej časti vzťahujú na ľudské ustanovenia? A aby ešte viac mohli trápiť zbožné srdcia, vymýšľajú, že toto vypočítavanie je podľa Božieho práva. Pritom na jednej strane toto vypočítavanie požadujú podľa Božieho práva, na druhej však o rozhrešení, ktoré je naozaj podľa Božieho práva, hovoria chladne. Vymýšľajú, že sviatosť, i keď prijímaná bez dobrého pohnutia, samým výkonom prináša milosť. Avšak o viere, ktorá prijíma rozhrešenie a potešuje svedomia, nieto ani zmienky. Na toto sa naozaj vzťahuje výpoved': (nepripustiť k tajomstvu).

Zostáva ešte tretia časť o ľudských zadosťučineniach. Toto učenie je najzamotanejšie. Vymýšľajú, že sa večné tresty môžu premeniť na očistcové. Učia, že sa tieto čiastočne odpúšťajú mocou kľúčov a čiastočne sa majú vykúpiť

zadosťučeniami. Ďalej dokladajú, že zadosťučinenia musia byť z prebytočných skutkov a za takéto uznávajú najhlúpejšie ustanovenia, ako napr. púte, ružence a podobné výkony, ktoré Boh neustanovil. A ďalej, ako očistcové pokuty vykupujú zadosťučeniami, tak aj na vykupovanie zadosťučinení vymysleli veľmi výnosný spôsob. Predávajú totiž odpustky, o ktorých vyhlasujú že sa nimi vymieňajú zadosťučinenia. A tento zárobok neberú len od živých, ale ešte viacej od mŕtvych. A nestačia im len odpustky, ale predávajú aj omšovú obeť na vykupovanie zadosťučinení mŕtvych. A tak sa otázka zadosťučinení ťahá do nekonečna. Tieto porušenia a diabolské učenia, ktoré všetky ani vypočítať nemôžeme, zatemňujú učenie o viere v Krista a o Kristových dobrodeniach. Nepochybne všetci zbožní mužovia pochopia, že bolo užitočné a zbožné, keď sme odsúdili učenie sofistov a kánonistov o pokání. Je zrejmé, že sú to náuky falošné a odporujúce nielen Písmu sv., ale aj cirkevným Otcem.

Totíž:

1. Že si podľa Božieho sľubu milosť zasluhujeme dobrými skutkami bez milosti.
2. Že si milosť zasluhujeme aj počiatočnou skrúšenosťou.
3. Že na zmazanie viny stačí aj len zoškliviť si hriech.
4. Že odpustenie hriechov dosahujeme dokonalou skrúšenosťou a nie vierou v Krista.
5. Že moc kľúčov neodpúšťa hriechy pred Bohom ale len pred cirkvou.
6. Že moc kľúčov neodpúšťa hriechy pred Bohom, ale že je ustanovená premieňať večné tresty za časné, ukladať svedomiam určité zadosťučinenia, ustanovovať nové služby a viazať svedomia na tieto zadosťučinenia služby.
7. Že vypočítavanie hriechov pri spovedi, ako ho nariaďujú protivníci je potrebné podľa Božieho práva.
8. Že kánonické zadosťučinenia sú potrebné na vykúpenie z očistcových trestov, a že sú osožné ako náhrada na zmazanie viny. Totíž takto to chápu neskúsení.
9. Že prijímanie sviatosti pokánia dosahuje milosť bez viery v Krista samotným výkonom a bez dobrého pohnutia prijímajúceho.
10. Že z moci kľúčov sa vyslobodzujú duše odpustkami z očistca.
11. Že vo vyhradených prípadoch aj skutočne obrátenému sa ponecháva nielen kánonický trest, ale aj vina.

My, aby sme vymotali zbožné svedomia z týchto mudrlantských bludísk, určili sme dve časti pokánia, skrúšenosť a vieru. Ak by niekto chcel pripojiť ešte aj tretiu, totiž ovocie, hodné pokánia, to je, polepšenie celého života a mravov, nebudeme odporovať. Z článku o ľútosti vynechávame zbytočné, nekonečné debaty o tom, kedy ľutujeme z lásky k Bohu, a kedy zo strachu pred trestom. Miesto toho tvrdíme, že ľútosť je skutočná prestrašenosť svedomia, ktoré cíti, že sa Boh hnevá na hriechy a ľutuje svoje hriechy. Táto skrúšenosť vzniká vtedy, keď slovo Božie karhá hriechy, lebo to je zmyslom kázne evanjelia, že karhá hriechy a zároveň ponúka odpustenie

hriechov i spravodlivosť pre Krista a Ducha Svätého i večný život, a aby sme znovuzrodení konali dobré skutky. Kristus takto vyjadruje podstatu evanjelia, keď hovorí u Lukáša v poslednej kapitole (v. 47): „Musí sa kázať v Jeho mene pokánie na odpustenie hriechov medzi všetkými národmi.“ A o týchto hrôzach kajúceho srdca hovorí Písmo sv. napr. Žalm 38,65 a 9.: „Bo moje neprávosti siahajú mi nad hlavu sť a ťažké bremä, pre mňa príťažké. Ochromený som, veľmi zdrvený; revem pre svojho srdca nepokoj.“ A Žalm 6,3.4: „Zmiluj sa nado mnou, ó Hospodine, veď som zomdlený; uzdrav ma, Hospodine, lebo strnuli mi kosti, i duša moja veľmi predesená, — a Ty, ó Hospodine, dokedy. . .?“ A Izaiáš hovorí: „Riekol som: V najlepšom svojom veku musím odísť do brán ríše smrti pripravený som o zvyšok svojich rokov. O pomoc volal som až do rána; ako lev, tak mi drví všetky kosti“ (38,10.13). V týchto hrôzach cíti svedomie, že sa Boh hnevá na hriech; to však nepoznajú ľudia ubezpečení, žijúci podľa tela. Kajúce srdce vidí oškľivosť hriechu a opravdivo ľutuje svoje hriechy; zároveň však i uteká pred strašným Božím hnevom, pretože ho ľudská prirodzenosť nemôže zniesť, ak ju len nepodporí slovo Božie. Pavel hovorí: „Ja som skrze zákon umrel zákonu“ (Gal.2,20). Lebo zákon len obviňuje a desí svedomie. V týchto hrôzach naši protivníci nehovoria nič o viere: zvestujú len slovo, ktoré karhá hriechy. Keď sa však len toto hlása, je to učenie zákona a nie evanjelia. O týchto bolestiach a hrôzach hovoria, že si ľudia zasluhujú nimi milosť, ak milujú Boha. Ale ako Ho v skutočných hrôzach môžu milovať, keď cítia, že Boží hnev je taký strašný, že to ľudskými slovami ani vypovedať nemožno? A keď v týchto hrôzach poukazujú len na zákon, či ľudí neučia zúfať si?

My teda pripojujeme ako druhú časť pokánia vieru v Krista, pretože v týchto hrôzach treba svedomiam podávať evanjelium o Kristu, v ktorom sa zasluhuje odpustenie hriechov zdarma skrze Krista. Preto načim veriť, že pre Krista sa nám z milosti odpúšťajú hriechy. Táto viera povzbudzuje, potešuje, obživuje ľutujúcich podľa výpovede: „Ospravedlnení teda z viery, máme pokoj“ (Rim.5,1). Táto viera dosahuje odpustenie hriechov. Ona ospravedľňuje pred Bohom, ako svedčí tá istá výpoveď: „Ospravedlnení z viery“. Táto viera ukazuje rozdiel medzi ľútosťou Judášovou a Petrovou, Saulovou a Dávidovou. Judášova a Saulova ľútosť preto nepomáhala, lebo k nej nepristúpila viera, ktorá prijíma odpustenie hriechov darované pre Krista. Preto pomohla Dávidova a Petrova ľútosť, lebo k nej pristúpila viera, ktorá prijíma odpustenie hriechov darované pre Krista. A človek ani nemôže milovať, kým vierou nieje zmierený. Veď zákon nemožno naplniť bez Krista, podľa výpovede: „Skrze Neho (Krista) dostalo sa nám vierou aj prístupu k milosti“ (Rim.5,2). Táto viera pomaly rastie a cez celý život bojuje s hriechom, aby premohla hriech a smrť. Za vierou však nasleduje láska, ako sme už prv povedali. Takto sa dá správne označiť synovská bázeň, ako bázeň, ktorá je spojená s vierou, to jest, kde viera potešuje a povzbudzuje prestrašené srdce. Otrocká je bázeň, kde viera nepovzbudzuje prestrašené srdce.

Ďalej v moci kľúčov prisluguje a zvestuje sa evanjelium rozhrešením, ktoré je skutočným hlasom evanjelia. Preto, keď hovoríme o viere, zahrňujeme aj rozhrešenie, pretože viera je z počúvania, ako hovorí Pavel (Rim. 10,17). Lebo z

počutého evanjelia, z počutého rozhrešenia povzbudzuje sa a potešuje svedomie. A keďže Boh slovom naozaj oživuje, kľúče skutočne odpúšťajú hriechy pred Bohom podľa výpovede: „Kto vás počúva, mňa počúva“ (Luk. 10,16). Preto hlasu rozhrešujúcemu treba veriť ako hlasu znejúcemu z neba. Rozhrešenie takto chápané, možno právom nazvať sviatosťou pokánia, ako hovoria aj rozumnejší scholastickí teológovia. A táto viera sa v pokúšaniach stále viac a viac živí výpoveďami evanjelia a prijímaním sviatostí. Ved' toto sú znaky Novej zmluvy, to je, znaky odpustenia hriechov. Podávajú teda odpustenie hriechov, ako o tom jasne svedčia slová večere Pánovej: „Toto je moje telo, ktoré sa za vás vydáva. Toto je kalich novej zmluvy, atď.“ (Mat.26,26.28). A tak teda viera sa počína a upevňuje rozhrešením, počúvaním evanjelia, prijímaním sviatostí, aby neklesala v boji s hrôzami hriechu a smrti. Toto je jasný a zrozumiteľný zmysel pokánia. Toto pozdvihuje vážnosť moci kľúčov a sviatostí a ukazuje Kristovo dobrodenie a učí nás mať Krista za Prostredníka a Zmiercu.

Pretože nás však Podvrátenie pre tieto dve časti pokánia zavrhuje, načim dokázať, že aj Písmo sv. v pokání a obrátení sa hriešnika ustáľuje tieto dve časti. Ved' Kristus u Matúša 11,28 hovorí: „Pod'ťe ku mne všetci, ktorí sa namáhate a ste pret'ažení; ja vám dám odpočinutie“. Tu sú tie dve časti. Námaha a ťarcha označuje ľútosť, strach a hrôzy z hriechu a smrti. Prísť ku Kristovi znamená veriť, že pre Krista sú odpustené hriechy; keď veríme, Duch Svätý oživuje srdcia Kristovým slovom. Sú to teda dve hlavné časti: oľutovanie a viera. Kristus v 1. kapitole Marka (v. 15) hovorí: „Pokánie čiňte a verte v evanjelium“. V prvej časti karhá hriechy, v druhej potešuje a zvestuje odpustenie hriechov. Lebo veriť v evanjelium neznamená všeobecnú vieru, ktorú aj diabli majú, ale zvláštnu vieru v odpustenie hriechov, ktoré je darované pre Krista. V evanjeliu je toto vyjavené. Vidíte, že aj tu sú pospolu dve časti: oľutovanie, keď sa karhá hriech a viera, keď hovorí: „Verte v evanjelium“. Ak by niekto podotkol, že tu Kristus pripojuje aj ovocie pokánia, čiže celý nový život, nebudeme protirečiť. Nám však stačí, že sú menované dve hlavné časti: oľutovanie a viera.

Pavel temer všade, kde opisuje obrátenie sa alebo znovuzrodenie, rozlišuje dve časti: mŕtvenie a oživenie. Napr. Kolosenským 2,11: „V Ňom ste boli aj obrezaní nie obriezku rukami vykonanou. . . že ste sa totiž vyzliekli telesnosti.“ A ďalej (v. 12): „V Ňom ste boli aj vzkriesení vierou v moc Boha.“ Tu sú dve časti: Jedna je vyzlečenie z tela hriechov, druhá je vzkriesenie vierou. Pritom tieto slová „mŕtvenie, oživenie, vyzlečenie z tela hriechov, vzkriesenie“, neslobodno chápať platonicky ako premenu len naoko; „mŕtvenie“ znamená skutočné hrôzy, aké majú umierajúci, aké by ľudská prirodzenosť ani zniesť nemohla, keby ju nepovzbudzovala viera. „Vyzlečenie sa z tela hriechov“ nazýva sa tu to, čo my bežne voláme oľutovaním, pretože sa v oných bolestiach zbavujeme prirodzenej žiadostivosti. A pod „oživením“ nemá sa rozumieť nejaká platonická predstava, ale potešenie, ktoré naozaj podopiera kajúceho pri smrti. Sú tu teda dve časti: oľutovanie a viera. Keďže svedomie môže byť utíšené iba vierou, teda len viera oživuje, podľa výpovede: „Spravodlivý z viery bude živý“ (Abakuk 2,4; Rim. 1,17).

A ďalej v liste Kolosenským (2,14) hovorí, že „Kristus vymazal dlžobný úpis, ktorý s predpismi zákona proti nám bol“. Aj tu sú dve časti: dlžobný úpis a vymazanie dlžobného úpisu. Dlžobným úpisom je zákon, ktorý nás obviňuje a odsudzuje. Zákon totiž je slovo, ktoré obviňuje a odsudzuje hriechy. Teda táto výpoveď: „Zhrešil som proti Hospodinu“ (2.Sam. 12,13) je tým dlžobným úpisom. Bezbožní a ubezpečení ľudia neberú tieto slová vážne, lebo nevidia, nečítajú v srdci napísaný rozsudok zákona, ktorý sa poznáva len v skutočných bolestiach a hrôzach. Ved' dlžobným úpisom je ľútosť, ktorá nás obžalúva. „Vymazať dlžobný úpis“ znamená odstrániť výrok, ktorý odsudzuje na zatratenie a vyniesť výrok, ktorý nás vyslobodzuje z onoho odsúdenia. Tým druhým výrokom je viera, ktorá ruší prví výrok a daruje srdcu pokoj a život.

Na čo uvádzať mnohé svedectvá, keď ich je v Písme všade dost? V Žalme 118,18: „Veľmi ma potrestal Hospodin, nevydal ma však smrti.“ V Žalme 119,28: „Slzí mi duša od zármutku; pozdvihniže ma podľa svojho slova.“ Tu prvá časť obsahuje ľútosť, v druhej je jasne opísaný spôsob, ako sa srdce v ľúlosti potešuje, totiž slovom Božím, ktoré ponúka milosť. Ono povzbudzuje a oživuje srdcia. A 1.Samuelova 2,6: „Hospodin usmrcuje a oživuje; vrhá do ríše mŕtvych a vyvádza.“ Jedno z nich označuje ľútosť, druhé zas vieru. A u Lukáša: „Hospodin sa rozhnevá, aby vykonal svoje dielo; cudzie dielo, aby vykonal svoj skutok; (28,21). Cudzím dielom Božím nazýva tu hrozby, pretože vlastné dielo Božie je oživovať a potešovať. Hovorí, že preto hrozí, aby mohol potešiť a oživiť, pretože ubezpečené Boží hnev necítiace srdcia pohrdajú potešením. Takto Písmo sv. spája toto dvojce: hrôzy a potešenie, aby ukázalo, že toto sú hlavné časti pokánia, ľútosť a viera, ktorá pôsobí potešenie a ospravedlnenie. Nevieme, ako by bolo možno vyložiť podstatu pokánia jasnejšie a jednoduchšie.

Ved' toto dvojce je obzvláštno dielo Božie v ľuďoch: prestrašiť a prestrašených ospravedlniť a oživiť. Celé Písmo sv. sa delí na tieto dve diela. Jedným je zákon, ktorý ukazuje, obviňuje a odsudzuje hriechy. Druhým dielom je evanjelium, to je, zaslúbenie milosti darovanej v Kristovi. Toto zaslúbenie sa opakuje v celom Písme sv.; ponajprv bolo zvestované Adamovi, potom patriarchom, potom ho vysvetľovali proroci, nakoniec ho zvestoval Kristus a vyjaval medzi židmi a apoštolovia rozniesli do celého sveta. A všetci svätí boli ospravedlnení vierou v toto zaslúbenie a nie pre svoju ľútosť a skrúsenosť srdca.

Aj príklady Písma ukazujú jednoducho tieto dve časti: Adam po vykonanom hriechu bol obvinený a prestrašený; toto bola ľútosť. Potom Boh zaslúbil milosť hovoriac, že vzbudí semeno, ktoré zničí vládu diablu, smrť a hriech; tuje ponúkané odpustenie hriechov a toto je najdôležitejšie. Lebo aj keď je potom pripojený trest, tento trest nezasluhuje odpustenie hriechov. O tomto druhu trestov povieme niečo neskôr.

Náthan obvinil Dávida, ktorý v strachu povedal: „Zhrešil som proti Hospodinu“ (2.Sam.12,13). Toto je ľútosť. Potom počul rozhrešenie: „Hospodin odpustil tvoj hriech, nezomrieš.“ Tento hlas povzbudil Dávida a vierou ho potešil, ospravedlnil a oživil. Aj tu je pripojený trest, ale trest nezasluhuje odpustenie

hriechov. A tresty za hriechy ai nie sú vždy pripojené, ale toto dvojce, ľútosť a viera, vždy musí byť pri pokání. Ako napr. Luk.7,37.38: Žena hriešnica prišla ku Kristovi s plačom. Tieto slzy hovoria o ľútosť. Potom počula rozhrešenie: „Odpúšťajú sa ti hriechy. Viera tvoja ťa zachránila. Chod' v pokoji!" Toto je druhá časť pokánia, viera, ktorá ju povzbudila a potešila. Z týchto mnohých príkladov zbožní čitatelia vidia, že sme za časti pokánia určili tie, čo sú nimi naozaj pri obrátení sa alebo pri znovuzrození a či odpustení hriechov. Hodné ovocie a tresty nasledujú po znovuzrození a odpustení hriechov. Tieto dve časti určujeme preto, aby ľudia tým ľahšie videli vieru, ktorú požadujeme v pokání a pochopili, čo je to za viera, o ktorej káže evanjelium a ju stavia proti ľútosťi a umŕtveniu.

Keďže protivníci odsúdili najmä naše tvrdenie, že ľudia vierou dosahujú odpustenie hriechov, pripojujeme niekoľko dôvodov, z ktorých bude možno pochopiť, že sa odpustenie nedosahuje jednoducho ľútosťou, ale zvláštnou vierou, keď každý uverí, že sa mu odpúšťajú hriechy. Lebo toto je najdôležitejší článok, o ktorý bojujeme s protivníkmi, a o ktorom si myslíme, že ho všetci kresťania potrebujú najviac poznať. Keďže sme však už predtým pri článku o ospravedlnení, o tejto otázke dosť povedali, tu budeme stručnejší. Ved' učenie o pokání a učenie o ospravedlnení sú si najbližšie články.

Protivníci, keď hovoria o viere, a keď tvrdia, že je pred pokáním, nerozumejú vieru, ktorá ospravedľňuje, ale tú, ktorá vo všeobecnosti verí, že Boh je, že sú bezbožným určené tresty atď. My však okrem tejto požadujeme aj zvláštnu vieru, aby človek veril, že sú mu odpustené hriechy. O túto zvláštnu vieru sa hádame a staviame sa proti domnienke, ktorá káže spoliehať sa nie na Kristove zaslúbenia, ale na púhy výkon ľútosťi, spovede a zadosťučinenie atď. Táto zvláštna viera nasleduje za hrôzami, aby ich premohla a upokojila svedomie. Tejto viere privlastňujeme, že ospravedľňuje a znovuzrodzuje tým, že oslobodzuje od hrôz a dáva do srdca pokoj, radosť a nový život. Túto vieru bránime ako potrebnú na odpustenie hriechov; preto ju zaradujeme medzi časti pokánia. A takto učí cirkev kresťanská, i keď naši protivníci proti tomu kričia.

Avšak najprv sa sputujeme protivníkov, či prijatie rozhrešenia je časťou pokánia a či nie? Lebo ak ho oddelia od spovede, a oni sú v rozdeľovaní veľmi dôkladní, potom nevidíme, čo môže prospieť spoveď bez rozhrešenia. Akže však prijatie rozhrešenia neoddeľujú od spovede, potom musia uznať, že viera je časťou pokánia, pretože sa rozhrešenie prijíma iba vierou. A že sa rozhrešenie iba vierou prijíma, dá sa dokázať z Pavla, ktorý v liste Rímskym 4,16 učí, že zaslúbenie možno prijať iba vierou. Rozhrešenie je zaslúbenie odpustenia hriechov. Bezpodmienečne teda požaduje vieru. Nevieme, ako možno povedať, že prijíma rozhrešenie ten, kto mu neverí. Či neveriť rozhrešeniu neznamená obviňovať Boha z klamstva? Ak srdce pochybuje, znamená, že pokladá za neisté a márne Božie zaslúbenie. Preto v 1. liste Jána 5,10 je napísané: „Kto neverí Bohu, učinil Ho luhárom, pretože neuveril svedectvu, ktoré vydal Boh o svojom Synovi."

Po druhé. Myslíme: protivníci uznajú, že odpustenie hriechov je alebo časťou alebo koncom alebo, aby sme to pomenovali ich slovami, konečným cieľom pokánia.

Potom však aj to, čím sa odpustenie hriechov prijíma, sa oprávnene počíta medzi časti pokánia. A tuje isté, i keby to všetky pekelné brány podvracali, že odpustenie hriechov možno prijať len vierou, ktorá verí, že sa hriechy odpúšťajú pre Krista, podľa výpovede: „Ktorého Boh dal ako zmierčiu obeť skrze vieru v Jeho krvi" (Rim.3,25). Tiež: „Skrze Neho dostalo sa nám vierou aj prístupu k milosti. . .atď." (Rím.5,2). Lebo prestrašené svedomie nemôže postaviť proti Božiemu hnevu naše skutky ani našu lásku a upokojí sa len vtedy, keď prijme Prostredníka Krista a uverí zaslúbeniam darovaným pre Neho. Nechápu, čo je odpustenie hriechov, ani ako ho dosahujeme, tí čo snívajú, že sa srdcia utíšia bez viery v Krista. Peter uvádza z Izaiáša: „Kto uverí v Neho, nezahanbí sa naveky" (49,23 a 28,16). Musia sa teda zahanbiť pokrytci, ktorí sa spoliehajú, že odpustenie hriechov dosahujeme pre svoje skutky a nie pre Krista. Peter v Skutkoch apoštolských 10,43 hovorí: „O Ňom svedčia všetci proroci, že pre Jeho meno dosiahne odpustenie každý, kto verí v Neho." Nemohol to vyjadriť zreteľnejšie, ako keď povedal: „Pre Jeho meno" a doložil: „Každý, kto verí v Neho." Teda odpustenie hriechov prijímame jedine pre Jeho meno, to je, pre Krista a nie pre nejaké svoje zásluhy alebo skutky. Toto sa však deje vierou, keď veríme, že sa nám hriechy odpúšťajú pre Krista.

Naši protivníci vykrikujú, že oni sú cirkev. Ale aj Peter sa pri tejto našej otázke dovoľáva súhlasu cirkvi, keď hovorí: „O Ňom svedčia všetci proroci, že pre Jeho meno dosiahne odpustenie hriechov atď." Vpravde súhlas prorokov načim pokladať za súhlas všeobecnej cirkvi. A ani pápežovi ani cirkvi nepriznávame práva a moc môcť rozhodovať proti tomuto súhlasu prorokov. Levova bola však otvorene odsudzujúca tento článok o odpustení hriechov a odsudzujú ho aj protivníci v Podvrátení. Z toho je zrejmé, aká cirkev sú tí, čo nielen zavrhnú článok, že odpustenie hriechov dosahujeme vierou nie pre svoje skutky, ale pre Krista, ale aj kážu vykoreniť ho mocou a mečom a prikazujú použiť všetky prostriedky mučenia pri vyhubení zbožných mužov, čo ho vyznávajú.

Majú však slávnych spisovateľov Scota, Gabriela a podobných, výpovede Otcov, ktoré v dekrétach povytrované uvádzajú. Určite by zvíťazili, keby rozhodoval počet svedectiev. Ved' je celá kopa mnohovravných spisovateľov sentencií, ktorí s'á dohovorení bránia výmysly o záslužnosti neúplnej ľútosti, skutkov a ostatné, čo sme už rozoberali. Ale aby sa niekto nezľakol takého množstva, upozorňujeme, že malú váhu majú svedectvá novších spisovateľov, ktorí len state zo starších vytrhávali, a nie svoje ale ich domnienky prepisovali z jednej knihy do druhej. Nepripojili nový názor, ale ako verní nasledovania mlčky prisviedčali starším a ani nezbadali ich bludy. My preto neváhame postaviť Petrovo slovo, majúce súhlas prorokov, proti akémukol'vek počtu sentenciárov. A k Petrovej výpovedi pristupuje aj svedectvo Ducha Svätého. Ved' takto hovorí text: „ešte Peter hovoril tieto slová, keď Duch Svätý zostúpil na všetkých, ktorí počúvali jeho reč." /Skut. 10,44). Nech teda zbožné svedomia vedia, že je Božím príkazom veriť, že im Boh odpúšťa zdarma, pre Krista a nie pre ich skutky. A nech sa týmto Božím príkazom posilňujú proti zúfalstvu a proti hrôzám hriechu a smrti. A nech vedia, že túto pravdu verili svätí v cirkvi od počiatku sveta. Ved' sa Peter zreteľne dovoľáva súhlasu prorokov a

spisy apoštolov svedčia, že aj oni takisto zmýšľali. A nechýbajú ani svedectvá Otcov. Bernard veľmi jasne hovorí to isté: „Ponajprv načim veriť, že odpustenie hriechov môžeš mať len vtedy, keď ti Boh odpustí, ale pri tom ver aj to, že ti On sám odpúšťa hriechy. Sám Duch Svätý potvrdzuje toto v tvojom srdci, keď hovorí: „Odpúšťajú sa ti tvoje hriechy.“ Tak rozumie apoštol tomu, že človek je ospravedlnený zdarma skrze vieru.“ Tieto Bernardove slová podivuhodne objasňujú našu otázku, pretože nežiada len, aby sme všeobecne verili, že sú hriechy odpustené z milosti, ale prikazuje pripojiť zvláštnu vieru, že i nám samým sa hriechy odpúšťajú a učí, že si máme byť istí o odpustení hriechov, keď sa totiž srdcia vierou potešia a Duchom Svätým upokojia. Čo viac ešte chcú protivníci? Či sa ešte aj naďalej odvážia zapierať, že vierou dosahujeme odpustenie hriechov alebo, že viera je časťou pokánia?

Po tretie. Protivníci hovoria, že hriech sa odpúšťa, keď ľútosť alebo skrúšenosť srdca vzbudí lásku k Bohu, a že sa pre túto lásku podľa zásluhy prijíma odpustenie hriechov. Takto učiť nie je nič iné, ako učiť zákon, zničiť evanjelium a odstrániť zaslúbenie o Kristovi. Ved' požaduje iba zákon a naše skutky, pretože zákon žiada našu lásku. Okrem toho učia veriť, že odpustenie hriechov dosahujeme ľútosťou a láskou. Či to neznamená skladať nádej vo svoje skutky a nie v Božie slovo a zaslúbenie Božie o Kristu? Ak zákon stačí na dosiahnutie odpustenia hriechov, načo je evanjelium, načo Kristus, keď odpustenie hriechov dosiahneme pre svoje skutky? My si počíname naopak: voláme svedomie od zákona k evanjeliu, nespolieha sa na vlastné skutky, ale sa spolieha na zaslúbenie a na Krista, pretože evanjelium nám vyjadruje Krista a zasluhuje odpustenie hriechov pre Krista a z milosti. Káže nám spoliehať sa na toto zaslúbenie, pretože pre Krista sme zmierení s Otcom a nie pre svoju ľútosť alebo lásku. Preto niet iného Prostredníka alebo Zmiercu okrem Krista. Ani zákon nemôžeme naplniť, ak sme vopred neboli zmierení skrze Krista. A ak aj konáme niečo, nemáme si namýšľať, že pre tieto svoje skutky dosahujeme odpustenie hriechov, ale pre Prostredníka a Zmiercu Krista.

Bo myslieť si, že odpustenie hriechov dosahujeme pre zákon alebo nejako inakšie a nie vierou v Krista, je urážkou Krista a zrušením evanjelia. Avšak tento dôvod sme už vyššie rozobrali pri článku o ospravedlnení, keď sme uviedli, prečo vyznávame, že sú ľudia ospravedlnení vierou a nie láskou. A tak učenie protivníkov, že ľudia odpustenie hriechov dosahujú ľútosťou a svojou láskou, a že sa treba spoliehať na túto ľútosť a lásku, je učením zákona a to nepochopeného, ako aj židia hľadeli na zastretý obličaj Mojžišov. Pripusťme, že je tu láska, že sú tu skutky; ale ani láska ani skutky nemôžu byť výkupným za hriech. Ved' nemôžu byť postavené proti Božiemu hnevu a súdu podľa výpovede: „So svojím služobníkom nevchádzaj do súdu, ved' nikto živý nie je spravodlivý pred Tebou" (Žalm 143,2). Kristovu česť neslobodno prenášať na ľudské skutky.

Preto aj Pavel tvrdí, že nie sme ospravedlnení zo zákona. Proti zákonu stavia zaslúbené odpustenie hriechov darované pre Krista a učí, že odpustenie hriechov prijímame vierou zdarma pre Krista. K tomuto zaslúbeniu privoláva nás Pavel od zákona. Na toto zaslúbenie káže hľadiť. Toto by iste bolo zbytočné, keby sme mali byť ospravedlnení zo zákona a nie zo zaslúbenia alebo keby sme odpustenie

dosahovali pre svoju spravodlivosť. Je známe, že zaslúbenie bolo dané a Kristus bol poslaný preto, lebo zákon nemôžeme naplniť. Preto načim, aby sme zaslúbením boli zmierení prv, ako naplníme zákon. A keďže sa zaslúbenie prijíma jedine vierou, preto je viera potrebná ku pokániu, aby sme ľutovali, vierou prijali zaslúbenie a v Kristu dané odpustenie hriechov a verili, že zdarma pre Krista máme milostivého Otca. Tak súdi Pavel, keď v liste Rímskym 4,16 hovorí: „Preto je (dedičstvo) z viery, aby bolo podľa milosti.“ A v liste Galatským 3,22: „Písmo všetko zavrelo pod hriech, aby sa veriacim z viery v Ježiša Krista dostalo zaslúbenia“, to je, všetci sú pod hriechom a nemôžu byť inakšie oslobodení, len keď vierou prijímajú zaslúbené odpustenie hriechov. Preto nám vierou treba prijať odpustenie hriechov prv, ako zachováme zákon, i keď, ako sme už predtým povedali, za vierou nasleduje láska, pretože znovuzrodení prijímajú Ducha Svätého; a tak potom začínajú plniť zákon.

Uviedli by sme aj viacej dokladov, keby v Písme sv. neboli po ruke každému zbožnému čitateľovi. Nechceme byť príliš obšírni, aby sa zachoval prehľad v tejto otázke. Je nepochybné, že to, čo bránime, je Pavlovo učenie, že totiž vierou prijímame odpustenie hriechov pre Krista, že vierou máme stavať proti Božiemu hnevu Prostredníka Krista a nie svoje skutky. A nech zbožné srdcia nemýli, keď protivníci aj Pavlovo učenie prevracajú. Nijaká výpoveď nieje taká jasná, že by ju nebolo možno prekrúcaním pokaziť. My vieme, že to, čo sme povedali, je pravé a vlastné učenie Pavlovo; vieme, že toto naše učenie prinesie zbožným svedomiam bezpečné upokojenie a bez toho nik nemôže obstať na Božom súde.

A tak odmietame farizejské výmysly protivníkov, že odpustenie hriechov neprijímame vierou, ale že si ho načim zaslúžiť láskou a skutkami a že túto lásku a skutky máme stavať proti Božiemu hnevu. Je to učenie zákona a nie evanjelia, ktoré učenie vymýšľa, že človek je zákonom ospravedlnený prv, ako je v Kristu zmierený s Bohom, lebo Kristus hovorí: „Bezo mňa nič nemôžete činiť“. Tiež: „Ja som vinný kmeň a vy ste ratolesti“. Lenže protivníci vymýšľajú, že sme Mojžišove ratolesti a nie Kristove. Chcú byť totiž ospravedlnení zákonom. Bohu obetovať lásku a skutky prv, akoby boli zmierení s Bohom skrze Krista a stali sa ratolesťami Kristovými. Pavel naproti tomu tvrdí, že zákon bez Krista nemožno naplniť. Preto načim prijať zaslúbenie, aby sme vierou boli zmierení s Bohom pre Krista prv, než naplníme zákon. Nazdávame sa, že je toto dosť jasné zbožným svedomiam. Z toho pochopia, prečo sme predtým vyznali, že ľudia sú ospravedlnení vierou a nie láskou, pretože načim nám postaviť proti Božiemu hnevu Krista Prostredníka a nie svoju lásku alebo skutky, ani spoliehať sa na svoju lásku a na skutky. Teda prv, ako naplníme zákon, načim prijať zaslúbenie odpustenie hriechov.

Naposledy, kedyže bude svedomie upokojené, ak odpustenie hriechov prijímame preto, že milujeme alebo preto, že naplňujeme zákon? Ved' zákon nás vždy bude obviňovať, pretože Božiemu zákonu nikdy neučiníme zadosť. Pavel takto hovorí: „Zákon pôsobí hnev“ (Rim. 4,15). Chryzostom v pojednaní o pokánie sa pýta: „Ako môžeme mať istotu, že sú nám hriechy odpustené? „Túže otázku kladú aj protivníci v sentenciách. Len jedna odpoveď upokojí svedomia, totiž keď budú vedieť, že je to Boží príkaz a samotné evanjelium, aby človek naisto veril, že pre

Krista zdarma sa odpúšťajú hriechy a aby nepochyboval, že aj jemu sú odpustené. Kto by o tomto pochyboval, obvinil by Božie zaslúbenie zo lži, ako hovorí Ján (1. Ján 5,10). My túto istotu viery učíme hľadať v evanjeliu. Protivníci nechávajú svedomia v neistote a v pochybnostiach. Ved' svedomia nič nemajú z viery, akže sú natrvalo v pochybnostiach, či majú odpustenie. Akože môžu v takýchto pochybnostiach vzývať Boha? Akože môžu mať istotu, že sú vyslyšané? A tak celý život je bez Boha a bez opravdivej služby Božej. To je, o čom hovorí Pavel: „Všetko, čo nieje z viery, je hriech" (Rim, 14,23). A pretože sú stále v pochybnostiach, nikdy neskúsia, čo je viera, takže sú nakoniec dohnaní do zúfalstva. Takéto je učenie protivníkov: učenie zákona, odstránenie evanjelia, učenie zúfalstva. Teraz vďačne ponecháme zbožným mužom rozsúdiť o článku pokánia, — lebo nieto v ňom nič nejasného, — či učenie je zbožnejšie a svedomiam spasiteľnejšie: či naše a či protivníkov? My naozaj nemáme radosť z týchto rozporov v cirkvi. Keby sme nemali veľké a závažné príčiny, nie je možné opustiť vec, týkajúcu sa nie nás, ale Krista a Jeho cirkvi.

Povedali sme, prečo sme postavili tieto dve časti pokánia — oľutovanie a vieru. Urobili sme to tým radšej, že sa rozšírili mnohé výpovede o pokání, ktoré protivníci kusé, vytrhnuté z Otcov, prekrútili, aby zastrelili vieru. Napr.: „Pokánie je oľutovanie spáchaných hriechov a oľutovanie viackrát už nespáchať". Podobne: „Pokánie je akási pokuta kajúcnika, trestaného už tým, že ľutuje, čo spáchal." V takýchto výpovediach nieto zmienky o viere. A o viere sa nič nehovorí ani v školách, kde sa toto vysvetľuje. Preto sme vieru menovali medzi časťami pokánia, aby sa tým ľahšie dalo pochopiť učenie o viere. Ved' sama otázka ukazuje, že sú nebezpečné výpovede, ktoré požadujú ľútosť alebo dobré skutky a vôbec sa nezmieňujú o ospravedlňujúcej viere. Právom sme očakávali, že si budú múdre počínať tí čo zbierali slová oných výpovedí a ustanovení. Lebo keď Otcovia hovoria o časti pokánia, nehovoria len o jednej ale o oboch, to jest, o ľútosťi a o viere; bolo by bývalo osožné, keby boli povyberali a zozbierali výpovede aj o tomto.

Tertulián hovorí o viere veľmi pekne a chváli onú prísahu u proroka: „Akože ja žijem, hovorí Pán Hospodin, nemám ľútosťi v smrti bezbožného, ale v tom, aby sa bezbožný odvrátil od svojej cesty a žil" (Ezech. 33,11). Keďže teda Boh prisahá, že si nepraje smrti hriešnika, zrejme požaduje vieru, aby sme prisahajúcemu verili a nepochybovali, že nám odpúšťa. Božie zaslúbenia už samy od seba majú u nás veľkú vážnosť. Avšak toto zaslúbenie je potvrdené ešte aj prísahou. Preto, ak by niekto pochyboval, že mu je odpustené, popieral by pravdivosť Božej prísahy. A to by bolo rúhaním, nad ktoré strašnejšie by nebolo možno vymyslieť. Ved' Tertulián takto hovorí: „Boh odmenou povoláva k spáse a ešte aj prisahá: Som, ktorý som (akože ja žijem), hovorí a žiada, aby sa Mu verilo. Ó blahoslavení, kvôli ktorým prisahá. Ó biedni, akže neveríme prisahajúcemu Pánovi". Ale tu načim vedieť, že naša viera nescie pochybovať, že nám Boh zdarma odpúšťa pre Krista, pre svoje zaslúbenie a nie pre naše skutky, ľútosť, spoveď alebo zadosťučinenia. Lebo keby sa viera na tieto skutky spoliehala, bola by neistá, pretože by prestrašené svedomie videlo, že tieto skutky sú bezcenné. Preto Ambróz veľmi jasne hovorí o pokání: „Načim nám aj

pokánie konať aj veriť, že odpustenie dosiahneme, aby sme milosť vzali z viery, akoby ju viera prijala z dlžobného úpisu". Podobne: „Viera prikrýva naše hriechy". U Otcov teda nachádzame výpovede nielen o ľútosti a skutkoch, ale aj o viere. Ale protivníci, pretože nechápu podstatu pokánia, nechápu ani výpovede Otcov, vytrhávajú výpovede len o časti pokánia, totiž o skutkoch a vynechávajú výpovede o viere, pretože im nerozumejú.

O spovedi a zadosťučinení.

Zbožní ľudia ľahko pochopia, že veľmi záleží na tom, aby sa o predošlých článkoch, totiž o ľútosti a viere, práve učilo. A keďže nám vždy šlo najmä o vysvetlenie týchto článkov, o spovedi a zadosťučineniach sme sa veľa nehádali. Ved' spoveď aj my zachovávame, najmä pre zhoršenie, ktoré je Božím slovom, ktorým na Boží rozkaz moc kľúčov zvestuje ľuďom odpustenie hriechov. Bolo by hriechom odstrániť z cirkvi súkromné rozhrešenie, spoveď. Preto tí, čo súkromným rozhrešením pohrdajú, nevedia, čo je odpustenie hriechov ani moc kľúčov. Ostatne, o vypočítavaní hriechov pri spovedi sme už povedali, že ho nepokladáme za potrebné podľa Božieho zákona. Námietka, že totiž sudca prv ako by vyriekol súd, musí poznať súdnu záležitosť, vonkoncom nepatrí sem, pretože služba rozhrešenia je dobrodenie alebo milosť a nie súd ani zákon. Služobníci cirkvi majú poverenie odpúšťať hriechy, ale nemajú poverenie vyzvedať tajné hriechy. Ved' dávajú rozhrešenie aj od hriechov, na ktoré sa nepamätáme, pretože rozhrešenie, ktoré je hlasom evanjelia, odpúšťajúcim hriechy a potešujúcim svedomia, nemusí o nich vedieť.

Smiešne je citovať tu Šalamúnovu výpoveď: „Maj starosť o stav svojho stáda" (Prísl. 27,23). Ved' Šalamún nič nehovorí o spovedi, ale o otcovi rodiny dáva ekonomický príkaz, aby užíval svoje a nesiahal na cudzie a prikazuje mu, aby sa o svoje hospodárstvo usilovne staral, ale tak, aby duša zaujatá zveľad'ovaním časných potrieb nezabúdala na Božiu bázeň ani na vieru ani na počúvanie Božieho slova. Ale naši protivníci s obdivuhodnou šikovnosťou prekrúcajú výpovede Písma sv. na ľubovoľný zmysel. Slová „Maj starosť" podľa nich tu znamenajú „vypočúť spoveď", „stav" neznamená zovňajšie obcovanie, ale tajomstvá svedomia, „stádo" im znamená ľudí. Bezpochyby skvelý výklad, hodný takých znevažovateľov rečnickeho umenia. Ak by však predsa niekto chcel toto ustanovenie ako podobenstvo preniesť z otca rodiny na duchovného pastiera, tak by pod „stavom stáda" bezpochyby musel rozumieť zovňajšie obcovanie. Toto pripodobenie by bolo primeranejšie.

Nechajme však toto. V Žalmoch sa niekoľkokrát spomína spoveď, ako napr. Žalm 32,5: „Riekol som: „Vyznám Hospodinu svoje priestupky! „Odpustil mi vinu môjho hriechu". Takto sa spovedať z hriechov Bohu je vlastne ľútosť. Lebo keď sa Bohu spovedáme, musíme to robiť srdcom a nielen slovami, ako robia divadelní herci na javisku. Ved' takáto spoveď je ľútosťou, v ktorej cítime Boží hnev a uznávame, že Boh spravodlivo hnevá a že Ho ani nemôžeme upokojiť svojimi

skutkami, ale musíme hľadať milosť pre Božie zasľúbenie. Táto výpoveď je takáto: „Oproti Tebe samému som zhrešil, aby si Ty mal pravdu v svojich rečiach a bol si čistý vo svojich súdoch" (Žalm 51,6). To jest: „Vyznávam, že som hriešnik a že si zasluhujem večný hnev a že nemôžem postaviť svoju spravodlivosť, svoje zásluhy proti Tvojmu hnevu. Preto uznávam, že si spravodlivý, keď nás zatracuješ a tresceš. Uznávam, že máš pravdu, i keď Ťa pokrytci odsudzujú ako nespravodlivého, pretože ich tresceš a zatracuješ, nedbajúc na ich zásluhy. Ba práve naopak, svoje zásluhy nemôžeme postaviť proti Tvojmu súdu, ale ospravedlnení budeme, keď nás Ty ospravedlníš, keď nás Ty pre svoje milosrdenstvo budeš mať za spravodlivých". Nieкто azda uvedie Jakuba: „Vyznávajte si navzájom hriechy". Ale tu nie je reč o spovedaní sa pred kňazmi, ale o tom, ako sa bratia navzájom majú zmieriť. Ved' káže, aby sa navzájom spovedali.

A ďalej, naši protivníci zavrhnú mnohých svojich najuznávanejších učiteľov, akže budú aj naďalej tvrdiť, že vypočítavanie hriechov pri spovedi je potrebné podľa Božieho práva. A i keď schvaľujeme vyznávanie hriechov a za užitočné pokladáme aj istési vyskúšanie, aby ľuďi bolo možno tým lepšie poučiť, predsa však treba tak upraviť, aby svedomiu nebolo nastavené osídlo, a to tým, že nikdy by sa nemohlo upokojiť, keď by si myslelo, že odpustenie hriechov dosahujeme len po ich škurpulóznom vypočítaní. Nepochybne je veľmi falošné, čo protivníci uviedli v Podvrátení, že totiž k spaseniu je potrebná úplná spoveď. Ved' je to nemožné. A aké osídla sa tým nastavili svedomiu, keď požadujú úplné vyspovedanie sa! Ved', akože pozná svedomie, že spoveď je úplná? Cirkevní spisovatelia zmieňujú sa síce o spovedi, no pritom nemajú na mysli toto vypočítavanie tajných hriechov, ale spôsob verejného pokánia. Ved' padlých a verejne známych hriešnikov prijímali len po vykonaní určitého zadosťučinenia. Preto sa títo vyznávali presbyterom, aby im podľa druhu previnení určili zadosťučinenia. Ale to, čo hovoria, sa nijako nepodobá vypočítavaniu, o ktorom je reč. Nevyznávali sa preto, žeby bez toho neboli mohli dosiahnuť odpustenie hriechov u Boha, ale preto, lebo nebolo možno predpísať zadosťučinenia prv, kým nepoznali druh hriechu. Lebo každý hriech mal svoje určené kánony.

Z tohto spôsobu verejného pokánia zostalo meno: zadosťučinenia. Svätí Otcovia totiž nechceli prijať padlých a verejných hriešnikov prv, kým nepoznali a nevyskúmali, nakoľko im to bolo možné, či títo vykonali pokánie. A toto malo mnoho príčin. Ved' padlých bolo treba trestať na odstrašenie, ako pripomína aj Glossa v dekrétach, a ani sa nepatrilo verejných hriešnikov hneď pripustiť k prijímaniu. Avšak tieto zvyky sú dávno zastaralé. A ani ich netreba oživovať, pretože nie sú potrebné na odpustenie hriechov u Boha. Avšak cirkevní Otcovia si pritom, ani nemysleli, že si ľuďia takýmito zvykmi alebo takýmito skutkami zasluhujú odpustenie hriechov. No, takéto okázalosti sa nevzdelanému ľudu obyčajne páčili, lebo sa domnieval, že si takýmito skutkami zasluhuje u Boha odpustenie hriechov. Kto však takto zmýšľa, zmýšľa židovsky a pohansky. Ved' aj pohania mali akési očisťovanie od hriechov a sa nazdávali, že sú ním zmierení s bohmi. Keď sa však od zvyku aj upustilo, zostalo meno zadosťučinenie a stopy zvyku, že sa pri spovedi

určujú isté zadosťučinenia, ktoré sa označujú ako nepovinné skutky. My ich voláme kánonickými zadosťučineniami. Zmýšľame o nich tak, ako o vypočítavaní, že totiž kánonické zadosťučinenia nie sú potrebné na odpustenie hriechov podľa Božieho práva. Ako ani starodávne okázalosti zadosťučinenia pri verejnom pokání neboli podľa Božského práva potrebné na odpustenie hriechov. Ved' zachovávať načim učenie o viere, že vierou dosahujeme odpustenie hriechov pre Krista a nie pre svoje skutky, už či predchádzajúce a či nasledujúce. My sme o zadosťučineniach hovorili najmä preto, aby sa ich nezneužívalo na zatemnenie ospravedlnenia z viery a aby si ľudia nemysleli, že pre ne dosahujú odpustenie hriechov. Oni však práve tento blud podpierajú mnohými výpoveďami, o ktorých debatujú v školách, akou je napr. výpoveď, ktorú vkladajú do označenia zadosťučinenia: že ho načim konat' na uzmiernenie Božej urážky.

Ved' predsa aj protivníci uznávajú, že zadosťučinenia nespôsobujú odpustenie viny. Ale vymýšľajú, že zadosťučinenia poslúžia na vykúpenie očistcových alebo iných trestov. Učia totiž, že pri odpustení hriechov Boh síce odpúšťa vinu, ale večný trest, keďže Božia spravodlivosť musí trestať, hriech mení na časný. Dokladajú, že väčšina časných trestov sa odpúšťa mocou kľúčov, ale zbytok sa vykupuje zadosťučineniami. Nemožno však vedieť, ktorá časť trestov sa odpúšťa mocou kľúčov, len ak myslia, že sa odpúšťa časť očistcových trestov; z toho by nasledovalo, že zadosťučineniami sa vykupujú len očistcové tresty. Tvrdia totiž, že tieto zadosťučinenia sú platné, i keď ich vykonávajú ľudia žijúci v smrteľnom hriechu. Akoby urážku Boha mohli zahľadiť ľudia v smrteľnom hriechu. Všetko toto je len nedávno vyhútaná vymyslenina, nemajúca podkladu ani v Písme sv., ani u starých cirkevných spisovateľov. Ved' ani len Lombard nehovorí takto o zadosťučinení. Scholastici videli, že v cirkvi sú zadosťučinenia. Ale si neuvedomili, že tieto zovňajšie výkony boli ustanovené čiastočne na odstrašenie, čiastočne na vyskúšanie tých, čo žiadali o prijatie do cirkvi. Jedným slovom, nevideli, že je to zovňajšia kázeň a vec, ktorá predtým bola občianska. A tak poverčivo vymysleli, že zadosťučinenia majú moc uzmierniť Boha, a neboli zavedené kvôli zovňajšej disciplíne v cirkvi. A ako aj inokedy často duchovné veci nepatrične pomiešali so svetskými, tak urobili aj pri zadosťučineniach. Avšak Glossa v kánonoch viackrát potvrdzuje, že tieto ustanovenia boli zriadené kvôli cirkevnej disciplíne.

Avšak pozšímnite si, ako tieto svoje výmysly odôvodňujú v Podvrátení, ktoré sa opovážili vnútiť Cisárskej Jasnosti. Uvádzajú mnoho výpovedí z Písma sv., aby zaslepili neskúsených, akoby sa na Písme zakladala vec, v Lombardovej dobe ešte neznáma. Uvádzajú tieto výpovede: „Vydávajte teda ovocie hodné pokánia" (Mat. 3,8; Mark. 1,15); tiež: „Vydávajte údy svoje v službu spravodlivosti" (Rim. 6,19); tiež: Kristus káže o pokání: „Pokánie čiňte" (Mat. 4,17); tiež: Kristus káže apoštolom „zvestovať pokánie" (Luk. 24,47) a Peter káže o pokání (Skut. 2,38). Potom uvádzajú akési výpovede Otcov a kánony a dôvodia, že sa zadosťučinenie nemá odstrániť z cirkvi napriek jasnému slovu evanjelia a dekrétov cirkevných koncilov a Otcov, ale, keď ho kňaz uložil kajúcemu pri rozhrešení, má sa aj vykonať podľa Pavlových slov:

„Ktorý sa vydal za nás, aby nás vykúpil zo všetkej neprávosti a očistil si vzácny ľud, horiaci za dobré skutky" (Tit. 2,14)

Boh nech zatratí týchto bezbožných mudrlantov, ktorí tak bezbožne prekrúcajú slovo Božie podľa svojich prázdnych výmyslov. Ktorého statočného človeka by nerozhnevala táto nečestnosť? Kristus hovorí: „Pokánie čiňte"; apoštolovia kážu o pokání: a z toho má nasledovať, že večné tresty sa nahrádzajú očistcovými, že moc kľúčov má poverenie odpúšťať časť očistcových trestov a tak teda zadost'účinenia vykúpujú očistcové tresty. Kto naučil týchto somárov takejto dialektike? Ale toto nie je ani dialektika ani sofistika, ale „sycophantica" (podvod). Výpoveď, „pokánie čiňte" uvádzajú preto, aby sa neskúsení, počujúc takúto výpoveď citovať proti nám, nazdali, že vôbec odstraňujeme pokánie. Takýmito praktikami sa pokúšajú odcudziť nám duše a rozduchať nenávisť, aby sa zavedená pospolitosť rozkričala proti nám, že treba vyhladiť prekliatych bludárov, ktorí zavrhnú pokánie.

Dúfame však, že tieto klebety u zbožných mužov nebudú mať úspech. A Boh takú nehanebnosť a zlomyseľnosť nebude dlho znášať. Rímsky pápež si však nepridal veľmi na svojej hodnosti, keď používa takýchto patrónov a v tejto najdôležitejšej veci sa spoľahol na úsudok týchto mudrlantov. Lebo keď sme my vo svojom Vierovyznaní podali jadro temer celého kresťanského učenia, mali sa zavolať vysloviť sa o týchto takých veľkých, mnohých a rozličných otázkach povolanejší sudcovia, ktorí by sa boli lepšie osvedčili učením a vierou, ako títo mudrlanti, autori Podvrátenia. A ty, Campegi, mal si byť predvídavejší a múdrejší, aby nič takého nenapísali o týchto veciach, čo by dnes a či v budúcnosti mohlo znížiť vážnosť rímskej stolice. Ak sa rímska stolica pokladá za povolanú, aby ju všetky národy uznávali za učiteľa viery, má dbať, aby v náboženských veciach rozhodovali učením a čestní mužovia. Veď čože si pomyslí svet, ak spis protivníkov uzrie niekedy svetlo sveta? Čože si pomyslí potomstvo o týchto utŕhačských súdoch? Hľa, Campegi, toto sú tie posledné časy, o ktorých Kristus povedal, že náboženstvu budú veľmi nebezpečné. Vy teda, ktorí stojíte akoby na stráži a spravujete cirkev, máte byť v týchto časoch obzvlášť múdri a starostliví. Mnoho je znamení, ktoré naznačujú zmeny v postavení Ríma, ak nebudete obozretní. A veľmi sa mýliš, ak sa nazdáš, že cirkev možno zachovať len násilím a zbraňami. Ľudia si žiadajú byť poučení o náboženstve. Pováž, koľko je ľudí nielen v Nemecku, ale aj v Anglii, Španielsku, Francii, Taliansku, ba aj v samotnom Ríme, ktorí, riadiac rozpory v takýchto veľkých veciach, počínajú tu i tam pochybovať a mlčky vám zazlievajú, že znemožňujete tieto veľké veci náležite preskúmať a rozsúdiť, že pochybujúcim svedomiam nedáte vysvetlenie, a len zbraňami nás kážete premôcť a zničiť. Je mnoho statočných mužov, ktorým sú tieto pochybnosti neznesiteľnejšie než dokonca smrť. Nechápeš dostatočne význam viery, keď tak ľahkomyselne dovoľuješ trápiť sa zbožným mužom, keď niekde začínajú pochybovať o niektorom vieroučnom článku. Táto neistota musí vyvolať najväčšiu nenávisť voči tým, ktorí hoci mali liečiť svedomia, len znemožňovali, aby sa otázka vysvetlila. Tu tvrdíme, že sa nevelmi bojíte Božieho súdu. Pápeži si myslia, že sa o to nemusia veľmi starať: že veď vo svojich rukách majú kľúče kráľovstva Božieho a nebo si môžu otvoriť, kedy chcú. Máme však na

mysli súdy ľudí a utajenú vôľu všetkých národov, ktoré si v tomto čase naozaj žiadajú, aby sa tieto otázky tak vyriešili a usporiadali, aby sa zbožné mysle uzdravili a zbavili pochybností. Veď vo svojej múdrosti si ľahko domyslíš, čo by bolo, keby raz hnev ľudu vybuchol proti vám. A veru všetky národy by ste si mohli zaviazat' dobrodením, ktoré všetci zbožní ľudia pokladajú za najväčšie a najvznešenejšie, keby ste totiž upokojili pochybujúce svedomia. Toto však nehovoríme preto, akoby sme azda pochybovali o svojom Vierovyznaní. Sme istí, že je práve, zbožné a užitočné zbožným svedomiam. Verte, že všade je mnoho takých, čo majú pochybnosti v ťažkých otázkach a nepočujú povolaných učencov, ktorí by im mohli utešiť svedomie.

Vráťme sa však k veci. Protivníkmi uvedené miesta Písma vôbec nič nehovoria o kanonických zadosťučineniach ani o scholastických výmysloch, o ktorých sa vie, že sa zrodili len nedávno. Preto je potupné, že na podporovanie svojich výmyslov prekrúcajú Písmo sv. My tvrdíme, že po pokání, to je, po obrátení sa a znovuzrození má nasledovať dobré ovocie, dobré skutky, v celom živote. A že nemôže byť pravého obrátenia sa a opravdivej skrúsenosti, kde nenasleduje umŕtvovanie tela a dobré ovocie. Opravdivé hrôzy a skutočné bolesti duše nedopustia, aby telo povoľovalo žiadostiam a opravdivá viera nie je nevďačná Bohu ani nepohŕda Božími prikázaniami. Skrátka, nieto vnútorného pokánia, ak navonok nieto stáleho krotenia tela. Tvrdíme, že Ján v tomto zmysle hovorí: „Vydávajte teda ovocie, hodné pokánia" (Mat. 3,8). Tiež Pavel, keď hovorí: „Vydávajte svoje údy v službu spravodlivosti" (Rim. 6,19), a na inom mieste: „Vydávajte telá v živú, svätú, Bohu príjemnú obeť" (Rim. 12,1). A keď Kristus hovorí: „Pokánie čiňte ..." (Mat. 4,17) určite hovorí o úplnom pokání a nehovorí o pokryteckých zadosťučineniach, o ktorých scholastici vymysleli, že platia ako výkupné v smrteľnom hriechu.

Mohli by sme uviesť ešte mnoho dôvodov, že sa tieto výpovede Písma sv. nevzťahujú na scholastické zadosťučinenia. Veď tvrdia, že zadosťučinenia sú nepovinné skutky; Písmo sv. však požaduje v týchto výpovediach povinné skutky. Lebo slovo Kristovo: „Pokánie čiňte" je slovom zákona. Po druhé, protivníci aj to píšú, že nehreší spovedník, ktorý by sa zdráhal prijať zadosťučinenia. Bude však musieť tieto tresty dopykať v očistci. Je nesporné, že výpovede: „Pokánie čiňte", „Vydávajte ovocie, hodné pokánia", „Vydávajte údy svoje v službu spravodlivosti" sú prikázania, týkajúce sa tohto života. Preto nemožno ich vzťahovať na zadosťučinenia, ktoré možno odmietnuť. Po tretie, tvrdia, že odpustkami možno vykúpiť oné zadosťučinenia, ako učí kapitola o pokání a odpustení „Cum ex eo". Ale odpustky nás neoslobodzujú od prikázaní: „Čiňte pokánie". „Vydávajte ovocie, hodné pokánia". Je zrejme teda, že tu nemiestne prekrúcajú výpovede Písma sv. na kanonické zadosťučinenia. Vidíte však, čo z toho nasleduje. Ak sú očistcové pokuty zadosťučineniami alebo zadosťutrpeniami alebo ak sú zadosťučinenia vykúpením očistcových trestov, či vyššie spomenuté výpovede nariaďujú, aby sa duše trápili v očistci? Keďže podľa mienky protivníkov je to tak, vtedy výpovede „Vydávajte ovocie, hodné pokánia, čiňte pokánie" treba vykladať novým spôsobom a to takto: po tomto živote odpykajte si očistcové tresty. Hnusí sa nám vyvracať ďalej tieto

nezmysly protivníkov. Ved' sa vie, že Písmo sv. hovorí o povinných skutkoch, o obnovení celého života a nie o zachovávaní nepovinných skutkov, ako hovoria protivníci. A práve týmito vymysleniami bránia mníšske rády, predávanie omší a nekonečné ustanovenia, všetko skutky, ktorými sa, podľa nich, zadosť učiní ak nie za vinu tak za trest.

Keď teda uvedené výpovede z Písma sv. nepotvrádzujú, že by nepovinné skutky boli náhradou za večné tresty, nadarmo uisťujú protivníci, že kanonickými zadosťučeniami možno tieto tresty vykúpiť. Moc kľúčov nemá oprávnenie meniť niektoré tresty ani časť trestov odpúšťať. Kde sa o tom možno v Písme sv. dočítať? Kristus o odpustení hriechov hovorí v týchto slovách: „Čokoľvek rozviažete atď.“ (Mat. 18,18). Týmto odpustením je odstránená večná smrť a vrátený večný život. A ani v tom „čokoľvek zviažete“ nie je reč o uložení trestov, ale o zadržaní hriechov tých, ktorí sa neobrátili. Lombardova výpoveď o odpustení časti trestov je teda vzatá z kanonických trestov; ich časť odpúšťali kňazi. I keď súhlasíme, že pokánie musí prinášať dobré ovocie na Božiu slávu a na Boží príkaz, a že dobré ovocie, pravý pôst, pravé modlitby, pravé almužny atď. sú prikázané Bohom, predsa však nikde v Písme sv. nenachádzame, žeby sa večné tresty odpúšťali jedine pre očistcové tresty alebo pre kanonické zadosťučinenia, to jest, pre niektoré nepovinné skutky alebo žeby moc kľúčov mala poverenie premieňať tresty alebo ich časť odpúšťať. Toto mali protivníci dokázať.

Okrem toho, Kristova smrť je zadosťučením nielen za hriechy ale aj za večnú smrť, ako je napísané: „Smrť, budem tvojím zhubcom“ (Ozeáš 13,14). Či teda nie je ohavné povedať, že Kristovo zadosťučinenie vykupuje vinu a naše tresty večnú smrť? Akoby sa oné slová „Smrť, budem tvojím zhubcom“ nemali vzťahovať na Krista ale na akési biedne ustanovenia, ktoré ľudia vymysleli. A predsa hovoria o nich, že zahladujú smrť aj vtedy, keď sa konajú v smrteľnom hriechu. Nik by neveril, s akou bolesťou spomíname tieto nezmysly protivníkov a každý, kto sa s nimi oboznámi, nemôže sa nepohoršovať nad démonickými náukami, ktoré do cirkvi zasial sám diabol, aby nimi potlačil známosť zákona a evanjelia, pokánia a znovuzrodenia a Kristových dobrodení. Ved' o zákone takto hovoria: „Boh, hľadiac na našu slabosť, určil človekovi mieru, až pokiaľ ho musí nevyhnutne zachovať. Tou mierou je zachovávať Desatoro Božích prikázaní, a čo je nad to, totiž, prebytočné skutky, môže použiť na zadosťučinenia za priestupky. Tu vymýšľajú, že ľudia môžu aj naplniť Boží zákon nakoľko, že môžu viac vykonať, ako požaduje zákon. Naproti tomu však Písmo sv. všade prízvukuje, že sme ďaleko od dokonalosti, ktorú požaduje zákon. Oni si vyhúťali, že Boží zákon sa uspokojuje zovňajšou, občianskou spravodlivosťou. Nevedia, že požaduje opravdivo milovať Boha, celým srdcom, atď. a ztracuje každú prirodzenú žiadostivosť. Nikto teda nevykoná toľko, koľko požaduje zákon. Preto smiešny je ich výmysel, že môžeme aj viac vykonať. Ved' keď môžeme vykonať Božím zákonom nariadené zovňajšie skutky, predsa však márna a bezbožná je to dôvera, že by sme mohli zadosťučiť Božiemu zákonu. Pravé modlitby, pravé almužny, pravé pôsty Boh prikázal; a keďže ich Boh prikázal, nemožno ich prestupovať bez hriechu. Avšak oné skutky, keďže ich Boží zákon

neprikazuje, ale majú formu ľudských predpisov, sú skutky ľudských ustanovení, o ktorých Kristus hovorí: „Darmo ma však uctievať, keď ľudským rozkazom učia“ (Mat. 15,9); ako napr. niektoré pôsty, ktoré neboli ustanovené na ukážňovanie tela, ale — ako hovorí Scotus — aby sa nimi vzdala Bohu česť a boli výkupným z večnej smrti. Podobne určitý počet modlitieb, určitý spôsob almužien, keď sa tak konajú, že už púhym výkonom sú službou, vzdávajúcou Bohu česť a vykupujúcou z večnej smrti. Ved' už pre púhy výkon privlastňujú im zadosťučinenie, učiac, že sú platné aj u tých, čo sú v smrteľnom hriechu. A púte sa už veľmi vzdialili od Božích prikázaní a sú veľmi rozmanité, jeden putuje opancierovaný, druhý bosonohý. Kristus ich nazýva daromnými obradmi, lebo vôbec nemôžu utíšiť Boží hnev, ako tvrdia o nich protivníci. Napriek tomu tieto skutky ozdobujú vznešenými titulmi, nazývajú ich prebytočnými skutkami, vzdávajú im úctu, že sú výkupnými z večnej smrti. A tak tieto skutky si viac cenia ako Božie prikázania. Dvojnásobne zatemňujú teda Boží zákon. Aj tým, keď si myslia, že Božiemu zákonu možno zadosťučiniť zovňajšími a občianskymi skutkami, aj tým, že pripojujú ľudské ustanovenia a ich zachovávanie stavajú nad skutky podľa Božieho zákona.

Ďalej, zatemňujú pokánie a milosť. Lebo od večnej smrti sa nemožno vykúpiť tým, že sa zadosťučiní skutkami, čo je bez úžitku a pri smrti nič nepomáha. Iné musíme postaviť proti smrti, keď na nás dolieha. Ak totiž viera v Krista premáha Boží hnev, tak isto viera v Krista premáha aj smrť. V tom zmysle hovorí Pavel: „Vďaka Bohu, ktorý nám dal víťazstvo v našom Pánu Ježiši Kristu“ (1. Kor. 15,57); nehovorí: „ktorý nám dal víťazstvo za to, že sme proti smrti postavili svoje zadosťučinenia“. Protivníci sa zbytočne rozpisujú o odpustení viny a nevidia, ako sa srdce odpustením hriechov pre vieru v Krista oslobodzuje od Božieho hnevu a od večnej smrti. Keďže teda Kristova smrť je zadosťučinením za večnú smrť a keďže sami protivníci uznávajú, že oné skutky zadosťučinení nie sú povinnými skutkami, ale skutkami ľudských ustanovení, o ktorých Kristus hovorí (Mat. 15,9), že sú daromné obrady: bezpečne môžeme vysloviť/že kanonické zadosťučinenia nie sú podľa Božieho zákona potrebné na odpustenie viny ani večného ani očistcového trestu.

Protivníci však namietnu, že ku pokániu patrí pokuta alebo trest, pretože Augustín hovorí, že „pokánie je trestajúcou pokutou“ atď. Pripúšťame, že ku pokániu je potrebný trest alebo pokuta, ale nie ako zásluha, cena, ako vymýšľajú protivníci o zadosťučineniach, lež pokuta formálne je už v pokání tým totiž, že už samo znovuzrodenie nepretržite umŕtvuje starého Adama. Scotus to veľmi pekne a správne vyjadril: „Pokánie je trvalým trestom“. Ale o akom treste, o akej pokute hovorí Augustín? Bezpochyby o pravom treste a pravej pokute, totiž a o pravých úzkostiach. Týmto však nevyklúčujeme zovňajšie spôsoby mŕtvenia tela, ktoré nasledujú za skutočnými bolesťami duše. Protivníci sa veľmi mýlia, ak kanonické zadosťučinenia pokladajú za väčší trest ako skutočné úzkosti srdca. A veľmi hlúpe je vzťahovať slovo trest na všedné zadosťučinenia a nevzťahovať ho na strašné úzkosti svedomia, o ktorom Dávid hovorí: „Obklúčili ma putá smrti“ (Žalm 18,5; 2. Sam. 22,5); kto by

radšej v pancieri neputoval do chrámu Jakuba, do baziliky Petra atď., ako znášal nevýslovnú bolesť duše, ktorú pocítia aj prostí ľudia, akže je ich pokánie pravé.

Namietnu však, že Božej spravodlivosti náleží trestať hriechy. Určite ich tresce ľútosťou, keď v tých hrôzach ukazuje svoj hnev. Ako svedčí Dávidova modlitba: „Ó Hospodine, netrestaj ma v svojom hneve a v prchlivosti svojej nekáraj ma" (Žalm 6,1). A Jeremiáš 10,24: „Káraj ma, Hospodine, avšak s mierou, nie v svojom hneve, aby si ma nezahubil". Tu je bezpochyby reč o nevýslovných trestoch. Aj protivníci uznávajú, že ľútosť môže byť taká veľká, že netreba zadosťučinenia. Veď skrúšenosť je opravdivejší trest ako zadosťučinenie. Okrem toho, svätí sú poddaní smrti a všetkým bežným biedam, ako hovorí Peter: „Lebo už je čas, aby sa začal súd od domu Božieho. A keď sa od nás začína, akýže bude koniec tých, čo sú neposlušní evanjeliu Božiemu?" (1. Petra 4,17). A aj keď tieto biedy sú zväčša trestami za hriech, pri zbožných majú ešte aj iný dôležitejší zmysel, totiž aby ich pocvičili a naučili hľadať v pokušeniach Božiu pomoc a nedôverovať svojim srdciam atď. ako Pavel hovorí o sebe: „Veď my sami vypovedali sme už nad sebou výrok smrti, aby sme nedúfali v samých seba, ale v Boha, ktorý kriesi mŕtvych" (2. Kor. 1,9). A Izaiáš hovorí: „Hospodine, hľadali Ťa v úzkosti, vylievali prosby, keď ich stíhala Tvoja kázeň" (26,16). To znamená: súženia sú káznou, ktorou Boh cvičí svätých. A súženia prichádzajú tiež kvôli hriechu, ktorý je v nás, aby umŕtvovali a udúšali v svätých zlé žiadosti, aby mohli byť obnovení Duchom. V tomto zmysle hovorí Pavel: „Tak je telo mŕtve pre prítomný hriech, ktorý je v tele. A sama smrť poslúži na znečistenie tohto tela hriechu, aby sme povstali úplne noví. A veriaci, keď vierou premohol úzkosti smrti, nemá osteň a pocit hnevu, ako o tom hovorí Pavel: „Ostňom smrti je však hriech a silou hriechu je zákon" (1. Kor. 15,56). Skutočným trestom je tá sila hriechu a pocit hnevu, kým trvá; bez toho pocitu hnevu by smrť vlastne nebola trestom. Kanonické zadosťučinenia nesúvisia s týmito trestami, keďže protivníci tvrdia, že sa mocou kľúčov môže odpustiť istá časť trestov a tiež, že moc kľúčov oslobodzuje od zadosťučinení a trestov, za ktoré zadosťučinenia boli uložené. Je však známo, že nás moc kľúčov nezabavuje všeobecných utrpení. Ak však chcú, aby sa toto vzťahovalo na tie tresty, prečo dokladajú, že v očistci načim urobiť zadosť?

Ako príklad uvádzajú Adama a Dávida, ktorý bol potrestaný pre cudzoložstvo. Z týchto príkladov robia všeobecné pravidlo, že jednotlivým hriechom pri ich odpustení odpovedajú príslušné časné tresty. Už prv sme povedali, že aj svätí znášajú Bohom im uložené tresty, trpia, cítia ľútosť alebo úzkosť a znášajú aj iné všeobecné súženia. Tieto Bohom im uložené tresty znášajú preto, aby iným boli za príklad. Ale tieto tresty vôbec nesúvisia s kľúčmi, pretože ich kľúče nemôžu ani ukladať ani odpúšťať a len Boh ich dopúšťa a odpúšťa bez služby kľúčov.

Avšak z toho nevyplýva takéto všeobecné pravidlo: keďže Dávid znášal zvláštny trest, preto okrem všeobecných súžení musí byť i zvláštny očistcový trest, ktorý je taký veľký, aký je hriech. Kde učí takto Písmo sv., totiž že od večnej smrti môžeme byť vyslobodení len po vyplatení určitých trestov, ktoré musíme znášať okrem všeobecných utrpení? Naproti tomu veľmi často učí, že odpustenie hriechov dosahujeme z milosti pre Krista, že Kristus je víťaz nad hriechom a smrťou. Preto sa

zadosťučeniu nemá privlastňovať záslužnosť. A i keď sú všelijaké súženia, treba ich pokladať za kázeň na mŕtvenie hriechu v nás a nie za výplatu alebo výkupné od večnej smrti.

Jóba ospravedlňuje, že netrpel pre spáchané hriechy. A tak utrpenie nie je vždy trestom ani znamením hnevu. Ba prestrašené svedomia treba poučiť, že utrpenia majú skôr iný cieľ, aby si nenamysleli, že ich Boh zavrhol, ak by v utrpeniach videli len trest a Boží hnev. Radšej si povšimnúť zvláštny cieľ, totiž že Boh koná cudzie dielo, aby mohol vykonať vlastné, ako o tom v dlhej úvahe poučuje Izaiáš 28,21. A keď sa učenici spytovali o slepom (Ján 9,2.3): „Kto zhrešil?“ Kristus odpovedal, že príčinou jeho oslepnutia nie je hriech, ale „aby skutky Božie boli zjavené na ňom“. A u Jeremiáša sa hovorí: „Ajhl'a tí, čo neboli povinní piť kalich, musia ho piť" (49,12). Ved' zavraždili aj prorokov aj Jána Krstiteľa a iných svätých. Preto utrpenie nie je vždy trestom za spáchané hriechy, ale je Božím dielom nám na úžitok, a aby v našej slabosti tým zreteľnejšia bola Božia moc.

Tak hovorí Pavel: „Moc Božia sa v slabostiach dokonáva" (2.Kor. 12,5.9). A tak naše telá majú byť obeťou z Božej vôle na potvrdenie našej poslušnosti a nie na vykúpenie od večnej smrti, za ktorú Boh má inú výplatu, totiž smrť svojho Syna. V tomto zmysle vysvetľuje Dávidov trest aj sám Gregor, keď hovorí: „Ak Boh pre tento hriech pohrozil Dávidovi, že ho potupí vlastný syn, prečo ho ešte aj po odpustení hriechu potrestal tak, ako mu bol pohrozil? Odpoveď: odpustenie hriechu bolo preto, aby človeku nebolo znemožnené dosiahnuť večný život. Vyhrážka sa uskutočnila, aby sa zbožnosť človeka aj v tom ponížení cvičila a vyskúšala. Podobne aj časnú smrť vložil Boh na človeka pre hriech a po odpustení neodňal ju preto, aby sa človek cvičil v spravodlivosti, totiž, aby sa cvičila a skúšala spravodlivosť posvätených."

Všeobecné utrpenia ani nemožno odstrániť skutkami kanonických zadosťučením, to je, skutkami ľudských ustanovení, o ktorých oni sami tvrdia, že účinkujú už púhym výkonom, takže vykúpujú tresty, aj keď ich konali v smrteľnom hriechu. A ak postaví proti tomu námietku slová Pavlove: „Keby sme sa totiž sami súdili, neboli by sme súdení" (1.Kor. 11,31), odpovedáme, že slovo súdiť načím vzťahovať na celé pokánie a povinné skutky a nie na nepovinné skutky. Protivníci ukladajú pokuty nebdajúc na gramatický význam slova. Pod slovom „súdiť" rozumejú to isté, ako putovať v obrnení k sv. Jakubovi alebo podobný skutok. Súdiť však označuje celé pokánie, znamená odsúdiť hriechy. Takéto odsúdenie sa naozaj aj deje pri ľútosti a obnovení života. Celé pokánie, skrúšenie, viera, dobré ovocie dosahujú zmiernenie všeobecných i osobných pokút a pohrôm, ako o tom učí Izaiáš v 1. kapitole (v. 17.19): „Prestaňte zle robiť, učte sa dobre robiť. Ak sú vaše hriechy ako šarlát, ako sneh, môžu zbelieť. Ak ste povolní a poslúchnete, dobroty krajiny budete požívať." Na zadosťučenie a skutky ľudských ustanovení neslobodno prenášať najdôležitejšie a spasiteľné výpovede Písma, vzťahujúce sa na celé pokánie a na povinné skutky, čiže na Božie prikázania. Je užitočné učiť, že naše pokánie a pravé ovocie pokánia, dobré skutky vykonávané vo viere, umenšujú všeobecné utrpenie a nie, ako oni vymýšľajú, skutky konané hoc i v smrteľnom hriechu. Ako

príklad postáča Ninivčania, ktorých pokánie — hovoríme o celom pokání — zmierilo s Bohom a dosiahli, že mesto nebolo zničené.

A že sa o zadosťučineniach zmieňujú aj cirkevní Otcovia, že aj koncily vyniesli o nich kánony, sme už predtým vysvetlili tým, že boli ustanovené ako príklady cirkevnej disciplíny. Pritom si však nemysleli, že táto disciplína je potrebná na odpustenie viny alebo trestu. A ak sa niektorí aj zmienili o očistci, netvrdili, že je výplatou večných trestov alebo zadosťučením za hriech, ale len očistou nedokonalých duší. Ako hovorí napríklad Augustín, že „odpustiteľné hriechy sa spaľujú“, to jest, umŕtvuje sa nedôvera voči Bohu a iné podobné nedostatky duše. Pritom však spisovatelia slovíčko „zadosťučinenie“ prenášajú od samého výkonu alebo obradu na označenie opravdivého umŕtšovania. Takto hovorí Augustín: „Pravým zadosťučením je odstrániť príčiny hriechov, to je, umŕtvovať a krotiť telo a nie, aby to bolo výkupným za večné tresty, ale aby telo nezávďalo na hriech.“

Podobne hovorí Gregor v spise „O náhrade“, že pokánie je falošné, ak sa neurobí zadosť tým, ktorým zadržujeme odcudzené veci. Lebo kto neprestane kraďovať, ten ani neľutuje opravdivo, že kradol alebo zbíjal. Je lúpežníkom alebo zlodejom, zakiaľ nespravodlivo vlastní cudziu vec. Tu treba občianske zadosťučinenie, pretože je napísané: „Ten čo kradol, nech viacej nekradne“ (Efez.4,28). Podobne hovorí aj Chryzostom: „V srdci ľútosť, v ústach vyznanie, v skutkoch úplná pokora.“ Toto vôbec nehovorí proti nám. Ved' za pokáním musia nasledovať dobré skutky. Pokánie musí byť skutočné, nie pretváрка, ale polepšenie celého života.

Aj Otcovia napísali, že stačí raz za života vykonať verejné alebo slávnostné pokánie, ako ustanovujú zákony o zadosťučineniach. Z toho plynie, že tieto kánony nepokladali za potrebné na odpustenie hriechov. Lebo chceli, aby sa okrem slávnostného pokánia konalo často iné pokánie, pri ktorom nepožadovali zachovávať ustanovenia o zadosťučineniach.

Majstri Podvrátenia píšu, že nemožno strpieť odstránenie zadosťučinení. To by vraj výslovne odporovalo evanjeliu. My sme však už dosiaľ dostatočne ukázali, že evanjelium nenariaďuje tieto zadosťučinenia, čiže nepovinné skutky, ktoré sa majú konať ako výkupné za trest. Sama vec to dokazuje. Ak skutky zadosťučinenia nie sú povinné, prečo sa dovolávajú evanjelia? Lebo ak by evanjelium nariaďovalo vykupovať tresty takýmito skutkami, už by to boli povinné skutky. Ale oni preto tak hovoria, aby zaslepili neskúsených a uvádzajú svedectvá Písma, vzťahujúce sa na povinné skutky, kdežto sami vo svojich zadosťučineniach predpisujú nepovinné skutky. Ba v školách pripúšťajú, že zadosťučinenia možno odoprieť bez toho, aby sa tým dopustil hriechu. Je teda falošné, keď píšu, že vraj jasné slovo evanjelia nás núti prijať kánonické zadosťučinenia.

Ostatne, my sme sa už často osvedčili, že pokánie musí prinášať dobré ovocie, a že prikázania učia, čo sú dobré skutky, totiž: vzývať (Božie meno), ďakovať, vyznávať evanjelium, kázať evanjelium, poslúchať rodičov a vrchnosti, verne slúžiť v povolani, nezabíjať, ndržať hnev, byť zmierlivým, dávať chudobným podľa možnosti, nesmilniť, necudzoložiť, ale uzdiť, krotiť, obmedzovať telo, nie však ako

výkupné za večné tresty, ale aby sme sa vzopreli diablovej, aby sme neurážali Ducha Svätého, a pravdu hovorili. Toto ovocie je podľa Božieho prikázania a treba ho konať na Božiu slávu a pre Boží rozkaz a má aj sľúbenú odmenu. Písmo sv. neučí, že sa večné tresty odpúšťajú iba náhradou určitých ustanovení alebo v očístci. Odpustky boli kedysi odpustením verejného kajania sa, aby ľudia neboli príliš obťažovaní. Ale ak sa tieto zadosťučinenia a tresty mohli odpúšťať z ľudskej moci, tak teda ona náhrada nie je potrebná podľa Božieho prikázania; pretože ľudská moc nemôže zrušiť Boží zákon. A keďže sa toto samo od seba vyžilo a biskupi si toho ani nepovšimli, i to dokazuje, že odpustky nie sú potrebné. Meno odpustkov však zostalo. Naši protivníci, ktorí pod zadosťučineniami nerozumejú verejnú kázeň, ale výkupné od trestov, zle chápu aj odpustky, že totiž vyslobodzujú duše z očístca. Kľúče však majú moc zviazať a rozviazať len na zemi podľa výpovede: „Čokoľvek zviažete na zemi, bude zviazané na nebi a čokoľvek rozviažete na zemi, bude rozviazané na nebi" (Mat. 16,19). A ako sme už prv povedali, kľúče nemajú moc ukladať tresty alebo ustanovovať obrady, ale majú len poverenie odpúšťať hriechy kajúcim a neodpúšťať nekajúcim. Veď ak rozviazať znamená odpustiť hriechy, tak zviazať znamená neodpustiť hriechy. Kristus totiž hovorí o duchovnom kráľovstve. Boží príkaz je, aby služobníci evanjelia dávali rozhrešenie tým, čo sa obrátia, podľa výpovede: „Pán mi dal moc, aby som vás vzdelával a nie, aby som boril" (2.Kor. 10,8). Preto vyhradiť si niektoré prípady je spôsob svetský. Veď možno si vyhradiť kánonický trest, ale nie vinu pred Bohom u tých, ktorí sa opravdivo obracajú. Preto protivníci správne usudzujú, keď uznávajú, že v prípade smrti výhrada niektorých prípadov nemá prekážať rozhrešeni.

Vysvetlili sme podstatu svojho učenia o pokání. Sme si istí, že je zbožné a donáša spásu úprimným dušiam. A čestní mužovia, keď porovnávajú naše učenie so zmätenými výmyslami protivníkov, zbadajú, že protivníci obišli učenie o viere, ktorá ospravedlňuje a potešuje zbožné srdcia., Uvidia, že protivníci navymýšľali toho mnoho o záslužnosti počiatocnej skrúšenosti, o nekonečnom vypočítavaní hriechov, o zadosťučineniach, čo Oute gés fasin oute ouranou aptomena „ani na zemi neplatí, ani nebu nezodpovedá", a čo ani oni sami nemôžu dostatočne vysvetliť.

XIII. článok. O počte a užívaní sviatostí

V 13. článku protivníci súhlasia s našim tvrdením, že sviatosti nie sú len znakmi, podľa ktorých sa kresťania medzi sebou poznávajú, ako to niektorí vymýšľajú, ale že sú skôr znakmi a svedectvami Božej vôle voči nám, ktorými Boh k viere povzbudzuje srdcia. Pritom však prikazujú nám uznať sedem sviatostí. My myslíme, že načim zostať pri tom, aby neboli znevážené výkony a obrady Písmom svätým stanovené, nech ich je koľkokoľvek. Myslíme, že na tom ani tak mnoho nezáleží, keď niektorí pri vyučovaní uvádzajú iný počet, len keď správne

zachovávajú podstatu veci, vyjadrenú v Písme Svätom. Ved' ani Otcovia ich, nevypočítavali rovnako.

Ak sviatosti nazveme obradmi, ktoré Boh ustanovil a s ktorými je dané zaslúbenie milosti, ľahko rozsúdime, ktoré sú pravé sviatosti. Lebo obrady ustanovené ľuďmi nemožno nazývať skutočnými sviatosťami. Ved' človek nemá moc zaslubovať milosť. Preto znamenia ustanovené bez Božieho príkazu nie sú znameniami milosti i keby prostých ľudí hádam poučovali alebo napomínali. Skutočnými sviatosťami sú krst, večera Pánova a rozhrešenie, ktoré je sviatosťou pokánia. Lebo tieto obrady majú Boží rozkaz a zaslúbenie milosti, ktorá je Novej zmluve vlastná. Ved' srdcia majú si byť isté, že keď sme pokrstení, keď užívame telo Pánovo, keď prijímame rozhrešenie, Boh nám skutočne odpúšťa pre Krista. Slovom a obradom súčasne povzbudzuje Boh srdcia, aby verili a boli si isté vo viere, ako hovorí Pavel: „Viera je z počúvania“ (Rim. 10,17). Lebo ako slovo vniká do uší, aby zasiahlo srdcia, tak sa obrad dostáva do očí, aby povzbudil srdcia. Slovo a obrad majú rovnaký účinok, ako hovorí veľmi jasná Augustínova výpoveď, že sviatosť je viditeľné slovo, pretože obrad vnímajú oči a je akoby obrazom slova, znamenajúcim to isté, čo slovo. Preto oboje má tenže účinok.

Birmovanie a posledné pomazanie sú obrady, prevzaté od Otcov, ktoré však ani cirkev nepokladá za potrebné k spáse, lebo ich neustanovil Boh. Preto je užitočné rozlišovať tieto obrady od prv spomenutých, ktoré výslovne Boh ustanovil, a ktoré majú jasné zaslúbenie milosti.

Pod kňazským stavom protivníci nerozumejú úrad slova a prisluhovanie sviatostí iným, ale obeť. Akoby v Novej zmluve bolo potrebné kňazstvo, podobné levitickému, ktoré obetuje za ľud a zasluhuje iným odpustenie hriechov. My učíme, že obeť na kríži umierajúceho Krista úplne stačí za hriechy celého sveta a netreba iných obetí okrem nej, akoby ona nedostačovala za naše hriechy. A tak ľudia nie sú ospravedlnení nijakou inou obeťou jedine Kristovou, akže veria, že sú tou obeťou vykúpení. Preto kňazi nie sú povolani prinášať obeť za národ, ako v dobe zákona, aby nimi zaslúžili ľudu odpustenie hriechov, ale sú povolani vyučovať evanjeliu a prisluhovať ľudu sviatosti. Iného levitického podobného stavu obetníckeho nemáme, ako nás o tom dostatočne poučuje list Židom. Ak by sa však pod kňazským stavom rozumel úrad slova, radi nazveme stav kňazský sviatosťou. Lebo úrad slova má Božie ustanovenie a jedinečné zaslúbenie: „Lebo mocou Božou je evanjelium na spasenie každému veriacemu“ (Rim. 1,16). Tiež Izaiáš: „Tak bude moje slovo, ktoré mi vyjde z úst, nevráti sa ku mne bez výsledku, ale vykoná, čo som chcel a uskutoční, na čo som ho poslal“ (55,11). Keby sa kňazský stav takto chápal, ani skladanie rúk nebudeme sa zdráhať nazvať sviatosťou. Ved' cirkvi je nariadené ustanovovať úrady, ktoré si máme veľmi vážiť, pretože vieme, že Boh taký úrad schvaľuje a je mu prítomný. Osoží tiež, nakoľko možné, vyzdobiť úrad slova všemožnými chválami preto fanatickým ľuďom, ktorí snívajú, že Duch Svätý sa nedáva skrze slovo, ale pre akési ich prípravy, akže sedia bez pohnutia, bez slova, v temnote očakávajú osvietenie, ako kedysi učili entuziasti a dnes učia anabaptisti.

Manželský stav nie je ustanovený po prvý raz v Novej zmluve, ale hneď na začiatku stvorenia ľudského pokolenia. Má síce Božie ustanovenie, má i zaslúbenie, nie však Novej zmluve vlastné, ale týkajúce sa skôr telesného života. Ak by ho však niekto chcel nazvať sviatosťou, musel by ho odlišovať od prv spomenutých, ktoré sú vlastné znamenia Novej zmluvy a sú svedectvami milosti a odpustenia hriechov. A ak by sa manželstvo malo nazývať sviatosťou preto, že má Božie ustanovenie, tak by sa sviatosťou mohli nazývať aj iné stavy alebo úrady, ktoré Boh ustanovil, ako napríklad vrchnosť.

Konečne, ak by sa medzi sviatosti malo počítat' všetko, čo Boh ustanovil a čomu pripojil zaslúbenie, prečo nepočítame k nim modlitbu, ktorá by sa podľa toho ešte najskôr mohla menovať sviatosťou? Ved' má aj Božie ustanovenie, aj mnohé zaslúbenia a zaradená medzi sviatosti, to je, akoby na čestnejšie miesto, povolávala by ľudí k modlitbe. Potom, mali by sme započítat' medzi sviatosti aj almužny, ba aj utrpenia, ako znaky, ku ktorým Boh tiež pripojil zaslúbenia. No, nechajme to. Ved' ani jeden rozumný človek sa nebude hádať o počet alebo o slovo, akže sa zachováva, čo má Božie ustanovenie a zaslúbenie.

Omnoho potrebnejšie je pochopiť, ako treba užívať sviatosti. Tu odsudzujeme celý zástup scholastikov, ktorí učia, že sviatosti z púheho výkonu, aj bez vnútorných pohnútok, dávajú milosť tomu, kto sa im nevzpiera. Je úplne židovský náhľad domnievať sa, že obrady nás ospravedlňujú bez vnútorných pohnútok, to je bez viery. A práve tomuto bezbožnému a nebezpečnému výmyslu sa veľmi vážne vyučuje v celej pápežskej ríši. Pavel zavrhuje a popiera (Rim.4,9), žeby Abraháma bola bývala ospravedlnila obriezka. Hovorí, že obriezka bola daná ako znak na cvičenie viery. Preto my učíme, že pri užívaní sviatostí musí byť viera, ktorá verí zaslúbeniam a tak prijíma zaslúbené dary, ktoré sa vo sviatosti podávajú. Toto je pravý a bezpečný spôsob. Zaslúbenie neúčinkuje, ak sa neprijíma vierou. Sviatosti sú znakmi zaslúbení. A tak pri užívaní musí pristúpiť viera, aby požívajúci takto prijímal večeru Pánovu, pretože toto je sviatosť Novej zmluvy, ako o tom Kristus jasne hovorí, (Luk.22,20), aby si bol istý, že sa mu podávajú v Novej zmluve zaslúbené dary milosti, totiž milostivé odpustenie hriechov. Toto nech prijíma vierou, nech si poteší prestrašené svedomie a nech vie, že tieto svedectvá neklamú, ale sú také isté, akoby Boh novým divom z neba zaslúboval, že chce odpustiť. Ako však môžu osožiť tieto divy a sľuby neveriacemu? Máme tu na mysli zvláštnu vieru, ktorá verí zaslúbeniu a nie všeobecnú vieru, že Boh je, ale tú, ktorá verí, že sa jej podáva odpustenie hriechov. Takéto užívanie sviatosti potešuje zbožné a znepokojené mysle.

Ani sa nedá slovami vyjadriť, koľko zneužívania splodil v cirkvi fanatický výmysel o púhom výkone bez vnútornej pohnútky u prijímajúceho. Napríklad nekonečné znesväcovanie omší; avšak o tomto si povieme neskôr. Z cirkevných Otcov sa nedá uviesť ani jedna Utierka, ktorou by scholastici mohli podprieť toto učenie. Ba práve naopak: Augustín hovorí, že pri sviatosti ospravedlňuje viera a nie sviatosť. A známa je Pavlova výpoveď: „Srdcom veríme na spravodlivosť“ (Rim. 10,10).

XIV. článok. O cirkevnej vrchnosti

Článok štrnásty, v ktorom hovoríme, že v cirkvi prislúchovať sviatosti a zvestovať slovo Božie môže len ten, kto bol riadne povoláný, prijímajú s výhradou, že pod tým rozumieme kánonickú ordináciu. O tejto otázke sme sa na tomto sneme viackrát osvedčili, že sme ochotní zachovať cirkevnú správu a úrady v cirkvi, i keď sú z ľudskej moci. Ved' vieme, že cirkevní Otcovia s dobrým a užitočným úmyslom ustanovili cirkevnú kázeň, ako opisujú staré kánony. Ale biskupi alebo nútia našich kňazov zavrhnúť a zatradiť učenie, ktoré sme vyznali, alebo ich úbohých a nevinných novou a neslýchanou ukrutnosťou zabíjajú. Toto znemožňuje našim kňazom uznať ich za biskupov. Teda ukrutnosť biskupov je príčinou, že sa niekde rozpadla kánonická správa, ktorú sme si veľmi želali zachovať. Sami nech sa starajú, ako vydajú Bohu počet za to, že rozbili cirkev. Naše svedomia nie sú tým zaťažené, lebo keď vieme, že naše Vierovyznanie je pravé, zbožné a všeobecné, nemôžeme súhlasiť s ukrutníkmi, ktorí toto učenie prenasledujú. Tiež vieme, že cirkev tvoria tí, čo slovo Božie prave učia a správne prislúchujú sviatosti, a nie tí, čo sa nielen nariadeniami snažia zničiť slovo Božie, ale aj zabíjajú tých, ktorí ho správne a prave učia, voči ktorým, i keby konali niečo proti kánonom, aj len samotné kánony sú miernejšie. Napriek tomu znova sa však osvedčujeme, že ochotne uznávame cirkevnú a kánonickú správu, ak biskupi prestanú zúriť proti našim cirkvám. Táto naša dobrá vôľa nás ospravedlní aj u Boha aj u potomkov všetkých národov, takže nebude možné obviňovať nás z toho, že sa biskupská hodnosť znevážila, kdekoľvek by ľudia čítali alebo počuli, že sme sa nemohli dovoliť spravodlivosti, hoci sme prosili, aby prestala nespravodlivá ukrutnosť biskupov.

XV. článok. O ľudských ustanoveniach v cirkvi

V pätnástom článku prijali prvú časť, že načas zachovávať cirkevné obrady, ktoré možno zachovávať bez hriechu, a ktoré napomáhajú pokoj a dobrý poriadok v cirkvi. Druhú časť úplne zavrhli. V nej hovoríme, že ľudské ustanovenia, zriadené na uzmiernenie Boha, na zaslúženie milosti a na zadosťučinenie za hriechy, odporujú evanjeliu. Hoci už vo Vierovyznaní, hovoriac o rozdieloch medzi pokrmami, sme dosť obsérne prehovorili o ustanoveniach, predsa ešte aj tu niečo z toho v krátkosti zopakujeme.

Aj keď sme predpokladali, že protivníci z rozličných príčin budú brániť ľudské ustanovenia, predsa sme nečakali, že odsúdia článok: že odpustenie hriechov a milosť si nezaslúhujeme zachovávaním ľudských ustanovení. Keď teda tento článok odsúdili, tým ľahšia a zrejmejšia je naša vec. Teraz je jasné, že si protivníci počínajú po židovsky a zatemňujú démonickými učeníami. Lebo Písmo sv. (1.Tim.4,1-3)

démonickým učením nazýva tradície, ak sa o nich učí, že sú potrebnými obradmi na zaslúbenie odpustenia hriechov a milosti. Lebo vtedy zatemňujú evanjelium, Kristove dobrodenia a spravodlivosť viery. Evanjelium učí, že vierou pre Krista prijímame odpustenie hriechov zdarma a sme zmierení s Bohom. Protivníci však naopak ponúkajú iného prostredníka, totiž tieto ustanovenia. Nimi chcú dosiahnuť odpustenie hriechov a utíšiť Boží hnev. Ale Kristus zreteľne hovorí: „Darmo ma však uctievať, keď ľudským zákonom učia ako učeniam Božím" (Mat. 15,9).

Vyššie sme obšírnejšie rozobrali učenie, že ľudia sú ospravedlnení vierou, keď veria, že sa Boh zmieril s nimi nie pre ich skutky, ale zdarma pre Krista. Toto je určité učenie evanjelia, pretože Pavel jasne hovorí v liste Efezským: „Milosťou ste spasení skrze vieru. A to nie sami zo seba; je to dar Boží; a ani nie zo skutkov, aby sa nikto nechválil" (2,8.9). Oni však hovoria, že ľudia si zasluhujú odpustenie hriechov zachovávaním ľudských ustanovení. Či to neznamena popri Kristu iného ustanovovať za ospravedľujúceho, iného za prostredníka? Pavel v liste Galatským hovorí: „Úplne ste odlúčení od Krista, ktoríkoľvek chcete byť ospravedlnení zo zákona" (5,4); to jest, ak si myslíte, že zachovávaním zákona ste si zaslúžili spravodlivosť u Boha, Kristus vám nič nepomáha. Ved' načože potrebujú Krista tí, čo sa pokladajú za spravodlivých preto, že zachovávajú zákon? Boh ustanovil Krista, že pre tohto Prostredníka a nie pre naše spravodlivosti ráči nám byť milostivý. Ale títo si myslia, že Boh je zmierený, milostivý pre ustanovenia a nie pre Krista. Odnímajú teda Kristovi česť Prostredníka. Nieto rozdielu medzi ich ustanoveniami a medzi mojžišovskými obradmi, ktoré sa na toto vzťahujú. Preto Pavel zavrhuje mojžišovské obrady, ako aj novšie ustanovenia, ak ich ľudia pokladajú za skutky, zasluhujúce spravodlivosť pred Bohom. Lebo týmto zatemňovali Kristov úrad a spravodlivosť viery. Preto odmieta zákon a ustanovenia a dokazuje, že odpustenie hriechov bolo zaslúbené nie pre tamtie skutky, ale pre Krista zdarma, a že ho prijímame vierou. Lebo zaslúbenie možno prijať len vierou. Keďže teda vierou prijímame odpustenie hriechov, keďže teda vierou máme milostivého Boha pre Krista, bludné a hriešne je hovoriť, že si zachovávaním ustanovení zasluhujeme odpustenie hriechov. A keby niekto povedal, že ved' týmito ustanoveniami si nezasluhujeme odpustenie hriechov, ale už ospravedlnení, zasluhujeme si nimi milosť: Pavel sa aj tomuto protiví (Gal.2,17), lebo by Kristus bol služobníkom hriechu, keby si po ospravedlnení bolo treba myslieť, že aj potom za spravodlivých sme pokladaní nie pre Krista, ale že si skôr inými ustanoveniami máme zaslúžiť, aby sme boli pokladaní za spravodlivých. A tiež: „Platnú zmluvu človeka predsa nikto neruší, ani nik k nej nepridáva" (Gal.3,15)., Preto ani k Božej zmluve, v ktorej zaslúbil, že pre Krista ráči nám byť milostivý, nemá sa pridať, že si to najprv týmito ustanoveniami musíme zaslúžiť, aby sme boli prijatí Bohom a pokladaní za spravodlivých.

Avšak načo sa toľko hádať? Svätí Otcovia neuviedli ani jedno ustanovenie s úmyslom, aby sa ním zasluhovalo odpustenie hriechov alebo spravodlivosť, ale ich ustanovili kvôli dobrému poriadku a pokoju v cirkvi. A ak by niekto chcel ustanoviť nejaké skutky, aby zasluhovali odpustenie hriechov alebo spravodlivosť, odkiaľ by vedel, že sú tie skutky milé Bohu, keby nemal na to svedectvo Božieho slova? Ako

môžu ľudia ustanovovať niečo o vôli Božej bez Božieho príkazu a bez slova? Či Boh prostredníctvom prorokov nezakazuje ustanovovať zvláštne obrady bez Jeho príkazu? U Ezechiela 20,18.19 je napísané: „Nekráčajte v ustanoveniach svojich otcov, nezachovávajúce ich nariadenia a ich bôžikmi sa nepoškvŕňujte. Ja som Hospodin, váš Boh; kráčajte v mojich ustanoveniach, zachovávajúce moje nariadenia a plňte ich.“ Ak ľudom slobodno ustanovovať obrady a nimi si zasluhovať milosť, tak bude treba schváliť aj všetky obrady pohanov, obrady, ktoré ustanovil Jeroboam a aj iné ustanovené bez zákona Božieho. Akýže je v tom rozdiel? Ak nám slobodno zriaďovať obrady, ktorými by sa získala milosť alebo spravodlivosť, prečo by to isté nebolo slobodno aj pohanom a židom? Obrady pohanov a židov práve preto boli zavrhnuté, lebo sa nazdávali, že si nimi zasluhujú odpustenie hriechov a spravodlivosť a nepoznali spravodlivosť viery. Konečne, akože si môžeme byť istí, že obrady, ľudmi bez Božieho príkazu ustanovené, ospravedľujú, keď bez Božieho slova nemožno tvrdiť, že by to bola Božia vôľa? A čo, ak Boh neschválil tieto obrady? Ako teda dokážu protivníci, že ospravedľujú? Bez Božieho slova a svedectva sa toto nedá dokázať. A Pavel hovorí (Rim. 14,23), že všetko, čo nie je z viery, je hriech. Keďže teda tieto obrady nemajú svedectvo slova Božieho, musí sa o nich pochybovať, že sa ľúbia Bohu.

A keďže je vec taká jasná, načo ešte toľko slov? Ak naši protivníci bránia tieto ľudské obrady, pretože zasluhujú ospravedlnenie, milosť, odpustenie hriechov, jednoducho budujú kráľovstvo Antikristovo. Lebo Antikristovým kráľovstvom sú nové bohoslužby, vymyslené z ľudskej moci a zavrhujúce Krista. Ako napríklad ríša Mohamedova má obrady a skutky, ktorými sa chcú ospravedlniť pred Bohom a neuznávajú, že Boh ľudí ospravedľuje z milosti, vierou pre Krista. A tak aj pápežstvo bude časťou Antikristovho kráľovstva, ak bude brániť ľudské obrady, pretože vraj ospravedľujú. Ved' odnímajú tým česť Kristovi, keď učia, že nie sme ospravedlnení zdarma pre Krista vierou, ale pomocou týchto obradov. Tým viac, keď učia, že tieto obrady nielenže sú užitočné na ospravedlnenie, ale že sú zrovna nevyhnutné, ako povedali vyššie pri ôsmom článku, v ktorom odsudzujú naše učenie, že k opravdivej jednote cirkvi netreba, aby boli všade rovnaké obrady, ustanovené ľudmi. Daniel v 11. kapitole (v.38) naznačuje, že nové ľudské obrady budú podstatnou formou a správou Antikristovho kráľovstva. Takto totiž hovorí: „Namiesto toho bude uctievať boha pevnosťou na jeho podstavci a boha, ktorého jeho otcovia nepoznali, bude uctievať zlatom, striebrom, drahokamami a drahocennosťami.“ Nové obrady opisuje, keď hovorí, že budú čtiť takého boha, akého otcovia nepoznali. Lebo svätí otcovia, i keď aj sami mali obrady a ustanovenia, predsa si nemysleli, že sú užitočné alebo že sú nevyhnutné na ospravedlnenie, nezakrývali Kristovu slávu a úrad, ale učili, že sme ospravedlnení vierou pre Krista a nie pre oné ľudské ustanovenia. Ostatne, ľudské obrady podržali pre ich telesný úžitok, aby ľud vedel, kedy sa má zísť, aby sa v chrámoch všetko odbavovalo v poriadku a dôstojne kvôli príkladu a konečne, aby pospolitý ľud mal aj akúsi výchovu. Lebo rozdiely v časoch a pestrosť v obradoch napomínali ľudí. Otcovia pre toto zachovávali obrady a súdime, že z týchto príčin môžeme aj my bez

ujmy zachovávať ustanovenia. Veľmi sa divíme, že protivníci pre Iné obraňujú ustanovenia, totiž preto, lebo vraj zasluhujú odpustenie hriechov, milosť a ospravedlnenie. Či to nie je ctiť Boha zlatom a striebrom a drahocennými vecami, to jest, myslieť si, že Boha uzmieria pestrými rúchami, ornátmi a podobnými obradmi, ktorých je bez počtu v ľudských ustanoveniach?

Pavel v liste Kolosenským (2,23) píše, že tradície zdanlivo sú múdrosť. A to je naozaj tak. Lebo sa patrí, aby v cirkvi bola eutaxia — poriadok a kázeň; preto sú potrebné. Ale ľudský rozum, pretože nechápe spravodlivosť viery, prirodzene si primyslí, že také skutky ospravedľujú ľudí, že uzmierujú Boha, atď. Takto zmýšľal aj židovský pospolitý ľud, preto rozmnožil počet takýchto obradov. A podobne sa rozrastali aj u nás v kláštoroch. Takto zmýšľal ľudský rozum aj o telesných cvičeniach, pôstoch, zmyslom ktorých je v službu si podrobovať telo; rozum im však primyslí iný zmysel, že sú to totiž obrady, ktoré ospravedľujú. Tak píše Tomáš: „Pôst pomáha zmazať a odstrániť vinu.“ Toto sú jeho vlastné slová. Preto zdanlivá múdrosť a spravodlivosť týchto skutkov klame ľudí. K tomu dopomáhajú aj príklady svätých. Totiž keď sa ich ľudia snažia napodobňovať, napodobňujú zväčša zovňajšie cvičenia a nie ich vieru. A keď táto zdanlivá múdrosť a spravodlivosť raz oklamala ľudí, potom už nasledujú zmätky do nekonečna. Zatemní sa evanjelium o spravodlivosti viery v Krista a nastúpi márna dôvera v takéto skutky. Ďalej zatemňujú sa Božie prikázania a tie skutky si nárokujú titul dokonalého duchovného života a vyvyšujú sa nad skutky, ktoré vykonáva každý vo svojom povolaní, spravovaní štátu, domáca správa, manželstvo, výchova dietok. Tieto porovnané s onými ceremóniami, pokladajú sa za hriešne, takže mnohí ich konajú s pochybnosťami. Ved' sa vie, že mnohí opustili občiansku službu, zanechali manželstvo a vyvolili si tamtie ustanovenia ako lepšie a svätejšie.

Ale ani toto ešte nie je všetko. Keď ľudí prenikne presvedčenie, že takéto ustanovenia sú potrebné na ospravedlnenie, ich svedomia sa nesmierne sužujú, pretože nemôžu dokonale zachovať všetky ustanovenia. Avšak kto by toto všetko vypočítal? Sú ohromné knihy, celé knižnice, v ktorých niet ani slovíčka o Kristovi, o viere v Krista, o dobrých skutkoch jednotlivých povolaní, a len ustanovenia a ich vysvetľovanie sú v nich zozbierané, na čom sa hneď pohoršujeme a hneď nám je to k smiechu. Koľko sa natrápi dobrák Gerson, kým zistí stupeň a dĺžku prikázaní. A aj tak nemôže bezpečne určiť príslušnú mieru; pritom veľmi narieka nad nebezpečenstvami, ktoré spôsobujú zbožným svedomiam tieto bezohľadné vysvetlenia.

My sa teda slovom Božím ohradzujeme proti tejto zdanlivej múdrosti a spravodlivosti v ľudských obradoch, ktoré klamú ľudí; a vieme predovšetkým, že si nimi nezasluhujeme u Boha ani odpustenie hriechov ani ospravedlnenie, a že na ospravedlnenie ich ani nepotrebujeme. Niektoré svedectvá sme už prv uviedli. Pavel ich má mnoho. V liste Kolosenským jasne hovorí: „Nech vás teda nikto nesúdi ani pre pokrmu a nápoje, ani pre sviatky, novomesiace a soboty, ved' sú ony tieňom budúcich vecí, ale telo je Kristovo" (2,16.17). Tu uvádza spolu aj Mojžišov zákon aj ľudské ustanovenia, aby protivníci nemohli obísť tieto svedectvá, ako namietavajú,

že totiž Pavel hovorí len o Mojžišovom zákone. On sám jasne svedčí, že hovorí o ľudských ustanoveniach. Protivníci nevedia, čo by mali na to povedať: lebo keď evanjelium upiera Mojžišovým obradom od Boha ustanoveným, žeby ospravedlňovali, o čo menej môžu potom ospravedlňovať ľudské ustanovenia?

A biskupi ani nemajú moc ustanovovať ospravedlňujúce obrady alebo obrady potrebné na ospravedlnenie. Ba apoštolovia v Skutkoch apoštolov 15,10 hovoria: „Čo teda pokúšate teraz Boha a kladiete učeníkom na šiju jarmo, atď.?" Týmto Peter obvinil ako veľký hriech úmysel obťažovať cirkev. A Pavel v liste Galatským 5,1 odmieta zapriať sa zase do jarma služby. Apoštolovia teda chcú, aby sa v cirkvi zachovávala sloboda, aby sa nijaký obrad zákona ani ustanovení nepokladal za potrebný, ako v dobe zákona boli potrebné obrady v určitých časoch; aby spravodlivosť viery nebola zatemnená, keby si ľudia mysleli, že tamtie obrady zasluhujú ospravedlnenie. Mnohí vyhľadávajú rozličné úľavy v ustanoveniach, aby uľahčili svedomiam. Nenachádzajú však nijaké bezpečné stupne, ktorými by oslobodili svedomia z týchto osídliel. Ale ako Alexander, keď nemohol rozviazať gordický uzol, rozťal ho jednou ranou meča: tak aj apoštolovia raz navždy vyslobodili svedomia z ustanovení, najmä ak sú ustanovené na zaslúženie si ospravedlnenia. Apoštolovia nútia nás slovom i príkladom sprotiviť sa tomuto učeniu. Nútia nás učiť, že ustanovenia neospravedlňujú a nie sú potrebné na ospravedlnenie; že nik nemá zriaďovať ani prijímať ustanovenia v domnienke, že zasluhujú ospravedlnenie. Ak ich však niekto aj zachováva bez poverčivosti ako iné občianske obyčaje. Ako sa bez akejkoľvek poverčivosti inak obliekajú vojaci a inak učenci. Apoštolovia prestupujú ustanovenia a Kristus ich omlúva, aby farizeji mali príklad, že ich obrady sú neužitočné. Akže naši opúšťajú nevhodné ustanovenia, dostatočne ich omlúva práve to, že sa týmto obradom privlastňuje zasluhovanie ospravedlnenia. Takáto domnienka o ustanoveniach je bezbožná.

Ostatné, staré ustanovenia, utvorené na osoh cirkvi a pre pokoj, radi zachováme a zhovievavo ich vysvetľujeme, vylúčiac domnienku, že by ospravedlňovali. Preto nás naši nepriatelia neprávom obviňujú, že rušíme dobré poriadky a kázeň cirkvi. Ved' plným právom môžeme vyhlásiť, že zovňajší poriadok našich cirkví je dôstojnejší ako u protivníkov. A kto pravdivo skúma, zistí, že vernejšie zachováваме kánony ako protivníci. U protivníkov kňazi slúžia omše neradi a za odmenu, veru zväčša len za odmenu. Žalmy spievajú nie preto, aby sa učili alebo modlili, ale kvôli obradom, akoby ich výkon bol službou alebo určitým dôvodom k odmene. U nás mnohí prijímajú večeru Pánovu v niektoré nedele, avšak najprv sú poučení, vyskúšaní a rozhrešovaní. Mládež spieva preto, aby sa poučila, spieva aj ľud, aby sa buď poučil, buď pomodlil. Protivníci vôbec nemajú katechizmové vyučovanie mládeže, hoci to kánony nariaďujú. U nás musia kňazi a pastieri cirkvi verejne vyučovať a skúšať mládež; tieto obrady prinášajú mnohé ovocie. Protivníci v mnohých krajinách ako je rok dlhý nekážu, s výnimkou pôstu, hoci vyučovanie evanjelia je dôležitou službou Božou.

A keď protivníci aj kážu, len o ľudských ustanoveniach, o vzývaní svätých a o podobných táraninách, ktoré sa ľudu právom oškľivia, takže odchádza hneď na

začiatku, len čo bol prečítaný text evanjelia. Niektorí z nich, lepší, začínajú teraz hovoriť o dobrých skutkoch. No ani slovíčkom sa nezmenia o spravodlivosti viery, o viere v Krista, o potešení svedomia; ba túto najspasiteľnejšiu časť evanjelia bezbožne na posmech obracajú. Naproti tomu v našich cirkvách všetky kázne sa zaoberajú týmito článkami: o pokání, o Božej bázni, o viere v Krista, o spravodlivosti viery, o potešovaní svedomia vierou, o cvičení viery, o modlitbe, aká má byť a že neslobodno pochybovať o jej účinnosti a že ju Boh vyslyší, o kríži, o hodnosti svetskej vrchnosti a o potrebe všetkých občianskych poriadkov, o rozdiely medzi Kristovým kráľovstvom, čiže duchovnou ríšou a medzi svetskou mocou, o manželstve, o výchove a výučbe mládeže, o cudnosti, o všetkých povinnostiach lásky. Podľa tohto možno posúdiť, že veľmi starostlivo zachovávame cirkevnú disciplínu, pobožné obrady a dobré zvyky.

O mŕtvení tela a telesnej ukázanosti učíme, ako sme to vyjadrili vo Vierovyznaní, že pravdivé a nepokrytécké mŕtvenie sa deje v kríži a utrpeniach, ktorými nás Boh cvičí. V nich máme zachovať poslušnosť Božej vôli, ako hovorí Pavel: „Vydávajte telá v živú, svätú, Bohu príjemnú obeť atď.“ (Rim. 12,1). Toto sú duchovné cvičenia v bázni a vo viere. Ale okrem tohto mŕtvenia, ktoré sa deje krížom, je potrebné aj akési dobrovoľné cvičenie, o ktorom Kristus hovorí: „Dbajte, aby vaše srdcia neboli obťažované obžerstvom“ (Luk. 21,34). A Pavel: „Premáham si telo a v službu podrobujem“ atď.: 1. Kor. 9,27). Tieto cvičenia treba konať nie preto, že by ospravedlňovali, ale preto, aby krotili telo, aby nás bujnnosť nepremohla a aby sme neboli ubezpečení a leniví, čo by sa stalo, keby ľudia povoľovali a popúšťali telesným vášňam. Na toto treba dbať neustále, lebo Božie prikázanie to stále prikazuje. Ale predpisy o určitých pokrmoch a časoch neprispievajú na krotenie tela. Veď predpisujú vyberanejšie a drahšie jedlá, ako sú obyčajné; a ani protivníci nezachovávajú spôsob určený kánonmi.

O tomto článku o ustanoveniach boli mnohé a zamotané hádky. A my sami sme sa dôkladne presvedčili, že ustanovenia sú opravdivou pascou pre svedomie. Lebo pokladané za potrebné až neuveriteľnými spôsobmi mučia svedomia tých, čo niektoré ustanovenia nezachovávajú. Aj ich zrušenie spôsobuje ťažkosti a vyvoláva zvláštne otázky. Ale naša vec je ľahká a jasná. Protivníci nás totiž odsudzujú za učenie, že ľudské ustanovenia nezasluhujú odpustenie hriechov. Okrem toho požadujú všeobecné ustanovenia, ktoré preto tak volajú, že sú potrebné na ospravedlnenie. Tu však máme pevného zástupcu, Pavla, ktorý všade tvrdí, že tieto ustanovenia ani neospravedlňujú ani nie sú potrebné mimo spravodlivosti viery. Napriek tomu učíme, že užívanie slobody v týchto veciach treba tak upraviť, aby sa jednoduchí ľudia nepohoršili a aby zneužívali slobodu nestali sa nepriateľmi pravého učenia evanjelia. Čiže aby sa bez dostatočnej príčiny nič nezmenilo na zaužívaných obradoch, ale aby sa kvôli posilneniu svornosti zachovávali staré obyčaje, ktoré možno zachovať bez hriechu a bez ťažkostí. Aj na tomto sneme sme dostatočne ukázali, že na dôkaz lásky sme ochotní vedľaajšie veci spolu s ostatnými zachovávať pre pokoj, aj keď by nám to nebolo veľmi príjemné. Všeobecnú jednotu staviame nad všetky neprijemnosti, pravda, len keď ju možno zachovávať bez urážky svedomia.

Ale o tomto všetkom rozpovieme neskôr, keď budeme hovoriť o kláštorných sľuboch a o cirkevnej moci.

XVI. článok. O svetskom stave

Šestnásty článok prijali protivníci bez výhrady. V ňom sme vyznali, že kresťan môže zastávať úrad, súdiť podľa cisárskych alebo iných platných zákonov, vynášať tresty podľa zákona, viesť vojnu podľa zákona, vojenčiť, uzavierať zmluvy podľa zákona, vlastníť majetok, na žiadosť vrchnosti prisahať, uzavrieť manželstvo. Ďalej, že zákonité občianske poriadky sú dobrými Božími stvoreniami a ustanoveniami, ktoré kresťan môže spokojne užívať. Celý tento článok o rozdiel medzi Kristovým kráľovstvom a kráľovstvom svetským je v našich spisoch veľmi priliehavo ukázaný. Totiž, že kráľovstvo Kristovo je duchovné, to jest, v srdci pôsojace známosť Božiu, bázeň Božiu a vieru, večnú spravodlivosť, večný život, pritom v zovňajších dovoľuje nám užívať zákonitých svetských poriadkov ktoréhokoľvek národa kdekoľvek žijeme, tak ako nám dovoľuje užívať lieky, staviteľstvo, pokrm, nápoj, vzduch. Evanjelium neprináša nové zákony o svetskom stave, ale prikazuje, aby sme poslúchali platné zákony, už či ich vyniesli pohania alebo iní a káže, aby sme sa touto poslušnosťou cvičili v láske. Karlstadt stratil rozum, keď nám nanucoval Mojžišove súdne zákony. O týchto otázkach naši preto veľa písali, lebo mnísi vniesli do cirkvi mnohé zhubné výmysly. Spoločný majetok nazvali evanjelickým životom, nevlastniť majetok a nestrestať evanjelickou radou. Tieto výmysly veľmi zatemnili evanjelium a duchovné kráľovstvo a sú veľmi nebezpečné spoločenskému životu. Lebo evanjelium neničí svetské a ekonomické poriadky, ale skôr schvaľuje a káže poslúchať ako Božie ustanovenia nielen pre trest ale aj kvôli svedomiu.

Julián Apostata, Celzus a mnohí iní vytýkali kresťanom, že evanjelium ničí štáty, pretože zakazuje tresty a ustanovuje mnoho takého, čo sa nehodí do občianskej spoločnosti. Tieto otázky veľmi zamestnávali Origena, Naziánskeho a iných; dajú sa však veľmi ľahko vysvetliť, keď si uvedomíme, že evanjelium neprináša zákony o svetskom stave, ale že je odpustením hriechov a začiatkom večného života v srdciach veriacich; pritom nielen schvaľuje občiansku správu, ale nás jej aj podrobuje (Rim. 13,1), ako Božiemu zriadeniu musíme sa podrobiť zákonom času, striedaniu sa zimy a leta. Evanjelium zakazuje osobnú pomstu a toto Kristus preto toľkokrát opakuje, aby si apoštolovia nemysleli, že majú odňať vládu tým, ktorí ju mali, — ako napr. Židia snívali o Mesiášovej ríši, — ale aby vedeli, že majú učiť o duchovnom kráľovstve a nie meniť občianske zákony. Súkromná pomsta je zakázaná prikázaním a nie radou, Mat. 5,39; Rim. 12,19. Verejnú vykonávanú na rozkaz úradu neodsudzuje, ale nariaďuje a ona je Božím dielom podľa Pavla (Rim. 13,1). Druhy verejnej pomsty sú: súdy, tresty, bitky, vojny. Známo je, že tieto veci mnohí spisovatelia nesprávne posudzovali, lebo vo svojom poblúdení pokladali evanjelium

za akýsi zovňajší, nový mníšsky poriadok a nevideli, že evanjelium prináša srdciam večnú spravodlivosť, navonok však schvaľuje svetské poriadky.

Úplne falošný je náhľad, že nevlastniť majetok patrí ku kresťanskej dokonalosti. Lebo kresťanská dokonalosť nezáleží v pohrdaní občianskymi ustanoveniami, ale v pohnútkach srdca, vo veľkej Božej bázni, v mocnej viere. Napr. Abrahám, Dávid, Daniel aj pri veľkom bohatstve a moci neboli menej dokonalí ako niektorí pustovníci. Avšak mnísi práve týmto zovňajším pokrytectvom zaslepili ľuďom oči, aby nezbadali, v čom záleží pravá dokonalosť. Koľkými chválami zahrnuli spoločenstvo majetku ako evanjelické! A práve v týchto chválach spočíva najväčšie nebezpečenstvo, najmä preto, že sa to vôbec nezrovnáva s Písmom svätým. Veď Písmo sväté nenariaďuje, aby majetky boli spoločné. Zákon Desatora slovami: „Nepokradneš!“ (2. Mojž. 20,15) robí rozdiel medzi vlastníckymi právami a prikazuje, aby si každý podržal svoje. Veľmi sa pomýlil Wicklef, keď upieral kňazom právo vlastniť majetok. Vznikli nekonečné hádky o uzavieraní zmlúv, ohľadom ktorých zbožné srdcia sa nikdy nebudú môcť upokojiť, len ak by poznali pravidlo, že kresťan môže užívať svetské poriadky a zákony. Toto pravidlo chráni svedomia tým, že pred Bohom je dovolené uzavrieť zmluvy, keď ich vrchnosť alebo zákony schvália.

Celý tento článok o svetských záležitostiach naši tak vyložili, že sa viacerí zbožní mužovia zamestnaní v štátnej službe a v obchode osvedčili, že im náš výklad veľmi pomohol, keďže ich predtým náhľady mníchov uvrhli do neistoty, či evanjelium dovoľuje zastávať svetské úrady a zamestnania. Toto sme pripomenuli preto, aby aj tí, čo sú mimo, pochopili, že my týmto učením, ktorého sa pridržame, neoslabujeme ale skôr veľmi posilňujeme vážnosť vrchností a česť svetských poriadkov, ktorých väčšinu predtým veľmi zatemňovali hlúpe mníšske výmysly, čo vysoko nad svetský stav a prácu v povolani vynášali predstieranú chudobu a poníženosť, hoci tamtie Boh nariadil, keďže to táto platónska spoločnosť nemá Boží rozkaz.

XVII.článok. O Kristovom príchode na súd

Sedemnásty článok prijali protivníci bez výhrady. V ňom sme vyznali, že na konci sveta príde Kristus, všetkých mŕtvych vzkriesi a veriacim dá večný život a večnú radosť, bezbožných odsúdi, aby sa spolu s diablom naveky mučili.

XVIII. článok. O slobodnej vôli

Osemnásty článok o slobodnej vôli protivníci prijali; aj keď pripojili k nemu niektoré málo vhodné svedectvá. Pripojujú aj prehlásenie, že sa vôli nesmie

privlastňovať príliš mnoho slobody, ako to robia pelagiáni, ale že sa jej ani všetka sloboda nemá vziať, ako to robia manichejisti. Veľmi pekne a dobre; ale akýže je rozdiel medzi pelagiánmi a našimi protivníkmi, keďže jedni i druhí rovnako učia, totiž že ľudia bez pomoci Ducha Svätého môžu milovať Boha, zachovávať Božie prikázania čo do podstaty skutkov a môžu si zaslúžiť milosť a ospravedlnenie pre skutky, ktoré rozum vykonáva sám od seba bez Ducha Svätého? Koľko bludov vzniklo z týchto pelagiánskych výmyslov, o ktorých sa na školách s veľkou vážnosťou vyučuje! Augustín, ktorého dôvody sme uviedli vyššie v článku o ospravedlnení, ich v duchu Pavlovom s veľkou rozhodnosťou zavrhol. Avšak my ľudskej vôli neupierame slobodu. Ľudská vôľa má slobodu voľby v skutkoch a veciach, ktoré rozum sám od seba poníma. Môže po istú mieru zachovávať svetskú spravodlivosť alebo spravodlivosť skutkov, môžu hovoriť o Bohu, môžu slúžiť Bohu zovňajšími skutkami, poslúchať vrchnosti, rodičov, v zovňajších skutkoch môže z vlastného rozhodnutia zdržať ruku od vraždy, smilstva, krádeže. Keďže zostal v ľudskej prirodzenosti rozum a rozvaha vo veciach, zmyslom poddaných, zostala aj voľba v týchto veciach i sloboda a schopnosť konať spravodlivosť. Písmo sväté nazýva toto spravodlivosťou tela, ktorú telesná prirodzenosť, to jest rozum, sám od seba zachováva bez Ducha Svätého. Ale moc zlej žiadosti je taká veľká, že ľudia radšej poslúchajú zlú žiadosť ako zdravý úsudok. A diabol, ktorý pôsobí v neposlušných synoch, ako hovorí Pavel (Efez. 2,2), neprestáva zvädzať túto krehkú prirodzenosť na rozličné hriechy. Pre toto je aj svetská spravodlivosť zriedkavá medzi ľuďmi. Vieme, že ju nedosiahli ani len filozofi, o ktorých vieme, že sa za ňou snažili. Preto je blud tvrdiť, že nehreší človek, ktorý vykonáva skutky prikázaní bez milosti Božej. A k tomu ešte pripojujú, že takéto skutky zasluhujú odpustenie hriechov a ospravedlnenie podľa hodnosti. Veď ľudské srdcia bez Ducha Svätého nemajú bázne Božej, dôvery v Boha, neveria, že ich vyslyší, že im odpustí, že im Boh bude pomáhať a ich zachovávať. Bez ducha Svätého sú bezbožné. Nemôže planý strom rodiť dobré ovocie a bez viery nemožno sa ľubiť Bohu.

Preto aj keď ľudskej vôli pripúšťame slobodu a schopnosť vykonávať zovňajšie skutky zákona, nepriznávame jej to pri duchovných skutkoch, totiž: opravdivo báť sa Boha, opravdivo Bohu veriť, mať ozajstnú istotu, nepochybovať, že Boh na nás hľadá, má o nás starosť, vyslycha nás, odpúšťa nám atď.

Toto sú pravé skutky podľa prvej tabule, ktoré ľudské srdce nemôže vykonať bez Ducha Svätého, ako hovorí Pavel: „Človek od prírody, to jest človek, konajúci podľa prirodzených síl, nechápe veci Ducha Božieho" (1. Kor. 2,14). Toto sa zbadá vtedy, keď ľudia uvažujú o tom, ako zmýšľajú ich srdcia o Božej vôli, či sú si opravdivo istí, že Boh sa o nich stará a ich vyslycha. Túto vieru si aj svätí veľmi ťažko zachovali; je vylúčené, aby ju mali bezbožní. Ona vzniká, ako sme už prv povedali, keď prestrašené srdcia počúvajú evanjelium a prijímajú potešenie.

Dobre je teda zachovať rozdiel, ktorý slobodnej vôli priznáva zovňajšiu spravodlivosť, duchovnú však spravodlivosť priznáva pôsobeniu Ducha Svätého v znovuzrodených. Tým sa zachová poriadok, totiž všetci majú vedieť i že Boh požaduje zovňajšiu spravodlivosť i že ju po istú mieru môžeme naplniť. Predsa však

sa ukazuje rozdiel medzi ľudskou a duchovnou spravodlivosťou, medzi filozofiou a učením Ducha Svätého a možno pochopiť aj to, na čo je Duch Svätý. Ale tento rozdiel sme nevynašli my; veľmi zreteľne ho ukazuje Písmo sväté. O ňom píše aj Augustín a najnovšie veľmi dobre Viliam Parížsky, ale zločinne ho zatemňujú tí, čo snívajú, že ľudia môžu zachovávať Boží zákon bez Ducha Svätého a že Duch Svätý je daný pre naše zásluhy.

XIX. článok. O príčine hriechu

Devätnásty článok protivníci prijali. V ňom sme vyznali, že hoci Boh sám a jediný stvoril celú prírodu a zachováva všetko tvorstvo, príčinou hriechu je predsa vôľa diabla a ľudí, odvracajúca sa od Boha, ako hovorí Kristus o diablove: „Keď hovorí klamstvo, hovorí zo svojho vlastného" (Ján 8,44).

XX. článok. O dobrých skutkoch

V dvadsiatom článku výslovne hovoria, že zavrhnú a neschvaľujú naše tvrdenie, že si ľudia odpustenie hriechov nezaslужujú dobrými skutkami. O tomto článku jasne vyhlasujú, že ho zavrhnú a neschvaľujú. Čo povedať v tejto takej jasnej otázke na to? Týmto zostavitelia Podvrátenia otvorene ukázali, čieho sú ducha. Veď čože je v cirkvi istejšie, ako že sa odpustenie hriechov dosahuje zdarma pre Krista, že Kristus je zmierením za hriechy a nie naše skutky, ako hovorí Peter: „O ňom svedčia všetci proroci, že pre Jeho meno dosiahne odpustenie každý, kto verí v Neho" (Skut.ap. 10,43). Radšej súhlasíme s cirkvou prorokov ako so zatratenými pisateľmi Podvrátenia, ktorí sa tak nehanebne rúhajú Kristovi. Lebo i keď boli aj takí spisovatelia, ktorí učili, že po odpustení hriechov ľudia sú ospravedlnení u Boha svojimi vlastnými skutkami a nie vierou, predsa len neučili, že odpustenie hriechov dosahujeme pre svoje skutky a nie zdarma pre Krista.

Teda nemožno strpieť rúhanie, ktoré Kristovu česť pripisuje našim skutkom. Nemajú hanby takí teológovia, ktorí sa opovažujú takéto náuky prednášať v cirkvi. Nepochybujeme, že Cisárska Jasnosť a mnohí z kniežat by vôbec neboli dovolili prečítať tento článok, keby boli bývali naň upozornení. O tomto článku môžeme uviesť mnoho svedectiev z Písma svätého a z cirkevných Otcov. A o tom sme už aj predtým dosť toho povedali. Nepotrebuje viac svedectiev, kto vie, prečo nám bol Kristus daný, totiž že Kristus je Zmierca za naše hriechy. Izaiáš hovorí: „Hospodin uvalil na Neho viny všetkých nás" (53,6). Protivníci učia opačne, že Boh naše neprávosti nevložil na Krista, ale na naše skutky. A ani nenačím doložiť, na aké skutky tu myslia. Poznáme strašný výrok, vydaný proti nám, ale viacej by sme sa ho obávali, keby šlo o malicherné, nedôležité veci. Keďže však naše svedomia teraz

chápu, že protivníci zavrhnú jasnú pravdu, ktorú načim brániť pre cirkev, a ktorá zväčšuje Kristovu slávu, vôbec nedbáme na hrozby sveta a ak bude treba s neohrozeným duchom budeme trpieť pre slávu Kristovu a v prospech cirkvi. Kto by s radosťou neumrel za vyznávanie týchto článkov, že odpustenie hriechov dosahujeme vierou zdarma pre Krista, a že ho nedosahujeme svojimi skutkami? Svedomia zbožných by nemali dosť mocné potešenie proti hrôzám hriechu, smrti a proti diablu, strhujúcemu do zúfalstva, keby nemali istotu, že odpustenie hriechov majú zdarma pre Krista. Táto viera podopiera a oživuje srdcia v strašlivom boji zúfalstva.

Máme teda dostatočnú príčinu čeliť každému nebezpečenstvu. „Neustupuj zlým, ale naopak odvážne kráčaj každý“, ktokoľvek súhlasíš s naším Vierovyznaním, keď sa protivníci hrozbami, mukami, trestom smrti pokúšajú zbaviť ťa potešenia, daného celej cirkvi v tomto našom článku. Hľadajúci nájde dosť svedectiev Písma svätého, ktoré posilnia dušu. Lebo Pavel, ako sa hovorí, na plné ústa vyhlasuje (Rim. 3,24 a 4,16), že sa hriechy odpúšťajú zdarma pre Krista. Takto hovorí: „Ospravedlnení bývame zdarma z Jeho milosti, skrze vykúpenie v Kristu Ježiši, aby zaslúbenie bolo isté.“ To znamená, ak by zaslúbenie záviselo od našich skutkov, nebolo by isté. Ak by sa odpustenie hriechov dávalo za naše skutky, kedy by sme vedeli, že sme ho dosiahli, kedy by prestrašené svedomie objavilo skutok, o ktorom by bolo isté, že postačí na utíšenie Božieho hnevu? Ale o tomto všetkom sme už predtým hovorili. Tam nájde čitateľ aj svedectvá. Nehanebnosť protivníkov núti nás nie dohadovať sa, ale žalostiť, že na tomto mieste tak jasne vyhlásili, že zavrhnú tento náš článok o dosiahnutí odpustenia hriechov vierou a zdarma pre Krista a nie pre naše skutky.

Protivníci pripojili aj dôvody, prečo nás odsudzujú. A stojí za to uviesť z ich jeden-druhý. Z Petra uvádzajú: „Usilujte sa, bratia, upevniť svoje povolanie a vyvolenie“ (2.Petra 1,10). Z tohto vidíš, čitateľu, že sa naši protivníci nezaoberali nadarmo dialektikou reči, ale že majstrovsky dokážu vyvodiť z Písma svätého, čo sa im páči. Usilujte sa upevniť svoje povolanie dobrými skutkami. Dobré skutky zasluhujú teda odpustenie hriechov. Veľmi rozumné a trefné by bolo dôvodenie, keby niekto tak isto mudroval o odpustení trestu nejakému zločincovi odsúdeného na smrť: súd nariaďuje, aby si v budúcnosti nekradol; zaslúžil si si teda odpustenie trestu, keďže odteraz nebudeš kradnúť. Takéto dôvodenie príčinou robí to, čo nie je príčinou. Veď Peter hovorí o skutkoch, ktoré nasledujú po odpustení hriechov a učí prečo ich načim konať. Totiž, aby bolo pevné povolanie, to je, aby nestratili povolanie, ak by nanovo zhrešili. Konajte dobré skutky, aby ste ostali v povolaní a nestratili dary povolania, ktoré ste predtým dosiahli nie pre nasledujúce skutky, ale vierou a vierou si ho aj zachováte. A viera nezostáva v tých, ktorí stratili Ducha Svätého, ktorí odmietajú pokánie, ako sme už povedali, že viera sa udržuje pokáním.

A ani iné svedectvá, ktoré pripojujú, sa sem nehodia, nakoniec tvrdia, že naše učenie bolo už pred tisíc rokmi, v dobe Augustínovej, odsúdené. Toto je dokonalé klamstvo. Veď Kristova cirkev vždy učila, že odpustenie hriechov sa dosahuje zdarma. Odsúdení boli práve pelagiáni, ktorí tvrdili, že milosť sa nám dáva za naše skutky. Ostatne, predtým sme dostatočne ukázali naše učenie, že dobré skutky musia

nevyhnutne nasledovat' za vierou. Ved' zákon nerušíme, hovorí Pavel, ale potvrdzujeme (Rim. 3,31); pretože keď vierou prijímame Ducha Svätého, nevyhnutne musí nasledovat' plnenie zákona, z ktorého sa potom rozmáha láska, trpezlivosť, čistota a iné ovocie Ducha Svätého.

XXI. článok. O vzývaní svätých

Článok dvadsiaty prvý úplne odsudzujú, pretože neučíme vzývať svätých. Ani o jednom článku nerečnia tak naširoko ako o tomto. Ale výsledok je len ten, že svätých vraj načim uctiť si, a že žijúci svätí orodujú za iných, akoby práve preto bolo treba vzývať mŕtvych svätých. Dovoľávajú sa Cypriána, že prosil žijúceho Kornélia, aby po smrti orodoval za bratov. Týmto príkladom odôvodňujú vzývanie mŕtvych svätých. Spomínajú aj Jeronyma proti Vigilantiovi. „Na tomto bojisku, hovoria, pred tisícsto rokmi porazil Jeroným Vigilantia." Protivníci triumfujú, akoby už boli dobojovali. Tí somári nevidia, že v Jeronýmovom spise proti Vigilantiovi nieto ani len slovíčka o vzývaní. Je tu reč o pocte svätých a nie o ich vzývaní. A ani ostatní starí Otcovia pred Gregorom sa nezmieňujú o vzývaní. Je isté, že toto ich vzývanie spolu s výmyslami o zásluhách svätých, ktoré si vzývajúci podľa učenia protivníkov môžu privlastniť, nemožno podoprieť svedectvami cirkevných Otcov.

Naše Vierovyznanie schvaľuje uctievanie svätých. Trojakú úctu načim priznať, Prvá je vzdávať vďaku. Totiž Bohu máme ďakovať, že nám ukázal príklady svojho milosrdenstva, potvrdil svoju vôľu spasit' ľudí, dal nám učiteľov a iné dary v cirkvi. Tieto veľké dary zvelebovať a uctiť aj svätých, ktorí ich verne užívali, ako aj Kristus chváli verných služobníkov, (Mat. 25,21-23). Druhý spôsob úcty je utvrdiť sa vo svojej viere. Totiž keď vidíme, že Petrovi bolo odpustené zaprenie, to povzbudí aj nás bezpečnejšie veriť, že keď sa rozhojnil hriech, ešte väčšmi sa rozhojnila milosť. Tretí spôsob je nasledovať ich vieru a aj ostatné cnosti každý vo svojom povolaní. Túto pravú úctu protivníci nežiadajú. Ale hádajú sa len o vzývaní, ktoré nie je potrebné aj keby nebolo nebezpečné.

Pripúšťame, že anjeli prosia za nás. Ved' máme svedectvo u Zachariáša 1,12, kde sa anjel modlí: „Hospodine zástupov, dokedy sa nezmiluješ nad Jeruzalemom?" I o svätých pripúšťame, že ako za života, tak aj v nebi sa modlia vôbec za celú cirkev, hoci v Písme svätom nemáme nijaký doklad o tom, že by sa mŕtvi modlili, okrem onoho videnia v 2. Makabejskej (15,14).

Avšak aj keby sa svätí modlili za cirkev, ešte nenasleduje, že ich načim vzývať. Preto naše Vierovyznanie len uvádza, že Písmo sväté nikde neučí vzývať svätých ani prosiť ich o pomoc. Keďže teda z Písma svätého nemožno uviesť ani prikázanie ani zasľúbenie ani príklad o vzývaní svätých, vyplýva, že svedomie vôbec nemôže mať istotu o ich vzývaní. A keďže sa máme modliť vo viere, ako vieme, že Boh schvaľuje takéto vzývanie? Odkiaľ vieme, že svätí rozumejú prosbám jednotlivcov, keď Písmo sväté o tom nič nehovorí? Niektorí privlastňujú svätým

zrovna božskosť, že totiž poznajú naše skryté myšlienky. Rozprávajú o rannom a večernom poznávaní. Preto asi, že nie sú si istí, či ich vyslychajú ráno a či večer. Toto vymýšľajú nie preto, aby svätým vzdali úctu, ale aby obránili dôchodky, ktoré im plynú z tejto pocty. Protivníci nič nemôžu uviesť proti tvrdeniu, že keď Písmo sväté nepotvrďuje vzývanie, nemožno mať istotu, či svätí vyslyšia naše vzývanie a ak aj vyslyšia, či to Boh požehná. Preto by nám protivníci nemali nanucovať neistú vec, pretože modlitba bez viery nieje modlitbou. A neprávom sa odvolávajú na príklad cirkvi. Vie sa predsa, že je toto v cirkvi novým zvykom. Ved' staré modlitby, i keď sa zmieňujú o svätých, predsa ich nevzývajú. A k tomu ešte nový zvyk vzývania v cirkvi je celkom odlišný od vzývania jednotlivcov.

Okrem toho, pri uctievaní svätých protivníci nielen ich vzývanie požadujú, ale aj zásluhy svätých privlastňujú iným a robia zo svätých nielen orodovníkov ale aj zmiercov. Toto však nijako nemožno trpieť. Ved' tým na svätých prenášajú Kristovi patriacu česť a tým robia z nich prostredníkov a zmiercov. A i keď robia rozdiel medzi prostredníkmi - orodovníkmi a prostredníkmi - vykupiteľmi, predsa svätých robia úplne prostredníkmi - vykupiteľmi. Ale ani to sa nezakladá na svedectve Písma svätého, že ich pokladajú za prostredníkov - orodovníkov. A nech by sa o tom hovorilo akokoľvek šetrne, predsa zatemňujú Kristov úrad a dôveru v Kristovo milosrdenstvo prenášajú na svätých. Ľudia si totiž namýšľajú, že Kristus je prísnejší a svätí sú láskavejší a preto viacej dôverujú v milosrdenstvo svätých ako v Kristovo. Utekajú od Krista k svätým. A robia z nich týmto spôsobom skutočných prostredníkov - vykupiteľov.

Jasne sme ukázali, že zo svätých naozaj robia nielen orodovníkov ale zmiercov, to je, prostredníkov vykúpenia. A tu ani nespomínáme zneužívania, ktorých sa pri tom dopúšťa pospolitý ľud; dosiaľ je stále reč len o mienkach učencov. Tie ostatné môžu posúdiť aj jednoduchí.

Od zmiercu sa dvoje vyžaduje: Ponajprv, musí stáť za ním slovo Božie, aby sme určite vedeli, že sa Boh chce nad nami zľutovať a nás vyslyšať, keď Ho budeme vzývať v mene zmiercovom. O Kristovi máme takéto zaslúbenie: „Keď v mojom mene budete prosiť Otca o niečo, dá vám" (Ján 16,33). O svätých takéto zaslúbenie nemáme. Preto svedomia nemôžu mať istotu, že budeme vyslyšaní, keď vzývame svätých. A tak sa toto vzývanie nedeje vo viere. Potom máme aj prikázanie, aby sme vzývali Krista podľa výpovede: „Pod'ťte ku mne všetci, ktorí sa namáhate, atď." (Mat. 11,28). Toto bezpochyby aj nám platí. A Izaiáš hovorí: „A v onen deň Izajov koreň stáť bude ako korúhva národom. Národy pýtať sa budú na Neho" (11,10) A Žalm 45,13: „Boháči z ľudu budú hľadať Tvoju priazeň". I Žalm 72,11: „A klaňať sa Mu budú všetci zemskí kráľovia". A krátko na to (v. 15.) „A vždy sa budú modliť zaňho, neprestajne Ho požehnávať". A u Jána hovorí Kristus: „Aby všetci ctili Syna tak ako ctia Otca" (5,23). A Pavel prosiac hovorí: „A náš Pán Ježiš Kristus a Boh, náš otec, ktorý si nás zamiloval a dal nám večné potešenie a dobrú nádej milosti, kiež vám On sám potešuje srdcia a utvrďuje ich v každom dobrom skutku a slove" (2. Tes. 2,16,17). Ktoré prikázania z Písma svätého alebo aký príklad môžu priniesť protivníci na podopretie vzývania svätých? Po druhé, od zmiercu sa vyžaduje, aby

sám mal zásluhy, ktorými by zadosť učinil za druhých, a aby pre ich započítanie boli uznaní za spravodlivých, ako by to boli vlastné zásluhy. Ako keď priateľ zaplatí za priateľa dlh a dlžník je zbavený dlhou zásluhou iného, akoby bol sám zaplatil. Podobne sú nám darované Kristove zásluhy. Takže spoliehajú sa na Kristove zásluhy vierou v Neho sme pokladaní za spravodlivých, akoby sme mali svoje vlastné zásluhy.

A z obojeho, totiž zo zaslúbenia a z podarovania zásluh povstáva dôvera v milosrdenstvo. Táto dôvera v Božie zaslúbenia ako aj v Kristove zásluhy má nás privádzať k modlitbe. Ved' máme si byť istí, i že sme pre Krista vyslyšaní, i že pre Jeho vlastné zásluhy je nám Otec milostivý.

Protivníci však po prvé: kážu vzývať svätých i keď nemajú ani Božie zaslúbenie ani prikázanie ani príklad Písma svätého. A predsa to robia, aby ľudia mali väčšiu dôveru v milosrdenstvo svätých ako v milosrdenstvo Kristovo i keď Kristus káže prichádzať k Nemu a nie k svätým. Po druhé, ľudom privlastňujú zásluhy svätých ako zásluhy Kristove. Kážu sa spoliehať na zásluhy svätých. Akoby sme boli pokladaní za spravodlivých pre zásluhy svätých práve tak, ako sme pokladaní za spravodlivých pre Kristove zásluhy. Nič tu neprimýšľame. Pri odpustkoch hovoria, že privlastňujú zásluhy svätých. A Gabriel pri vysvetľovaní kánona o omši opovážlivo vyhlasuje: „My sa máme podľa Bohom ustanoveného poriadku utiekať k svätým o pomoc, aby sme boli spasení ich zásluhami a sľubmi". Toto sú Gabrielove slová. A v iných knihách a kázňach protivníkov možno sa dočítať aj väčších nezmyslov. Ved' či toto nie je činiť svätých zmierecami? Ved' sú úplne na roveň postavení Kristovi, akže máme veriť, že pre ich zásluhy budeme spasení.

Kde však ustanovuje Boh poriadok, o ktorom hovorí Gabriel, že sa ku svätým máme utiekať o pomoc? Nech nám z Písma svätého prinesie príklad alebo prikázanie. Azda kopírujú tento poriadok z kráľovského dvora, kde treba používať priateľa — orodovníkov. Avšak keď kráľ určí jedného určitého prímluvcu, nechce, aby mu iní prednášali prosby. Keď teda Kristus bol ustanovený za Prostredníka a najvyššieho Kňaza, načo vyhľadávať iných?

Kde-tu užívajú túto formulku rozhršenia: „Utrpenie nášho Pána Ježiša Krista, zásluhy blahoslavenej Panny Márie a všetkých svätých nech ti poslúžia na rozhršenie z hriechov". V tomto rozhršení vyslovujú, že nielen pre zásluhy Kristove sme zmierení a ospravedlnení, ale, aj pre zásluhy iných svätých. Niektorí naši boli prítomní pri umieraní istého doktora teológie, ktorého prišiel potešiť mních, tiež teológ. A tento nič iné neopakoval zomierajúcemu len túto prosbu: „matka milosti, ochraňuj nás pred nepriateľom a v hodine smrti prijmi nás k sebe".

I keby sme pripustili, že blahoslavená Mária prosí za cirkev, predsa, či ona prijíma duše pri smrti, či ona premáha smrť, či ona oživuje? Čo potom robí Kristus, ak toto všetko vykonáva blahoslavená Mária? I keď si zaslúži najväčšie pocty, predsa sa nemôže vyrovnáť Kristovi. Skôr chce, aby sme hľadeli radšej na jej príklad a ho nasledovali. — Ale u nich má sa vec tak, že podľa všeobecného názoru blahoslavená panna úplne zaujala Kristovo miesto. Ľudia ju vzývajú, spoliehajú sa na jej milosrdenstvo, jej pomocou chcú uzmierniť Krista,, akoby On nebol Zmierca, ale len

strašný sudca a pomstiteľ. My však učíme, že netreba veriť, že by nám zásluhy svätých boli privlastnené, že by sa Boh pre ne zmieril s nami alebo že by nás pre ne pokladal za spravodlivých alebo nás spasil. Ved' odpustenie hriechov dosahujeme len pre Kristove zásluhy vierou v Neho. O ostatných svätých platí výpoveď: „každý dostane vlastnú odmenu podľa vlastnej práce“ (1. Kor.3,8), to znamená, nemôžu si navzájom podarovať svoje zásluhy, ako napr. mnísi predávajú zásluhy svojich rádov. A Hilár hovorí o pochabých pannách: „pretože pochabé s vyhasnutými lampami nemôžu vyjsť naproti, prosia múdre, aby im požičali oleja; ony im však odpovedajú, že im nemôžu dať, lebo nemajú toľko, aby vystačil všetkým; to znamená, že nikomu nemožno pomôcť skutkami a zásluhami iných, pretože si má každý kúpiť olej do svojej lampy“.

Keďže teda protivníci učia skladať nádej do vzývania svätých, i keď nemajú na to ani slovo Božie ani príklad Písma svätého, a keďže zásluhy svätých privlastňujú iným ako Kristove zásluhy a tak česť, patriacu Kristovi, prenášajú na svätých, preto nemôžeme prijať ani ich náhľady o uctievaní svätých ani ich spôsob vzývania. Ved' vieme, že sa máme spoliehať len na Kristovu prímluvu, pretože len ona má Božie zaslúbenie. Vieme, že len Kristove zásluhy nás zmierujú. Pre Kristove zásluhy sme pokladaní za spravodlivých, keď veríme v Neho podľa výpovedí: „Kto verí v Neho, nebude zahanbený“ (Rim. 9,33-; 1. Petra 2,6; Iz 28,16). Nemá sa veriť, že za spravodlivých budeme pokladaní pre zásluhy blahoslavenej panny alebo pre zásluhy svätých.

Medzi učencami je zakorenený tiež blud, že jednotlivým svätým je zverená určitá starostlivosť, ako napr. Anna rozdáva bohatstvo, Šebestián ochraňuje pred morom, Valentín lieči zrádnik, Juraj ochraňuje rytierov. Tieto bludy vznikli úplne podľa príkladu pohanov. Ved' Rimania si mysleli, že Juno obohacovala, Ferbis chránila pred zimnicou, Kastor a Pollux ochraňovali rytierov atď. A i keď pripustíme, že o vzývaní svätých učia veľmi zdržanlivo, predsa je to len veľmi nebezpečný príklad. A tak na čo ho brániť, keď nieto o ňom prikázania a ani svedectva nemá v Písme svätom? Ba nemá ani svedectva starých spisovateľov. Najmä preto nemôžeme súhlasiť s týmto učením, lebo, ako sme vyššie povedali, ak sa okrem Krista vymýšľajú aj iní prostredníci a v iných sa skladá dúfanie, zatemňuje sa tým celá známosť o Kristu. Sama vec to dokazuje. Vieme, že spočiatku, ako je to v starých modlitbách, sa svätí spomínali celkom prijateľne. Potom však prišlo vzývanie a za vzývaním ohavnosti horšie ako pohanské nezmysly. Od vzývania sa prešlo k obrazom, ktoré uctievali a mysleli si, že je v nich skrytá akási sila; ako čarodeji vymýšľali, že je ukrytá sila v obrazoch nebeských znamení, vykreslených v určitom čase. V jednom kláštore sme videli sochu blahoslavenej panny, ktorú akýsi automat uvádzal do pohybu, aby sa zdalo, že buď odmieta modlitebníkov, buď im prikyvuje.

Avšak všetky bájky o sochách a obrazoch ďaleko prekonávajú legendy o svätých, ktoré sa verejne kážu s veľkou vážnosťou.

Barbora si vraj v mukách odmenou žiadala, aby ani jeden jej vzývateľ nezomrel bez večere Pánovej. Iný vraj každý deň vyspieval celý žalár stojac na

jednej nohe. Nejaký rozumný človek namaloval Kristofora ako obrovského siláka, aby obrazne znázornil, akú veľkú silu ducha musia mať tí, čo nesú Krista, to je, ktorí vyučujú evanjeliu alebo ktorí vyznávajú, keď musia podstúpiť veľké nebezpečenstvá. Neskôr však hlúpi mnísi učili ľud vzývať Krištofa, ako keby taký obor niekedy naozaj aj žil. Koľkokrát zbožní mužovia vykonali veľké veci, ktorými poslúžili buď štátu, buď jednotlivcom, pripomínanie ktorých by mohlo veľmi prospieť na utvrdenie viery i byť príkladom k nasledovaniu. Avšak toto nik nevyhľadáva, hoci sa to skutočne stalo. A veľmi by veru osožilo počuť, ako zbožní mužovia spravovali štáty, aké príhody a nebezpečenstvá prežili, ako svätí mužovia pomohli krajinám vo veľkých nebezpečenstvách, ako hlásali evanjelium, ako bojovali s kacírmí. Osožia tiež príklady milosrdenstva, ako napr. vidíme, že Petrovi bolo odpustené zaprenie, že Cypriánovi bolo odpustené jeho čarodejstvo, že Augustín v nemoci poznal moc viery, takže vyznal, že Boh naozaj vyslycha prosby veriacich. Takéto príklady rozprávať, ktoré sa týkajú alebo viery alebo Božej bázne alebo spravovania obcí, bolo by na osoh. Ale tu akísi komedianti, ktorí nič nevedeli o viere ani o správe verejných záležitostí, podľa vzoru básní navymýšľali všelijaké rozprávky, v ktorých sú len poverčivé príklady o určitých modlitbách, pôstoch, vymyslené pre obchod. Tohto druhu sú aj divy, vymyslené o ružencoch a podobných obradoch. Ale tu nenačím uvádzať príklady. Ved' sú legendy, ako ich volajú, i zrkadlá príkladov i ružence, z ktorých mnohé sa ničím nelíšia od Luciánových rozprávok.

S onými ohavnými a bezbožnými bájkami súhlasia biskupi, teológovia, mnísi, pretože majú z nich zisk. Nás však nestrpia, keď neprijímame vzývanie svätých, aby tým lepšie vynikla Kristova česť a úrad, a keď odhaľujeme zneužívanie v kulte svätých. A hoci zbožní mužovia zo všetkých strán požadovali, aby sa tieto zneužívania odstránili, či mocou biskupov, či starostlivosťou kazateľov, predsa si naši protivníci vôbec nevšímajú ani zjavné chyby, akoby nás prijatím Podvrátenia chceli donútiť uznať aj najznámejšie zneužitia.

Takto zákerne je napísané Podvrátenie nielen v tomto článku, ale temer vo všetkých. Nieto článku, v ktorom by od svojich dogiem odlišovali zreteľne zneužívania. A predsa rozumnejší spomedzi nich uznávajú, že v učení scholastikov a kánonistov väzí mnoho falošných výmyslov, a tiež, že sa do cirkvi vlúdilo mnoho zneužitia pre nevedomosť a nedbalstvo kňazov. Ved' Luther nebol prvý, čo protestoval proti týmto všeobecným zneužívaniam. Mnohí učení a poprední mužovia sa už dávno žalovali na zneužívanie omše, na spoliehanie sa na mníšske ustanovenia, na výnosný kult svätých, na zmätok v učení o pokání, ktoré učenie sa obzvlášť malo zachovať v cirkvi jasné a zreteľné. Sami sme počúvali, že vynikajúci teológovia žiadali poriadok v scholastickom učení, v ktorom je omnoho viac filozofických škriepok ako zbožnosti. Starší z nich sú bližší Písmu svätému ako mladí. A tak ich teológia sa čím ďalej tým viac zvrhala. Toto bola najväčšia príčina, prečo si mnohí zbožní mužovia hneď odpočiatku obľúbili Luthera; videli totiž, že vyslobodzuje ľudské duše z labyrintu zamotaných a nekonečných hádok scholastických teológov a kánonistov, a že učí o veciach osožných zbožnosti.

Preto si protivníci nepočínali úprimne, keď chceli, aby sme súhlasili s Podvrátením a pritom zamlčali zneužívania. Keby boli chceli dobro cirkvi, boli by museli vyzvať najdobrotivejšieho cisára, aby sa podujal naprávať zneužívania, lebo veľmi dobre vidíme jeho veľkú túžbu po zriadení a náprave cirkvi. Avšak protivníci sa nestarajú o podporenie najvznešenejšej a najzbožnejšej vôle cisárovej ale o naše všemožné potlačenie. Mnohé zjavy dosvedčujú, že ich neznepokojuje stav cirkvi. Nezáleží im na tom, aby ľud mal nejaké jadro cirkevného učenia. Zjavné zneužitia bránia novými a nebývalými ukrutnosťami. V cirkvi nestrpia schopných učiteľov. Kam toto smeruje, zbožní ľahko usúdia. Ale takýmto spôsobom nepomôžu ani svojej krajine ani cirkvi. Lebo keď povražia dobrých učiteľov a potlačia zdravé učenia, zjaví sa nakoniec fanaticí duchovia, ktorých protivníci nebudú môcť zastaviť. A títo i cirkev rozvrátia bezbožnými náukami i celú cirkevnú správu zničia, ktorú sa my usilujeme zachovať.

Preto Ťa, najdobrotivejší cisáru, Karle, prosíme pre slávu Kristovu, ktorú nepochybne si praješ osláviť a zvelebiť, aby si nesúhlasil s násilníckymi úmyslami našich protivníkov. Ale vyhľadaj iné počestné cesty na dosiahnutie jednoty a to tak, aby pritom ani zbožné svedomia neboli pohoršené, ani nevinní ľudia neboli prenasledovaní rozličnými ukrutnosťami, ako sme dosiaľ svedkami, ani zdravé učenie, aby nebolo v cirkvi potlačené. Bohu si nadovšetko povinný zachovať a odovzdať potomstvu čisté učenie a zachrániť tých, ktorí prave učia. Veď toto žiada Boh, keď kráľov ozdobuje svojím menom a nazýva ich bohmi hovoriac: „Ste bohovia" (Žalm 82,6), aby ste dbali o Božie veci, to jest, aby ste Kristovo evanjelium zachovali a rozšírili na zemi a ako Boží zástupci chránili život a šťastie nevinných.

XXII. článok. O večeri Pánovej pod obojím spôsobom

Nemožno pochybovať, že užívanie večere Pánovej pod obojím spôsobom je zbožné a sa zrovnáva s Kristovým ustanovením i so slovami Pavlovými. Veď Kristus ju ustanovil pod obojím spôsobom nie pre časť cirkvi, ale pre celú. Veď sviatosť neužívajú len presbyteri, ale celá cirkev z Kristovej a nie ľudskej moci. Máme za to, že to uznávajú aj protivníci. Keď ju Kristus teda ustanovil pre celú cirkev, prečo sa časti cirkvi odníma jej užívanie pod obojím spôsobom? Prečo sa zakazuje užívať pod obojím spôsobom? Prečo sa mení Kristovo ustanovenie, tobôž keď ho On sám nazval svojou závetou? Keďže nie je dovolené meniť záveť človeka, tým menej je dovolené rušiť Kristovu záveť. Pavel hovorí (1.Kor. 11,23 -), že od Pána prijal, čo odovzdáva. A odovzdal ju pod obojím spôsobom, ako jasne ukazujú slová 1.Kor. 11: „To čiňte." Najprv im hovorí o tele, potom tiež slová opakuje aj o kalichu. A potom: „Skúmajte sa teda, človeče a tak jedz z chleba a pi z kalicha." Toto sú slová prisluhujúceho. A vyriekol ich preto, aby tí, čo majú užívať večeru Pánovu, užívali oboje zároveň. Z toho vyplýva, že celá sviatosť je ustanovená pre celú cirkev. Tento zvyk sa v gréckych cirkvách dosiaľ zachováva a kedysi bol zaužívaný aj v latinských, ako

svedčí Cyprián a Jeroným. Ved' Jeroným takto hovorí pri výklade Sofoniáša: „Kňazi, ktorí prisluhujú sviatosť a Pánovu krv podávajú ľudu atď.“ O tom svedčí aj synoda v Tolede, ľahko by sme mohli uviesť aj mnoho ďalších svedectiev. Nič nezveličujeme, ponechávame na rozumného čitateľa, aby skúmal, čo načim učiť o Božom ustanovení.

Protivníci sa v Podvrátení nesnažia ospravedlniť sa pred cirkvou, prečo jej bola vzatá polovica sviatosti. Tak by sa bolo patrilo na statočných a zbožných mužov. Mali priniesť mocné dôvody na omluvu cirkvi, a aby bolo poučené a upokojené svedomie tých, ktorým je dovolené prijímať len čiastku sviatosti. Oni však tvrdia, že bolo správne a podľa práva odňať druhú časť a nedovoliť užívať pod obojím spôsobom. Ponajprv vymýšľajú, že spočiatku v celej cirkvi bolo zvykom prisluhovať len pod jedným spôsobom. Ale nemôžu uviesť na to ani jeden príklad zo starých časov. Uvádzajú však miesta Písma, v ktorých je zmienka o chlebe, ako napr. Luk.24,35, kde je napísané, že učeníci poznali Krista po lámaní chleba. Uvádzajú aj iné miesta (Skut.ap.2,42.46; 20,7) o lámaní chleba. Aj keď nepopierame, žeby sa tieto slová — ako to niektorí činia — mohli vzťahovať na sviatosť, predsa tvrdíme, že z nich nevyplýva, že sa má prisluhovať len polovica, pretože v obyčajnom hovore sa stáva, že sa menuje len časť, ktorá zahŕňa celok. Uvádzajú aj komúniu laikov. Avšak ani ona nebola pod jedným spôsobom, ale pod obojím; a ak niekedy kňazi boli odkázaní na komúniu laikov, znamenalo, že boli vylúčení zo služby posväcovania. Protivníci o tomto dobre vedia. Jednako však zneužívajú nevedomosť neskúsených, ktorí pri počutí o komúnii laikov hneď myslia na terajší zvyk, podľa ktorého sa laikom vysluhuje len časť sviatosti.

Ale vid'te tú nehanebnosť. Gabriel medzi iným spomína aj príčinu, že sa ľudu preto nevysluhuje pod obojím, aby bol rozdiel medzi laikmi a kňazmi, A ľahko možné, že toto je najhlavnejšia príčina, pre ktorú bránia zákaz pod obojím, aby totiž bola vyvýšená hodnosť kňazského stavu. Je to, aby sme nič neslušného nepovedali, ľudské uznesenie a ľahko usúdiť, kam smeruje. V Podvrátení uvádzajú ako príklad synov Eliho, ktorí keď stratili právo najvyššieho kňazstva, žiadali si aspoň jednu časť toho kňazstva (1.Sam.2,39). Hovoria, že sa pod tým má rozumieť prijímanie pod jedným spôsobom. A dodávajú: „Takto sa aj naši laici majú uspokojiť s jednou časťou kňazskou a prijímaním pod jedným.“ Protivníci si navidomoči zahrávajú so sviatosťou, keď život Eliho potomkov prenášajú na sviatosť. Tuje reč o potrestaní synov Eliho. Či môžu tvrdiť, že laici sú z trestu vylúčení z prijímania pod obojím? Sviatosť bola ustanovená potešovať a povzbudzovať prestrašené srdcia vierou, že telo Kristovo, za život sveta vydané, je pokrmom a že spojení s Kristom, budú vzkriesení. A protivníci vskutku tvrdia, že laici sú z trestu vylúčení z prijímania pod obojím. Hovoria, že sa s tým musia uspokojiť. Ako na rozkaz! Ale prečo by sa museli uspokojiť? Na dôvod sa nemajú spytovať, lebo čokoľvek povedia teológovia, je zákon. Toto je eckovská eólokrasia - rmut. Ved' známe tie krikľúnstva a mali by sme ich čím podvrátiť, keby sme chceli. Vidíte, aká nehanebnosť! Rozkazuje ako nejaký tyran v tragédii: musia sa uspokojiť, či sa im páči a či nie. Lenže či tieto nimi uvádzané dôvody aj na Božom súde ochránia tých, čo zakazujú časť sviatosti a zúria

proti zbožným ľuďom, ktorí užívajú celú sviatosť? Ak zakazujú preto, aby bol rozdiel v stave, tak samotný tento dôvod nás núti nesúhlasiť s protivníkmi ani vtedy, keby sme ostatné zvyky zachovávali s nimi spoločne. Iné sú rozdiely medzi stavom kňazským a ľuďom; a nie je tajné, prečo tak bránia tento rozdiel. Avšak radšej nič nepovieme o tomto ľstivom úmysle, aby sa nepovedalo, že kňazský stav zbavujeme skutočnej hodnosti.

Spomínajú aj nebezpečenstvo, že by sa mohla rozliať krv Kristova pri podávaní kalicha a iné tomu podobné, ktoré však vôbec nemajú moc zmeniť Kristovo ustanovenie. Predstavme si, že by bolo možné slobodne užívať pod jedným alebo pod obojím — ako by bolo možno obrániť zákaz? Ale cirkev si neprivlastňuje moc z Kristových ustanovení robiť nepodstatné veci. My síce ospravedľujeme cirkev, ktorá znášala túto krivdu, že nemohla užívať pod obojím, nie však spisovateľov, ktorí ako správne bránia znemožnenie prijímať celú sviatosť, ba ktorí teraz toto nielen znemožňujú, ale exkomunikujú a tvrdo prenasledujú tých, čo užívajú celú sviatosť. Nech sa sami starajú, ako vydajú Bohu počet za svoje počiny. Veď sa nedá ani len myslieť, že by cirkev bola ustanovila alebo schválila všetko, čo pápeži nariadili, najmä ak sa vzťahuje na nich predpoveď Písma svätého o biskupoch a kňazoch u Ezechiela: „Nebude poučenia u kňaza, ani rady u starších“ (7,26).

XXIII. článok. O manželstve kňazov

Navzdory všetkým zlým povestiam, ktorými je celibát poškrvený, protivníci sa odvažujú nielen brániť tento pápežský zákon pod bezbožnou a falošnou zámienkou Božieho mena, ale aj povzbudzovať cisára a kniežatá, aby netrpeli manželstvá kňazov, hanbu vraj a potupu rímskeho cisárstva. Doslova takto hovoria.

Či sa niekde v dejinách možno dočítať o väčšej nehanebnosti, ako je táto nehanebnosť protivníkov? Dôvody, ktoré uvádzajú, rozoberieme neskôr. Tu pováž, rozumný čitateľu, akú tvár majú títo ničomníci, ktorí tvrdia, že manželstvá sú ríši na hanbu a potupu. Akoby cirkvi bola ozdobou všeobecne známa ohavná a neslýchaná chlípnosť, ktorá zachvátila oných svätých mužov, ukazujúcich sa ako Curiovia, žijúci však v divokých orgiách! Veď ani vypovedať nemôžeme všetko bez nezačervenania sa. A oni to robia s najväčšou rozpustilosťou. A ešte žiadajú, aby tieto ich nemravnosti chránila Tvoja pravica, cisára Karle, ktorého ešte aj akési staré proroctvá nazvali kráľom hanblivej tváre, veď na Teba sa vzťahuje výpoveď: „Muž hanblivej tváre bude panovať všade.“ Žiadajú, aby si proti Božiemu právu, proti kánonom a cirkevným snom roztrhal manželstvá; aby si ťažké tresty uvalil na nevinných ľudí len pre ich manželstvo; aby si zabíjal kňazov, o ktorých sa ešte aj pohania zbožne starajú; aby si do vyhnanstva posielal zavrnuté manželky a osirelé deti. Takéto zákony Ti predkladajú, najmilostivejši a najčistejší cisáru, aké by nemohlo vyniesť ani barbarstvo čo ako strašné a divoké. Keďže však Tvoje mravy nie sú zaťažené nijakou ohavnosťou ani ukrutnosťou, dúfame, že aj v tomto spore

budeš láskavý k nám, najmä keď poznáš, že pre svoje učenie máme pádne dôvody z Písma svätého, proti ktorým protivníci stavajú celkom hlúpe a daromné mienky.

A veď celibát ani neberú vážne. Lebo dobre vedia, že len málokto zachováva čistotu. A len čo pod zásterou náboženstva obhajujú svoju moc, domnievajú sa, že jej celibát osoží. Chápeme už Petrovo pravdivé upozornenie, že „budú falošní proroci, ktorí vymyslenými rečami zvedú ľudí" (2.Petra 2, 1). Veď protivníci v tejto otázke nehovoria, nepíšu, nekonajú nič pravdivo, prosto, úprimne, ale im ide len o panovanie, o ktoré sa takto podvodne pokúšajú, a ktoré bezbožne zakrývajú zdanlivou zbožnosťou.

My tento zákon ocelibáte, ktorý protivníci obhajujú, nemôžeme prijať preto, lebo sa protiví i Božiemu i prirodzenému zákonu a nezhoduje sa ani s kánonmi cirkevných snemov. Veď spôsobuje nekonečné pohoršenia, hriechy a úpadok verejnej mravnosti. Pri ostatných našich sporných článkoch bolo si treba čo to vyjasniť. V tomto však podstata veci je na oboch stranách taká jasná, že netreba debaty. Treba len statočného a bohabojného muža, aby ju rozsúdil. A hoci my jasnú pravdu bránime, protivníci predsa zostrojili všelijaké ohovárania, aby zosmiešnili naše dôvody.

Po prvé. Prvá kniha Mojžišova (1,28) učí, že ľudia boli stворení, aby plodili deti a aby jedno pohlavie prirodzeným spôsobom túžilo po druhom. Nemáme na mysli zlú žiadostivosť, ktorá je hriechom, ale onen pud, ktorý mal ostať v neporušenej prirodzenosti, a ktorý nazývajú prirodzenou náklonnosťou. Táto náklonnosť je dobrým Božím zriadením medzi oboma pohlaviami. Keďže však toto Božie ustanovenie nemožno zrušiť bez zvláštneho Božieho ustanovenia, nasleduje, že ani zákon uzavrieť manželstvo nemôžu zrušiť ani stanovy ani sľuby.

Protivníci toto zosmiešňujú. Hovoria, že na začiatku bol príkaz, aby sa zem naplnila; ale teraz, keď je už naplnená, neplatí príkaz manželstva. Vidíte, ako chytrácky uvažujú. Ľudskú prirodzenosť sformovalo Božie slovo tak, aby bola plodná nielen na začiatku stvorenia, ale dotiaľ, kým táto telesná prirodzenosť trvá. A to isté slovo aj zem urobilo plodnou: „Nech zem vydá zeleň, atď." Pre toto ustanovenie zem nielen na začiatku začala vydávať trávu, ale každoročne sa polia do nej obliekajú, kým len táto príroda potrvá. A ako ľudské zákony nemôžu prirodzenosť zmeniť zeme, tak ani sľuby a ľudské zákony nemôžu zmeniť prirodzenosť človeka bez zvláštneho Božieho zásahu.

Po druhé. Keďže toto zriadenie alebo poriadok Boží v človeku je prirodzeným zákonom, rozumne a správne povedali znalci práva, že spojenie muža a ženy je prirodzeným právom. Keďže však prirodzené právo je nezmeniteľné, nezmeniteľným má navždy zostať aj právo uzavierať manželstvá. Lebo keď sa prirodzenosť nemení, musí zostať aj zriadenie, ktoré Boh vložil do prirodzenosti a nemôžu ho zrušiť ľudské zákony. Preto smiešne je táranie protivníkov, že manželstvo bolo spočiatku nariadené, teraz však už nie je. Akoby hovorili: „Kedysi sa ľudia rodili s pohlavím, dnes už nie. Predtým sa ľudia rodili s prirodzeným právom, dnes už nie." Nijaký majster by nemohol nič majstrovskejšie vymyslieť, ako sú tieto nezmysly, vymyslené na oklamanie práva prirodzenosti. Podstatou ostáva teda, čo aj Písmo sväté učí, a čo

aj znalec práva vyslovil: Spojenie muža a ženy je založené na prirodzenom práve. Tiež, prirodzené právo je Božím právom, pretože je ustanovením, ktoré Boh vstúpil do prirodzenosti. Keďže však toto právo nemožno zmeniť bez osobitného zásahu Božieho, musí zostať nedotknuté aj právo uzavierať manželstvá, pretože prirodzená náklonnosť pohlavia k pohlaviu je Božím ustanovením v prirodzenosti a preto je právom. Inak načože by bolo stvorené dvojité pohlavie? Nehovoríme však, ako sme už spomenuli, o zlej žiadostivosti, ktorá je hriechom, ale o náklonnosti, ktorú volajú prirodzenou náklonnosťou, ktorú zlá žiadostivosť neodstránila z prirodzenosti, ale ju rozpálila, takže teraz je tým viac lieku treba. A manželstvo je potrebné nielen na plodenie, ale aj ako liek. Toto je jasné a také pevné, že to nijako nemožno podvrátiť.

Po tretie. Pavel hovorí: „Aby sa vyhlo smilstvu, nech má každý svoju ženu a každá svojho muža“ (1.Kor.7,2). Toto je už výslovný príkaz, určený všetkým, ktorí nemajú uspôsobilosť k celibátu. Protivníci hovoria, aby sme im ukázali prikázanie nariaďujúce, aby kňazi mali ženy; akoby kňazi neboli ľudia. My však tu hovoríme o ľuďoch vo všeobecnosti a nepochybujeme, že sa toto všetko vzťahuje aj na kňazov. Či tu Pavel neprikazuje oženiť sa tým, čo nemajú dar zdržanlivosti? Veď o niečo ďalej (v.9.) sám sa vysvetľuje slovami: „Lepšie je žiť v manželstve, ako horieť.“ Aj Kristus jasne hovorí: „Nie všetci chápu túto reč, ale len tí, ktorým je to dané“ (Mat. 19,11). Keďže teraz po páde to dvoje, prirodzená náklonnosť a zlá žiadostivosť, rozpaľujúca prirodzenú náklonnosť splynuli, je manželstvo potrebnéjšie ako bolo za neporušenej prirodzenosti. A preto hovorí Pavel o manželstve ako o lieku a pre to „horenie“ káže sa ženiť. Slová: „Lepšie je žiť v manželstve, ako horieť“ nemôže zrušiť nijaká ľudská moc, nijaký zákon, nijaké sľuby, pretože neodstraňujú ani prirodzenosť ani zlú žiadostivosť. Preto všetci, ktorí sa pália, majú právo oženiť sa. Treba sa držať Pavlovho príkazu: „Aby sa vyhlo smilstvu, nech má každý svoju ženu“, kto nieje naozaj zdržanlivý; a o tomto nech sa každý poradí so svojím svedomím.

Keďže tu kážu prosiť Boha o zdržanlivosť, kážu sužovať telo útrapami a pôstom; prečo sebe nezaspievajú tieto skvelé prikázania? Ale, ako sme už povedali, protivníci si len zahrávajú a sami nič nezachovávajú vážne. Keby všetci mohli zachovávať zdržanlivosť, nepotrebovali by zvláštneho daru. Keďže však Kristus ukazuje, že potrebujú zvláštny dar, nemôžu ju všetci zachovávať. Boh chce, aby ostatní žili podľa všeobecného zákona prirodzenosti, Ním samým ustanoveného. Veď Boh nechce, aby sa Jeho stvoriteľské dielo, Jeho ustanovenia znevažovali. A tak chce, aby títo počestne žili a užívali lieku, Bohom ustanoveného, ako chce udržiavať náš život, keď užívame pokrm alebo nápoj. Gerson svedčí, že žilo mnoho zbožných mužov, ktorí sa pokúsili krotiť si telo, no s malým výsledkom. A tak správne poznamenáva Ambróz: „Panictvo možno len radiť a nie prikazovať; je skôr predmetom túžby ako prikázania.“ A ak by niekto namietol, že Kristus (Mat. 19,12) chváli tých, ktorí sa pre kráľovstvo nebeské sami urobili neschopnými manželstva, nech si povšimne, že chváli takých, ktorí majú dar zdržanlivosti. Veď preto dokladá: „Kto to môže pochopiť, nech pochopí.“ Ani Kristovi sa neľúbi nečistá zdržanlivosť. Aj my chválime pravú zdržanlivosť. Ale tu debatujeme o zákone bezženstva a o tých,

čo nemajú dar zdržanlivosti. Vec sa mala ponechať slobodnému rozhodnutiu a týmto zákonom nemalo sa slabým hádzať osídlo.

Po štvrté. Pápežský zákon sa nezhoduje ani s kánonmi cirkevných snemov. Lebo staré kánony nezakazujú manželstvo, ani nerušia uzavreté manželstvá, aj keď kňazov, ktorí ich uzavreli, pozbavili úradu. Toto prepustenie platilo v tých časoch za dobrodenie. Avšak nové zákony, ktoré neboli zostavené na synodách, ale podľa osobnej mienky pápežov, i zakazujú uzavierať manželstvá, i uzatvorené rušia, čo je zrejme proti Kristovmu prikázaniu: „Čo teda Boh spojil, človek nerozlučuj!“ (Mat. 19,6). Protivníci v Podvrátení kričia, že celibát je ustanovením cirkevných snemov. My však neobviňujeme dekréty cirkevných snemov, pretože tieto za istých podmienok dovoľujú kňazské manželstvo; ale obviňujeme zákony, ktoré po starých cirkevných snemoch vydali pápeži proti autorite synod. A tak sami pápeži znevažujú autoritu synôd a pritom chcú, aby ich iní mali za sväté. A tak teda zákon o doživotnom celibáte je novotou na upevnenie pápežskej vlády. Daniel nie bez príčiny označuje toto, totiž pohrdanie ženami, za znamenie Antikristovej ríše.

Po piate. I keď protivníci nebránia tento zákon kvôli svätosti, veď vidia, že sa nedá zachovať, predsa rozsievajú škrupule, keď mu podkladajú zbožnosť. Hlásajú, že celibát preto treba zachovávať, lebo je čistým životom, akoby manželstvo bolo nečistým životom a hriechom, akoby celibát skôr zasluhoval ospravedlnenie ako manželstvo. Pritom sa odvolávajú na ustanovenia Mojžišovho zákona, že keď sa kňazi v dobe zákona počas svojej služby odlučovali od žien, kňazi Novej zmluvy, pretože sa neustále majú modliť, musia sa ich zdržovať trvale. Tento nevhodný príklad uvádzajú ako dôkaz, ktorý má nútiť kňazov k trvalému celibátu, hoci v tomto samom podobenstve je manželstvo dovolené a manželské obcovanie sa zakazuje len počas služby. Ale iné je modliť sa, iné prisluhovať. Svätí sa modlili aj vtedy, keď nevykonávali verejné služby a manželstvo im neprekážalo v modlitbe.

Avšak rad radom odpovieme na tieto vymysleniny. Po prvé, aj protivníci musia uznať, že veriacim je manželstvo čisté, pretože je posvätené slovom Božím, to znamená, je vec dovolená a schválená slovom Božím, ako to na mnohých miestach potvrdzuje Písmo sväté. Veď Kristus manželstvo nazýva Božím spojením, keď hovorí: „Čo teda Boh spojil“ (Mat. 19,6). A Pavel o manželstve, pokrmoch a podobných veciach hovorí: „Posväcuje sa slovom Božím a modlitbou“ (1.Tim.4,5), to je slovom, ktoré ubezpečuje svedomia, že Boh to schvaľuje; a modlitbou, to je vierou, ktorá to s vďakou užíva ako dar Boží. Tiež 1.Kor.7,14: „Neveriaci muž sa posväcuje v žene“, to znamená, manželské obcovanie je sväté skrze vieru v Krista a dovolené tak, ako je dovolené prijímať pokrm atď. Podobne 1.Tim.2,15: (žena) „bude spasená rodením dietok“, atď. Keby protivníci mohli uviesť takéto citáty o celibáte, iste by tak urobili s veľkou slávou. Pavel hovorí, že žena bude spasená rodením dietok. Čo skvelejšieho by sa dalo povedať proti pokrytectvu celibátu, ako že žena bude spasená svojimi manželskými povinnosťami, manželským obcovaním, rodením a ostatnými domácimi povinnosťami? Na čo však myslí Pavel? Čitateľ zbadá, že pripojuje vieru a že domáce povinnosti neschváli bez viery, lebo dodáva: „Ak zotrvá vo viere“. Tuje reč o celom materskom stave. Teda predovšetkým sa

požaduje viera, ktorou žena prijíma odpustenie hriechov a ospravedlnenie. Potom sa pripojuje určitá práca v povolání, tak ako u jednotlivcov za vierou majú nasledovať dobré skutky určitého povolania. Tieto skutky sa ľúbia Bohu pre vieru. Tak aj povinnosti ženy sa ľúbia Bohu pre vieru a spasená je veriaca žena, ktorá zbožne koná tieto povinnosti svojho povolania.

Tieto výpovede dokazujú, že manželstvo je dovolené. Ak sa teda za čisté pokladá, čo Boh dovoľuje a schvaľuje: manželstvá sú isto čisté, pretože ich schvaľuje Božie slovo. A o dovolených veciach Pavel hovorí: „Čistým je všetko čisté“ (Tit. 1,15), to znamená, tým ktorí veria v Krista a vierou sú ospravedlnení. Atak bezbožným aj panictvo je nečisté, ale zbožným aj manželstvo je čisté pre slovo Božie a vieru.

A ďalej. Ak sa čistota stavia proti zlej žiadostivosti znamená, že ide o čisté srdce, to je, o mŕtvenie zlej žiadostivosti, pretože zákon nezakazuje manželstvo, ale smilstvá, záletníctva. Preto celibát nie je čistotou. Veď čistejšie srdce môže mať manžel, napr. Abrahám alebo Jákob, ako mnohí aj opravdu zdržanliví.

Konečne. Čo najrozhodnejšie protestujeme, ak pod celibátom rozumejú čistotu, ktorá viac zasluhuje ospravedlnenie ako manželstvo. Veď nie sme ospravedlnení ani pre panictvo ani pre manželstvo, ale z milosti pre Krista, keď veríme, že Boh je nám pre Neho milostivý. Tu možno vykriknú, že my po príklade Joviniána pokladáme manželstvo za rovné panictvu. Pre ich kriky nezavrhneme pravdu o spravodlivosti viery, ktorú sme predtým vyložili. A ani nepokladáme panictvo za rovné manželstvu. Veď ako jeden dar prevyšuje druhý, proroctvo je viac ako rečníctvo, známosť vojenského umenia viac ako roľníctvo, výrečnosť viac ako staviteľstvo, tak aj panictvo je vyšší dar ako manželstvo. Ale ako rečník nie je spravodlivejší u Boha pre výrečnosť, staviteľ pre staviteľské schopnosti, tak ani panna svojím panenstvom nezasluhuje si skôr ospravedlnenie ako manželka svojimi manželskými povinnosťami. Ale každý svojimi darmi má svedomite slúžiť a veriť, že odpustenie hriechov dosahuje vierou pre Krista, a že pre vieru bude ho Boh pokladať za spravodlivého.

Ani Kristus ani Pavel nechváli panictvo preto, že by ospravedlňovalo, ale preto, že robí človeka pohotovejším a domácimi starosťami ho menej odvádza od modlitby, učenia a služby. Preto hovorí Pavel: „Neženatý stará sa o veci Pánove“ (1.Kor.7,32). Teda panictvo má chválu pre duchovnú pohotovosť a horlivosť. Ani Kristus tých, ktorí sa sami vzdali manželstva, nechváli pre ich čin, ale dokladá: „pre kráľovstvo nebeské“, to jest, aby boli uvoľnení učiť sa a učiť evanjeliu. Ale nehovorí, že panictvo si zasluhuje odpustenie hriechov alebo spasenie.

Na príklady o levitických kňazoch odpovedáme, že z nich nevyplýva, že kňazom načim uložiť doživotný celibát. Obcovanie proti zákonu bolo vtedy nečistotou. Teraz nie je nečistotou, pretože Pavel hovorí: „Čistým je všetko čisté“ (Tit.1,15). Veď evanjelium nás oslobodzuje od levitických predpisov o nečistote. Ak by niekto bránil zákon o celibáte s úmyslom obťažovať týmito levitickými ustanoveniami svedomia, musíme mu odporovať práve tak ako apoštolovia v

Skutkoch ap. 15,10 — odporujú tým, čo požadovali obriezku a chceli, aby kresťania zachovávali Mojžišov zákon.

A ved' zbožní vedia obmedziť manželské obcovanie, najmä keď sú zamestnaní verejnými povinnosťami, ktoré zbožných mužov často tak zamestnávajú, že najradšej strasú z hlavy všetky starosti z domácnosti. Zbožní poznajú Pavlov príkaz (1.Tes.4,4), aby si každý vedel získať manželku s posvätnosťou. Poznajú aj iný príkaz: „Neodopierajte si (manželské povinnosti), len ak pri spoločnom súhlase načas, aby ste sa venovali modlitbe" (1.Kor.7,5). Pavel teda nechce, aby tak bolo natrvalo. Takáto zdržanlivosť je ľahká zbožným a pracovitým. Avšak veľký zástup záhaľčivých kňazov v kláštoroch nemôže zachovať ani levitickú zdržanlivosť svojej žiadostivosti, ako to všetci dobre vieme. A známe sú verše: „Taký chlapec sa obyčajne oddáva záhaľke a nenávidí usilovných".

Mnohí kacíri, nepochopia Mojžišov zákon, potupne učili o manželstve a veľmi obdivovali celibát. Epifán si sťažoval na enkratitov, že si najmä týmto získali duše prostých. Zdržiavali sa aj vína, a to aj pri večeri Pánovej, zdržiavali sa mäsa všetkých živočíchov, v čom prevýšili aj bráťrov dominikánov, ktorí jedli ryby. Zdržiavali sa aj manželstva, čo vzbudzovalo najväčší obdiv. O týchto skutkoch a obradoch si mysleli, že si nimi skôr zasluhujú milosť, ako keby používali víno, mäso, manželstvo, ktoré pokladali za všedný a nečistý stav, v ktorom Boh asi nemá zaľúbenie, i keď ho celkom nezavrhuje.

Takúto anjelskú zbožnosť Pavel v liste Kolosenským (2,18) rozhodne odmieta. Ved' potláčajú známosť o Kristu učiac, že ľudia pre takéto pokrytectvo sú čisti a spravodliví. Potláčajú aj známosť darov a prikázaní Božích. Boh chce, aby sme pobožne užívali Jeho dary. Môžeme uviesť príklady, že sa zbožné svedomia veľmi znepokojovali pre zákonitý spôsob manželstva. Toto zlo vyrástlo z výmyslov mníchov, ktorí poverčivo vychvaľovali celibát. My však pritom neznevažujeme umiernenosť a zdržanlivosť. Ved' sme už prv povedali, že cvičenie a krotenie tela je potrebné. Len popierame, že by určité ustanovenia zaručovali spravodlivosť. Veľmi trefne povedal Epifán, že si tieto ustanovenia zasluhujú chválu kvôli telesnej zdržanlivosti a verejnej mravnosti. Podobne aj iné obrady sú na to, aby usmerňovali neskúsených a nie ospravedlňovali.

Ale naši protivníci nepožadujú celibát kvôli svätosti; ved' vedia, že čistota sa nedodržiava. Svätosť len predstierajú, aby zaslepili oči neskúseným. Viac si zasluhujú opovrhnutia ako enkratiti, ktorí tak sa zdá, poblúdili pre veľkú nábožnosť; títo však podľa príkladu Sardanapala zneužívajú náboženstvo za zásteru.

Po šieste. Ku mnohým príčinám, pre ktoré musíme zamietnuť zákon o doživotnom celibáte, pristupujú ešte aj nebezpečenstvá ohrozujúce duše ako aj verejné pohoršenia, ktoré i keby tento zákon nebol nespravodlivý, mali by zastrašiť čestných mužov, aby neschvaľovali bremeno, ktoré zahubilo nespočetné duše.

Oddávna nariekali všetci čestní mužovia nad týmto bremenom, buď kvôli sebe, buď kvôli iným vidiac ich vystavených nebezpečenstvu. Avšak ich žaloby nevyslyšal ani jeden pápež. Vie sa dobre, ako veľmi pokazil tento zákon verejné mravy, koľko

nerestí a koľko chlípností splodil. Vznikli satiry o Ríme. Z nich Rím spoznáva a dočíta sa o svojich mravoch.

Takto tresce Pán Boh zneváženie Jeho daru a ustanovenia pri tých, čo zabraňujú manželstvo. Keďže sa stáva, že sa zákony menia podľa potreby, prečo by sa to nemohlo stať aj s týmto zákonom, za zmenenie ktorého, najmä v posledných časoch, prihovára sa toľko závažných dôvodov? Prirodzenosť slabne, stáva sa krehkejšou a rozrastajú sa hriechy, takže tým viac treba použiť Bohom dané lieky. Vieme, že karhal tento hriech pred potopou, ako ho karhal pred skazou piatich miest. Podobné previnenia predchádzali záhubu mnohých iných miest, ako napr. Sybarius a Ríma. V tomto sa nám ukazuje obraz doby bezprostredne pred koncom sveta. Preto by bolo treba v tieto dni posilniť manželstvo čo najprísnejšími zákonmi a príkladmi a ľudí povzbudzovať, aby vstupovali do manželstva. Je to úloha vrchnosti, ktorá sa stará o verejný poriadok. Medzitým učitelia evanjelia nezdržanlivých nech povzbudzujú vstupovať do manželstva, Iných zas nepohŕdať darom zdržanlivosti.

Pápeži každodenne vydávajú dišpenzy, denne menia aj najlepšie zákony, a len pri zákone o celibáte sú bezcitní a neoblomní, hoci sa vie, že je len púhym ľudským zákonom. Ba tento zákon ešte všemožne sprísňujú. Kánon prikazuje vyzdvihnúť z úradu ženatého kňaza; oni však, podarení vykladači, vyzdvihujú ho nie z úradu, ale na strom. Mnohých zbožných mužov krute zabili len preto, že boli ženatí. A práve tieto vraždy ukazujú, že učenie tohto zákona je démonické. Lebo diabol, ako vrah ľudí od počiatku, bráni svoj zákon týmito vraždami.

Vieme, že niektorých veľmi mrzí roztržka, lebo sa zdá, že sa odtrhávame od tých, ktorých pokladajú za riadnych biskupov. Avšak naše svedomia sú veľmi pokojné, lebo sme si vedomí, že i keď sa vynasnažujeme zachovať jednotu, protivníkov by sme mohli uzmierniť iba tým, keby sme zavrhlí jasnú pravdu. Tiež keby sme sa s nimi sprisahali brániť tento nespravodlivý zákon, rozháňať uzavreté manželstvá, zabíjať kňazov, ktorí by sa mu nechceli poddať, vyháňať úbohé ženy a osirelé dietky. Keďže sme si istý, že sa toto Bohu neľúbi, vôbec nežialime, že nemáme s protivníkmi účasť na toľkých vraždách.

Vyložili sme dôvody, pre ktoré nemôžeme s dobrým svedomím súhlasiť s protivníkmi brániacimi pápežský zákon o doživotnom celibáte, pretože sa protiví zákonu i Božiemu i prirodzenému a nezrovnáva sa ani so samotnými kánonmi a je zákerný a plný nebezpečenstiev. Tiež že všetko toto je len naoko. Ved' ten zákon nevydali z náboženských dôvodov, ale preto, že chcú panovať a túto bezbožnosť zastierajú náboženstvom. Rozumní ľudia nič nemôžu namietat' proti našim mocným dôvodom. Evanjelium dovoľuje manželstvo tým, ktorí ho potrebujú. Nenúti však do manželstva tých, čo chcú byť zdržanliví, len aby naozaj aj boli! A myslíme, že túto slobodu načim dopriať aj kňazom. Nechceme nikoho nútiť nasilu do celibátu ani rozháňať uzavreté manželstvá.

A už vyššie, keď sme uvádzali svoje dôvody, sme upozornili ako protivníci jedno-druhé prekrúcajú a podvrátili sme ich dôvody. Teraz ešte zopakujeme niekoľkými slovami ich najpádnejšie dôvody, ktorými bránia tento zákon. Najprv hovoria, že ho vyjaval Boh. Hľa, vid'te bezočivú nehanebnosť týchto ničomníkov!

Opovažujú sa tvrdiť, že zákon o doživotnom celibáte Boh vyjavil, hoci odporuje jasným svedectvám Písma, svätého prikazujú: „Aby sa vyhlo smilstvu, nech má každý svoju ženu" (1. kor. 7,2); tieto svedectvá zakazujú tiež rozväzovať manželstvá. Pavel nás upozorňuje na pôvodcu onoho zákona, keď ho menuje učením démonických učiteľov. A na pôvodcu ukazuje aj jeho ovocie, mnoho neslýchanej chlípnosti, množstvo vrážd, ktoré páchajú teraz pod zámenkou tohto zákona.

Druhý dôvod protivníkov je, že kňazi musia byť čistí, podľa výpovede: „Očist' sa, vy, ktorí nosíte náčinia Hospodinovo" (Izaiáš 52,11). Na podopretie tejto výpovede uvádzajú mnohé svedectvá. Tento dôvod, ktorý sa zdá najblýskavejším, sme už prv podvrátili. Povedali sme, že panictvo bez viery nie je u Boha čistotou a že manželstvo je čisté pre vieru podľa výpovede: „Čistým je všetko čisté" (Tit, 1,15). Povedali sme tiež, že sa tieto zovňajšie predpisy o čistote a zákonnícke obrady nemajú na toto vzťahovať, pretože evanjelium požaduje čisté srdce a nie zákonnícke predpisy. Je možné, že srdce ženatého muža, ako napr. Abraháma a Jákoba, ktorí mali viacej žien, je čistejšie a menej spaľované zlými žiadosťami ako srdce mnohých panien i keď skutočne zdržanlivých. Výpoveď Izaiášovu: „Očist' sa, vy, ktorí nosíte náčinia Hospodinovo" treba vzťahovať na čistotu srdca, na celé pokánie. Ostatne, svätí vedia, nakoľko majú byť zdržanliví v zovňajšom živote vôbec a v manželskom obcovaní zvlášť a tiež podľa Pavla ako „získať si manželku s posvätnosťou" (1. Tes. 4,4). Konečne, keďže manželstvo je čisté, je na mieste povedať tým, čo v celibáte nie sú zdržanliví, aby sa oženili a tak boli čistí. Takže rozkaz: „Očist' sa, vy, ktorí nosíte náčinia Hospodinovo" prikazuje, aby nečistí panicevovia boli čistými manželmi.

Tretí dôvod je neslýchaný. Totiž že manželstvo je joviniánskym bludom. Ohromná múdrosť!?! Toto je nové obvinenie, že manželstvo je bludom. V dobe Joviniánovej svet ešte neznal zákon o doživotnom celibáte. Preto je nehanebná lož hlásať, že manželstvo je joviniánskym bludom alebo že cirkev už vtedy odsúdila manželstvo. Z týchto príkladov vidieť, s akými úmyslami písali protivníci Podvrátenie. Mysleli si, že neskúsených najskôr popudia, keď títo čím častejšie počúvajú obvinenie z bludárstva a budú si myslieť, že naše učenie už dávno predtým cirkevné súdy prekladali a odsúdili. Takto neraz falošne sa odvolávajú na súd cirkvi. Toto oni veľmi dobre vedia, preto nám ani nechceli požičať odpis svojej „Apológie", aby sme im nemohli dokázať ich prázdnotu a podvod. A čo sa joviniánskeho bludu týka, povedali sme už, ako zmýšľame o porovnaní panenstva s manželstvom. Veď manželstvo nepokladáme za rovné panictvu. Avšak ani panictvo ani manželstvo podľa nás nezasluhujú ospravedlnenie.

Takýmito márnymi dôvodmi bránia bezbožný zákon, ktorý ohrozuje dobré mravy. Takýmito dôvodmi vyzbrojili mysle kniežat proti Božiemu súdu, v ktorom Boh požaduje vydať počet z toho, že rozbíjajú manželstvá, že mučia a zabíjajú kňazov. Nepochybujeme, že ako krv Ábelova zo zeme (1. Mojž. 4,10), tak volá aj krv mnohých zbožných mužov, s ktorými zaobchodili s toľkou ukrutnosťou. Boh pomstí túto ukrutnosť. Tam poznáte, aké márne sú dôvody protivníkov a pochopíte, že na Božom súde neobstojí nijaké prekrúcanie Božieho slova, ako svedčí Izaiáš: „Každé telo je tráva a všetka krása jeho ako poľný kvet" (40,6).

Nech sa stane čokoľvek, naše kniežatá môžu mať dobré svedomia, že správne konali. Lebo i keby sa kňazi pri ženbe boli aj dopustili chýb, roztrhávanie manželstiev však, prenasledovanie, ukrutnosť sa jasne protiví Božej vôli a Božiemu slovu. Ani naše kniežatá nemajú zaslúbenie v novotách alebo v roztržkách ale viac ako o všetko ostatné šlo im o pravdu Božieho slova, najmä keď je jasná.

XXIV. článok. O omši.

Aj tu musíme vopred povedať, že omšu neodstraňujeme, ale nábožne ponechávame a bránime. Ved' aj my odbavujeme služby Božie každú nedeľu a v ostatné sviatky, na ktorých prisluhujeme sviatosť tým, čo ju chcú užívať a to po spovedi a po rozhrešení. A zachovávame zvyčajné verejné obrady, poriadok čítania, modlitieb, rúcha a iné tomu podobné.

Protivníci sa naširoko rozpisujú o užívaní latinčiny pri omši. Rozprávajú pritom nezmysly, ako osoží poslucháčovi vo viere cirkvi nevzdelanému počúvať omšu, ktorej nerozumie. Vymysleli totiž, že púhe počúvanie je službou, aj keď tomu nerozumie. Nechceme sa o tomto škriepiť. Nech si to čitateľ sám rozsúdi. My to len preto pripomínáme, aby sme mali príležitosť upozorniť, že aj my sme ponechali latinské lekcie a modlitby.

Keďže obrady treba zachovávať preto, aby sa ľudia poučili v Písme svätom i napomenutí slovom, získali vieru, bázeň Božiu a tak sa aj modlili, lebo toto je zmyslom obradov: ponechávame latinčinu kvôli tým, ktorí sa latinsky učia a latinsky rozumejú. Ale pripojujeme aj nemecké piesne, aby sa aj pospolitý ľud mal z čoho učiť a cvičiť vo viere a v bázni Božej. V cirkvi vždy tak bývalo. A i keď niekde viac, niekde menej nemeckých piesní pribrali, predsa skoro všade spieval ľud vždy niečo aj v materinskom jazyku. Ved' nikde nie je ani napísané ani vytlačené, žeby ľudia mali osoh z počúvania lekcií, ktorým nerozumejú. Alebo že by im osožili obrady bez toho, aby učili alebo napomínali, len pre púhy výkon, že sa tak vykonali a oni sa im prizerali. Veru slabé požehnanie z takých farizejských výmyslov!

Že odbavujeme len verejné alebo spoločné omše, v tom niet ničoho proti katolíckej cirkvi. Ved' v gréckych cirkvách ani dnes nemajú súkromné omše, ale sa odslúži len jedna verejná, aj to len v nedeľu alebo vo sviatok. V kláštoroch sa odbavuje omša každý deň ale len verejná. Toto sú stopy starých obyčajov. Ved' starí spisovatelia z doby pred Gregorom sa ani raz nezmieňujú o súkromných omšiach. Nebudeme spomínať, ako sa začali; známe je však, že keď žobraví mníši prevládli, z ich falošných náuk a kvôli zisku sa tak rozmnožili, že všetci čestní mužovia si už dávno priali ich obmedzenie. Sv. František správne predvídal, keď ustanovil, aby sa jednotlivé kláštory uspokojili s jednou omšou denne. Toto však neskôr zmenili alebo z povery alebo pre zisk. Takto oni menia ustanovenia Otcov, ako sa im hodí; proti nám sa však dovolávajú vážnosti Otcov. Epifán píše, že v Ázii trikrát do týždňa bola prisluhovaná večera Pánova, ale že každodenné omše neboli. A dokladá, že tento

zvyk sa zachoval od apoštolov. Ved' takto hovorí: „Apoštolovia ustanovili prisluhovať večeru Pánovu v stredu, piatok a v nedeľu.“

I keď protivníci pri tomto článku zozbierali mnoho výpovedí, aby dokázali, že omša je obeť, predsa celý ten nesmierny hluk slov umlčí táto jediná odpoveď, totiž že tá veľká kopa dôkazov, dôvodov, svedectiev nedokazuje, žeby omša z púheho výkonu získavala milosť alebo, odslúžená za iných, zasluhovala im odpustenie odpustiteľných i smrteľných hriechov, viny a trestu. Táto jediná výpoveď vyvráti všetko, čo protivníci uvádzajú nielen v tomto Podvrátení ale aj vo všetkých spisoch, ktoré vydali o omši.

Toto je podstata veci; na ňu upozorňujeme čitateľov, ako Aeschines upozorňoval sudcov, aby sa sporné stránky vždy držali podstaty, aby aj oni tak bojovali s protivníkom o podstatu rozporov a nedovolili mu odbočiť od veci. Podobne aj naši protivníci majú byť donútení hovoriť k veci. A keď bude známa podstata sporu, ľahko sa dajú rozsúdiť aj dôvody oboch strán.

My sme vo svojom Vierovyznaní vyjadrili, čo učíme o večeri Pánovej; že nedáva milosť z púheho výkonu, ani, vykonaná za iných, živých i mŕtvych nezasluhuje im z púheho výkonu odpustenie hriechov, viny alebo trestov. A pre túto podstatu máme jasné a mocné potvrdenie v tom, že človek nemôže dosiahnuť odpustenie hriechov pre svoj výkon, z púheho jeho vykonania. Ale vierou treba premôcť hrôzy hriechu a smrti, keď povzbudíme srdcia známost'ou o Kristu a sme istí, že nám Boh odpúšťa pre Krista a že nám daruje Kristove zásluhy a Jeho spravodlivosť. „Ospravedlnení teda z viery, máme pokoj“ (Rim.5,1). Toto sú také isté a bezpečné slová, že obstoja proti všetkým bránam pekelným.

Povedali sme všetko, čo bolo načim povedať o tejto otázke. Ved' kto má zdravý rozum, nemôže schvaľovať farizejské a pohanské názory o púhom výkone. A predsa sa tieto názory zakorenili v ľude a viedli k nesmiernemu množstvu omší. Ved' omše sa odbavujú, aby sa uzmieril Boží hnev. Ich odbavením chcú dosiahnuť odpustenie viny a trestu a zadovážiť si všetko možné, čo len v živote potrebujú; chcú nimi aj mŕtvych vyslobodzovať. Tieto farizejské výmysly rozšírili v cirkvi mnísi a sofisti. I keď sme sa už dosť vyjadrili k veci, predsa ešte čo to pripojujeme, pretože protivníci mnohé výpovede z Písma prekrúcajú, aby nimi bránili svoje bludy. V Podvrátení mnoho hovorili o obeti, kdežto my vo Vierovyznaní sme sa vyhýbali tomuto slovu pre jeho dvojzmyselnosť. Vyložili sme len to, čo oni teraz rozumejú pod obeťou a že ich zneužívanie zavrhuje. Teraz, aby sme vysvetlili prekrútené miesta Písma svätého, treba nám na začiatku vyložiť, čo je obeť. Už plných desať rokov vydávali protivníci hromady spisov o obeti, ale dosiaľ ani jeden z nich nepodal definíciu obete. Len slovo obeť vytrhávajú z Písma svätého alebo z Otcov. Nakoniec navešajú naň, čo sa im prisnilo, akoby obeť naozaj bola tým, čo sa im zazdá.

Čo je obeť a aké sú druhy obete.

Sokrates v Platónovom Phaedre hovorí, že sa najviac snaží o rozlišovanie, pretože bez toho pri vyučovaní nič nemožno ani vysvetliť ani pochopiť; a ak by našiel niekoho, čo by sa vyznal v rozlišovaní, vravel, že by šiel za ním ako po stopách božích. A káže, aby rozlišujúci rozťal časti týchže článkov tak, aby člena, ktorý má byť rozťatý, nepolámal ako zlý kuchár. Protivníci však vôbec nedbajú na tieto pravidlá, takže sú opravdiví Platónovi zlí kuchári porušujúci členy obete, o čom sa veľmi ľahko presvedčíme rozoberaním druhov obetí. Teológovia majú správne rozlišovať medzi sviatosťou a obeťou. Veď sú alebo obradom alebo posvätným výkonom. Sviatosť je obrad alebo výkon, v ktorom nám Boh dáva to, čo ponúka zaslúbenie, spojené s výkonom. Napr. krst je výkon, v ktorom nie my obetujeme Bohu, ale v ktorom Boh krstí nás, totiž kňaz na mieste Božom. A tu nám ponúka a podáva odpustenie hriechov atď. podľa zaslúbenia; „Kto uverí a pokrstí sa, bude spasený“ (Mark. 16,16). Naproti tomu obeť je obrad alebo skutok, ktorý my Bohu prinášame, aby sme Mu vzdali úctu.

Sú však dva hlavné druhy obetí, nie viac. jedným je obeť zmiernenia, to jest skutok, dávajúci zadosťučinenie za vinu a trest, teda zmierujúci Boha alebo utišujúci hnev Boží; tento skutok aj iným zasluhuje odpustenie hriechov. Druhým je obeť vďaky, ktorá nezasluhuje odpustenie hriechov ani zmiernenie, ale ju prinášajú zmierením, aby vzdali vďaky za prijaté odpustenie hriechov a za iné prijaté dobrodenia.

Veľmi treba mať na pamäti a pred očami tieto dva druhy obetí aj v tomto spore, aj v iných rozpravách a najmä treba dbať, aby sme ich nezamenili. Keby rozsah tejto knihy dovolil, pripojili by sme dôvody tohto rozdelenia. Veď o tomto máme mnoho svedectiev v liste Židom a aj inde. Aj všetky levitické obete možno zhrnúť do týchto dvoch druhov. Veď v dobe zákona niektoré obete sa volali obeťami zmiernenia kvôli označeniu alebo na pripodobnenie, nie preto, že by zasluhovali odpustenie hriechov pred Bohom, ale že zasluhovali odpustenie hriechov podľa spravodlivosti zákona, aby tí, za ktorých sa prinášali, neboli vylúčení zo spoločenstva. Preto sa nazývali obeťou zmiernenia za hriech, zápalnou obeťou za previnenie. Druhé boli vskutku vďaky, dary, úlitby, odplaty, prvotiny, desiatky.

V skutočnosti na svete bola len jedna jediná obeť zmiernenia, totiž Kristova smrť, ako poučuje list Židom slovami: „Krv býkov a kozlov nemôže zahľadiť hriechy“ (10,4). A krátko na to o Kristovej vôli: „Podľa tejto vôle sme posvätení tým, že Ježiš Kristus raz navždy obetoval svoje telo“ (v. 10.). A Izaiáš vysvetľuje zákon, aby sme vedeli, že nie obrady zákona ale Kristova smrť je skutočným zadosťučinením za naše hriechy alebo zmierením, lebo hovorí: „Ak položí život v obeť za hriech, má uzrieť potomstvo a žiť dlhé časy“ (53,10). Lebo slovo „obeť“, ktoré tu užíva, znamená obeť za hriechy. V dobe zákona to znamenalo, že bude prinesená obeť, ktorá učiní zadosť za naše hriechy a zmieri s Bohom, aby ľudia vedeli, že Boh sa chce s nimi zmieriť nie pre naše spravodlivosti, ale pre cudzie zásluhy, totiž Kristove. Pavel tože slovo „obeť“ užíva na označenie hriechu, Rim. 8,3: „Pre hriech poslal svojho Syna a hriech v tele odsúdil“, to znamená, hriech trestal hriechom, to je, obeťou za hriech. Význam slova ľahšie možno pochopiť z

pohanských zvykov, ktoré, ako vidíme, prijali z nesprávne pochopených výpovedí cirkevných Otcov. Rimania nazývali zmierčou obeťou tú, čo vo veľkých pohromách, kedy bolo im zrejmé, že sa boh hnevá, prinášali na utíšenie boha; niekedy prinášali aj ľudské obete, azda preto, že počuli, že raz bude prinesená ľudská obeť na zmierenie celého ľudského pokolenia. Gréci volali obete raz katharmata inokedy peripsémata. Aj Izaiáš aj Pavel myslia to tak, že Kristus bol obeťou, to je zmierením, aby sa Boh zmieril Jeho zásluhami a nie našimi. Platí teda, že jedine Kristova obeť je skutočnou zmierčou obeťou. Levitické sa nazývajú zmierčiami len preto, aby naznačovali budúcu obeť zmierenia. Kvôli predobrazu boli to zadosťučinenia, vyplácajúce spravodlivosť zákona, aby hriešnici neboli vylúčení zo spoločenstva. Keď sa zjavilo evanjelium, museli prestať; a pretože pri zjavení sa evanjelia museli prestať, neboli skutočnými zmierčiami obeťami, keďže evanjelium preto bolo zasľúbené, aby podávalo zmierenie.

Ostatné obete sú obete vd'aky, ako napr. obete chvál (Žalm 56,13n; 3. Mojž.3,1; 7,11n), kázeň evanjelia, viera vzývanie, vzdávanie vd'aky, vyznávanie, utrpenie svätých, ano, všetky dobré skutky svätých. Tieto obete nie sú zadosťučineniami za obetujúcich, ani ich nemožno privlastniť iným, akoby im už pre púhy výkon zasluhovali odpustenie hriechov alebo zmiernenie. Ved' prinášajú ich už zmierení. Takéto sú obete Novej zmluvy, ako o nich poučuje Peter: „Sväté kňazstvo, aby ste prinášali duchovné obete" (1. Petra 2,5). Duchovné obete sú tu postavené nielen proti obetiam zvierat, ale aj proti ľudským skutkom, ktoré sa konajú ex opere operato, to je, ako čisto zvonjši výkon, pretože duchovné znamená podnet Ducha Svätého v nás. To isté učí Pavel: „Vydávajte telá v živú, svätú, Bohu príjemnú obeť, rozumnú to službu Božiu" (Rim. 12,1). Rozumná služba je taká služba, v ktorej poznávame Boha, srdcom Ho prijímame, takže sa deje v bázni Božej a v dôvere v Boha. Je to teda postavená nielen proti levitickej službe, v ktorej boli obetované zvieratá, ale aj proti službe, o ktorej vymysleli, že je platná púhym výkonom. To isté učí aj list Židom: „Skrze Neho teda vždy prinášajme Bohu obeť chvály" (13,15) a pripojuje toto vysvetlenie, „to je ovocie rtov, vyznávajúcich Jeho meno." Káže obetovať chvály, to je vzývanie, vd'akyvzdávanie, vyznávanie a tomu podobné. Tieto však neúčinkujú z púheho výkonu ale pre vieru. Na toto upozorňuje výraz „skrze Neho prinášajme", to znamená, vierou v Krista.

Slovom, novozmluvné sú duchovné, to je, spravodlivosť viery v srdci a ovocie viery. Preto rušia levitické služby. Aj Kristus hovorí u Jána: „Praví ctitelia budú vzývať Otca v duchu a v pravde; ved' aj Otec takých ctiteľov chce mať. Boh je Duch a tí, čo Ho vzývajú, musia Ho vzývať v duchu a v pravde" (4,23-24). Táto výpoveď jasne zatracuje výmysly o obetiach, o ktorých vymysleli, že účinkujú z púheho výkonu; a učí, že treba Ho vzývať v duchu, to je pohnútkami srdca a vierou. Podobne aj proroci v Starej zmluve zatracujú ľudový názor o púhom výkone a učia o spravodlivosti a o obetiach duchovných. Jeremiáš 7,22.23: „Lebo som nehovoril s vašimi otcami, keď som ich vyviedol z Egypta a nedal som im príkaz o zápalných a zábitných obetiach, ale toto som im prikázal: Počúvajte môj hlas, tak budem vašim Bohom a vy budete mojím ľudom". Čo myslíme, ako prijali Židia túto kázeň, ktorá

zjavne odporuje Mojžišovi? Vedelo sa totiž že Boh prikázal otcom zápalné a krvavé obete, avšak Jeremiáš zavrhuje domnienku o obetiach, ktorú Boh nezjavil, totiž, že Ho tie obete uzmieria púhym ich vykonaním. Ale pripojuje vieru, pretože Boh toto prikázal: „Poslúchajte na môj hlas“, to je: verte mi, že ja som váš Boh a chcem, aby ste ma takto poznali, keďže sa zmilúvam a pomáham a nepotrebujem vaše krvavé obete; dôverujte mi, že chcem byť váš Boh Ospravedlniteľ a Spasiteľ, nie pre vaše skutky, ale pre svoje slovo a zaslúbenie; odo mňa opravdivo a srdečne proste pomoc a ju aj očakávajú.

Výmysel o púhom výkone zavrhuje aj Žalm (50,13.15), ktorý odmieta krvavé obete a požaduje vzývanie: „Či mäso z býkov jedávam a pijem z kozlov krv? Vzývaj ma v deň súženia, vytrhnem ťa a ty ma budeš oslavovať.“ Ukazuje, že to je pravá služba a pocta, ak Ho vzývame zo srdca.

Tiež Žalm 40,7: „Zábitok ani obetavý dar nemáš rád, otvoril si mi uši“; to je: dal si mi slovo, ktoré počúvam a chceš, aby som veril Tvojmu slovu a Tvojim sľubom, že sa vskutku ráčiš zmilovať, mi pomáhať atď. Tiež Žalm 51,18.19: „Lebo Ty nemáš rád zábitok a keby som Ti obetoval zápal, nepáčil by sa Ti. Obetou Bohu je duch skrúšený: Ty, Bože, nepohrdaš srdcom skrúšeným a zdrveným“. Podobne Žalm 4,6: „Obetujte Mu spravodlivé obete a dôverujte Hospodinu!“ Prikazuje dúfať a hovorí, že toto je pravá obet'; tým naznačuje, že ostatné obete nie sú pravé a správne. A Žalm 116,17: „Prinášam Tebe obet' vd'aky a vzývať budem meno Hospodinovo“. Vzývanie nazýva obetou chvály, vd'aky.

Písmo sväté je plné takýchto svedectiev, ktoré poučujú, že obete púhym výkonom nezmierujú Boha. Preto keď sa v Novej zmluve odstránili levitické obrady, zjavne učí, aby sa prinášali nové, čisté obete, totiž viera, vzývanie, ďakovanie, pokánie, kázeň evanjelia, utrpenie pre evanjelium a tomu podobné.

A o týchto obetiach hovorí Malachiáš: „Lebo od východu slnka až do jeho západu veľké je moje meno medzi národmi. A na každom mieste mi kadia, obetujú, a to čisté dary môjmu menu“ (1,11). Túto výpoveď prekrucujú protivníci na omšu a dovolávajú sa svedectiev Otcov. Snadno odpovieme: Aj keby v tých slovách bola reč o omši, ešte by nenasledovalo, že omša ospravedľňuje púhym výkonom alebo vykonaná za iných, zasluhuje im odpustenie hriechov, atď. Prorok nehovorí nič o tom, čo nehanebne vymýšľajú mnísi a sofisti. Ostatne, samé prorokove slová ukazujú ich pravý zmysel. Veď ponajprv hovoria, že meno Pánovo bude veľké. To sa uskutočňuje zvestovaním evanjelia. Ním sa meno Kristovo stáva známym a poznáva sa Otcovo milosrdenstvo zaslúbené v Kristovi. Kázeň evanjelia vzbudzuje vieru v tých, ktorí prijímajú evanjelium, títo vzývajú boha, títo vzdávajú Bohu vd'aky, títo znášajú utrpenia pre vieru, títo konajú dobré skutky na slávu Kristovu. Takto je meno Pánovo veľké medzi národmi. Teda zápalná obet' a čistá obet' neznamenajú púhy obetný výkon, ale všetky obete, ktorými sa Pánovo meno stáva veľkým, totiž: vieru, vzývanie, zvestovanie evanjelia, vyznávanie atď. Nedbáme, keby niekto chcel omšu zahrnúť medzi obrady, len nech pod tým nerozumie púhe obrady a nech neučí, že obrady osožia samým výkonom. Ako medzi obete chvály, to jest, medzi Božie chvály počítame kázeň slova Božieho, tak môže byť chválou alebo vzdávaním vd'aky

aj prijímanie večere Pánovej. Nie však v tom zmysle, že ospravedľňuje pre púhy výkon alebo, že je privlastnená iným, aby im zaslúžila odpustenie hriechov. Neskôr vyložíme, akým spôsobom sú obrady obeťou. Malachiáš tým, že hovorí o všetkých službách Novej zmluvy a nielen o večeri Pánovej, tiež tým, že nezastáva farizejský názor o púhom výkone, nesvedčí proti nám, ale skôr za nás. Veď on požaduje obrady srdca, ktorými je meno Pánovo naozaj veľké.

Z Malachiáša ešte aj túto výpoveď uvádzajú: „Prečistí synov Léviho, pretríbi ich ako striebro a zlato, tak budú prinášať Hospodinu správne obetné dary" (3,3). Táto výpoveď jasne požaduje obeť svätých, preto nepodopiera výmysel o púhom výkone. Lebo obeťami Léviho synov, totiž učiteľov v Novej zmluve, je zvestovanie evanjelia a dobré ovocie tejto zvesti, ako hovorí Pavel Rim. 15,16: „Slúžim evanjeliu Božiemu, aby sa pohania stali vzácnou obeťou posvätenou Duchom Svätým", to je, aby pohania boli obeťou Bohu milou skrze vieru, atď. Lebo zabíjanie obetí v dobe zákona predznačovalo aj smrť Kristovu, aj kázeň evanjelia, ktorá má mŕtviť starého Adama v tele a má sa v nás začať nový, večný život.

Ale protivníci slovo „obeť" všade zneužívajú na označenie samej ceremónie. Kázeň evanjelia, vieru, vzývanie a podobné obchádzajú, hoci obrady boli zriadené práve kvôli tomuto a Nová zmluva požaduje obeť srdca a nie obradnícke, konané za hriechy podľa spôsobu levitického kňazstva.

Odvolávajú sa aj na stálu obeť (2.Mojž.29,39n; Dam. 8,11n; 12,11), totiž, ako v dobe zákona bola stála obeť, tak v dobe Novej zmluvy omša má byť trvalou obeťou. Protivníkom by sa toto hodilo do krámu, keby sme sa dali premôcť inotajmi. Vie sa však, že inotaje nepodávajú bezpečné dôkazy. Mohli by sme súhlasiť s tým, že pod omšou treba rozumieť stálu obeť, keby sa toto vzťahovalo na celú omšu, to je, na obrady s kázňou evanjelia, vierou, vzývaním a vzdávaním vďaky. Lebo toto Všetko je spojené so stálou obeťou Novej zmluvy, pretože obrady boli ustanovené kvôli tomuto a nemožno ich od tohoto odlučovať. Preto hovorí Pavel: „Kedykoľvek by ste jedli tento chlieb a pili z kalicha, zvestujete smrť Pánovu" (1.Kor. 11,26). Ale z toho levitického spôsobu vôbec nevyplýva, že obrady sú skutkom, ktorý ospravedľňuje púhym výkonom, alebo ktorý možno vykonať za iných, aby im zaslúžil odpustenie hriechov atď.

A predobraz dobre zobrazuje nielen samé obrady ale aj kázeň evanjelia. V 4.Mojž.28,4n spomínajú sa tri časti každodennej obeť: spálenie baránka, úlitba a obetovanie bielej múky. Doba zákona mala obrazy alebo tiene budúcich vecí. A tak tento obraz znázorňuje Krista a celú službu Božiu Novej zmluvy. Spálenie baránka znázorňuje Kristovu smrť. Úlitba znázorňuje poliatie veriacich celého sveta krvou Baránkovou skrze kázeň evanjelia, to je posvätenie, ako hovorí Peter: „Ktorých Duch posvätil, aby boli poslušní a skropení krvou Ježiša Krista" (1. Petra 1,2). Obetovanie múky znázorňuje vieru, vzývanie a vďakvzdávanie v srdciach. Ako sa teda v Starej zmluve poznáva tieň, tak v Novej zmluve načim hľadať podstatu, ktorá bola predznačená a nie iný predobraz akoby dostačujúci k obeť.

Preto i keď obrad je pamiatkou Kristovej smrti, predsa sám nie je trvalou obeťou, ale sama vlastná pamiatka je trvalou obeťou, to je kázeň a viera, ktorá verí,

že Boha zmierila Kristova obeť. Požaduje sa úľitba, to je účinok kázne, aby poliaty v evanjeliu krvou Kristovou, boli sme posvätení, umŕtvení a znovuzrodení. Požadujú sa aj obeť, to je, vzdávanie vďaky, vyznávanie a utrpenie.

Keď sa takto zamietne farizejský blud o púhom výkone, pochopíme, že obeť znamená duchovnú službu a trvalú obeť srdca, pretože v Novej zmluve treba hľadať podstatu svätosti, to znamená, Ducha Svätého, mŕtvenie a znovuzrodenie. Z týchto slov dostatočne vidieť, že predobraz stálej obeť nie je proti nám, ale skôr za nás, pretože my požadujeme všetky časti označujúce stálu obeť. Protivníci falošne snívajú, že predobraz označuje len obrad a nie aj kázeň evanjelia, mŕtvenie a znovuzrodenie srdca atď.

Teraz teda zbožní mužovia ľahko môžu posúdiť, že je to veľmi falošné obvinenie, že my rušíme stálu obeť. Sama vec ukazuje, kto sú oni antiochovia, ktorí vládnu v cirkvi, čo pod zámenkou náboženstva uchvacujú svetské kráľovstvá, zanedbávajú náboženskú starostlivosť a kázanie, čo panujú, vedú vojny celkom ako svetskí panovníci a zriaďujú v cirkvi nové obrady. Lebo protivníci zachovali pri omši len obrady a ich verejne zneužívajú k svätokrádežníckemu zisku. Ďalej vymýšľajú, že toto dielo, privlastnené iným, zasluhuje týmto milosť a všetko dobré. V kázňach neučia evanjelium, nepotešujú svedomia, neukazujú, že sa hriechy odpúšťajú zdarma pre Krista, ale učia o vzývaní svätých, o ľudských zadosťučineniach, ľudských ustanoveniach a tvrdia, že nimi sú ľudia ospravedlnení pred Bohom. A toto navidomoči bezbožné, bránia silou. Ak sa niektorí kazatelia chcú ukázať ako učenci, prednášajú filozofické otázky, ktorým nerozumie ani ľud, ani oni sami. Konečne znášannejší z nich učia o zákone, avšak ani slovom sa nezmieňujú o spravodlivosti viery.

Protivníci v Podvrátení vykladajú obdivuhodné tragédie o spustlosti kostolov, že totiž sú bez ozdobných oltárov, bez sviec a sôch. Tieto haraburdy pokladajú za ozdobu chrámov. Daniel (11,31) hovorí o spustlosti omnoho väčšej, totiž o neznalosti evanjelia. Lebo ľud zavalený množstvom a rozmanitosťou ustanovení a názorov, nie je v stave pochopiť podstatu kresťanského učenia. Ved' kto z ľudu pochopil kedy učenie o pokání, ako ho podávajú protivníci? A toto je predsa hlavný článok kresťanského učenia. Protivníci vedeli utrápiť svedomie vypočítavaním hriechov a zadosťučineniami. Ale o viere, ktorou zdarma dosahujeme odpustenie hriechov, sa nezmieňujú ani slovíčkom. O utrpení viery, bojujúcej so zúfalstvom, o milostivom odpustení hriechov pre Krista, mlčia všetky knihy i všetky kázne protivníkov. K tomu pristupuje strašné znesvätenie omše a mnohé iné bezbožné obrady v chrámoch. Toto je spustošenie, ako ho opisuje Daniel.

Naproti tomu naši kňazi vykonávajú z Božej milosti službu slova, učia evanjeliu o Kristových dobrodeniach, zvestujú, že odpustenie hriechov sa dosahuje zdarma pre Krista. Toto učenie veľmi potešuje svedomia. Pripojujú aj učenie o dobrých skutkoch, ktoré Boh prikázal. Kážu o vážnosti a o užívaní sviatostí.

Ak by užívanie večere Pánovej bolo stálou obeťou, tak my ju skôr zachovávame ako protivníci, pretože u nich kňazi pre zisk prisluhujú sviatosť. U nás sa prijíma častejšie a zbožnejšie. Lebo ju prijíma ľud, najprv poučený a vyskúšaný.

My poučujeme ľudí o pravom prijímaní sviatosti, ktorá bola ustanovená, aby bola pečaťou a svedectvom milostivého odpustenia hriechov; preto nám načim povzbudiť prestrašené svedomia, aby boli isté a verili, že sú im hriechy z milosti odpustené. Keďže teda zachovávame aj kázeň evanjelia, aj pravé prijímanie sviatosti, je u nás aj stála obeť.

A ak je reč o zovňajšom stave, tak návšteva chrámov je u nás húfnejšia ako u protivníkov. U nás sa v chrámových zhromaždeniach prednášajú poučné a pochopiteľné kázne. Učenie protivníkov nikdy nepochopil ani ľud ani sami učenci. A pravou ozdobou kostola je správne, užitočné a jasné učenie, pobožné prijímanie sviatosti, vrúcna kázeň a podobné. Sviečky, zlaté nádoby a podobné ozdoby sú vhodnou, nie však podstatnou ozdobou chrámu. Akže protivníci v týchto veciach vidia služby Božie a nie v kázni evanjelia, vo viere, v bojoch viery, patria medzi tých, o ktorých Daniel píše, že uctievajú svojho boha zlatom a striebrom.

Uvádzajú aj z listu Židom: „Každý veľkňaz, ktorý je z radu ľudí, je ustanovený pre dobro ľudí vo veciach Božích: prinášať bezkrvné a krvné obete za hriechy" (5,1). Z tohoto usudzujú, keďže aj v Novej zmluve sú veľkňazi a kňazi, že musia byť aj nejaké obete za hriechy. Týmto citátom veľmi zapôsobia na neučených, najmä keď pred oči predstavia všetku nádheru starozmluvných kňazov a obetí. Toto prirovnanie oklame neskúsených, ktorí si myslia, že načim aj u nás prinášať podobné obradnícke obete za hriechy iných ako v Starej zmluve. A tieto omšové služby a ostatné obrady pápežské nie sú ničím iným ako zle pochopenými levitickými obradmi.

I keď naše učenie má veľmi dobré svedectvá v liste Židom, protivníci napriek tomu povytrhávané výpovede aj tohto listu prekrucujú proti nám, ako napr. aj na tomto mieste, kde hovoria, že je ustanovený veľkňaz, aby prinášal obete za hriechy. Samé Písmo sväté však hneď uvádza, že Kristus je najvyšším kňazom. V predchádzajúcich slovách je reč o levitickom kňazstve, ktoré je podľa týchto slov predobrazom Kristovho kňazstva. Lebo levitické obete za hriechy nezasluhovali u Boha odpustenie hriechov, boli len predobrazom Kristovej obete, ktorá ako sme už povedali, mala byť jedinou obeťou zmierenia. Preto sa tento list zaoberá zväčša učením, že staré kňazstvo a obete neboli ustanovené, aby u Boha zasluhovali odpustenie hriechov alebo zmierenie, ale boli iba predobrazom budúcej jedinej obete Kristovej. Veď svätí v Starej zmluve museli byť ospravedlnení vierou v zaslúbené odpustenie hriechov, darované v Kristu, tak isto, ako z viery boli ospravedlnení aj svätí v Novej zmluve. Všetci svätí od stvorenia sveta museli veriť, že obeťou a zadost'učinením za hriechy bude Kristus, ktorý bol zaslúbený, ako učí Izaiáš: „Aby položil život v obeť za hriech" (53,10).

Keď teda v Starej zmluve obete nezasluhovali zmierenie, ale boli len podobenstvom zmierenia (zasluhovali totiž občianske zmierenie) a boli predobrazom budúcej obete, nasleduje, že je len jediná obeť, obeť Kristova, prinesená za hriechy iných. Preto v Novej zmluve niet okrem obete Kristovej na kríži inej obete, prinesenej za hriechy iných.

Dokonale sa mýlia tí, čo vyhutujú, že levitické obete zasluhovali u Boha odpustenie hriechov a podľa ich príkladu vyhľadávajú v Novej zmluve okrem

Kristovej aj iné obete, platné pre iných. Tento blud úplne zakrýva zásluhy Kristovho utrpenia a spravodlivosť viery, marí učenie Starej i Novej zmluvy a za zmiercov nám dáva biskupov a kňazov, ktorí denne predávajú svoju službu v chrámoch.

Preto, ak by niekto dôvodil, že aj v Novej zmluve treba najvyššieho kňaza, ktorý by obetoval za hriechy, možno to pripustiť jedine o Kristovi: Toto potvrdzuje celý list Židom, Veď ak by sme okrem Kristovej smrti vyhľadávali aj iné zadosťučinenia, platné za hriechy iných a uzmierujúce Boha, znamenalo by to ustanovovať okrem Krista aj iných prostredníkov. A keď kňazstvo Novej zmluvy je službou ducha, ako učí Pavel, 2.Kor.3,6, tak jedine Kristova obeť dáva zadosťučinenie a je platná pre hriechy iných. Ostatne nemá iných obetí podobných levitickým, ktoré by púhym výkonom mohli platiť iným, ale im ponúka evanjelium a sviatosti, aby nimi prijali vieru a Ducha Svätého a boli mŕtvení a oživovaní, pretože služba ducha sa protiví platnosti z púheho výkonu. Je teda službou ducha, v ktorej Duch Svätý pôsobí v srdciach. Jeho služba je taká, že iným osoží tým, že v nich účinkuje, keď ich znovuzrodzuje a oživuje. Toto sa však nedeje privlastnením si cudzieho skutku, vykonaného za iných, púhym výkonom.

Vysvetlili sme dôvody, prečo omša neospravedlňuje púhym výkonom, ani nezasluhuje odpustenie, keď sa slúži za iných, pretože jedno i druhé protiví sa spravodlivosti viery. Veď nemožno dosiahnuť odpustenie hriechov, nemožno premôcť hrôzy hriechu a smrti nijakým skutkom, ani ničím iným, iba vierou v Krista podľa onej výpovede: „Ospravedlnení teda z viery máme pokoj s Bohom“ (Rim. 5,1).

Dokázali sme tiež, že výpovede Písma Svätého, ktoré uvádzali proti nám, vôbec nepodopierajú bludy protivníkov o púhom výkone. To môžu posúdiť čestní muži všetkých národov. Preto treba zamietnuť blud Tomáša, ktorý napísal: „Telo Pánovo, raz na kríži obetované za prirodzenú vinu, má sa na oltári stále obetovať za každodenné hriechy, aby v tomto mala cirkev úrad na zmierenie Boha“. Zavrhnúť treba aj niektoré všeobecne rozšírené bludy, že omša spôsobuje milosť púhym výkonom tomu, kto ju slúži; že privlastnená iným, hoc aj nespravodlivým, ak jej neodporujú, zasluhuje odpustenie hriechov, viny a trestu. Toto všetko je falošné a bezbožné, vymyslené len nedávno hlúpymi mníchmi a všetko toto zastiera slávu Kristovho utrpenia a spravodlivosť viery.

Z týchto bludov povstali nekonečné ďalšie, napr. aká je platnosť omší odslúžených naraz za mnohých a aká jednotlivých slúžených za jednotlivcov. Sofisti majú celý zoznam stupňov zásluh, ako zlatníci majú stupne váh zlata alebo striebra. Ďalej predávané omše cenia podľa toho, čo chce nimi kto dosiahnuť; obchodníkom, aby sa im vydaril obchod, lovcom, aby mali zdar na poľovačke. A takto do nekonečna. Konečne, prenášajú jej platnosť aj na mŕtvych, vyslobodzujú duše z trestov očistca tým, že im pripočítavajú sviatosť, hoci omša bez viery neprospeje ani živým. Protivníci na podopretie týchto pohádok, ktoré učia s veľkou vážnosťou v cirkvi, z Písma Svätého nemôžu uviesť ani len slovíčko a nemajú svedectiev ani starej cirkvi ani Otcov.

Čo učili Otcovia o obeti?

Keď sme vysvetlili výpovede z Písma svätého, proti nám citované, prichodí sa nám ešte zmieniť o cirkevných Otcoch. Dobre vieme, že Otcovia volali omšu obeťou. Ale pod tým nemysleli, že omša podáva milosť z púheho výkonu, a že odslúžená za iných, zasluhuje im odpustenie hriechov, viny a trestu. U ktorého z Otcov možno sa dočítať o týchto báhorkách? Veď jasne svedčia, že hovoria o vzdávaní vďaky. Preto ju menujú „eucharistiou“ — vzdávaním vďaky. Avšak už prv sme povedali, že eucharistická obeť nezasluhuje zmierenie, ale už zmierení ju donášajú. Ako ani utrpenia nezasluhujú zmierenie. Preto sú eucharistickými obeťami, že ich prinášajú zmierení.

Táto všeobecná odpoveď o výpovediach Otcov nás dostatočne chráni proti protivníkom. Isté je, že vymysleniny o záslužnosti z púheho výkonu nikde u Otcov nenájdeme. Ale aby nám mohla byť celá vec jasná, prehovoríme aj my o prijímaní sviatosti, čo nepochybne bude súhlasiť aj s Otcami aj s Písmom svätým.

O užívaní sviatosti a o obeti

Ktorísi roztomilí mužovia vymýšľajú, že večera Pánova je ustanovená z dvoch príčin. Najprv, aby bola znakom a svedectvom vyznania, ako rozličné kapucne sú znakom určitého rádu. Potom si myslia, že takéto znamenie, totiž spoločenstvo hodou, sa ľúbi Kristovi, preto aj týmto naznačil vzájomné spojenie a priateľstvo kresťanov, pretože spoločné hodovanie je vždy znamením spojenectva a priateľstva. Ale tento názor je svetský a neukazuje hlavný úžitok Bohom ustanovených vecí. Hovorí len o prejavovaní sa lásky, čo chápú aj hocijakí telesní a svetskí ľudia, nehovorí však o viere, ktorú chápú len málokto.

Sviatosti sú znameniami milostivej vôle Božej k nám, nie sú len poznávacími znakmi ľudí navzájom a v Novej zmluve je správne označenie, že sú znakmi milosti. Vo sviatosti je i znamenie i slovo: slovo Novej zmluvy je pridané zaslúbeniu o milosti. Zaslúbenie Novej zmluvy je zaslúbenie odpustenia hriechov, ako hovorí táto výpoveď: „Toto je moje telo, ktoré sa vydáva za vás. Tento kalich je nová zmluva v mojej krvi, ktorá sa vylieva za mnohých (na odpustenie hriechov)“ (Luk.22,19). Teda slovo podáva odpustenie hriechov. A obrady sú akoby obrazom a podľa slov Pavlových (Rim.4,11) pečaťou ukazujúcou zaslúbenie. A ako zaslúbenie je neúčinné, ak k nemu nepristúpi viera, tak zbytočné sú aj obrady, ak nepristúpi k nim viera, ktorá nepochybuje, že sa tu podáva odpustenie hriechov. Táto viera povzbudzuje skrúsené srdcia. A ako sa zvestuje slovo, aby bola povzbudená viera, tak ustanovená je sviatosť, aby pôsobiac na oči týmto spôsobom povzbudila srdcia k viere. Veď týmto, totiž slovom a sviatosťou účinkuje Duch Svätý.

A takéto užívanie sviatosti, v ktorom viera oživuje prestrašené svedomie, je službou Božou Novej zmluvy. Pretože Nová zmluva požaduje duchovné pohnútky, mŕtvenie a oživenie. Na takéto užívanie ju ustanovil Kristus, keď prikázal: „To čiňte

na moju pamiatku." Lebo rozpomínať sa na Krista nie je divadelným predstavením pre oči, ako sa napr. v divadlách oslavuje pamiatka Herkulova alebo Ulyxova; ale je rozpomienkou na Kristove dobrodenia a ich prijatím vierou na naše oživenie. Preto hovorí Žalm (111,4-5): „Založil svojim divom pamiatku; Hospodin milostivý je a milosrdný. Dal pokrm tým, čo sa Ho boja; na svoju zmluvu večne pamätá."

Znamená, že v týchto obradoch treba poznávať Božiu vôľu a milosrdenstvo. Oživuje však viera, ktorá prijíma milosrdenstvo. Toto je pravé užívanie sviatosti, pri ktorom je zjavné, kto sú hodní prijímať sviatosť, tí totiž, ktorí majú znepokojené svedomie. A zrejmé je aj to, ako ju majú prijímať.

Až potom príde obeť. Veď jedna vec má viacej cieľov. Keď vierou povzbudené svedomie spozná, z akých úzkostí bolo vyslobodené, tým úprimnejšie bude vzdávať vd'aky za Kristovo dobrodenie a utrpenie a samé obrady bude užívať na Božiu chválu, aby touto poslušnosťou dokázalo vd'ačnosť a potvrdilo, že si Božie dary veľmi váži. A tak sú obrady obeťou chvály.

Veď aj Otcovia hovoria o dvojakom účinku tejto večere, totiž o potešení svedomia a o vd'ake a chvále. Prvší účinok sa týka podstaty sviatosti, druhý zaz obete. O potešení Ambróz hovorí: „Pristúpte k Nemu a dosiahnete rozhrešenie, pretože u Neho je rozhrešenie hriechov. Pýtate sa: ktože je On? Čujte Jeho vlastné slová: „Ja som chlieb života; kto prichádza ku mne, nikdy nebude lačniť, a kto verí vo mňa, nikdy nebude žízniť." Tu svedčí, že v sviatosti sa dáva odpustenie hriechov; svedčí aj to, že to treba prijímať vierou. K tejto výpovedi máme mnoho svedectiev z Otcov, ktoré však protivníci prekrucujú na zmysel púheho výkonu a privlastnenia iným, hoci Otcovia jasne požadujú vieru a hovoria o vlastnom potešení každého a nie o privlastnení.

Okrem tohto čítame aj výpovede o vd'ake, z ktorých najkrajšia je Cypriánova o zbožne prijímajúcich: „Zbožnosť, hovorí, vd'ačná i za dar i za odpustenie, d'akuje takému štedrému Darcovi dobrodenia." To jest, zbožnosť hľadá na darované i odpustené, porovnáva teda veľkosť Božích dobrodení s veľkosťou nášho zla, smrti a hriechov a vzdáva vd'aky atď. Z toho povstalo v cirkvi pomenovanie „eucharistias". Ale samé obrady nie sú vd'akou, ktorá by sa púhym výkonom mohla privlastniť iným, aby im zaslúžila odpustenie hriechov atď., aby oslobodila duše mŕtvych. Je proti spravodlivosti viery, že by obrady bez viery osožili či vykonávajúcemu a či iným.

O názvoch omše

Protivníci idú na nás aj s mluvniceou a prinášajú dôvody aj zo slova omša. Avšak pri tomto sa nenačím dlho zdržovať. Veď aj keby sa omša volala priam obeťou, z toho ešte nevyplýva, že prináša milosť púhym výkonom, ani to, že by vykonaná za iných, zasluhovala im odpustenie hriechov atď. „Leiturgia" hovoria, označuje obeť a grécka cirkev omšu nazýva liturgiou. Prečo však obchádzajú staré pomenovanie synaxis (zhromaždenie), ktoré ukazuje, že omša kedysi bola

spoločným prijímaním mnohých. Povieme však niečo aj o liturgii. Toto slovo neznamená vlastne obeť, ale skôr verejnú službu. Veľmi dobre sa hodí nášmu pochopu, že totiž jeden posväcujúci služobník prisluguje zostavším ľuďom telo a krv Pánovu, druhý vyučujúci služobník zas zvestuje evanjelium ľudu podľa Pavlovej výpovede: „Tak zmýšľaj o nás každý ako o služobníkoch Kristových a o šafároch tajomstiev Božích" (1.Kor. 4,1), to je, evanjelia a sviatostí. A 2.Kor.5,20: „Miesto Krista sme teda poslovnia, akoby (vás) Boh napomínal skrze nás. Miesto Krista prosíme: Zmierte sa s Bohom atď.!" Teda výraz leitourgia sa veľmi dobre hodí na označenie cirkevnej služby. Je to staré slovo prevzaté z verejných občianskych úradov. Grékom znamenalo verejné bremená, ako napr. dane, výdavky na vystrojenie loďstva a pod., ako o tom svedčí Démosténova reč pros leptinén ktorá sa celá zaoberá úvahami o verejných ťarchách a výsadách Fései de anazious tinas anthrópous euromenous ateleiau ekdedykenai tas leitourgias hovorí, že ktorísi nehodní ľudia, keď dostali slobodu, odopierali verejné ťarchy. Tak sa hovorilo aj u Rimanov, ako svedčí Pertinaxov výnos „O výsadnom práve". Ei kai mé pasan leitourgiou tous pateras o tów teknón arithmos aneitai aj keď počet dietok neoslobodzuje rodičov od všetkých verejných poplatkov". A výklad k Démosténovi hovorí, že leiturgon bol druh poplatkov, výdavky na hry, na stavbu lodí, na školy a podobné verejné potreby. Aj Pavel užíva tento výraz na označenie zbierky (2.Kor.9,12): „Táto služba lásky nielenže doplňuje nedostatky svätých, ale rozmnožuje aj vďačnosť mnohých k Bohu". A v liste Filipijským (2,25) nazýva Epafrodita leitourgia — služobníkom v jeho núdzi; pod tým sa isto nemá rozumieť obetník. Nenačím viac svedectiev, keďže o podobných príkladoch sa možno dočítať v gréckych spisoch, kde sa slovo „leiturgia" užíva na označenie verejných občianskych tiarch alebo služieb. A pre dvojhlásku gramatikovia neodvodzujú slovo od lité, čo znamená modlitbu, ale od verejného dobra, ktoré sa nazýva leita, takže leitorgeó znamená: starám sa o verejné blaho, konám dobro.

Smiešne je ich dôvodenie oltárom: keďže sa Písmo sväté zmiňuje o oltári, musí byť omša obeťou, lebo podobenstvo oltára uvádza Pavel ako predobraz obeť. Tiež vymýšľajú, že omša má meno od oltára mizbach — mizbach. Prečo bolo treba tak ďaleko ísť s etymológiou? Či azda len preto, aby ukázali svoje znalosti hebrejčiny? Načo taká obširna etymológia, keď slovo omša nachodíme v 5.Mojž. 16,10, kde znamená zbierky alebo ťarchy ľudu a nie kňazovu obeť. Jednotlivci totiž prichádzajúci na paschu museli priniesť nejaký dar ako symbol. Tento zvyk zachovávali spočiatku aj kresťania. Na svoje schôdzky prinášali chlieb, víno a iné, ako o tom svedčia apoštolské kánony. Z doneseného bola oddelená časť, ktorú posvätili; zvyšok rozdelili chudobným. Spolu s týmto zvykom aj pomenovanie omše zachovali pre zbierky. A pre tieto zbierky pomenovali omšu niekde agapé - láska; niekto by bol azda skôr za to, že toto pomenovanie sa vzťahuje na spoločnú hostinu. Nechajme však tieto hlúposti. Je smiešne, že protivníci v takej dôležitej veci prinášajú také malicherné výklady. Lebo aj keby sa omša volala priam obeťou, čo im pomôže toto slovíčko na odôvodnenie výmyslov o púhom výkone a o privlastňovaní, o ktorom vymysleli, že môže aj iným zaslúžiť odpustenie hriechov? A obeťou sa

môže volať už aj preto, že sa tu obetujú modlitby, vďaky a celé služby, ktoré sa volajú eucharistia. Veru ani obrady ani modlitby neosožia bez viery, púhym výkonom. A my tu neuvažujeme o modlitbách ale vlastne o večeri Pánovej.

Aj grécky kánon hovorí o obeti, no je zrejmé, že nehovorí vlastne o tele a krvi Pánovej, ale o celej službe, o modlitbách a vzdávaní vďaky. Ved' takto hovorí: kai poiéson émas axious genesthai tou proferein soi deéseis kai ikesias kai thysías anaimaktous yper pantos laou („Urob nás hodnými prinášať Ti svoje prosby a modlitby a nekrvavé obete za všetok ľud“). A na tom sa nikto nemôže urážať, kto to správne chápe. Ved' tu prosí, aby nás urobil hodnými prinášať modlitby a prosby a nekrvavé obete za ľud. Lebo prosby nazýva nekrvavými obeťami, ako hovorí o niečo ďalej: Eti prosferomen soi tén logikén tautén kai anamakton latreian. („Obetujeme, hovorí, túto rozumnú a nekrvavú službu.“) Nesprávne vykladajú teda tí, čo túto rozumnú obeť vysvetľujú a vzťahujú na samé telo Kristovo, lebo kánon hovorí o celej službe a Pavlova výpoveď o Logiké latreia - rozumnej službe — je proti púhému výkonu a vzťahuje sa na službu srdca, na bázeň, vieru, vzývanie, vzdávanie vďaky atď.

O omši za mŕtvych

Na obranu privlastnenia obradov vyslobodzujúcich duše zomrelých, z čoho plynú nekonečné zisky, nemajú naši protivníci nijaké svedectvo, nijaké prikázanie v Písme svätom. Je veľký hriech zriaďovať v cirkvi také obrady bez Božieho prikázania a bez príkladu v Písme svätom a večeru Pánovu ustanovenú na pamiatku a na zvestovanie medzi živými, prenášať na mŕtvych. To znamená brať meno Božie nadarmo, a to sa protiví druhému Božiemu prikázaniu.

Ponajprv je potupením evanjelia myslieť si, že obrady púhym výkonom, bez viery, sú obeťou, ktorá zmieruje Boha a dáva zadosťučinenia za hriechy. Je to hrozné učenie, ktoré kňazovmu výkonu privlastňuje to isté, čo Kristovej smrti. Ved' hriech a smrť možno premôcť len vierou v Krista, ako učí Pavel: „Ospravedlnení teda z viery, máme pokoj s Bohom,“ preto očistcový trest nemožno premôcť privlastnením skutkov iného.

Nebudeme teraz hovoriť o tom, aké svedectvá majú protivníci o očistci, ani čo si myslia o očistcových trestoch, ani ako odôvodňujú učenie o zadosťučinení, o ktorom sme už vyššie dokázali, že je celkom zbytočné. Len toto staviame proti nim: je isté, že večera Pánova bola ustanovená na odpustenie viny. Ved' dáva odpustenie hriechov, pričom treba správne poznať vinu. Ale sám obrad nie je zadosťučinením za vinu, lebo ináč by sa omša rovnala Kristovej smrti. Ani odpustenie viny nemožno prijať inak ako len vierou. Teda omša nie je zadosťučinením, lež zaslúbením a sviatosťou, ktorá vyžaduje vieru.

Naozaj všetci zbožní sa musia zarmútiť, keď si pomyslia, že omše sa odbavujú zväčša za mŕtvych a na zadosťučinenie za očistcové tresty. To znamená odstrániť z cirkvi stálu obeť: to je ríša Antiochova, ktorý najspasiteľnejšie zaslúbenie o

odpustení viny, o viere prenáša na márne náuky o zadosťučineniach; to znamená znesvätiť evanjelium a sviatosti zbaviť ich účinku. To sú tí, o ktorých Pavel hovorí (1.Kor. 11,27), že sa previňujú proti telu a krvi Pánovej; tí, čo potláčajú učenie o viere a o odpustení viny a pod zámienkou zadosťučinení zneužívajú telo a krv Pánovu na svätokrádežnícky zisk. Raz ich stihne trest za túto svätokrádež. Preto sa my a všetky zbožné svedomia musíme varovať, aby sme neschvaľovali bludy protivníkov.

Avšak vráťme sa k veci. Keďže omša z púheho vykonania bez viery nieje zadosťučením ani za tresty ani za vinu, vyplýva, že odslúžiť ju za mŕtvych je bez úžitku. O tomto netreba dlhších úvah. Veď je všeobecne známe, že slúžiť omšu za mŕtvych nemá nijaké svedectvo Písma svätého. A je nebezpečné ustanovovať v cirkvi služby bez svedectva Písma svätého. Ak bude treba, pohovoríme si o celej veci aj obširnejšie. Ale načo sa hádať s protivníkmi, ktorí nevedia ani čo je obeť, ani čo je sviatosť, ani čo je odpustenie hriechov, ani čo je viera?

Ale ani grécky kánon nepokladá omšu za zadosťučinenie za mŕtvych, pretože ju privlastňuje rovnako všetkým blahoslaveným patriarchom, prorokom, apoštolom. Z toho je zrejmé, že u Grékov sa omša slúži ako vďaka a neprivlastňuje sa ako zadosťučinenie za tresty. Preto je tu reč nielen o obetovaní tela a krvi Pánovej ale aj o ostatných častiach omše, totiž o modlitbách a vďakách. Lebo po posvätení prosia, aby sviatosť osožila prijímajúcim a ostatných nespomínajú. Potom pripojujú: *Eti proferomen soi tén logikén tautén latreian yper tón ek pistei anapausamenón propatorón, paterón, patriarxón, profétón apostolón etc.* („Teraz prinášame Ti túto rozumnú službu svoju za tých, ktorí vo viere umreli, praotcov, otcov, patriarchov, prorokov, apoštolov atď.“). Tu logiké altreia — rozumná služba neoznačuje len samú obeť, ale aj modlitby a všetko, čo sa tam koná. A čo sa týka odvolávania sa protivníkov pri obeti za mŕtvych na Otcov, vieme, že Otcovia hovorili o modlitbe za mŕtvych, a tomuto ani my neprekážame, ale zavrhuje vzťahovať večeru Pánovu na mŕtvych z púheho odslúženia. Ani starí Otcovia nepodopierajú protivníkov v učení o púhom výkone. A ak oni majú najviac svedectvá Gregora a mladších spisovateľov, my staviame proti nim jasnejšie a bezpečnejšie písma. Aj medzi Otcami sú rozdiely. Ľudia sa mýlili a môžu sa mýliť i klamať. Keby tak teraz ožili a videli svoje výpovede zneužívané na zakrývanie oných výtečných výmyslov, ktoré učia protivníci o púhom výkone, iste by sa sami celkom ináč vysvetľovali.

Protivníci neprávom uvádzajú proti nám odsúdenie Aeriovo, o ktorom hovoria, že ho odsúdili preto, lebo popieral, že sa v omši vykonáva obeť za živých i mŕtvych. Často využívajú tento úskok. Spomínajú staré kacírstva a falošne prirovnávajú k nim našu vec, aby nás týmto zrovnaním porazili. Epifán svedčí, že Aerius modlitby za mŕtvych vyhlásil za neužitočné a to odsudzuje. Ale my nezastávame Aeria. My bojujeme proti vám, ktorí hriechne obhajujete zjavné kacírstvo, odporujúce prorokom, apoštolom i svätým Otcom, že totiž omša ospravedľňuje púhym vykonaním, že zasluhuje odpustenie viny trestu, a to ešte aj nespravodlivým, za ktorých sa odbavuje, ak sa jej len nevzpierajú. Tieto nebezpečné bludy zavrhuje, lebo znevažujú slávu Kristovho utrpenia a úplne zatemňujú učenie o spravodlivosti viery. Bezbožní v dobe

zákona si namýšľali podobne, že si odpustenie hriechov nezasluhujú zdarma vierou, ale púhym vykonaním obetí. Preto rozmnožili služby a obete, v Izraeli zriadili kult baálov, v Júdeji obetovávali v hájoch. Preto proroci po zavrnutí oných náuk bojovali nielen proti ctiteľom baálov, ale aj proti iným kňazom, ktorí vykonávali Bohom nariadené obete v takejto bezbožnej domnienke. Tento blud sa zakorenil vo svete a v ňom aj navždy zostane, že totiž obrady a obete sú obeťami zmierenia. Telesní ľudia nechápu, že táto česť patrí iba Kristovej obeti, ktorá je zmierením, pretože nechápu spravodlivosť viery, ale rovnakú česť priznávajú ostatným bohoslužobným výkonom a obetiam. Teda aj v Judeji zotrvalo v bezbožných kňazoch falošné učenie o obetiach, ako zas v Izraeli za dlhé časy kult baálov, a predsa bola aj tam cirkev Božia, ktorá neprijala bezbožný kult, tak aj v pápežstve sú zakorenené baálistické obrady, to jest zneužívanie omše, ktorú odbavujú aby ňou zaslúžili nespravodlivým odpustenie viny a trestu. A zdá sa, že tieto baálistické obrady aj s pápežovou ríšou potrvajú dotiaľ, kým Kristus nepríde súdiť a slávou svojho príchodu nezničí Antikristovu ríšu. Dovtedy však všetci prave veriaci v evanjelium majú zavrhnúť bezbožné služby Božie, vymyslené proti Božiemu prikázaniu na zatemnenie Kristovej slávy a spravodlivosti viery.

Toľkoto o omši v krátkosti, aby všetci zbožní mužovia zo všetkých národov pochopili, že s nesmiernym úsilím chránime vážnosť omše a ukazujeme jej nesprávne užívanie, a že máme veľmi vážne príčiny nesúhlasiť s protivníkmi. Radi by sme tiež upozorniť všetkých čestných mužov, aby nepodporovali protivníkov, brániacich znesväcovanie omše, aby tým nebrali na seba spoluvinu za cudzí hriech, Je to veľký spor, veľká vec, nič nie menšia ako úloha proroka Eliáša, ktorý zavrhol kult baálov. My sme túto otázku predniesli čo najslušnejšie a aj tu odpovedáme bez urážania. Keby nás však protivníci dohnali k tomu, aby sme zozbierali všetky spôsoby zneužitia omše, potom by to nešlo už tak mierne.

XXVII. článok. O mníšskych sľuboch

V našom turínskom meste Eisenachu žil pred tridsiatimi rokmi akýsi františkán Ján Hilten, ktorého jeho rád uvrhol do žalára, lebo bol karhal niektoré veľmi dobre známe zneužitia. Videli sme jeho spisy, z ktorých sme dostatočne poznali jeho učenie. A tí, čo ho osobne poznali, svedčia, že bol tichým, vážnym, pokojným starčekom. Predpovedal mnohé veci, z ktorých sa niečo už splnilo a niečo, ako vidieť, sa už začína plniť. Nechceme to spomínať, aby si to niekto nevysvetľoval, že hovoríme alebo z nenávisťi voči niekomu alebo inému na chválu. Nakoniec však ochorel, sklúčený buď starobou, buď útrapami žalára, zavolať si gvardiána, aby ho upozornil na svoju chorobu; keď ho však gvardián, uchvátený farizejským hnevom, začal tvrdo karhať pre jeho učenie, ktoré, ako sa zdá, poškodilo kuchyňu, vtedy prestal hovoriť o svojej chorobe a povzdychol si, hovoriac, že znesie tú krivdu pre Krista spokojne, keďže nič nenapísal ani neučil, čo by mohlo poškodiť mníšsky stav

a odsúdil len známe zneužívania. Ale, zakončil, roku Pána 1516 príde iný, ktorý vás zničí a nebudete vstave mu odolať. Túto výpoveď o páde panstva mníchov ako aj tento letopočet objavili neskôr jeho priatelia napísaný vlastnou rukou v jeho komentároch medzi poznámkami, ktoré zanechal pri niektorých výpovediach Daniela. I keď len budúcnosť ukáže, koľko pravdy je v týchto slovách, predsa sú aj iné znamenia, predpovedajúce pád panstva mníchov, ktoré sú také isté ako sú proroctvá. Veď ľudia vedia, koľko je po kláštoroch pokryteckej ctibažnosti, lakomstva, koľká zaostalosť a najhlúpejšia ukrutnosť, aká prázdnota v kázaniach a vymýšľanie nových prameňov na honobenie peňazí. Sú aj iné chyby, ktoré ani nespomíname. Veď kedysi boli kláštory školami kresťanského učenia, teraz upadli, akoby sa zlato zmenilo na železo alebo platónsky súzvuk zvrhol v nesúladi, o ktorom Platón hovorí, že prinesie koniec. V kláštoroch, kedysi bohatých, sa vykrmuje len záhalčivá čeliadka, ktorá tam pod falošnou zámienkou pobožnosti hýri z verejných almužien cirkvi. Kristus hovorí, že soľ, ktorá stratí chuť, treba vyhodiť, aby ju ľudia pošliapali (Mat.5,13). Preto takýmto životom si mníši sami spievajú pohrebnú pieseň. Bezpečným znamením ich úpadku je, že napospol sú pôvodcami vražd zbožných mužov. Za tieto vraždy im Boh bezpochyby v krátkom čase odplatí. Ale neobviňujeme všetkých; veď vieme, že všade po kláštoroch sú aj čestní ľudia, ktorí o ľudských službách a výtvoroch, ako ich niektorí spisovatelia nazývajú, zmýšľajú rozvážne a neschvaľujú ukrutnosti, ktoré páchajú pokrytci spomedzi nich.

Avšak hádame sa o učenie, ktoré obhajujú pôvodcovia Podvrátenia a nie o to, či sľuby treba zachovávať. Učíme, že dovolené sľuby treba zachovávať; no, otázka je, či tieto obrady zasluhujú odpustenie hriechov a ospravedlnenie; či sú zadosťučinením za hriechy, či sa rovnajú krstu; či sú zachovávaním Božích prikázaní a rád; či sú evanjelickou dokonalosťou; či získavajú prebytočné zásluhy; či tieto zásluhy, iným privlastnené, môžu spasit'; či sú dovolené sľuby, urobené v tomto zmysle; či sú dovolené sľuby, urobené pod zdaním zbožnosti len kvôli bruchu a záhalke; či sú platné sľuby, vnútené alebo proti vôli urobené alebo sľuby tých, čo ich urobili vo veku, keď ešte nemohli mať správny úsudok o živote alebo ktorých rodičia alebo priatelia vohnali do kláštora, aby sa vychovali z verejných prostriedkov a zachovalo sa ich dedičstvo; či sú dovolené sľuby, ktoré zrejme budú mať zlý koniec, či preto, že ich pre slabosť nebudú môcť zachovať a či preto, že tí, čo sú v radoch, sú nútení schvaľovať zneužívanie omší, bezbožné vzývanie svätých, ukrutnosti voči čestným ľuďom a pri tomto všetkom aj pomáhať? O týchto otázkach sa hádame. A hoci sme vo Vierovyznaní obšírne rozobrali takéto sľuby, ktoré aj pápežské kánony zavrhnú, protivníci predsa kážu zavrhnúť všetko, čo sme predniesli. Tak to povedali.

A stojí za to vypočúť, ako prekrúcajú naše dôvody a čo uvádzajú na obhájenie svojej veci. Preto letmo prebehneme svoje dôvody a vyvrátíme pritom prekrúcačky protivníkov. Keďže však o celej tejto otázke dôkladne a zovrubne písal Luther v knihe „De votis monasticis“ („O mníšskych sľuboch“), tak tu túto knihu zopakujeme.

Po prvé, je isté, že nie je dovolený sľub, o ktorom sa sľubujúci domnieva, že si ním zaslúži u Boha odpustenie hriechov alebo že zadosťučiní za svoje hriechy pred Bohom. Lebo takáto domnienka jasne potupuje evanjelium, ktoré učí, že odpustenie

hriechov je nám darované z milosti pre Krista, ako sme o tom vyššie obšírne hovorili. Preto právom sme citovali Pavlovu výpoveď z listu Galatským: „Úplne ste odlúčení od Krista, ktoríkoľvek chcete byť ospravedlnení zo zákona; vypadli ste z milosti“ (5,4). Tí, čo odpustenie hriechov nehľadajú vo viere v Krista, ale v mníšskom živote, okrádajú Krista o česť a znova Ho križujú. Počujte ich len, ako tu kľúčujú autori Podvrátenia. Pavlovu výpoveď vztahujú len na Mojžišov zákon a dokladajú, že mnísi všetko zachovávajú pre Krista a usilujú sa žiť úplne podľa evanjelia, aby si zaslúžili večný život. A pripojujú neslýchaný uzáver: „Preto je bezbožné, čo sa uvádza proti mníšstvu“. Ó Kriste, dokedy budeš trpieť toto potupovanie, ktoré spôsobujú naši protivníci Tvojmu evanjeliu? Vo Vierovyznaní sme povedali, že odpustenie hriechov sa prijíma vierou zdarma pre Krista. Ak toto nie je pravý hlas evanjelia, ak toto nie je slovo večného Otca, ktoré si Ty, ktorý si v lone Otcovom, vyjavil svetu, potom sme právom trestaní. Ale svedkom je nám Tvoja smrť, svedkom je Tvoje vzkriesenie, svedkom je Duch Svätý, svedkom je celá Tvoja cirkev, že zmyslom evanjelia je, že odpustenie hriechov nedosahujeme pre svoje zásluhy ale pre Teba vierou.

Ak Pavel popiera, žeby si ľudia Mojžišovým zákonom zaslúžili odpustenie hriechov, tým viac popiera túto zásluhu ľudským ustanoveniam, čo jasne potvrdzuje v liste Kolosenským (2,16). A ak Mojžišov zákon, ktorý Boh zjavil, nezasluhuje odpustenie hriechov, tým menej zasluhujú odpustenie hriechov hlúpe ustanovenia, ktoré odvádzajú od zvyčajného občianskeho života.

Protivníci vymýšľajú, že Pavel ruší síce Mojžišov zákon, že však po Mojžišovi prišiel Kristus, nie aby nám dal odpustenie hriechov z milosti, ale pre skutky iných zákonov, teraz vymyslených. Touto bezbožnou a bláznivou vymysleninou zatemňujú Kristovo dobrodenie. Ďalej vymýšľajú, že spomedzi tých, čo tento Kristov zákon zachovávajú, mnísi ho zachovávajú lepšie ako iní, a to pokrytectvom chudoby, poslušnosti a čistoty; ale toto všetko je len pretváрка. Chvastajú sa chudobou v hojnosti všetkého; chvastajú sa poslušnosťou a pritom ani v jednom ľudskom stave nielo toľko neviazanosti ako u mníchov. O celibáte radšej ani nebudeme hovoriť. Gerson hovorí, koľkí ho zachovali z tých, čo ho chceli zachovať. A koľkíže ho chceli zachovať?

A táto pretváрка mníchov je vraj životom podľa evanjelia?!

Kristus prišiel nie preto po Mojžišovi, aby nám odpúšťal hriechy pre naše skutky, ale aby svoje zásluhy, svoju obeť zmierenia postavil za nás proti Božiemu hnevu, aby nám milostivo odpustil. A kto bez Kristovej obete zmierenia svoje zásluhy stavia proti Božiemu hnevu a vlastnými zásluhami sa pokúša dosiahnuť odpustenie hriechov, či prináša skutky podľa Mojžišovho zákona, či podľa Desiatich Božích prikázaní, či skutky rehole Benediktovej alebo Augustínovej alebo inej, ten ruší Kristovo zaslúbenie, zbavuje sa Krista a vypadá z milosti. Toto je Pavlov úsudok.

Pováž, teda Karle, najmilostivejší cisár a vladár, vid'te, kniežatá, povšimnite si, všetky stavy, akí nehanebníci sú naši protivníci! Keď sme túto Pavlovu výpoveď uviedli v tomto spore, oni napísali: „Bezbožné je všetko, čo sa uvádza proti

mníšstvu". A čo je istejšie, ako že ľudia dosahujú odpustenie hriechov vierou pre Krista? A túto pravdu odvažujú sa títo darebáci nazvať bezbožnou! Nepochybujeme, že keby ste boli bývali upozornení na túto výpoveď, boli by ste sa postarali, aby sa z Podvrátenia odstránilo takéto rúhanie.

Keďže sme však už dosiaľ dostatočne dokázali bezbožnosť výmyslu, že odpustenie hriechov dosahujeme pre svoje skutky, budeme tu stručnejší. Rozumný čitateľ z toho ľahko usúdi, že odpustenie hriechov nedosahujeme mníšskym životom. Preto vôbec nemožno strpieť ani rúhanie, o ktorom sme sa dočítali u Tomáša, že mníšsky sľub sa vyrovnáva krstu. Veď je nezmysel zrovnávať ľudské ustanovenie, nemajúce ani Boží príkaz ani zaslúbenie s ustanovením Kristovým, majúcim i prikázanie i zaslúbenie Božie a obsahujúcim milosti a večného života.

Po druhé. Poslušnosť, chudoba a celibát, i keď nie sú nečisté, sú predsa len cvičenia, adiafora, nepodstatné veci. Preto sa im svätí môžu podrobiť bez hriechu, ako napr. Bernard, František a iní svätí mužovia. Títo ich brali na seba pre telesný úžitok, aby boli spôsobilejší učiť a konať iné zbožné povinnosti a nie preto, že by tieto skutky boli ospravedlňujúcimi alebo večný život zasluhujúcimi obradmi. A konečne sú to veci, o ktorých platí Pavlovo: „Telesné cvičenie totiž málo osoží" (1.Tim.4,8). Veríme, že v niektorých kláštoroch sú aj teraz zbožní mužovia, vykonávajúci službu slova a zachovávajúci mníšske ustanovenia bez bezbožných výmyslov. Myslieť si však, že kláštorový život je službou Božou, pre ktorú nás Boh pokladá za spravodlivých a pre ktorú si zasluhujeme večný život, protiví sa evanjeliu o spravodlivosti viery, učiacemu, že pre Krista je nám darovaná spravodlivosť a večný život. Protiví sa to aj Kristovej výpovedi: „Darmo ma však uctievať, keď ľudským rozkazom učia" (Mat. 15,9). Protiví sa to aj výpovedi: „Všetko, čo nie je z viery, je hriech" (Rim. 14,23). Ako môžu tvrdiť, že (mníšske sľuby) sú službami Božími, Bohom prijatými a platiacimi u Neho za spravodlivosť, keď nemajú nijaké svedectvo Božieho slova?

Vid'te však nehanebnosť protivníkov. Nielen učia, že tieto ustanovenia sú ospravedlňujúcimi službami Božími, ale dokladajú, že sú dokonalejšími službami Božími, to je, že skôr zasluhujú odpustenie hriechov a ospravedlnenie ako ostatné stavy ľudské. Z toho pochádza mnoho falošných a záhubných výmyslov. Vymýšľajú, že zachovávajú Božie prikázania a rady. Nakoniec, „štedrí" ľudia namýšľajú si, že majú prebytočné zásluhy a predávajú ich iným. Všetko toto je preplnené farizejskou márnomyseľnosťou. Je vrcholom bezbožnosti namýšľať si, že zachovávajú Desiat' Božích prikázaní v takej miere, že môžu mať ešte aj prebytočné zásluhy; veď prikázania žalujú na všetkých svätých: „Milovať budeš Hospodina, svojho Boha, celým srdcom, celou dušou a celou svojou silou" (5. Mojž. 6,5). Podobne: „Nepožiadaj!" (Rim. 7,7). Prorok hovorí: „Je luhár každý človek!" (Žalm 116,11). To znamená, že nezmysľá o Bohu prave, nebojí sa Ho dostatočne, neverí Mu dokonale. Preto sa mnísi falošne vychvaľujú, že mníšskym životom dokonale plnia prikázania; ba že robia viac, ako požadujú prikázania.

A ďalej, tiež je falošné tvrdiť, že zachovávanie mníšskych regúl sú skutky podľa evanjeliových rád. Lebo evanjelium nedáva rady o rozdieloch v šatoch,

pokrmoch, ani neradí vzdávať sa svojho majetku. Toto sú ľudské ustanovenia a o všetkých platí výpoveď: „Pokrm nepribližuje nás k Bohu" (1. Kor. 8,8). Preto nie sú ani službou Božou, ktorá ospravedlňuje, ani dokonalosťou; ba keď sa pod takými titulmi podávajú, sú skutočne démonickým učením.

Panictvo sa odporúča, ale tým, čo majú k nemu dar, ako sme to už povedali. Najnebezpečnejším bludom je zmýšľať, že evanjelická dokonalosť spočíva v ľudských ustanoveniach. Veď takto by sa aj mohamedánski mnísi mohli chváliť, že majú evanjelickú dokonalosť. Evanjelická dokonalosť nezáleží v zachovávaní toho, čo menujú adiafora, ale, keďže kráľovstvo Božie je spravodlivosť a pokoj a radosť v Duchu Svätom (Rim. 14,17), dokonalosť má sa prejavovať vo vzraste Božej bázne, dôvery v milosrdenstvo zasľúbené v Kristovi a v poslušnosti v povolání. AJ Pavel takto opisuje dokonalosť: „Duch Pánov premieňa nás v ten istý obraz zo slávy v slávu" (2.Kor. 3,18). Nehovorí: „Založíme si kapucňu alebo obujeme si iné topánky alebo opášeme si iný opasok". Žalostné je čítať alebo počúvať v cirkvi také farizejské ba mohamedánske hlasy, že dokonalosť evanjelia a Kristovho kráľovstva, ktorá je večný život, hľadajú v týchto hlúpych ustanoveniach o rúchach a v podobných daromniciach.

A teraz počujete našich areopagitov, akú nehanebnú výpoveď vložili do svojho Podvrátenia. Hovoria: „V Písme svätom sa výslovne hovorí, že mníšsky život, zachovávaný s povinnou prísnosťou, ako ho jednotliví mnísi z Božej milosti zachovávať môžu, zasluhuje večný život a to hojnejšie ako iný; ako aj Kristus zasľubuje, keď hovorí: „A ktokoľvek opustil by dom alebo bratov, atď." (Mat. 19,29)". Toto sú slová protivníkov, v ktorých sa predovšetkým nehanebne hlása, že sa v Písme svätom výslovne hovorí, že mníšsky život zasluhuje večný život. Kde je v Písme svätom reč o mníšstve? Takto si počínajú protivníci, takto tí ničomníci uvádzajú Písmo sväté; akoby každý nevedel, že mníšstvo len nedávno vymysleli. A pritom sa odvolávajú na svedectvo Písma svätého a tvrdia, že ich ustanovenie je výslovne obsažené v Písme svätom.

Okrem toho potupujú Krista tvrdením, že si ľudia mníšskym životom zasluhujú večný život. Veď Boh ani svojmu zákonu neprivlastňuje česť, že by zasluhoval večný život; jasne o tom hovorí u Ezechiela 20,25: „Tak som im aj ja dal ustanovenia, ktoré neboli dobré, podľa ktorých nemohli žiť". Ponajprv je isté, že mníšsky život nezasluhuje odpustenie hriechov, ale že sa odpustenie hriechov prijíma zdarma, vierou, ako sme povedali. Potom, večný život je darovaný z milosrdenstva pre Krista tým, ktorí vierou prijímajú odpustenie a nestavajú svoje zásluhy proti Božiemu súdu, ako aj Bernard veľmi vážne hovorí: „Ponajprv, každý musíš veriť, že odpustenie hriechov môžeš mať len z milosti Božej. Potom, že vôbec nemožno mať ani dobré skutky, ak ich On sám nedá. Konečne, že večný život si nemôžeš zaslúžiť nijakými skutkami, ak ho nedostaneš z milosti", ostatné, čo z tejto výpovede vyplýva, sme už prv uviedli. Nakoniec Bernard dodáva: „Nech sa nik neoklamáva, len nech dôkladne uváži a bezpochyby hneď pochopí, že s desaťtisícami sa nebude môcť postaviť proti tomu, ktorý prichádza proti nemu s dvadsaťtisícami". Keďže si teda ani skutkami Božieho zákona nemôžeme zaslúžiť odpustenie hriechov ani večný život,

ale musíme hľadať milosrdenstvo, zasľúbené v Kristovi, tým menej sa môže mníšskemu životu, ktorý je len ľudským výmyslom, privlastňovať česť, že zasluhuje odpustenie hriechov a večný život.

A tak tí, čo učia, že mníšsky život zasluhuje odpustenie hriechov a večný život, jednoducho šliapu po evanjeliu o milostivom odpustení hriechov a o milosrdenstve, ktoré prijímame zo zasľúbenia v Kristu. Pritom dôveru, ktorá prislúcha Kristovi, prenášajú na svoje hlúpe ustanovenia. Miesto Krista uctievať svoje smradľavé kapucne. A hoci sami potrebujú milosrdenstvo, bezbožne vymýšľajú prebytočné zásluhy a predávajú ich iným.

O týchto veciach hovoríme stručne, pretože z toho, čo sme už povedali o ospravedlnení, o pokání, o ľudských ustanoveniach, je dosť zrejmé, že mníšske sľuby nie sú cenou, za ktorú sa dáva odpustenie hriechov a večný život. A keďže Kristus ustanovenia nazýva daromnými službami, mníšstvo vôbec nie je evanjelickou dokonalosťou. Protivníci sa tak tvária, akoby miernili ľudový názor o dokonalosti. Popierajú, že by mníšsky život bol dokonalosťou a hovoria, že je stavom, v ktorom sa získava dokonalosť. Pekne je to povedané. Pamätáme sa, že toto takto poopravil Gerson. Vidieť, že rozumní mužovia, pohoršení prílišným vychvaľovaním mníšskeho života, neopovážiac sa však úplne mu strhnúť chválu dokonalosti, pripojili túto opravu, že totiž je stav, v ktorom sa hľadá dokonalosť. Ak by sme podľa toho pokračovali, mníšstvo by bolo len takým stavom dokonalosti ako život roľníka alebo remeselníka. Lebo veď aj toto sú stavy, v ktorých sa má hľadať dokonalosť. Veď všetci ľudia v ktoromkoľvek povolání majú sa snažiť za dokonalosťou, to jest, vzrastať v Božej bázni, vo viere, v láske k bližným a v podobných duchovných cnostiach.

V životopisoch pustovníkov máme príklady, napr. Antónia a iných, v ktorých sa porovnávajú rozličné životné stavy. Tu sa píše, že Antónius prosil, aby mu Boh vyjavil, ako ďaleko už pokročil vo svojom spôsobe života a vo sne ukázal sa mu akýsi obuvník v Alexandrii. Tomu bol porovnaný. Na druhý deň odišiel Antónius do mesta k obuvníkovi, aby sa presvedčil o jeho cvičeniach a daroch; z rozhovoru s ním sa však nedozvedel nič zvláštneho, len toľko, že sa včasráno pomodlí krátku modlitbu za celé mesto a potom sa venuje svojmu remeslu. Z toho Antónius porozumel, že stav života, ktorý si vyvolil, neprinesie mu ospravedlnenie.

Protivníci však, i keď sa teraz už trochu miernia vo vychvaľovaní dokonalosti, predsa len ináč zmýšľajú o veci. Veď predávajú a iným privlastňujú zásluhy svoje pod zámienkou, že naplnili prikázania a Božie rady a si myslia, že majú nadbytok zásluh. Či to neznamena nárokovať si dokonalosť? Veď ešte aj v Podvrátení tvrdia, že sa mnísi usilujú žiť dokonale podľa evanjelia. Privlastňujú teda dokonalosť ľudským ustanoveniam, ak mnísi preto žijú dokonale podľa evanjelia, že nevlastnia majetok, že nie sú ženatí, že zachovávajú predpisy o rúchu, pokrmoch a podobných zbytočnostiach.

Podvrátenie aj to tvrdí, že si mnísi v plnšej miere zasluhujú večný život a dovoľáva sa pritom Písma svätého: „A ktokoľvek opustil by domy . . . atď.“ (Mat. 19,29), čiže privlastňuje dokonalosť vymysleným náboženským výkonom. Avšak

táto výpoveď Písma sa vôbec nehodí na mníšsky život. Ved' Kristus nechce, aby opustil rodičov, manžela, bratov bolo skutkom, ktorým by sa zasluhovalo odpustenie hriechov a večný život. Ba takéto opustenie je prekliate. Ved' znevažuje Krista, kto rodičov alebo manžela opustí preto, aby si tým zaslúžil odpustenie hriechov a večný život.

Opustenie je dvojaké. Jedno sa deje bez povolenia, bez Božieho príkazu, toto Kristus neschvaľuje. Lebo skutky, ktoré si sami vymýšľame, sú márnou službou. Že Kristus neschvaľuje takýto útek, vidno najlepšie podľa toho, že sa tu hovorí o opustení manželky a detí. Vieme predsa, že Božie prikázanie zakazuje opustiť manželku a deti. Druhé opustenie je na Boží príkaz, keď nás totiž núti vrchnosť ustúpiť tyranovi alebo zaprieť evanjelium. Na toto máme Božie prikázanie, aby sme radšej pretrpeli krivdu, aby sme si radšej dali vziať nielen majetok, manželku, deti, ale aj život. Toto opustenie schvaľuje Kristus; preto dokladá: „pre evanjelium“, aby naznačil, že nehovorí o tých, ktorí robia krivdu manželke deťom, ale o tých, ktorí trpia krivdu pre vyznávanie evanjelia. Ba aj svoj telesný život máme dať za evanjelium. Ale bolo by smiešne myslieť si, že je Božou službou zabiť sa a vzdať sa telesného života bez Božieho prikázania. A takisto je smiešne myslieť si, že Bohu milou službou je vzdať sa majetku, manželky, detí bez Božieho prikázania.

Z toho je zrejmé, že zlomyseľne prekrúcajú Kristovu výpoveď, keď ju vzťahujú na mníšsky život. Iba ak preto, že sa im to v tomto živote stonásobne vynahradí. Ved' mnohí idú za mníchov nie kvôli evanjeliu, ale kvôli kuchyni a záhaľke a preto, že tam miesto svojich nepatrných majetochov nachádzajú hojnosť všetkého. Ale ako celé mníšstvo je plné pretvárek, tak aj Písmo sväté uvádzajú falošne, takže dvojnásobne hrešia, i tým, že ľudí, i tým, že klamú pod rúškom Božieho mena.

Uvádzajú aj inú výpoveď o dokonalosti: „Ak chceš byť dokonalým, choď predaj majetok, rozďaj chudobným a budeš mať poklad v nebesiach; potom príď a nasleduj ma“ (Mat. 19,21). Táto výpoveď trápila mnohých, ktorí si mysleli, že vzdať sa majetkov a imania je dokonalosť. Nedbáme, nech filozofi chvália Aristippa, ktorý veľký kus zlata zahodil do mora. Takéto príklady vôbec nesúvisia s kresťanskou dokonalosťou. Majetky, imanie, vlastníctvo sú svetskými poriadkami, ktoré slovo Božie schvaľuje prikázanimi: „Nepokradneš!“ (2.Mojž.20,15). Ale zanechať majetky — na to v Písme svätom niet ani prikázania ani rady. Lebo evanjelická chudoba neznamena opustiť majetok, ale nebyť lakomým, nespoľiehať sa na majetok, ako aj Dávid bol chudobný, hoci mal veľmi bohaté kráľovstvo.

Preto teda opustiť majetky je číročíry ľudský výmysel a preto márna služba. Preto sú prehnane chvály v „Extravagante“, kde sa hovorí, že vzdať sa majetku je u Boha záslužnejšie a svätejšie ako všetky ostatné veci a je cestou dokonalosti. A je aj nebezpečné takými prehnanými chválami vyvyšovať ustanovenie, ktoré sa tak veľmi protiví občianskemu životu. Tvrdia, že toto sám Kristus nazval dokonalosťou. Znásilňujú text, keď ho kuso uvádzajú. Dokonalosť je v tom, čo Kristus pripojuje: „Nasleduj ma!“ Tu je ukázaný príklad poslušnosti v povolani. A keďže povolania sú rozličné, toto povolanie neplatí všetkým, ale len osobe, s ktorou tu Kristus hovorí.

Tak napr. my nemáme napodobňovať Dávidovo povolanie za kráľa alebo Abrahámovu obeť syna. Povolania sú osobné, ako aj zamestnania sú rozličné podľa doby a podľa osoby; len príklad poslušnosti je všeobecný. Mládenec bol by dosiahol dokonalosť, keby bol uveril povolaniu a poslúchol ho. Pre nás dokonalosťou je, keď každý z nás bude verný a poslušný vo svojom povolaní.

Po tretie. Mníšske sľuby zaväzujú k čistote. Predtým už pri kňazskom manželstve sme povedali, že sľubmi alebo zákonmi nemožno z ľudí odstrániť prirodzený zákon. A keďže všetci nemajú dar zdržanlivosti, mnohých zdržanlivosť sa pre ich slabosť nešťastne skončila. Veru, nijaký sľub ani zákon nemôže zrušiť prikázanie Ducha Svätého: „Ale aby sa vyhlo smilstvu, nech má každý svoju ženu" (1.Kor.7,2). Preto nesmú tento sľub dávať tí, čo nemajú dar zdržanlivosti a potom sa pre svoju slabosť zneučujú. Ale o tomto sme už dost povedali prv. Je naozaj divné, že protivníci i napriek toľkým zrejším nebezpečenstvám a pohoršeniam bránia svoje ustanovenia proti jasnému Božiemu prikázaniu. A nepohne nimi ani Kristov hlas, ktorý karhá farizejov, že vydali ustanovenia proti Božiemu prikázaniu (Mat.23,13n).

Po štvrté. Od života v kláštoroch musia odstrašiť bezbožné služby, ako napr. znesväcovanie omše, ktoré sa zneužíva na zisk pri slúžení za mŕtvych; alebo vzývanie svätých, pri ktorom sa páše dvojnásobný hriech: že svätých povyšujú na Kristovo miesto a že ich bezbožne uctieujú; ako napr. dominikáni vymysleli ruženec blahoslavenej panny, ktorý je číra mnohovravnosť práve tak hlúpa ako hriešna a živí najmärnejšiu dôveru. A čo horšie, táto bezbožnosť sa využíva na zisk. A ešte pritom nepočujú ani neučia evanjelium o milostivom odpustení hriechov pre Krista, o spravodlivosti viery, o pravom pokání, o dobrých skutkoch, ktoré Boh prikázal. Ale zaoberajú sa filozofickými úvahami alebo obradníckymi ustanoveniami, čo všetko zatemňuje Krista.

Nehovoríme tu o všetkých obradoch, ako sú čítanie Písma svätého, spev a ostatné veci, ktoré možno zniesť, ak slúžia na cvičenie, napr. čítanie Písma v školách, ktoré má za cieľ vyučovať poslucháčov a počas vyučovania pohnúť niektorých k bázi Božej alebo k viere. Ale protivníci o týchto obradoch vymýšľajú, že sú služby Božie, ktorými vraj poslucháči sebe alebo iným ľuďom zasluhujú odpustenie hriechov. Preto aj povstalo tak mnoho obradov. Keby na poučenie a povzbudenie poslucháčov boli pribrali krátke ale dobre premyslené čítania Písma, bolo by z nich viac osohu, ako z týchto nekonečných ľapotačiek. Celý mníšsky život je takto samé pokrytectvo a výmysel. K tomuto všetkému pristupuje ešte aj nebezpečenstvo, že tí, čo žijú v rádoch, sú donútení súhlasiť s prenasledovateľmi pravdy. A tak je mnoho vážnych a mocných dôvodov, ktoré čestných mužov odrádzajú od tohto spôsobu života.

Konečne aj samé kánony oslobodzujú mnohých, ktorí urobili sľub buď zlákaní mníšskymi zvodmi, buď donútení priateľmi. Takéto sľuby ani samé kánony neuznávajú za platné. Z toho všetkého vysvitá, že je veľmi mnoho príčin, pre ktoré mníšske sľuby, ako ich dosiaľ robili, nie sú sľubmi, takže ľudia môžu opustiť mníšsky život plný pokrytectva a výmyslov.

A tu protivníci poukazujú na nazirejských v Starej zmluve (4.Mojž.6,2n). Títo však neskladali sľuby s úmyslom o akom sme dosiaľ hovorili, a ktorý sme zavrhlí pri mníšskych sľuboch. Lebo obrady nazirejských boli cvičením alebo potvrdzovaním viery pred ľuďmi a nie zasluhovaním si odpustenia hriechov u Boha ani neospravedlňovali pred Bohom. Veď ako obriezka alebo zabíjanie obetných zvierat teraz už nie je nám službou, tak ani obrady nazirejských nemožno pokladať za služby ale jednoducho za adiafora. A popravde, mníšstvo vymyslené bez Božieho slova, aby bolo zvláštnou službou zasluhujúcou odpustenie hriechov a ospravedlnenie, ani nemožno zrovnávať s obradmi nazirejských, ktoré sa zakladali na Božom slove a ktoré neboli ustanovené, aby zasluhovali odpustenie hriechov, ale aby boli zovňajším cvičením ako iné obrady zákona. To isté možno povedať aj o iných sľuboch ustanovených v Starej zmluve.

Uvádzajú aj rechabítov, ktorí ani majetky nemali, ani víno nepili, ako písal o nich Jeremiáš 35,6n. Príklad rechabítov sa výborne hodí na našich mníchov, kláštory ktorých vynikajú nad kráľovské paláce a ktorí si skvele žijú. Rechabíti, hoci mali nedostatok všetkého, predsa len boli ženatí. Naši milí mnísi, i keď oplývajú všemožnými slasťami, vyznávajú celibát.

Ostatne, príklady treba vysvetľovať podľa pravidiel, to je podľa jasných výpovedí Písma svätého a nie proti pravidlu alebo proti Písmu svätému. A v Písme bezpečne stojí, že naše ustanovenia nezasluhujú odpustenie hriechov ani ospravedlnenie. Preto, keď vychvaľujú rechabítov, treba upozorniť, že títo nezachovávali svoje obyčaje preto, aby si nimi zaslúžili odpustenie hriechov ani aby im ich skutok poslužil na ospravedlnenie, ani aby večný život dosiahli pre ne a nie z Božieho milosrdenstva pre zasľúbené semeno. Lež preto, že zachovávali prikázanie rodičov, chváli sa ich poslušnosť, o ktorej hovorí Božie prikázanie: „Cti si otca a matku!“

A potom, ich obyčaje mali zvláštnu príčinu: keďže boli cudzincami a nie Izraelskými, je zrejmé, že ich otec chcel určitými znakmi odlíšiť od pohanov, aby neupadli znova do pohanskej bezbožnosti. Chcel ich týmto upamätávať na učenie o viere a nesmrteľnosti. Takýto cieľ je prijateľný. Mnísi majú však celkom iný cieľ. Vymýšľajú, že mníšske skutky sú službou; vymýšľajú, že zasluhujú odpustenie hriechov a ospravedlnenie. Teda prípad mníchov sa úplne líši od rechabítov. Ostatné zneužitia zakorenené v terajšom mníšstve ani nespomíname.

Uvádzajú z 1. Tim. 5,11 výpoveď o vdovách, ktoré sa ako služobnice cirkvi živili z verejných prostriedkov. Takto znejú slová: „Chcú sa vydať a stíha ich výčitka, že porušili prvú vernosť“. Predovšetkým pripusťme, že tu apoštol hovorí o sľuboch. Avšak ani takto táto výpoveď nepodopiera mníšske sľuby, viazané na bezbožné obrady s úmyslom zaslúžiť si odpustenie hriechov a ospravedlnenie. Veď Pavel s celou rozhodnosťou zatracuje všetky obrady, všetky zákony, všetky skutky, ak ich zachovávajú s úmyslom, aby si nimi zaslúžili odpustenie hriechov alebo aby sme pre ne a nie z milosrdenstva pre Krista dosiahli večný život. Sľuby vdov teda, ak nejaké boli, boli celkom inakšie ako mníšske sľuby.

Okrem toho, ak protivníci neprestanú prekrúcať túto výpoveď na sľuby, treba pripomenúť aj to, že apoštol zakazuje vyvoliť vdovu, ktorá by mala niže šesťdesiat rokov (1. Tim. 5,9). Podľa toho sľuby urobené pred týmto vekom, boli neplatné; Avšak cirkev vtedy ešte nepoznala tieto sľuby. A Pavel nekarhá vdovy preto, že sa vydávali, veď sám káže, aby sa mladšie povydávali, ale preto, že živené zo spoločných prostriedkov, žili neviazane a tým zrušili vieru. Toto nazýva prvou vernosťou; teda nie mníšske ale kresťanské sľuby. V tomto zmysle poníma vieru v tejže kapitole (v. 8): „Ak sa niekto nestará o svojich a najmä o domácich, zaprel vieru". Teda ináč hovorí o viere ako mudrlanti. Nepriznáva vieru tým, ktorí žijú v smrteľnom hriechu. Podľa neho zapreli vieru tí, čo sa nestarajú o svojich. Podobne hovorí aj o rozpustných ženštinách, že zapreli vieru.

Prebrali sme niektoré svoje dôvody a súčasne podvrátili sme námietky protivníkov. Toto sme urobili ani nie tak kvôli protivníkom ako skôr kvôli zbožným dušiam, aby videli, prečo treba zavrhnúť mníšske pokrytectvo a ich vymyslené obrady, ktoré všetky ruší Kristus tou jedinou výpoveďou: „Darmo ma však uctievať, keď ľudským rozkazom učia ako učeniam Božím" (Mat. 15,9). Preto i samé sľuby i predpisy o pokrmoch, čítaní, piesňach, rúchach, topánkach a opaskoch sú pred Bohom zbytočnými službami. Nech vedia všetky duše, že je farizejským výmyslom hodným odsúdenia učenie, že tieto ustanovenia zasluhujú odpustenie hriechov, že pre ne sme pokladaní za spravodlivých, že skrze ne a nie skrze milosrdenstvo pre Krista dosahujeme večný život. A tak treba, aby zbožní mužovia, ktorí žili takýmto spôsobom, prestali dôverovať takýmto ustanoveniam a pochopili, že hriechy sú im odpustené pre Krista zdarma, a že pre Krista skrze milosrdenstvo a nie pre kláštorné sľuby dosiahnu večný život, pretože Bohu sú milé len také služby Božie, ktoré ustanovil svojím slovom a majú platnosť pre vieru.

XXVIII. článok. O cirkevnej moci

Protivníci veľa kričia o výsadách a slobodách cirkevného stavu a pripojujú uzáver: „Nič neplatí, čo uvádzajú v tomto článku proti právam cirkvi a kňazov". Toto je číry podvod; veď my o inom hovoríme v tomto článku. Konečne, veď sme neraz potvrdili, že nezavrhujeme občianske ustanovenia ani dary kniežat a výsady.

Len keby aj protivníci vypočuli žaloby cirkvi a zbožných duší. Protivníci si svoje hodnosti a majetky chránia, zatiaľ čo stav cirkvi zanedbávajú; nestarajú sa, či sa v cirkvách správne učí a sviatosti sa prisluhujú podľa ustanovenia. Za kňazov pripúšťajú kohokoľvek bez rozdielu. Konečne, ukladajú neznesiteľné bremená, akoby sa tešili zo záhuby iných, svoje ustanovenia požadujú zachovávať omnoho prísnejšie než evanjelium. Teraz vo veľmi ťažkých a vážnych rozporoch, o ktorých úbohý ľud chce byť poučený, aby aspoň niečo mal isté, čoho by sa mohol držať nevyslobodzujú duše zmietané nesmiernymi pochybnosťami, ale vyzývajú ich do boja. Okrem toho proti celkom jasným pravdám vydávajú riadenia písané krvou. V

nich hrozia ľuďom nesmiernymi pokutami, ak nebudú konať zjavne proti Božím prikázaniam. Tu by ste mali vidieť slzy biednych a vypočúť úbohé žaloby mnohých čestných ľuďí, ktoré isto vidí a aj vyslyší Boh, ktorému raz aj vy vydáte počet zo svojho vladárstva.

Vo Vierovyznaní pri tomto článku sme sa zaoberali mnohými otázkami. Protivníci vo svojej odpovedi sa zmohli len na to, že biskupi majú moc spravovať a trestať kvôli náprave, aby viedli poddaných k večnej blaženosti. A že táto moc zahŕňa moc súdiť, určovať, rozhodovať, ustanovovať všetko, čo by napomáhalo spomenutý cieľ a viedlo k nemu. Toto sú slová Podvrátenia, ktorými nás protivníci poučujú, že biskupi majú vydávať zákony potrebné na dosiahnutie večného života. Tuje jadro sporu.

V cirkvi sa musí zachovávať učenie, že odpustenie hriechov prijímame zdarma pre Krista vierou. Musí sa tiež zachovávať učenie, že ľudské ustanovenia sú neužitočnými službami, pretože ani hriech, ani spravodlivosť nespočívajú v pokrmoch, nápojoch a podobných veciach. Kristus chce, aby toto zostalo na slobodné rozhodnutie, keď hovorí: „Nie, čo vchádza do úst, poškvŕňuje človeka" (Mat. 15,11); a Pavel „Kráľovstvo Božie nie je pokrm a nápoj" (Rim. 14,17). A tak biskupi nemajú právo bez evanjelia zriaďovať ustanovenia, aby zasluhovali odpustenie hriechov, akoby boli službami, ktoré Boh prijíma za spravodlivosť a obťažovať svedomia, akoby hriechom bolo nezachovávať ich. O tomto všetkom učí jedno miesto v Skutkoch apoštolských, kde apoštolovia hovoria: „Vierou očistil im srdce" (15,9). A potom zakazujú ukladať jarmo a ukazujú, ako veľmi sa prehrešujú tí, ktorí cirkvi ukladajú bremená. Hovoria: „Čo teda pokúšate teraz Boha? Neboja sa týchto bleskov naši protivníci, ktorí násilím bránia ustanovenia a bezbožné výmysly ľudské.

Lebo ako prv odsúdili pätnásť článok, v ktorom sme rozobrali, že ustanovenia nezasluhujú odpustenie hriechov, tak aj tu hovoria, že ustanovenia privádzajú do večného života. Ale či zasluhujú odpustenie hriechov? Či sú službou, ktorú Boh prijíma za spravodlivosť? Či znovuzrodzujú srdcia? Preto Pavel v liste Kolosenským (2,20n) popiera, žeby tradície mali nejakú cenu pre večnú spravodlivosť a večný život, lebo nápoj, odev a podobné sú veci pomimuteľné. Večný život vzbudzujú v srdci večné veci, to znamená, Božie slovo a Duch Svätý. Nech teda vysvetlia protivníci, ako pomáhajú ustanovenia do večného života.

A keďže evanjelium jasne dokazuje, že cirkev neslobodno obťažovať ustanoveniami, akoby ony zasluhovali odpustenie hriechov a boli obradmi, ktoré Boh prijal za spravodlivosť, a že ani svedomia neslobodno znepokojujú tým, že sa nezachovanie ustanovení pokladá za hriech, protivníci nikdy nebudú môcť dokázať, že biskupi majú právomoc ustanovovať takéto obrady.

Ostatne, vo Vierovyznaní sme povedali, akú moc privlastňuje evanjelium biskupom. Terajší biskupi nekonajú si povinnosti podľa evanjelia; sú biskupmi len podľa kánonického nariadenia; ale ani to neodsudzujeme. My však hovoríme o biskupoch podľa evanjelia. Schvaľujeme staré rozdelenie biskupskej moci na moc úradu a na moc jurisdikcie. Biskup má teda moc úradu, to jest úradu slova a sviatostí; a moc rozsudku, to jest právomoc vyobcovať z cirkvi potrestaných verejnými

trestami a opäť prijímať tých, čo učinili pokánie a prosia o rozhrešenie. Nemajú teda tyranskú moc, to je moc bez určitých zákonov, ani moc kráľovskú, to je moc nad zákonom, ale majú určitý rozkaz a určité slovo Božie, čo učiť, podľa ktorého majú vykonávať svoju právomoc. Z toho však, že majú určitú právomoc, nevyplýva, že by mohli ustanovovať nové služby. Lebo služby nijako nesúvisia s ich právomocou. Majú slovo a majú príkaz, ktoré jasne vymedzujú, pokiaľ môžu vykonávať svoju právomoc, ak by sa totiž niekto previnil proti slovu Božiemu, ktoré prijali od Krista.

Pritom sme sa vo Vierovyznaní zmienili aj o tom, nakoľko môžu nariadovať niektoré ustanovenia, nie však ako potrebné služby, ale aby bol v cirkvi poriadok a pokoj. A nesmú klásť svedomiu osídla, akoby ustanovovali povinné obrady; ako o tom učí Pavel, keď hovorí: „K slobode nás Kristus oslobodil. Stojte teda a nedávajte sa zapriať zase do jarma služby" (Gal. 5,1). Teda užívanie týchto poriadkov má sa ponechať slobodnému rozhodnutiu, aby sa vyhlo pohoršaniu, aby ich nepokladali za povinné služby. Veď aj sami apoštolovia všeličo ustanovili, čo sa časom zmenilo. A nič neustanovovali ako nezmeniteľné. Veď sa nemohli dostať do rozporu so svojimi vlastnými spismi, v ktorých veľmi zdôrazňovali, aby v cirkvi neprevládol názor, že ľuďmi ustanovené obrady sú potrebnými službami.

Toto je najjednoduchší spôsob, ako vykladať ustanovenia, aby sme totiž vedeli, že nie sú potrebnými službami, ale aby sa vyhlo pohoršaniu, môžu sa zachovávať v pravý čas bez povery. Takto zmýšľali aj mnohí učení a veľkí mužovia cirkvi. A nevidíme, čo by sa dalo proti tomu namietat'. Je isté, že oná výpoveď: „Kto vás počúva, mňa počúva" (Luk. 10,16) nevzťahuje sa na ustanovenia, ale skôr proti nim svedčí. Lebo to nie je prikázanie, ako sa hovorí, na ľubovôľu, ale je to záruka pevného, zvláštneho príkazu, to jest, apoštolom dané vysvedčenie, aby sme im verili, že zvestujú nie svoje slová ale Kristovo posolstvo. Kristus chce nás uistiť, aby sme vedeli, že je platné ľuďmi zvestované slovo, aby sme si teda nežiadali iné slovo z neba. O ustanoveniach nemožno povedať: „Kto vás počúva, mňa počúva". Veď Kristus chce, aby tak kázali, aby Jeho bolo počuť, pretože hovorí: „Mňa počúva". Chce teda, aby počúvali Jeho hlas, Jeho slovo a nie ľudské ustanovenia. A túto výpoveď, ktorá úplne svedčí za nás a dáva najlepšie potešenie a učenie, vzťahujú tí osli na samé hlúposti, na rozdiel o pokrmoch, rúchach a podobné.

Uvádžajú proti nám aj toto: „Poslúchajte si vodcov" (Žid. 13,17). Táto výpoveď požaduje poslušnosť evanjeliu. Veď Boh neustanovil biskupskú moc mimo evanjelia. Ani biskupi nemajú ustanovovať predpisy proti evanjeliu, ani svoje ustanovenia vysvetľovať proti zmyslu evanjelia. Akže tak robia, treba im odprieť poslušnosť podľa výpovede: „Keby vám niekto zvestoval iné evanjelium, nech je prekliaty" (Gal. 1,8).

Podobne im odpovedáme na výpoveď: „Čokoľvek by vám hovorili, konajte" (Mat. 23,3), že to nie je všeobecné prikázanie, aby sme všetko konali, pretože na inom mieste (Skut. ap. 5,29) Písmo sväté káže „viac poslúchať Boha ako ľudí". Keď teda učia bezbožne, netreba ich poslúchať. A je naozaj bezbožné tvrdenie, že ľudské ustanovenia sú službami, že sú potrebnými obradmi, že zasluhujú odpustenie hriechov a večný život.

Vytýkajú nám aj verejné pohoršenie a pobúrenie, ktoré povstalo s odvolávaním sa na naše učenie. Na toto veľmi krátko odpovieme. Keby sa aj všetky pohoršenia zozbierali dokopy, jediný článok o odpustení hriechov, totiž, že odpustenie hriechov dosahujeme pre Krista z milosti vierou, prinesie toľko dobra, že prevýši všetky ťažkosti. A toto získalo Lutherovi hneď na začiatku nielen našu priazeň, ale aj priazeň mnohých, ktorí teraz proti nám bojujú.

Palaia gar eudei
charis, amnamoves de brotoi
(„Zhynula stará priazeň, zabúdajú ľudia",)

hovorí Pindar. My však ani cirkvi potrebnú pravdu nechceme opustiť, ani nemôžeme súhlasiť s protivníkmi, ktorí ju zatracujú. Ved' viac sa sluší poslúchať Boha ako ľudí. Nechže z povstalého rozkolu vydajú počet tí, ktorí jasnú pravdu hneď na začiatku odsúdili a teraz ju s najväčšou ukrutnosťou prenasledujú. A potom, či naši protivníci nezavdávajú nijakú príčinu ku pohoršeniu? Koľko zla je v svätokrádežníckom znesväcovaní omše, slúženej pre zisk? Koľko nehanebností v celibáte? Ale nechajme už zrovnávanie. Nateraz stačí toto ako odpoveď na Podvrátenie. Nech všetci zbožní rozsúdia, či sa protivníci môžu chvastať, že Písmom svätým podvrátili naše Vierovyznanie.

Koniec.